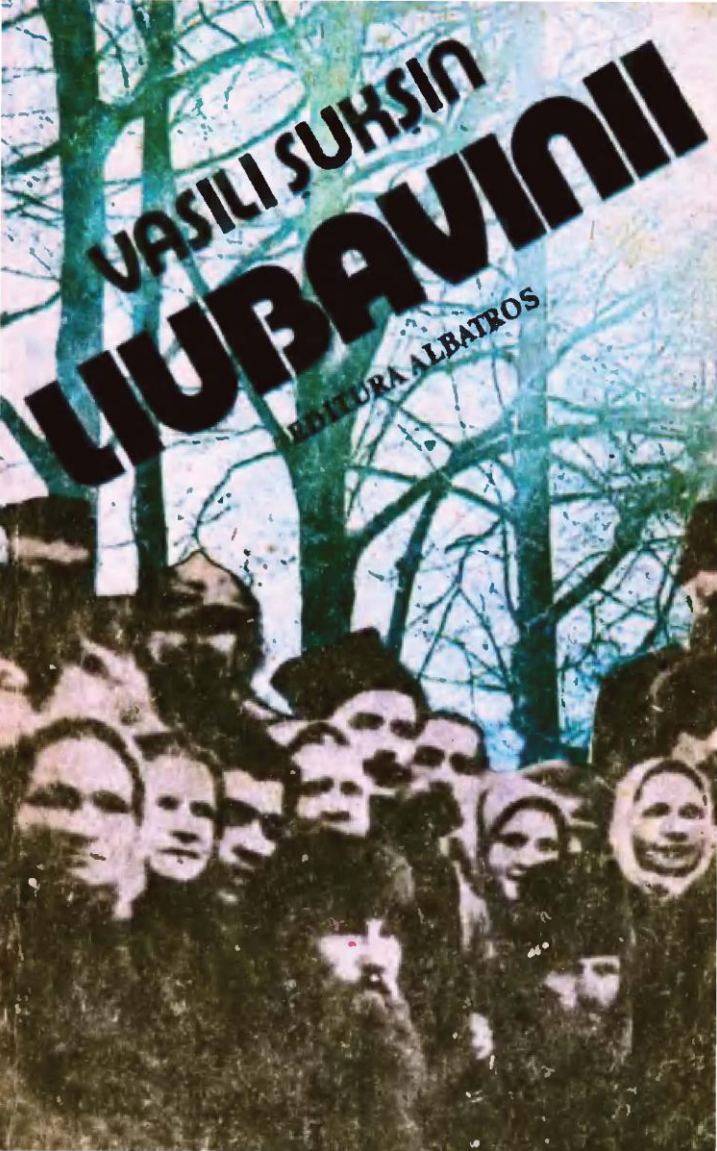
VASILI ŞUKŞIN
LIUBAVINII
EDITURA ALBATROS

VASILI ŞUKŞIN (1929—1980), personalitate artistică polivalentă — scenarist, regizor şi actor de film, cunoscut cinefililor din România prin remarcabila peliculă „Călina Roşie", unde apare chiar în această triplă calitate — a rămas în conştiinţa publică în primul rînd ca important prozator sovietic. Cititorii din ţara noastră au avut prilejul să cunoască în versiune românească cîteva din lucrările sale, între care „Şofer de elită" şi „Atamanul". Romanul „Liubavinii" (vol. I, 1975, volumul II apărut postum în 1987), amplă frescă a vieţii dintr-un sat siberian în anii de după revoluţie şi războiul civil din Rusia, încununează opera acestui mare scriitor şi întruneşte aprecierea unanimă a criticii literare sovietice, fiind considerată una dintre cele cinci lucrări epice majore ale deceniilor 7 şi 8.

VASILI ŞUKŞIN

LIUBAVINII

ROMAN

În românește de SERGIU CELAC

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI • 1989

PARTEA I

1.

Liubavinii nu erau iubiți în sat. Prea se țineau semeți. Trăiau ca într-o cetate, într-o casă uriașă, clădită în cruce, cu acoperiș de tablă, împrejmuită de un gard înalt, din uluci groase. Zi și noapte, doi câini mari, ciobănești, cu ochi roșii și răi, își zornăiau lanțurile pe sîrma întinsă în lungul curții.

Erau cinci bărbați în familia Liubavinilor, tatăl și patru fii. Firi domoale, cam morocănoase, se uitau la oameni cu ochi ageri, puțin mijiți, de parcă i-ar lua în derîdere.

Emelian Spiridonîci, bătrînul, era mare și colțuros la trup ca o buturugă. Plin de păr peste tot. Îi creșteau smocuri și din urechi. Chipul fălcos, cioplit parcă din topor, nu exprima nimic altceva decît dispreț. Tot ce respecta Emelian la alții era forța. Într-o viață de om, și-a încropit o gospodărie puternică, se mîndrea cu ea și tot așa îi învăța să trăiască și pe feciorii lui. Dacă îi duce mintea, n-au decît să ajungă și mai bine. Băieții n-ai zice că-l respectau, mai degrabă se temeau de el, de asta îl și ascultau.

Cel mai mare era Kondrat. Încet în mișcări, cu fruntea lată și brațele lungi. Privirea o ținea mai mult în jos. Iar dacă ridica ochii la careva, atunci se uita pe sub sprîncene, neîncrezător. Nu le făcea bine oamenilor să întîlnească o astfel de privire. Puțini erau aceia care simțiseră nevoia să schimbe vreodată o vorbă-două cu el în fața porții despre de-ale vieții înainte de a se duce la culcare. Faptul nu-l întrista pe Kondrat. Avea încredere numai în taică-său, iar înțelepciunea traiului acestuia o lua drept bună, fără să o pună la îndoială. Un lucru știa el în viață: să muncească. Trudea din zori și pînă-n noapte, în tăcere, cu răbdare, ducînd întotdeauna lucrurile pînă la capăt. Față de toate celelalte n-avea decît dispreț, la fel ca și taică-său. Nici nu suporta cînd se vorbea prea mult de față cu el.

Al doilea fiu se numea Efim.

Aceasta era ceva mai blînd. Ştia să discute cu oamenii. uneori mai şi zîmbea. Dar surîdea numai aşa, ca să-şi dea importanţă. Şiret mujicul, isteţ la minte. Ştia că la ananghie nu se va pierde cu firea, se va descurca el cumva.

Stătea separat, la gospodăria lui. Cumva, pe nesimţite, izbutise să se strecoare de sub oblăduirea bătrînului... Dar, desprinzîndu-se în acest fel de taleă-său, s-a străduit să nu-l supere. Nu s-a luat niciodată în gură cu el pe fleacuri. Venea să se sfătuiască adesea cu ai lui. Îi cînta în strună tatălui, dar în sinea lui îşi vedea de ale sale. Ceilalţi fraţi pricepeau că Efim trăieşte după mintea lui. Era trecut de treizeci de ani.

Cel de-al treilea era Makar. Cel mai neastîmpărat dintre toţi Liubavinii. Umbla întotdeauna cu o cămaşă curată pe el, îngrijit pieptănat. Frumos la chip, rău la inimă. În priviri îi răzbătea mereu un rîs răutăcios. Îi plăcea să se bată. Nu putea ierta nimănui o vorbă de ocară, îşi pierdea somnul, gemea, se răsucea noaptea în pat, se chinuia să izvodească tot felul de planuri viclene de răzbunare. La bătaie, te puteai aştepta în orice clipă să-şi tragă cuţitul din tureatca cizmei şi să ţi-l împlînte în coastă pe nevăzute, la înghesuială.

Flăcăii din sat se cam temeau de Makar. El ştia asta.

Cel mai mic dintre fraţi era Egor. Un zdrahon mereu dus pe gînduri, rotund la faţă şi zvelt ca o fată mare. Dacă ar fi fost ceva mai deschis la vorbă şi mai vesel, orice codană l-ar fi urmat cu ochii închişi. Avea în chip ceva dureros de atrăgător, puternic, de fiară, şi totodată gingaş, uimitor de tandru, toate la un loc. Nu vorbea mai cu nimeni şi zîmbea rar, fără chef. Dar după fete se cam uita, iar ele îl visau noaptea.

Aceştia doi din urmă nu erau încă însuraţi.

2.

Era în 1922, la începutul primăverii.

În nopţile întunecate şi ude, nămeţii grei, muiaţi de căldura de peste zi, se năruiau cu zgomot, oftînd, iar din pădure se auzea cum crapă ceva, nu se ştie ce, scoţînd un sunet prelung, triumfător : pi-u-u...

Dincolo de sat, în rariştile unde se uscase de-acum pămîntul, tinerii ieşeau la joc pînă-n zori. Cei care ştiau să cînte din balalaică, potriviţi cîte doi, scăpărau triluri de

argint, ca o mîncărime care nu te lasă, din instrumentele lor cu gîtul lung, subțire.

Flăcăii băteau pămîntul cu cizmele lor grele, jucau, cîntau cupletele cu vorbe de rușine, adesea se luau la bătaie... Vigoarea arzătoare a tinereții își cerea dreptul.

Iar deasupra rîului, străpungînd tăcerea umedă, vîscoasă, se înălța împletitura de aramă, pe mai multe voci, a cîntării „talianka", cea mai mare dintre toate petitoarele. Jucau fetele în pas mărunt, făcînd să duduie sec scîndurile podețelor șubrede, mai dădeau glas cîte unuí refren cu vorbe ademenitoare.

Viața își urma cursul obișnuit.

•

Ca de fiecare dată, primul s-a sculat Emelian Spiridonici. El dormea întotdeauna în pat. Iarna și vara, se acoperea numai cu cojocul.

Și-a lăsat picioarele goale pe podeaua rece, s-a scărpinat un pic pe sub „aripioare", a căscat lung și s-a dus în tindă să se spele.

Sus, pe sobă, a început să se miște pe neauzite, ca o umbră, stăpîna casei, Mihailovna. După obicei, și-a făcut cruce și a rostit în șoaptă :

— Doamne, Doamne, iartă-ne pre noi, păcătoșii...

Dincolo, în odaie, s-a auzit scrîșnind jalnic bătrînul pat de fier. Se trezise și Kondrat. A tușit de cîteva ori gros, înfundat, i-a venit în gură gust de mahorcă. Dormea și el tot singur, nevastă-sa zăcea la spital, la județ.

Pe prici, între sobă și perete, mai dormeau încă Makar și Egor ; fiind mai tineri, li se cuveneau cîteva minute de somn mai mult. Egor dormea la margine, întins în lungul priciului. Alături, ghemuit tot, cu picioarele săltate peste frate-său, sforăia ușor Makar. Picioarele alea blestemate le tot arunca de pe el Egor în fiecare noapte de mai multe ori, mormăind o înjurătură... Dar, oricum, dimineața se trezea tot cu picioarele pe el.

Emelian a revenit din tindă, nefezindu-și din mers părul lățos. A zis într-o doară, către nimeni anume :

— Se încălzește binișor vremea.

— Păi cum... acuși vine Paștele, a dat glas Mihailovna, care tocmai se căznea să aprindă focul în sobă.

Emilian Spiridonîci s-a încălțat, s-a urcat pe prispa sobei și l-a scuturat pe Egor.

— Scularea !

Egor a ridicat îndată capul de pe pernă, s-a șters cu palma la gură și a coborît de pe prici. Makar, fără să deschidă ochii, s-a întors pe partea cealaltă și s-a pus iar pe sforăit. El se scula ultimul. De obicei, se întorcea de pe uliță abia spre ziuă, nu apuca să doarmă decît un pic, dar dimineața taică-său îl scula o dată cu ceilalți. Makar se lupta cît putea să mai ciupească o fărîmă de somn. După fiecare strigare, se tîra mai departe de marginea prichiului de ajungea, la urmă, lipit de perete. Dar și acolo îl ajungea taică-său cu furca de oale. Îl îmboldea în coaste cu coarnele acelea de fier, zicîndu-i fără răutate :

— Ia uite-aici ce face buhaiul ăsta... Vrea să se-ascundă. Ei !

Makar se scula, în sfîrșit, mînios, boțit la față. Mormăia :

— Împinge-n mine ca-n-un butuc... Nu vezi ce ascuțită-i furca aia ?

Frații mai mici și-au dat iute cu apă pe ochi și au ieșit în ogradă, la treabă, să dea la vite, să adape caii...

Se crăpa de ziuă.

Prin tot satul se auzeau acum scîrțîitul porților, al roților de la fîntîni, zgomotul cîte unei găleți lovite de marginea puțului. Mai schimbau oamenii cîte o vorbă, mai tușeau. Dintr-un capăt în altul al așezării, domolindu-se cîteva clipe, apoi pornind iar cu noi puteri, răsunau glasurile vesele, trîmbițate, ale cocoșilor. Undeva, mai departe, o scroafă se freca de zăplaz, mai-mai să-l dea jos.

Cerul era senin. Prin văzduhul curat, înviorat, al dimineții venea o adiere subțire de fum și de lapte proaspăt muls.

Makar nu prea se ținea țeapăn pe picioare, nu-și făcuse somnul.

În grajd, în vreme ce-i punea armăsarului căpăstrul, s-a rugat tînguit de frate-său :

— Te descurci singur, ce zici ? Eu m-aș întinde vreun ceas. Cad din picioare de somn ce-mi e.

— Bagă-te și tu pe undeva, dormi, s-a învoit Egor. Dar ai grijă să te-ascunzi bine.

Makar s-a urcat în podul șurii, s-a îngropat tot în finul uscat, plin de colb, și-a închis pleoapele cu o plăcere nespusă... Adormind la loc, a mai apucat să bolborosească :

— Bine mai trăiau și țarii, sufletul mamii lor ! Dormeau cît cuprinde...

Egor a mînat caii spre rîu.

Pe apa Baklanului veneau sloiuri dese. Se auzea un foşnet egal, molcom, în tot lungul rîului. Într-un loc, la cotul apei, curentul împingea gheaţa la mal. Sloiurile mai mari se năpusteau într-acolo, se tîrau pe ţărm, lăsînd brazdă în prundiş... Îşi arătau mutrele alunecoase, mîncate de apele primăverii, se răsuceau apoi în silă şi pluteau mai departe, la vale. Să moară.

Chiar din marginea rîului începea taigaua ; tăcută, de un cenuşiu murdar, îşi păstra tainele veşnice, numai de ea ştiute... Iar mai departe, către miazăzi, la peste patruzeci de verste, se ridica zidul dinţat, albăstrui, al munţilor. Acolo, în munţii aceia, îşi avea obîrşia turbatul Baklan, de acolo se pornise acum să învîrtească şi să sfarme în vîltoare gheaţa sinilie.

Pustietate peste tot, nici ţipenie de om în jur. Şi-ţi pare că acolo, dincolo de munte, s-ar termina pămîntul cu totul. Cei din valea Baklanului foloseau des vorbe ca „munţii", „din munţi", „în munţi", dar nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să spună vreodată „dincolo de munţi". Nimeni nu ştia ce este acolo. Poate Mongolia, poate China, oricum ceva străin. Pămînturile semenilor erau spre miazănoapte. În părţile acelea şi taigaua era ceva mai rară şi mai primitoare, se găseau şi ţarine şi sate, rare, ce-i drept, în locurile unde, din mila lui Dumnezeu, taigaua le mai ceda oamenilor cîte un petec de pămînt pentru arătură. Le cedase, cu greu, cîte ceva şi celor din Baklan ; ţarina începea chiar din capul satului, ca o chelie mare şi neagră în marea de taiga. Tot într-acolo, spre nord, ducea şi singurul drum care pornea din Baklan (către satul reşedinţă de raion şi oraşelul de judeţ). Iar spre sud şerpuiau doar poteciile care duc la stupine, la colibele de vînătoare şi la fîneţe.

Măreţia tăcută a taigalei şi a munţilor i-ar fi zdrobit pe oameni dacă nu ar fi fost şi rîul ; numai el ce mai socotea un dram de zgomot în toată nemărginirea.

Se lumina acum mai repede. Dinspre apă se ridica o negură uşoară. Egor strîngea din umeri de frig, le fluiera cailor să bea mai cu spor. Unul după altul, caii se îndepărtau de rîu, tresărea pielea pe ei, căci apa era ca de gheaţă.

A terminat de băut, cea din urmă, şi iepşoara măruntică, năzuroasă, de-i ziceau Mongolka, cea la care ţinea mai mult Emelian Spiridonîci.

Sosind acasă, Egor le-a turnat cailor ovăz, a rînit la vite, a spart nişte lemne pentru baie — era într-o sîmbătă — şi s-a dus să-l trezească pe Makar.

— Hai la masă.
— Cum ?
— Haide ! Gata.
— Vin.

Întremat, totuşi rupsese un picuţ de somn, Makar şi-a scuturat picioarele amorţite şi a pornit spre casă.

Dejunau cu toţii împreună.

În capul mesei şedea Emelian Spiridonîci, fiii pe de lături.

Au mîncat în tăcere, temeinic, fără grabă. La început, tăiţei cu carne de gîscă, pe urmă cartofi prăjiţi cu friptură de porc.

Emelian Spiridonîci lua cu mîna din tigaie cîte o bucată de carne şi o ascundea în luminişul gurii din barba lui stufoasă. Mesteca zgomotos, cu plăcere. În casa aceea oamenii ştiau să preţuiască mîncarea bună.

În cele din urmă, bătrînul s-a lăsat pe spătarul scaunului, şi-a despărţit în două barba mare cît un măturoi... A rostit, trăgînd cu ochiul spre icoană :

— Slavă Ţie, Doamne.

S-au ridicat de la masă. Îşi căuta acum fiecare prin buzunare punga de tutun.

Emelian Spiridonîci, sughiţînd după atîta ospăţ, a pornit vorba despre treburile zilei.

— Eu şi cu Kondrat plecăm pînă la Berezovka. Am visat frumos azi noapte, o fi de bine...

Un tătar cam şmecher din Berezovka avea de vînzare un armăsar tînăr, de sînge ales, frumos cum nu se poate. Gîndul la acel armăsar nu-i dădea pace, zi şi noapte, bătrînului Liubavin. Numai că tătarul cerea un preţ de spaimă. De trei ori s-a dus zgîrcitul de Emelian Spiridonîci să se tocmească şi de trei ori s-a întors cu mîna goală. Ultima dată, întărîtat, i-a şi spus tătarului :

— Pui de leleş, asta eşti, pocitanie ! Jumate sac de meleoane şi tot nu-ţi ajunge ? Dacă nu mi-l vinzi, tot ţi-l iau, mutră spurcată !

Tătarul i-a rîs în faţă, suflîndu-i în nas o duhoare ucigătoare de tutun năpraznic şi de ceapă.

— Tu ai cai mai mulţi... Ai grijă !

În ziua aceea Emelian Spiridonîci se hotărîse să mai încerce o dată. În vis cam asta i se arătase :

— Se făcea că dincolo de izlaz, în dreptul izbei Loguşinilor, stă un lup. Ditamai lupoiul, avea o frunte ca de

cal. Odată am simțit cum mă seacă la lingurică. Atîta mi-a trecut prin minte : să fug ? Nu, că mă prinde din urmă și-i mai rău. Atunci m-am pus jos, la pămînt...

— Da-n brăcinari n-ai scăpat nimica ? s-a interesat Makar.

Emelian Spiridonîci i-a aruncat o căutătură rea.

— Îți croiesc eu una pe spinare, să vezi cum ți-o scăpa ție, mucosule !

— S-au făcut deștepți nevoie mare, a observat încruntat Kondrat, văzînd că și Egor s-a întors cu spatele și rîde pe înfundate.

— Tu asta faci, a ridicat glasul tatăl, poruncitor, privindu-l cu dispreț pe Makar. Potcovești chiar azi toți caii și te-nțelegi cu fierarul cum e cu grapele.

Lui Makar pe dată i-a pierit cheful. Își pusese el în minte să petreacă măcar o zi, dacă tot bătrînul nu-i acasă. A strîmbat din gură și s-a dus în odaie.

— Trebuie să-l și plătim pe fierar. Nici nu-mi vine să mai dau ochii cu el ! a vestit el de dincolo, cu glas tare.

— Îi spui că acum n-avem cu ce plăti. După !

— Atunci nu ni-i potcovește.

— Tu să nu te smiorcăi înainte de vreme. Dacă nu se prinde altfel, abia atunci îl plătești. Tu, Egorka, te duci în insulă după răchită.

Egor își ungea cizmele în prag.

— Mai vine încă gheața cam tare, a mormăit el.

Emelian Spiridonîci a tras un tăciune din gura sobei, și-a aprins pe îndelete țigara, fornăind. Pe urmă, suflînd un norișor alb prin desișul de barbă și mustăți, a zis liniștit :

— Las-că nu pățești tu nici pe dracu'. Auzi, ce domnișoară ! Du-te, Kondrat, de înhamă. Să pornim înainte de a se muia șleaul.

Kondrat s-a îmbrăcat în tăcere și a ieșit afară.

Emelian Spiridonîci s-a moșmondit mult pînă și-a tras cojocul pe el, a mai umblat vreo cinci minute prin casă pînă și-a găsit căciula mițoasă... S-a încins la mijloc cu un brîu colorat, și-a luat la subsuoară mănușile de blană, cu un singur deget, s-a oprit în prag.

— Ei ?

Așa îi era obiceiul, înainte de a pleca la drum, mai poposea o dată în prag, își rotea privirea prin izbă și întreba : „Ei" ?

Mihailovna ieșise și ea să-l ducă pînă la poartă.

— Vezi tu... acolo... Dacă cere prea mult, lăsați-l în plata Domnului, nu-l mai luați. Ce vrei, să ținem o herghelie ? Băieții ăștia trebuie să-și facă și ei casă, e nevoie de bani...

— Vedem noi, s-a ferit cu răspunsul Emelian Spiridonîci.

Niciodată nu se sfătuia serios cu nevasta.

După plecarea tatălui, Egor s-a îndreptat din umeri și i-a spus cu amărăciune fratelui :

— Vezi cu ce te-alegi dacă-ți dai drumul la gură ?

Makar i-a răspuns din odaie :

— Crezi că, dacă aș fi tăcut, nu ne-ar fi găsit ceva de lucru ? Nu-l lăsa pe el sufletul.

Egor a împins cu piciorul borcanul de dohot sub sobă și a intrat în odaie.

Auzind scîrțîitul ușii, Makar s-a repezit spre pat să vîre ceva în grabă sub plapumă.

— N-o mai ascunde c-am văzut-o.

— Ce ?

— Puşca aia cu țevile retezate.

— Ei și ce ?

— Nimic. Vezi că poate să ți se-nfunde. Deunăzi, cînd m-am dus să adăp caii, am văzut că iar au venit doi. Erau cu Kolokolnikov de la sovietul sătesc.

— De la județ ?

— Or fi, că de unde altundeva ?

Makar și-a proptit mîinile-n șolduri, ca pentru poză, a făcut ochii mici, privindu-l țintă pe frate-său.

— Pe ăștia, Egoruşka, autorități sau cum naiba le-o mai zice, ar trebui să-i spînzurăm cu capu-n jos. Voi una știți, să vă hîrjoniți cu fetele. Așa e limpede c-o să ni se urce ăștia-n cap.

Egor n-a răspuns. Treaba asta nu era deloc simplă, cum să te ai cu autoritățile. Lui nu-i făcuseră nimic, nu se legaseră de el. Makar are alte socoteli, a stat vreo trei luni la pușcăria raională, pentru huliganism.

3.

Într-adevăr, sosiseră niște necunoscuți în Baklan în ziua aceea.

Dis-de-dimineață, trei inși păşeau întins pe ulița-largă a satului. În frunte mergea președintele sovietului sătesc, Elizar Evstigneici Kolokolnikov, încălțat cu niște cizme

îmblănite lungi, țepene, și îmbrăcat într-un cojoc nounouț, alb, de oaie-ntoarsă. După el, la vreo doi pași în urmă, pășeau noii veniți. Unul mai bătrîn, cu bărbuță, celălalt un flăcău tînăr de tot, înalt, cu picioare lungi, subțiri. Tînărul avea pe frunte o cicatrice mare, strîmbă, care îi tăia și sprînceana.

Cei doi orășeni purtau cizme de piele. Zăpada înghețată peste noapte le scîrțîia sub pași ca în vreme de iarnă.

S-au îndreptat spre o casă înaltă, cu cerdacul vopsit în culori vesele. Au urcat treptele. Elizar, fără să-și scoată mîinile din buzunare, a împins cu piciorul ușa de la tindă (situația lui de președinte nu-i permitea să deschidă altfel ușile).

Au intrat în casă. Văzînd oameni străini, o fătucă numai în cămașă de noapte a sărit ca o capră să se ascundă în odaie.

— Iapă ne-nțărcată, a observat sever Elizar.

— De unde era să știe ? și-a apărat fiica stăpîna casei, o femeie puhavă, cu ochii umflați de somn.

— Și dacă nu știa, trebuia să umble toată ziua în pielea goală ?

— Ei, în pielea goală ! ? s-a auzit glasul fetei din încăperea de alături.

— O să rămîneți aici, tovarăși, le-a spus Elizar orășenilor. Asta-i casa lui frate-meu.

— Alt loc n-ai găsit, decît la frate-tău ! i-a întors-o muierea. De ce nu i-ai dus la tine ?

Elizar a scîrțîit din cizmele lui de blană, erau noi și-l cam băteau, a măsurat femeia cu o privire amenințătoare și s-a bătut cu degetul în frunte, cu înțeles.

— Gramofon !

Femeia a dat din umeri a lehamite și s-a apucat să frămînte coca.

— Deci, va să zică, aici rămîneți, a zis iar Elizar către bătrîn și flăcău.

Cei doi așteptau cu răbdare în prag ; bătrînul își ștergea ochelarii cu capătul fularului cam ponosit, iar flăcăul mișca ușor din umeri pe sub haina lui subțire de piele și se muta de pe un picior pe altul, pesemne că-l prinsese frigul.

— Să faci imediat focul la baie ! a poruncit președintele, întorcîndu-se iar, hotărît, spre stăpîna casei.

— Cînd o veni bărbatu-meu, atunci fac focul, a răspuns muierea, la fel de neîmpăcată, stînd tot cu spatele la el. Și mai termină cu gălăgia.

Elizar s-a mîniat şi mai tare, dar totuşi a muiat niţeluş vorba. Se temea să nu-i sară ţandăra proastei ăsteia arţăgoase. O întrebă doar :

— El unde e ?

— S-a dus să vîndă nişte fîn.

— A-a... Bine atunci...

Elizar s-a întors către tovarăşii cărora voise să le fie pe plac.

— Va să zică, spre seară o să aveţi şi o baie caldă. Face bine după drum, a spus el, lipindu-şi pe faţă acel zîmbet anume, cu care oamenii de la ţară le explică orăşenilor adevărurile cele mai elementare.

Bătrînul, punîndu-şi ochelarii pe nas, a încuviinţat din cap : aşa e, face bine.

— Eu, va să zică... o iau din loc.

Înainte de plecare, Elizar l-a mai privit o dată în ochi, întrebător, pe bătrîn ; se pare că nu se dumirise chiar bine dacă le-o fi fost pe plac sau nu.

Bătrînul şi-a scos încet-scurta, s-a dus spre laviţă, s-a aşezat. Flăcăul a început şi el să-şi tragă haina de piele îngheţată bocnă, bucuros să scape de ea.

— Dumitale cum putem să-ţi spunem ? a întrebat bătrînul, uitîndu-se la stăpîna casei pe deasupra ochelarilor.

— Agafia.

— Mie-mi zice Vasili Platonîci. Iar pe el în cheamă Kuzma. Numele îl avem amîndoi la fel : Rodionov.

— E băiatul dumitale ?

— Nepot. Să nu fii supărată pe noi. Nu stăm mult.

— Nu-i nici un necaz, a zis Agafia ceva mai paşnic ; se vede că-i plăcuse bătrînul.

S-a arătat acum din odaie şi fata. Era îmbrăcată într-o rochie de stambă înflorată. Avea un trup bine clădit şi un mers uşor ; capul micuţ şi-l ţinea mîndru, puţin dat pe spate.

— Bună ziua.

Cînd l-a privit pe flăcău, drept, fără sfială, i-a tresărit în chip ciudat colţul buzelor. S-a dus apoi s-o ajute pe maică-sa.

Lui Kuzma i s-a împurpurat un pic cicatricea de pe frunte.

— Dă-mi de-o ţigară, unchiule Vasia, l-a rugat el pe bătrîn.

— Sînteţi de la judeţ, nu-i aşa ? i-a iscodit Agafia.

— De la judeţ, a răspuns Platonîci. Dar un ceai poţi să ne dai, Agafia ?

— Acuși pun de dejun. Klavdia, strînge tu masa. Fiică-mea, a socotit Agafia cu cale să-i lămurească. Sînteți de la oraș, de bună seamă ?

— Chiar așa.

— Văd că băiatul a cam înghețat. Du-te, maică, mai la sobă de te încălzește. Cam subțirică hăinuța aia.

— În schimb e de piele, s-a băgat în vorbă Klavdia, de nici nu pricepeai dacă vorbește serios sau își bate joc.

Kuzma a tușit în palmă și a spus :

— Nu-i nimic, ne-om încălzi noi și-așa.

4.

În timpul nopții drumeagul înghețase binișor. Calul trăgea cu spor, sania huruia ușurel, tremurat, prin hîrtoape. Undeva, în capul oiștii, zvonea subțire un ineluș de fier, îndemnînd omul la gînduri și visare.

Emelian Spiridonîci, cu nasul băgat în gulerul aromind al cojocului, părea că ațipise.

Din cînd în cînd, Kondrat mișca din hățuri și zicea cu indiferență :

— Hai, dii, mișcă !

Apoi lăsa capul în jos și iar se apuca să lovească, rar, cu capătul hățurilor peste cizmă.

Cît cuprindeai cu ochii, nici țipenie. Puteai răsufla în voie. Toropeala dulce, somnoroasă, de după noaptea grea de început de primăvară mai dăinuia încă peste toate.

Au trecut de țarină, au intrat într-un crîng rar de plopi bătrîni. Le-a venit în nări miros de putregai.

De departe, din drum s-a auzit deodată zvon de clopoței. Venea din față o troică în goana mare.

Emelian Spiridonîci și-a scos capul din blana gulerului, a privit înainte cu luare-aminte. Tot într-acolo se uita și Kondrat.

Troica se apropia repede. Caii mergeau la galop. Cel din mijloc avea o privire ca de fiară ; cei de pe margini păreau că nici nu ating pămîntul, depănau iute din picioarele lor lungi, frumoase. Clopoțelul se bucura nevoie mare, hohotea întruna, fără odihnă.

Într-o clipă, troica a și trecut pe alături, aruncîndu-le Liubavinilor în obraz o adiere caldă. Emelian Spiridonîci s-a uitat lung în urmă.

— Ca privighetorile ! a oftat el și iar și-a ascuns nasul în cojoc.

Ai fi zis că încep să se obișnuiască din nou cu sunetele molcome, adormitoare, de drum lung. Deodată însă, neliniștit de un gînd, Emelian Spiridonîci și-a scos capul din adăpostul guleruiui.

— Auzi !

— Ei ? a răspuns fiu-său.

Emelian Spiridonîci s-a foit în loc, și-a coborît gulerul peste umeri.

— Știi cine-s ăștia care au trecut ?

— Poșta.

— Ai ghicit.

Acum tatăl și-a privit lung fiul, întrebător.

— Ce vrei să spui ? n-a mai răbdat acesta.

— Au venit cu bănișorii, nu cu scrisori, a rostit încet bătrînul. Îi cară într-o ladă de fier. Stau peste noapte să-și întremeze caii și o iau înapoi.

Kondrat a făcut ochii mici. Taică-său îl privea dintr-o parte. Aștepta.

— Cam mușcă bănuții ăștia, a zis Kondrat, fără să întoarcă privirea spre taică-său.

Emelian Spiridonîci a rămas pe gînduri. Privea încruntat, tot înainte.

— Eh, unii mai și izbutesc, mama lor de...

Kondrat tăcea.

— Așa le-am avea pe toate : și armăsarul, și cîte-o izbă pentru nătîngii ăilalți doi.

Kondrat l-a îndemnat pe Voronok. Emilian Spiridonîci și-a ridicat gulerul la loc. A și suspinat.

— Răposatul Ivan Ermolaici s-ar fi priceput...

— Ăsta cine-i ?

— Un unchi de-al meu după mamă. Ăla chiar că s-ar fi priceput. De aur n-a dus lipsă niciodată. Era omul dracului, fie-i țărîna ușoară. S-a prăpădit pe undeva, prin taiga.

Mai mult n-au vorbit.

5.

S-au dus să facă baie toți trei : Nikolai Kolokolnikov, stăpînul casei, cel la care poposiseră noii veniți, Platonîci și Kuzma.

Nikolai, un bărbat vînjos, lat în umeri, cu obrajii roșii, arși de vînt, abia se întorsese din orășelul reședință de județ. Era puțin făcut. Trăsese o votcă-două undeva, în drum, cu consătenii.

A intrat îndată în vorbă cu Platonîci, pus pe harță, pornit să dovedească pe loc, cu tot dinadinsul, că satul n-are trebuință de școală, că aceasta poate fi chiar dăunătoare.

— Cum așa ? De ce ?

— Uite-așa... de-aia. Judec și eu. Mi se întîmplă uneori să rămîn pe gînduri... De pildă, de ce vine căldura de la soare, iar de la lună nu ? Sau asta : Dumnezeu unde șade ?

Klavdia a pufnit — tocmai din pricina ei se iscase, de fapt, discuția, cînd o întrebase Platonîci dacă știe să citească — și, aruncîndu-i lui Kuzma o ocheadă furișată, s-a fandosit către taică-său :

— În ceruri !

— Iar cerurile astea tu ce zici că sînt, ai ? s-a zborșit la ea tatăl. Tot aer e, văzduh ! Ia încearcă tu să te așezi pe el ! Și dacă, să zicem, ar fi cerul ceva tare, să ai unde pune piciorul, atunci cum s-ar mai vedea stelele prin el ? Tu ce poți vedea prin perete ? Spune, ce ?

Socotind că, față de asemenea dovezi, nici nu mai ai ce zice, Nikolai s-a întors către oaspeți.

— Ce spuneam eu acolo ? Aha... chestia cu luna.

— Dar pe popă nu l-ai întrebat unde șade Dumnezeu ?

— Ba l-am întrebat. Stă și-n capul tău cel nerod, așa mi-a spus. Aveam noi un popă... nu era de glumă cu el.

Pe urmă s-au mai ciondănit dacă pămîntul are nevoie sau nu de îngrășăminte. Nikolai susținea sus și tare că n-are nevoie. Cu gunoiul de grajd mai treacă-meargă, dar să dai cu un fel de sare, cum au mai făcut cîte unii, asta-i o prostie. Și tot din prea multă învățătură se trage.

În sfîrșit, s-au dus și la baie. S-au dezbrăcat la lumina mică a unui opaiț. Nikolai s-a stropit bine cu apă și s-a cățărat pe laviță.

— Ia zvîrle o cofiță, de probă !

Platonîci a aruncat niște apă peste pietrele încinse Baia scundă s-a umplut îndată de abur fierbinte, care trosnea și sfîrîia de-ți lua auzul. Kuzma, mai înalt decît ceilalți, a simțit că i se taie răsuflarea și s-a așezat repede pe marginea laviței.

Ridicîndu-se în capul oaselor, Nikolai a pornit să se biciuiască tare cu o legătură de crenguțe de mesteacăn. Flăcăruia schimbătoare a opaițului smulgea din întuneric crîmpeie din trupul lui, roșu acum ca arama ; suspina, ofta, înjura încetișor de atîta plăcere... Juca lavița încoace și

încolo, se îndoiau scîndurile sub greutatea lui de peste o sută de kilograme... Iar el tot dădea cu măturica, fără cruțare. Venea dinspre tavan o aromă fierbinte de frunză de mesteacăn.

Kuzma s-a întins pe dușumea cît era de lung, dar și acolo îl ajungea dogoarea ; simțea că-i pîrîie și părul în cap. Slăbuț, cu pielea albă, îngust la piept, Platonîci s-a tîrît pînă la ușă, a întredeschis-o și acum respira prin crăpătură.

— M-m-m... O-oh ! se chinuia Nikolai. Ah, ce-mi place, păcatele mele !

Într-un sfîrșit, își dădu drumul de pe laviță și porni de-a bușilea spre ieșire.

— Da zdravăn mai ești, frate ! a observat Platonici plin de admirație.

Abia trăgîndu-și sufletul, Nikolai a răspuns :

— Să-l fi văzut pe taică-meu cînd făcea el baie... trebuia apoi să-i turnăm cîteva căldări de apă rece-n cap. Uf, că bine-i ! Gata-gata să moară, săracu'.

— Dar de ce ? nu se dumirea Kuzma.

Nikolai nu s-a priceput să-l lămurească de ce.

— Las-c-ai să trăiești tu, băiete, și-ai să afli..

Au plecat de la baie cîte unul. Primul a fost Kuzma. Intrînd în izbă, a dat nas în nas cu Klavdia.

— Leapădă-ți mondirul ăla și culcă-te un pic, uite-acolo, în pat, să te odihnești, a spus ea fără să mai lungească vorba.

Kuzma s-a cam pierduț cu firea. Pe sub tunică avea pe el o cămașă, iar cămașa... cum să zic... nu era chiar proaspătă.

— Las-că-i bine și-așa. Vine taică-tău acuma, el trebuie să se odihnească neapărat. Era cît pe ce să-și dea duhul acolo.

Klavdia a venit aproape de tot, și-a pierdut privirea în ochii lui serioși, care căpătaseră acum o lucire aspră. Se fistîcise de tot băiatul.

— Ce te uiți așa, ca un viteluș ? Că doar ești flăcău. Și încă de la oraș ! a rîs ea.

Nările subțiri îi tremurau. Și-a plimbat ochii cenușii, îndrăzneți, pe chipul lui de parcă l-ar fi mîngîiat cu mîna. Semnul de pe fruntea lui Kuzma s-a înroșit iar, ca focul. Flăcăul a început să caute prin buzunare după tutun. Se uita acum pe lîngă ea, pe fereastră, încordat, prostește. Înțelegea că ar trebui, poate, să spună ceva și se chinuia, se chinuia rău de tot că nu-i vine nici o vorbă potrivită.

S-a auzit clanța de la tindă. Klavdia s-a răsucit iute pe călcîie și a trecut în odaie.

A intrat Agafia. După ea a năvălit cu zgomot Nikolai.

— Unde-i cvasul ăla ?

Mujicul era doar în izmene. Din trupul lui imens parcă ieșea fum. A dat pe gît, dintr-o răsuflare, tot cvasul din oală.

— U-uf... Asta-i treaba, băiete ! i-a spus el lui Kuzma, ștergîndu-și buzele cu dosul palmei. Bine-i la noi, la țară ! Mai faci o băică...

S-a lăsat greu pe pat, cu brațele larg desfăcute, savurîndu-și plăcerea.

— Vii acasă, tu ești șeful. Nu-ți stă nimeni pe cap. Așa-i ?

— Și la oraș cine-ți stă ?

— Ei, la oraș... Voi, de fapt, de unde sînteți ?

— De pe lîngă Moscova.

— Neam de muncitori ?

— Da.

— Și cîștigați bine ?

— Binișor.

— Pricep. Dar la noi de ce-ați venit ?

Kuzma n-a răspuns pe loc. Avea el o slăbiciune, nu-i venea ușor să mintă. Roșea neapărat, de fiecare dată.

— Așa trebuie, a spus el.

Nikolai a zîmbit.

— Văd eu că nu ești din aceia care aruncă vorbele în vînt... Spune numai... Platonîci ăsta e de la partid ?

— Da.

— Are minte bătrînul, se cam cunoaște. V-o place oare la noi, în Siberia ?

Kuzma și-a stins țigara de talpa cizmei, a aruncat mucul în găleata de gunoi. Pe urmă, l-a lămurit scurt, reținut :

— Cunoaștem locurile.

— Cum așa ?

— Eu m-am născut la Bomsk, iar unchiul a fost în deportare tot pe-acolo, nu prea departe.

Nikolai s-a ridicat într-un cot, s-a uitat mai cu luare-aminte la flăcău.

— A, înseamnă că din ăștia sînteți ! Cît a avut de tras ?

— Nouă ani.

— De aia o fi atît de slăbuț bătrînelul, s-a băgat în vorbă Agafia. Mama și tata trăiesc ?

— Nu. S-au prăpădit. Tot aici.

— Şi ei tot deportaţi ? s-a săltat iar într-o rînă Nikolai.

— Tot.

— Cîţi anişori aveai cînd ai rămas fără ei ?

— Vreo doi.

— Şi unchiaşul te-a luat pe lîngă el ?

— Îhî.

Tăcură. Agafia mai trăgea cu ochiul înduioşată, cu milă, spre Kuzma. Nikolai privea încruntat în tavan. Kuzma răsfoia un almanah vechi ; jumătate din pagini erau lipsă, fuseseră folosite în loc de foiţă de ţigară.

A venit şi Platonîci. Se încălzise bine, mai prinsese şi el viaţă... Mijindu-şi ochii de miop (cînd nu avea ochelarii era înduioşător de neajutorat şi de caraghios), o căută din priviri pe stăpîna casei.

— Cu toate că nu se cuvine să mulţumeşti pentru baie, trebuie să spun că a fost pe cinste.

Nikolai s-a ridicat din pat.

— Uite-aici, ia de te odihneşte, Platonîci.

— Nu te scula, l-a oprit acesta cu mîna. Eu nu-s deprins cu odihna.

Nikolai şi-a luat nădragii din cui, a scotocit îndelung prin buzunare.

— Cu frate-meu v-aţi dumirit sau nu încă ? a întrebat el.

— Ce să ne dumirim ?

— Ce fel de om e.

— Nu. Dar ce-i cu el ?

— Ei, o să aflaţi voi...

Nikolai rîse fără răutate, chiar cu un fel de admiraţie, scuturâ din cap.

— S-a băgat preşedinte ! De muncit nu-i place să muncească, plăvanul. De tînăr e aşa, tot trage să se chivernisească pe spinarea altora.

În sfîrşit, Nikolai a pescuit cîteva hîrtii, le-a întins nevestei.

— Trage tu o fugă de ia. Destupăm şi noi una... aşa, că ne-am cunoscut.

Platonîci a tuşit scurt, a zis simplu, fără ocolişuri :

— Uite care-i treaba, Nikolai. Noi nu bem. Eu n-am voie, iar pentru el... e cam devreme să-nceapă.

Agafia i-a aruncat bătrînului o privire recunoscătoare şi a pitit repejor banii undeva, în fundul dulapului.

— Gîndeam că, după baie, s-ar cuveni... Măcar una mică ? mai încercă o dată Nikolai cu glas rugător.

— Nu, mulțumesc.

Nikolai a suspinat, a căutat cu ochii spre nevastă. Banii sînt acum la loc sigur, nu-i mai lasă ea din mînă. Se mai întîmplase. Abia acum își dădea seama ce nătărău fusese. Stătea în mijlocul încăperii cu nădragii în mînă, mare cît un munte, amărît. Privea cu ochi grei spre jumătatea lui care iar se arătase mai iute de mînă. Dar ea, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, punea masa de cină. Fără să vrea, Platonîci și Kuzma au pufnit amîndoi deodată.

— Nu te-ntrista, Mikóla, a spus Platonîci.

Nikolai și-a frecat palma tare, cu zgomot, pe obrazul nebărbierit.

— Acum... trei zile nu-mi mai merge capul cum trebuie, a recunoscut el. Ce neghiobie am putut să fac, Maică Precistă !

Sărind într-un picior, încerca acum să nimerească cu celălalt în cracul pantalonului.

— Ce-i mai rău e că mi-am făcut-o cu mîna mea... Bănuții ăia... mai bine-i puneam pe foc. Mi s-au întunecat, minților !

— Niciodată nu ți-e de-ajuns, vai de sufletul tău. Auzi, zice-să-i pună pe foc ! s-a îmbufnat Agafia.

Nikolai s-o răsucit spre ea.

— Acum să nu vorbești cu mine, a grăit el cu asprime. Nu mă mai răscoli și tu degeaba.

Au cinat. Klavdia nu era acolo. La urmă, Kuzma s-a ridicat de la masă, le-a mulțumit gazdelor și a ieșit afară să tragă o țigară.

În tindă, pe întuneric, a simțit o atingere moale, o șoaptă suflată în ureche.

— Ieși în uliță.

Kuzma a strîns din buze, parcă-l străfulgerase în piept o durere dulce.

Un rîs ușor, pași abia auziți, scîrțîitul ușii ce dă în casă... S-a zărit o clipă în pătratul de lumină capul ei mic, cu părul strîns, apoi ușa s-a închis.

Kuzma a ieșit în pridvor, s-a așezat pe trepte... și-a strîns capul între palme și a rostit îngrozit de-a binelea de atîta fericire :

— Eh, fir-ar să fie !

S-a ridicat, a revenit în izbă.

Platonîci era în discuție mare cu Nikolai. Agafia strîngea masa.

Kuzma s-a oprit o clipă în prag, și-a luat apoi repede din cuier haina de piele și căciula, a ieșit fără să se uite la nimeni. Platonici s-a prefăcut că nici n-a observat. Gazdele chiar că n-au băgat de seamă.

Klavdia se uita la ei, zîmbind, printr-o crăpătură îngustă în ușa de la odaie. După o vreme, a ieșit și ea. Platonîci a urmărit-o din ochi fără să se întrerupă din discuție.

•

Era cald. Năvalnicul aprilie, ostenit de bătăliile de peste zi, mergea acum la culcare, îi foșneau sub pași frunzele vestede din anul trecut. Venea de undeva o mireasmă apăsătoare de pămînt reavăn.

Tăceau. Ar trebui, dracu' să mă ia, să spun ceva, își zicea Kuzma, dar nu era în stare să scoată o vorbă.

Bătea un vîntișor ghiduș, parcă se juca, ba dintr-o parte, ba să le dea brînci, molatec, din spate, îi sufla în țigară, stîrnea scîntei de mahorcă, le lua cu el în întuneric de se stingeau la vreo trei pași mai în față.

Alături, aproape de tot, mergea Klavdia. În vreo două rînduri l-a prins de mînă, suspinînd încetișor :

— Vai, am alunecat...

Încurcat, stîngaci, Kuzma o ținea să nu cadă.

— Unde mergem ? a întrebat-o.

— La o petrecere. Dar ce-i ? N-ai voie ?

— Ei, asta-i acum !

— Stați mai mult pe-aici ?

— Nu se știe.

— Și de ce-ați venit ?

— Îți spun eu... mai pe urmă. Cum să zic ? Să vă ajutăm să vă rînduiți viața. După legea cea nouă.

Klavdia s-a mirat fără nici o prefăcătorie :

— Doamne, cum adică să ne ajutați voi pe noi ?

Kuzma a prins deodată curaj. Uimirea ei parcă-i pusese sare pe rană.

— Să nu ne judeci pripit... N-are rost. Nici nu știi mare lucru.

— Ce-o fi aia de nu știu eu ?

— Ca să pricepi tu cum vine treaba.... a început Kuzma cu glas tare. Pe pămîntul ăsta trăiesc oameni. Sînt, desigur, tot felul de oameni...

Și-a aruncat țigara neterminată în marginea drumului, a căutat iar cu mîna în buzunar după mahorcă. Și... i-au secat vorbele. Dorise să-i vorbească despre viața fericită, adică așa, cum vine cu chestia asta, dar s-a împotmolit

cine știe de ce, s-a fîstîcit de tot. Și-a zis în sinea lui „Iar mi-am dat drumul la gură ca un nătîng !" Și-a amintit și de „viteluș".

— Acum de ce-ai tăcut ?

Kuzma și-a dres glasul, și-a tras căciula mai pe frunte. Netam-nesam, de nu se aștepta nici el, a declarat destul de tăios, nu se știe de ce și pentru ce :

— Vezi, Klavdia, tu trăiești cu ale tale și, după cît se pare, nu prea-ți pasă de alții. Nu se poate așa, ce mama dracului !

A tăcut brusc, iar și-a zis în gînd : „Acuși îmi întoarce spatele și pleacă".

Dar Klavdiei nici prin gînd nu-i trecea să plece. Atunci el a adăugat încet, cu încăpățînare :

— Sigur, așa e mai ușor. Dar nu se poate...

— De ce ?

— Ce anume ?

— De ce vorbești tu așa cu mine ?

Kuzma n-a răspuns. Nu pricepea nici el ce l-a apucat. Tăcea acum și Klavdia. Mai pe urmă, a spus pe neașteptate :

— Te îndrăgostești ușor, nu ?

— Cum așa ?

— Te-oi fi îndrăgostit de mine...

Kuzma s-a zăpăcit, a încurcat și pasul. Tot timpul se străduise să meargă în pas cu fata.

— Știi ce..., s-a oprit în loc Klavdia. A rămas un pic pe gînduri, apoi a zis hotărît : Nu mai mergem la petrecere. Nu-i nici o scofală. Hai mai bine pînă-n malul rîului, mai stăm de vorbă. Ce zici ?

L-a tras ușor după ea, cu grijă, dar și fără a-i lăsa timp să se împotrivească. I-a vorbit iar cu glas tainic, încrezător, ca o făgăduială :

— Haide. De-ai ști ce bine e acolo...

— Mergem.

Au mers ce-au mers. Mai schimbau cîte o vorbă, dar nu se prea lega. Mai mult vorbea Klavdia.

— Poate gîndești că nu-i nimic de capul meu, nu-i așa ?

— Ei, asta-i... De ce vorbești așa ?

— Vezi tu, Kuzenka, judec și eu că așa o fi. Nu dorm noaptea, mă tot gîndesc. Mi-ar place și mie să iubesc... Dar n-am pe cine. Aștia, ai noștri... zdraveni toți ca niște armăsari, dar zău că n-ai ce vorbi cu ei. Tu parc-ai fi

altfel. Poate c-ai să mă placi... Sînt tot felul de fete pe-aici... Unele-s mai bune ca mine...

— Ei, ce vorbeşti... Ce rost are..., bîiguia Kuzma.

— Are să-ţi fie bine cu mine. Nu vezi şi tu ce ruşinos eşti... Hai să te sărut, că nu mai am răbdare.

S-a săltat mult pe-vîrfuri ca să ajungă (el nu avusese atîta minte să se aplece) şi şi-a apăsat buzele fierbinţi de gura lui, mai aspră, cu miros bărbătesc de tutun...

6.

Emelian Spiridonîci şi Kondrat s-au întors abia spre seară. Acasă era numai Egor. Şedea pe duşumea cu picioarele strînse sub el precum kirghizii, meşterea o căsuţă pentru graur. Asta-i plăcea lui mai mult, să cioplească ceva.

— Ce-i cu tine acasă ? s-a încruntat bătrînul.

Egor a lăsat scîndurica din mînă, s-a ridicat în picioare.

— Lotca aia trebuie dată cu smoală. Cînd am pus-o pe apă, curgea în ea ca prin sită...

— Makar e la fierărie ?

— Acolo e.

— Şi tu ce, altă treabă nu ţi-ai găsit ?

Emelian Spiridonîci a dat cu piciorul în căsuţa neterminată.

— Puturoşii naibii !

Egor a adunat scîndurelele în tăcere, străduindu-se să nu facă mult zgomot, s-a dus cu ele în tindă.

— Mă duc pe la Bespalovi, a anunţat Emelian Spiridonîci. (Erau doar două familii în Baklan pe la care mai trecea bătrînul, Bespalov şi Holmanski, bogătani ca şi Liubivinii, la fel de retraşi şi de semeţi.) Cînd o veni maică-ta, îi spui să mai bage nişte lemne la baie, s-ar putea să mai întîrzii.

Kondrat a făcut din cap că a înţeles.

— Egorka ! a ridicat el glasul.

— Ce-i cu el ? a întrebat Egor, intrînd înapoi în izbă. Iar din pricina armăsarului ?

— Du-te după Makarka.

— De ce ?

— Am treabă cu el. Să vină de îndată.

— N-aţi luat armăsarul ?

— Nu-i treaba ta.

Kondrat s-a așezat la masă, s-a lăsat greu într-un cot, sprijinindu-și capul cît banița. Era încordat, încruntat, se gîndea el, pesemne, la ceva.

Makar a sosit repede, năduşit, plin de funingine. Dăduse el cu barosul în locul ucenicului.

— Ce e ?

— Hai cu mine, i-a poruncit Kondrat, îndreptîndu-se spre odaie.

Makar s-a uitat strîmb la Egor şi l-a urmat pe fratesău mai mare.

Kondrat s-a oprit, l-a lăsat să treacă primul şi i-a spus din prag lui Egor :

— Tu du-te de-i pune Mongolkăi nişte ovăz. Mai mult !

A tras uşa după el. Egor a dat să intre şi el în odaie.

— Unde ţi-am spus să te duci ? a răcnit la el Kondrat.

— Acolo-s cheile de la hambar... Şi ce zbieri la mine ?

Legătura de chei a zburat, zornăind, pe uşa de la odaie.

Makar stătea în mijlocul odăii, se uita întrebător la Kondrat. Băgase şi el de seamă că frate-său nu era azi în apele lui.

— Unde ţii puşca retezată ? l-a luat din scurt Kondrat.

— Ce puşcă ? a făcut Makar o mutră uimită.

— Nu mai face tu pe prostul. Unde-i ?

— La ce-ţi trebuie ?

— Imi trebuie şi gata.

— Dacă nu-mi spui, nu ţi-o dau.

Kondrat l-a măsurat cu privirea pe fratele mai mic. Acesta a priceput că nu e momentul să i se pună împotrivă. A scos puşca de sub pat, a cîntărit-o în mînă.

Kondrat i-a luat-o cu grijă. Bună armă, cam grea, dar bine lucrată. A mîngîiat ţevile scurte, proaspăt brunate, cu palma lui lată, înnegrită de muncă.

— Aici o ţii tu, păcătosule ? Dacă-şi bagă nasul careva îndată o dibuieşte.

— Am adus-o doar ca s-o curăţ. Dar la ce-ţi trebuie ? l-au sticlit ochii lui Makar.

— Nu-i treaba ta. Du-te la fierărie.

Makar a împins cu piciorul uşa de la odaie şi a ieşit supărat nevoie mare.

Tîrziu, cînd nu mai era nici o lumină în sat şi tăcerea uliţelor pustii era spartă doar de lătratul răguşit al dulăilor mai îndărătnici, a ieşit Kondrat din ograda Liubavinilor, ca o uriaşă momîie mută în spinarea iepşoarei mărunţele.

În colţul uliţei, unde se termină gospodăria Liubavinilor, o umbră de om s-a desprins din gardul de nuiele, i-a tăiat calea călăreţului. Mongolka a săltat puţin capul ei micuţ, şi-a ciulit urechile, dar n-a încetinit pasul. Kondrat a strunit-o.

— Eu sînt.

Era Makar.

— Ia-mă şi pe mine, frăţioare... Tare-mi doresc. Mă pricep eu la treburile astea mai bine ca tine.

Makar vorbise încet, cu speranţă în glas. Se ţinea cu mîna de cîzma fratelui. Acesta a înjurat nedesluşit, printre dinţi, a îmboldit-o pe Mongolka din călcîie şi s-a făcut nevăzut în întuneric.

Makar a pornit spre casă cu o durere surdă în inimă. S-a căţărat la locul lui, pe prici, şi n-a mai mişcat de acolo.

Kondrat s-a întors acasă înainte de revărsatul zorilor. Alb la faţă, fără căciulă... Se ţinea cu mîna de tîmpla stîngă.

A trecut tăcut în odaie, a cerut o gură de samogon.

Emelian Spiridonîci numai cu îzmenele pe el, a venit fuga din izbă. Se şi temea să-i pună vreo întrebare. Ghicise el de-unde venea fiu-său.

— Calul, am pierdut calul, a hîrîit Kondrat.

Tatăl a rămas o clipă împietrit, apoi iar a început să se foiască fără rost.

— Trebuie să ştergem urmele... Aştia pot să ne cunoască după cal, judeca el cu glas tare. Scoate de pe tine cămaşa aia, e plină de sînge.

L-a ajutat să-şi tragă cămaşa. A atins din greşeală rana de pe capul fiului. Acesta a mugit de durere.

— Lasă, trece, nu-i nimic, îl grăbea bătrînul. Cu biciuşca plumbuită trebuie că te-au atins...

A făcut cămaşa ghem, s-a repezit cu ea în izbă, i-a aruncat-o în braţe nevestei. Cum a desfăcut-o, Mihailovna a şi scăpat-o din mînă.

— Doamne, Dumnezeule, Ceresc Părinte... Asta-i sînge !

— Zvîrle-o-n sobă !

Mihailovna, cu cămaşa la picioare, rămăsese cu ochii la bărbatu-său.

— Ce-mi stai aşa ?

Emelian şi-a strîns pumnii uriaşi, a suduit surd, coborînd glasul ca să nu-i trezească pe băieţii de pe prici.

— Crucea mamii tale... Ce, n-ai mai văzut ?

A luat cămaşa de pe jos, a stropit-o cu gaz şi a aruncat-o peste tăciunii din vatră.

— Eu şi cu Kondrat lipsim vreo cinci zile. Spui că ne-am dus la Ignat să vedem cum o mai duce. Încă deaseară am plecat... ba nu, azi, pe ziuă. Auzi ?

— Aud.

— Băieţilor tot aşa să le zici. Iar dacă, Doamne fereşte, vin vreunii să pună întrebări...

Lui Emelian îi tremura falca ; a prins-o de umeri pe nevastă-sa, a tras-o spre el, i-a şuierat în faţă :

— Tu n-ai văzut nimic. Acum, de dimineaţă, dai zvon în sat că ne-au furat-o pe Mongolka. Ai băgat la cap ?

A pornit spre odaie, dar s-a întors scurt şi a mai zis cu glas răguşit, ameninţător :

— Arată-te şi tu mai veselă ! Parc-ai fi venită de pe lumea cealaltă !

Kondrat îşi clătina capul într-o parte şi-n alta, ţinîndu-l strîns între palme. Se mai oprea, cu el aplecat pe umărul stîng, rămînea aşa o clipă, de parcă ar trage cu urechea. Îi mai suna şi-acum în amintire şuierul năprazinic al împletiturii de curele cu fier la mijloc. Pe fruntea lată îi ieşiseră broboane mărunte de sudoare.

— Ustură ?

— Ca dracu' !

— Nu-i nimic, bine c-ai scăpat cu viaţă. Îndată plecăm. Te duc la Ignat, te-om îngriji noi acolo.

Emelian Spiridonici s-a aşezat pentru o clipă pe marginea patului, şi-a mişcat în dreapta şi-n stînga măturoiul lung al bărbii, a spus cu glas tremurat :

— Eh, iepşoara aia... Aur era, nu animal !

Şi-a şters o lacrimă cu palma aspră, crăpată, şi-a lăsat greu mîinile pe genunchi şi a încheiat în şoaptă :

— Of, Doamne... Se vede treaba că aşa-i cînd nu te pricepi, mai bine să nu te bagi.

Era acum ceva jalnic în făptura uriaşă, răvăşită, a bătrînului.

— Cum s-a-ntîmplat ? a mai întrebat el.

— La urmă a fost, a suflat Kondrat, mișcîndu-și cu greu buzele albite de durere. Erau trei. Mi-au zburat pușca din mînă și... o dată am simțit că-mi crapă capul.

Emelian Spiridonîci s-a sculat în picioare.

— Mergem !

Au ieșit din casă. Dar Emelian Spiridonîci s-a întors din drum, l-a trezit în ghionți pe Makar. (Egor nu era acasă.)

— Te duci chiar acum... Știi unde cotește drumul de Bomsk spre pădurea Bistreanski ?

— Îhî.

— Și-a pierdut Kondrat căciula pe-acolo. Să cauți și pușca.

Makar a priceput totul într-o clipită.

— Uf... Știam eu.

— Mai repede, rînza mă-tii ! De vorbe-i arde lui acum ! Dai zor și termini totul înainte de a se lumina !

A ieșit iar, în fugă. Nici nu s-a uitat la nevastă-sa, care rămăsese împietrită în mijlocul izbei.

7.

Ochise Egor o fată încă din iarnă, pe Mária.

Mária făcea parte din familia cu mulți copii a veșnicului sărăntoc Serghei Fedorîci Popov.

Cu mulți ani în urmă, venise în Baklan un băiețandru vesel pe nume Sergunka. Boarfele de pe el îi erau toată averea. De unde se ivise nimeni nu știa. Cînta la balalaică, știa să joace frumos. Fetele îl cam plăceau. A jucat el ce-a jucat pînă s-a luat cu cea mai frumoasă fată din sat, Maliughina Stepanida. S-a dus în petit. Tatăl Stepanidei, pe atunci unul dintre bogătanii satului, l-a îmbătat bine și pe urmă l-a bătut cu biciul, gata să-l omoare. Iar cînd și-a mai revenit Sergunka, Stepanida a fugit la el fără binecuvîntarea părinților. Taică-său a blestemat-o, și-a trimis nevasta să-i ia tot cu ce plecase pe ea. A venit măicuța, i-a binecuvîntat în taină pe tineri și i-a luat fiicei ultima rochiță, că altfel n-o mai primea înapoi bărbatul nici pînă-n prag.

Au trăit Popovii cum au putut. Și-au ridicat o izbă micuță, au prăsit o groază de copii... Și au rămas tot cu sărăcia. Serghei Fedorîci a început, într-o vreme, să tragă la măsea. Iar la bătrînețe l-a cuprins și un fel de neli-

niște. Făcea scandal, se sfădea cu toată lumea, tuturor le căuta pricină.

Era mic de statură, veșnic ciufulit, cu ochii mici arzînd de supărare. Semăna cu un vrăbioi și încă unul care se deosebește de ceilalți vrăbioi pentru că e mereu înfoiat și țopăie întruna cu pieptișorul înainte, micuț, dar hotărît.

Se îndeletnicea cu dulgheria. Dar nu era caz ca, tocmindu-se la careva să dreagă acoperișul sau să încheie cercevelele, să nu se certe cu stăpînul casei. Nu cruța pe nimeni. Nici de Dumnezeu nu se temea, nici de necuratul.

Povesteau oamenii că, pe vremuri, trăia în satul acela un vrăjitor. Cînd îi cășuna vrăjitorului pe cineva, nu-l lăsa nicicum să mai trăiască, ieșea dis-de-dimineață pe izlaz, făcea nu se știe ce vrăji cu fața spre răsărit, iar omul cu pricina cădea la pat din te miri ce. Se temeau cu toții de vrăjitor mai rău ca de foc. Iar el umbla umflat tot, își dădea aere, îi plăcea să știe că le e frică oamenilor de el.

Într-o zi, cînd Serghei Fedorîci a venit să-i lucreze ceva în gospodărie, la tocmeală, din una într-alta, s-au certat, firește. Vrăjitorul spune :

— Ce, vrei să te spurc, să te deochi ?

— Tu pe mine ? a întrebat Serghei Fedorîci.

— Am să te deochi, așa să știi !

— Chiar așa, vrei tu să-mi bagi deochi ?

— Chiar așa.

Atunci Serghei Fedorîci, ziua-n amiaza mare, își dă jos nădragii, se bate cu palma peste fundul gol și-i zice :

— Hai, mai iute, mă deochi tu... uite-aici !

După aceea, două zile a tot umbat prin sat să le spună tuturor :

— I s-a uscat limba-n gură cînd a dat să-mi facă farmece. A rămas vrăjit la vederea dosului meu, că tare-i frumos !

La bătrînețe, Stepanida s-a uscat toată, a ajuns numai vînă, s-a făcut și ea cam rea de gură. Numai ochii i-au rămas cei dinainte, veseli, vii, isteți.

Se ciondăneau aproape în fiecare zi. De obicei începea Serghei Fedorîci.

— Să-mi prăpădesc eu tinerețile din cauza ta ! declara el cu amărăciune.

Stepanida își punea mîinile în șolduri, nu se lăsa.

— Află că nu te-am iubit niciodată, cocoşelule ! Uite, nici atîtica n-am ţinut la tine, îi arăta ea vîrful degetului mic.

Serghei Fedorîci se pierdea nitel cu firea, clipea mărunt din ochi.

— Minţi, cloşcuţă, ştiu eu că m-ai iubit. Ba chiar foarte tare.

Stepanida îşi lăsa pe spate capul uscăţiv, ca de cotofană, rîdea cu poftă şi cu înţeles.

— Am iubit eu, dar n-ai fost tu acela, la altul mi-era inima. Vai de capul tău, de-o viaţă te tot înşel !

Serghei Fedorîci sărea în sus de parcă l-ar fi ciupit un bărzăune. Ţopăia prin toată izba, glasul îi scăpa în ţipăt.

— Ba m-ai iubit, bată-te să te bată ! De toate-mi amintesc ! Ţin eu minte...

— Şi ce ţii tu minte, mă rog ?

— Totul. Şi nopţile acelea...

— Eu de alte nopţi mi-aduc aminte, suspina dulce Stepanida. Ah, ce mai nopţi, ce nopţi, dragele de ele ! Ardea sfinţitul ca sîngele tînăr în vine... Dincolo de rîu se întreceau privighetorile, cîntau de-ţi topeau inima. Şi tot pămîntul îmi părea că oftează de bucurie. Dar nu cu tine eram eu atunci, Seriojenka ! Acum, ce-a fost a fost, nu mai pune şi tu la inimă.

Serghei Fedorîci începea să-şi plimbe mîna mică, vînjoasă, prin ciuful de păr roşcat, la fel de bogat ca în tinereţe, trăgea cu ochiul la nevastă-sa, tot mai îngrijorat. Nu-i venea să creadă.

Iar Stepanida îşi amintea de vremurile frumoase după care îi tînjea sufletul.

— Şi cînd se apropiau zorile, se lăsa o linişte în jur... Se auzea cum pică frunza pe apă. Venea o boare răcoroasă...

Serghei Fedorîci îşi plimba nervos palmele pe genunchi. Încerca să zîmbească superior, cu îngăduinţă, dar nu prea izbutea. Lacrimi usturătoare îi năpădeau ochii. Se strîngea tot în sine, strîmbîndu-se ca de o durere, vorbea acum repezit, cu glas stins.

— Auzi, proasta... Îh ! Ce toantă poate să fie ! Stă şi îndrugă verzi şi uscate. Acum ce te-a apucat ? mai zicea el, sufiindu-şi zgomotos nasul în batistă, îşi scotea punga de tutun. Aşa crede ea că-mi face mie-n necaz...

Stepanida se apropia atunci de bărbatu-său, îl plesnea cu palma uşor, să nu-l doară, peste ceafa rotundă, de om îndărătnic.

— Te-ai potolit ?

Aveau unsprezece copii.

Cei doi băieți mai mari s-au prăpădit în războiul imperialist, în nouă sute șaisprezece, altul a fost zdrobit de un buștean la legatul plutelor, în primăvară. Altul se făcuse miliţian la oraș. Pînă de curînd venea destul de des să-și vadă părinții. Cînd se ivea pe uliţa satului, mare de stat, frumos, liniștit, era o sărbătoare pentru cei doi bătrîni. Erau mîndri de el.

Se apucau de treabă dis-de-dimineață, fericiți, se străduiau să facă rost de toate, să-l primească așa cum se cade într-o casă de oameni cu stare. Seara puneau masa. După un pahar-două, se puneau pe cîntece bătrînești.

De ce te-oi fi-ntîlnit, iubită,
De ce în taină te-am iubit ?
Căci soarta ce mi-e hărăzită
E să fiu iar surghiunit...

Cîntau frumos.

Serghei Fedorîci, cu coatele pe masă, își prindea între pumni capul mic și roșcovan, începea cu un glas neașteptat de limpede cîntecul cel mai drag.

Liber sînt pe-acest pămînt,
Slobod să iubesc, să cînt...

Stepanida își ștergea pe furiș lacrimile, îi spunea fiului :

— Încă pe cînd era flăcău, tare mai îndrăgise el cîntecul ăsta.

Avea Serghei Fedorîci o slăbiciune mai neplăcută cînd se cherchelea mai tare, îi plăcea să se dea viteaz.

— Cine sînt eu ? striga el, dînd din mîini, căznindu-se cu tot dinadinsul să răstoarne cîte ceva din lucrurile de pe masă. Ba nu, voi să-mi spuneți aicea, pe loc, adică eu cine sînt ?

Stepanida se uita la el în tăcere, cu dojană, înțelegere și tristețe. Privirea ei îl întărîta și mai rău pe Serghei Fedorîci.

— Las-că v-arăt eu. Păi eu...

Fiul îl lua ușor în brațe, ca pe un copil, îl ducea în pat.

— De ce o iei așa, tătucule ? Ei, vezi, dragule, iar ai stricat totul.

— Fedia ! Băiatule... Spune-i mamei... la toţi să le spui că sînt şi eu om ! Au s-ajungă ei să se tîrască la picioarele mele ! Le arăt eu lor !

— Bine, tată, gata, acum dormi.

Serghei Fedorîci amuţea supus. Stepanida se aşeza pe marginea patului, altfel nu putea să-l adoarmă.

— Eşti aici ? întreba el, căutîndu-i mîna.

— Aici sînt, aici, răspundea ea. Dormi.

— Bine.

Aţipea.

Pe urmă Fiodor n-a mai venit pe la ei. Li s-a trimis o hîrtie de la oraş : „căzut la datorie, în cadrul îndeplinirii sarcinilor de servici".

*

Şi iată că într-o zi (era vreme de iarnă) s-au dus ei doi după fîn.

Era cald afară. Fulguia uşor, liniştit.

Au încărcat bine carul, au legat claia, au ieşit la drum şi au pornit înapoi, spre casă. Aveau cale lungă de făcut.

Viscolul i-a prins la cîţiva kilometri de sat. A pornit pe neaşteptate, s-a iscat mai întîi un vînt uscat, tăios, dinspre munte. Zăpada căzută de dimineaţă n-a mai apucat să se aşeze, îndată a luat-o vîntul, spulberînd-o. S-a înturnecat văzduhul. Vîntul urla sălbatic, înspăimîntător. Calul a stat în loc.

Au dat jos fînul, au lăsat în sanie doar cîteva braţe, cît să se înveselească ei. Au încercat să meargă mai departe fără încărcătură. La început li s-a părut că ţin bine drumul, apoi calul s-a înfundat de cîteva ori în zăpadă pînă la burtă. S-au oprit din nou.

Serghei Fedorîci a sărit din sanie să caute şleaul, dar s-a dus în zăpadă pînă la gît şi abia a mai izbutit să se urce înapoi. Sufla o urgie de vînt de te mătura de pe picioare.

Calul s-a culcat. S-au culcat şi ei.

Stăteau întinşi, lipiţi unul de altul, faţă-n faţă.

Nămeţii îi acopereau cu repeziciune.

Serghei Fedorîci avea în picioare nişte cizme vechi, cam subţirele. Au început să-i îngheţe picioarele.

— Steşa... s-ar zice că ne-a venit sfîrşitul, a spus el.

— Nu te speria. Măcar sîntem împreună.

— Nu prea am chef să mor !... Auzi, „Nu te speria" ! S-a găsit ea mai curajoasă !

A tăcut o vreme, apoi a adăugat :

— Mi-e şi necaz, nu ştiu nici eu de ce !

— Şi mie mi-e. Numai să nu te plîngi, nu-i bine.

— De ce nu-i bine ?

— Nu ştiu.

— Astea-s vorbe prosteşti ! Măcar acum să nu mă dăscăleşti tu-pe mine.

— Nu te-am dăscălit niciodată, prostule.

Au mai tăcut o vreme.

— Doar de copilaşi mi-e milă, a şoptit Stepanida.

Serghei Fedorîci a fornăit din nas.

— Mi-amorţesc picioarele, a anunţat el arţăgos.

Stepanida s-a tîrît cu greu mai la vale.

— Descalţă-te... Ia dă-mi-le încoace.

S-a opintit să-i tragă cizmele, apoi a strîns la sîn picioarele înţepenite de ger ale bărbatului, vîrîndu-le prin deschizătura cojocului, lipindu-şi-le de trup. Cînd au început să se dezmorţească treptat la căldură, pe Serghei Fedorîci l-a fulgerat o durere atît de cumplită încît s-a pornit să scîncească precum un căţelandru. Iar Stepanida îi vorbea întruna cu blîndeţe :

— Acuşi trece şi-o să-ţi fie mai bine. Aşa nu-ţi mai degeră.

Aşa i-au şi găsit. Au ieşit mai multe sănii din sat cînd s-a crăpat de ziuă şi au dat de ei chiar în marginea satului.

I-au dus repede la dispensar.

Sovietul sătesc a aprobat să i se dea Stepanidei un cupon de-o fustă, în dar.

Zăcea acum Stepanida în patul acela alb de spital şi parcă era mai senină, mai curată, mai frumoasă... Se uita la oameni cu drag şi recunoştinţă, de cînd se ştia nu-i dăruise nimeni nimic.

Serghei Fedorîci se simţea mişcat şi cam ruşinat de grija arătată faţă de băbuţa lui. Cînd rămîneau singuri, se aşeza pe marginea patului şi iar se răţoia la ea.

— Ce-i, mamă, de ce să nu mănînci tu nimica ? Ai ? Ia pune mîna şi soarbe din supa asta ! Gustă şi tu să vezi ce supă bună-ţi dau.

— Am mîncat destul, moşule, îi răspundea ea. Ai văzut ce buni sînt oamenii ?

Serghei Fedorîci întorcea capul, îşi frămînta vîrful bărbuţei între degete, tuşea sec...

După vreo două zile a murit Stepanida. Încetişor. Noaptea.

Serghei Fedorici a îngropat-o și s-a domolit. Nu mai făcea scandal prin sat, nu intra în sfadă cu nimeni. Meșterea mereu cîte ceva la el acolo, în magazie, scurta niște scîndurele cu ferăstrăul, le dădea la rindea... Nu prea îi auzeai gura.

Parcă se mai micșorase de statură. A și năpîrlit. I s-au gălbejit obrajii. În ultima vreme, însă, a început să aibă niște ieșiri mai ciudate.

A cărat în curte un bolovan mare, a cioplit din el o lespede groasă, în patru colțuri (o lună întreagă a muncit la ea), a săpat la mijloc o cruce și a așezat piatra pe mormîntul nevestei.

Mai încolo, spre lăsata secului, i s-a arătat ea în vis și așa i-a grăit :

— E cam grea, moșule. Ia-o de pe mine...

Dimineața, cînd nu se luminase încă bine, el s-a dus la cimitir cu o rangă și a dat jos piatra de pe mormînt.

I-au rămas în grijă lui Serghei Fedorîci șapte copii. Fata cea mai mare, Mária, avea nouăsprezece ani.

Mária aducea la înfățișare cu maică-sa : sprîncene negre, ochii limpezi, plini de istețime. Iar la fire îi semăna lui frate-său, Fiodor, era la fel de liniștită și chibzuită, avea un suflet deschis, blînd. Mai avea și multă răbdare.

Rîdea doar arareori, dar în adîncul albastru, ca apa de izvor, al ochilor ei curați licărea mereu un zîmbet tainic. Cînd întîlnesc o asemenea privire, oamenii parcă ar căpăta un fel de încredere.

Dintotdeauna a dus-o greu Mária, dar nu s-a plîns niciodată. Nici nu știa cum. Nu se lăsa mai prejos față de suratele ei, cînta în rînd cu fetele cîntece de alean, știa să și joace... Dacă stăteai să te uiți la ea, era greu să-ți în chipui că, așa cum e, domoală, liniștită, plină de o măreță lăuntrică reținută, ar putea să iasă în cerc și să joace. Dar cînd se prindea în joc, nu se mai mira nimeni. Se mișca ușor și liber, fără vreo dorință ascunsă de a-i plăcea cuiva. Doar că așa îi cerea ei sufletul.

Nu-i făcea nimeni curte. Asta era, nu se învrednicise încă nici unul. Ea nu se îngrijora din pricina asta. Ce adevărat. Nu se pricepea să umble cu șiretlicuri.

După ce s-a terminat șezătoarea, Egor a luat-o după stolul de fete, mergînd în urma lor, cam la zece pași

Fetele cîntau în cor o melodie „de sub munte". Vreo zecedouăsprezece glasuri tinere, viguroase, se înălțau spre bolta cerului ca niște aripi mari, nevăzute.

Ah, mi-ar place, ce mi-ar place
Să-l cunosc pe-acel fecior !

Răsuna „talianka", se împleteau vocile, iuțeau ritmul, vorbele se desprindeau deslușit...

Și, pe urmă, tot corul deodată, cu trei tonuri mai sus :

Să mi-l moaie, să-l îndoaie,
Să-l dărîme-un vîntișor...

Tare mult îi plăceau lui Egor cîntecele fetelor îngînate de-o armonică. În nopțile apăsătoare de primăvară, cînd simte omul cum se trezește pămîntul la viață, putea să șadă ceasuri întregi pe o buturugă umedă la el în ogradă, doar să le asculte. Îi înțepenea spinarea, simțea cum îi pișcă geruletul de noapte vîrfurile picioarelor prin cizme, dar el tot ședea acolo, nu se mișca. Armonica, îndepărtată, ușuratică, draga de ea, îi trezea un simțămînt puternic, de nu pricepea ce-i cu el. I se umplea sufletul de o bucurie ciudată, fierbinte.

*

Pășea Egor în urma fetelor, asculta cîntecele și se întreba : oare nici azi n-are să se apropie de Mária ? Se gîndise adesea la ea în ultima vreme. De cîteva ori a vrut să intre în vorbă cu ea, dar n-a putut, s-a sfiit. Îl împiedica și mîndria. A vrut să-l roage pe Makar să-i mijlocească o întîlnire cumva, căci frate-său se pricepea prea bine la treburile astea. Dar și atunci l-a ținut în loc temerea ca nu cumva Makar, suflet otrăvit cum este, să nu-i amintească mai tîrziu de această slăbiciune.

Treptat, tinerii au început să se răzlețească, să se tragă pe la casele lor. Cel cu armonica a cotit-o într-o ulicioară, luînd cu el tristețea dulce cu care-i încîntase. Se răsfirau, perechi-perechi, se pierdeau în noapte.

Au mai rămas doar vreo trei-patru fete, cele care n-aveau cu cine. Mergeau înainte, vorbeau, rîdeau. Printre ele era și Mária.

Pe neașteptate, Egor și-a dat seama că în seara asta are să intre în vorbă cu ea.

S-a tras în marginea drumului, a așteptat să dea fetele colțul, a sărit gardul de nuiele și a luat-o de-a dreptul, prin grădini, afundîndu-se în pămîntul moale, pînă la izba Máriei. Fugea de parcă l-ar fi urmărit cineva, ușor, cu pas săltat. Fugea strîngînd din dinți... Repeta mereu în gînd, încăpățînat și vesel „Așa ! Așa ! Așa !" De vreo două ori i-au ieșit în cale niște dulăi de curte. Unul dintre ei l-a băgat în sperieți : l-a văzut cum trece pîrleazul, mare cît un viței, și o ia iute, în mers lunecat, confundîndu-se cu pămîntul negru, să-i taie calea. Din goană, Egor a făcut un salt într-o parte, către gard... Atît a mai avut vreme, să smulgă un par de mesteacăn... S-a învîrtit în loc, ca un titirez, făcînd cercuri joase cu vîrful parului. Atît de repede încît vuia coaja rămasă pe retevei, surd, tremurat, ca o coardă întinsă. A încercat dulăul, de vreo trei ori, să se strecoare pe sub cercul acela care vuia întruna, dar de fiecare dată a trebuit să sară în lături. Pe urmă, tot așa, fără nici un sunet, a fugit de-acolo.

Egor s-a săltat și peste ultimul gard cu atîta sprinteneală încît s-a mirat și el. Chiar i-a trecut prin minte : „Ce-o fi cu mine" ?

A stat apoi în fața porții șubrede de la casa Máriei ; strîngea în mînă lemnul noduros de-l dureau degetele, încerca să-și astîmpere tulburarea, dar nu reușea deloc să se potolească. S-a și înfuriat. A făcut cîțiva pași în lungul ulicioarei. A aprins o țigară. Răsucind foița, a băgat de seamă că-i tremură mîinile. „Ce naiba o fi cu mine" ?

Așa era cînd a dat cu ochii de Mária, cu parul în mînă, supărat rău, îngrijorat că nu-și poate stăpîni tulburarea.

Mária și-a înăbușit țipătul, și-a dus mîinile la piept.

— Nu te teme, a spus Egor, cu ochii în sus, către cer, nu știa nici el de ce. Eu sînt !

— Doamne, ce m-ai speriat ! și-a tras suflarea Mária Ce-i cu tine ?

— Nimic.

Egor a aruncat jos țigara, a îngropat-o grijuliu în țărînă cu botul cizmei, a zvîrlit pe furiș parul din mînă A întrebat cu glas îmbufnat :

— Ce, ți-o fi somn ?

— Nu.

Egor a scos din buzunar o cutiuță de tablă cu acadele — o purta mereu la el, că cine știe — și i-a pus-o în mîna Máriei, fără să se uite la ea.

— Na.

S-a și schimonosit ...e ciudă, i se făcuse o rușine de simțea că i se întoarce stomacul. Păcătoasa asta de cutiuță îi stricase toată seara, îi tot zornăia în buzunar, amintindu-i că trebuie să facă și el cum se cuvine, ca și ceilalți flăcăi. Îl învățase mai demult Makar ce și cum.

— Pentru ce, Egor ?

Mária răsucea cutiuța în mîini. În întuneric, aproape de tot, ochii blînzi îi luceau de bucurie. El s-a zăpăcit și mai tare. Măcar de-ar fi luat-o și ar fi tăcut din gură.

— Ia-o cînd îți spun ! s-a răstit la ea Egor. Ce știu eu pentru ce ?

— De ce ești așa ?

— Cum ?

Egor a sucit furios din cap, a țintuit-o cu privirea.

— Ce vrei de la mine ? Spune.

— Nu vreau nimic !

— Atunci lasă-mă să trec.

Ea a pus cutiuța în vîrful stîlpului, l-a ocolit pe Egor care înlemnise pe loc. S-a auzit scîrțiitul portiței.

Lui Egor parcă-i intraseră picioarele în pămînt, voia să plece, dar nu putea să facă un pas.

— Egor ! l-a chemat încetișor Mária.

— Spune.

— De ce-ai venit tu aici ?

Lui Egor i s-a năzărit că ea își rîde de el. De unde stătea a pornit drept înainte, fără să se întoarcă, gata să-și spargă capul de primul zid care-i ieșea în cale. Îl muncea o nevoie chinuitoare să o jignească pe Mária cumva rău, grosolan, să vadă că i se întunecă ochii limpezi de groază.

Ajunsese de-acum destul de departe cînd și-a amintit că blestemata de cutiuță cu acadele era tot acolo, pe stîlpul porții. Parcă i s-a răsucit un ghimpe în inimă. S-a întors în fugă, a pus mîna pe cutiuță și a azvîrlit-o departe, în fundul grădinii.

S-a dus spre rîul Baklan. S-a așezat pe mal, ascultînd cum foșnește gheața. După o vreme, a sărit în picioare, a pornit spre casă. A pus căpăstrul pe Voronok, l-a scos încet din grajd, pînă dincolo de poartă... Cînd i-a sărit în spinare, calul s-a cutremurat sub greutatea lui. A luat-o la galop de pe loc. Suspina lung pămîntul sub copite. Noaptea i se năspustea din față, șuierînd...

Calul își alegea singur drumul. Iar Egor, cu dinții încleștați, repeta încrîncenat, în pasul calului : „Așa ! Așa ! Așa" !

A gonit așa pînă departe, dincolo de marginea satului. Și-a strunit Egor calul încins de fugă, a descălecat... S-a așezat chiar acolo, pe pămîntul ud, și-a lăsat fruntea pe genunchi.

Dinspre răsărit se ridica de-acum o geană de lumină, a trîmbițat a treia cîntare a cocoșilor, iar el tot ședea acolo, n-a ridicat capul nici măcar o dată. Voronok a dat de cîteva ori să-i tragă frîul din mînă, nechezînd încetișor.

Într-un tîrziu, Egor și-a ridicat dintr-o zvîcnire capul, a mîngîiat calul pe greabăn. A pornit spre casă. Cu mîhnire în suflet, furios pe Mária și pe el însuși.

8.

Platonîci l-a trezit cu greu pe Kuzma în dimineața aceea.

Flăcăul își trăsese peste cap pătura subțire, cusută din petice (numai nasul i se mai vedea) și scotea un asemenea șuierat cu înfloriturî încît Platonîci a zăbovit un timp la picioarele patului, atît îi era de drag să-l asculte. Pe urmă l-a scuturat zdravăn pe petrecăreț.

— Kuzma ! Hei ! Kuzma !

Șuieratul a încetat pentru o clipă. Kuzma s-a mișcat în somn, a plescăit dulce din buze și iar a dat drumul unui tril voios.

— Scoală, Kuzma !

Kuzma a căscat ochii, s-a uitat năuc împrejur. Cei doi dormiseră pe jos, culcați pe niște cojoace vechi, roase la cusături.

— Deșteptarea !

Kuzma a dat să sară în picioare, dar s-a așezat îndată la loc, și-a ascuns sub pătură picioarele lungi și slabe, abia acoperite de izmenele rămase prea scurte. A dat cu ochii de ușa de la odaie, și-a amintit.

În izbă nu mai era nimeni. Stăpînul plecase la muncă. Agafia își făcea de lucru în ogradă. Cojocelul Klavdiei atîrna pe perete alături de haina de piele a lui Kuzma.

— Unde ai fost aseară ? a întrebat Platonîci, nu prea tare.

Kuzma tocmai își trăgea pe el, pe sub pătură, pantalonii de croială militară. În loc de răspuns, a scăpat iar privirea spre ușa de la odaie, s-a roșit puțin la față.

— Ce-ai zis ?

— Unde ai fost aseară ?

— Așa... am făcut cîțiva pași prin sat.

— A-a-a... Bine atunci, spală-te și mergem. M-am gîndit eu la ceva, vreau să-ți spun...

— La ce te-ai gîndit ?

— Îți spun eu pe urmă.

Au îmbucat ceva în grabă.

La ieșire s-au întîlnit cu Agafia.

— Ați mîncat ? V-am lăsat cîte ceva pe masă.

S-a uitat scurt, iscoditor, în ochii lui Kuzma.

— Am și terminat. Mulțumim, a răspuns Platonîci.

Kuzma o suportat privirea Agafiei, a trecut mai departe.

— Eu aș zice că e unul de la oraș care trage sforile pe-aici, a început Platonîci de îndată ce au ieșit pe poartă. Sau au un om anume care se duce mai des pe la oraș. Dar că au legătură cu orașul, asta-i sigur...

Kuzma îl asculta cu mintea aiurea. La fiecare pas își amintea de noaptea trecută, retrăia fiecare clipă. Glasul lui Platonîci îi suna în urechi de undeva, de departe, nu-l prea atingea ; bătrînelul îi zicea acum ce trebuie, după părerea lui, să facă în zilele următoare.

Treaba pentru care veniseră aici era cam asta.

Cu vreo două luni în urmă, începuse să acționeze spre sud de Baklan o haită de disperați. La început s-a crezut că e vorba despre niște tîlhari obișnuiți, dar mai apoi s-a văzut (după ce au fost atacate mai multe sate) că banda de uciigași este condusă de o mînă răzbunătoare și cu experiență. Loveau mai ales în sediile sovietelor și bibliotecilor sătești, într-un loc au spart lăcătul de la prevenție și i-au eliberat pe deținuți.

De fiecare dată cînd se pornea o urmărire împotriva bandei, ea se retrăgea în adîncul codrilor, iar acolo era greu de dibuit. Trupele speciale aveau nevoie de sprijinul populației și al unor oameni de încredere.

Comandamentul gubernial al Direcției Politice de Stat a trimis în locurile acelea cîțiva oameni ca să dea de urma bandei și să pregătească distrugerea ei. Printre aceștia erau și cei doi Rodionovi. Nu erau cekiști, veniseră în Siberia să dea o mînă de ajutor la repunerea pe picioare a celor cîtorva fabricuțe din orașele de județ, care zăceau reci și fără viață de pe vremea războiului civil.

Cînd s-a aflat că ei cunosc locurile, au fost rugați să mai amîne repunerea în funcțiune a fabricilor. Platonîci a

fost de acord. Pe Kuzma n-a fost nevoie să-l lămurească cineva.

După acte figurau drept reprezentanți ai Asociației „Jos cu Analfabetismul!" (A.J.A.) din acea gubernie. Acum, pe Platonîci îl ardea gîndul să construiască o școală în Baklan prin contribuția țăranilor din sat. Pe deasupra, aceasta îi ajuta și să camufleze scopul real al venirii lor acolo.

— Mergem prin gospodării, vedem cum stau lucrurile, vorbea înainte Platonîci. Poate că prindem doi iepuri dintr-o lovitură. Cu cea mai mare grijă, desigur. Ar fi bine să te apropii și tu de tinerii de-aici...

Kuzma dădea din cap în semn că a priceput.

— Mă înțeleg eu cu ei.

— Îți cam place fata ? a întrebat pe neașteptate Platonîci.

Parcă l-ar fi pocnit cu ceva-n cap. Kuzma s-a bosumflat.

— Care fată ?

— A gazdelor.

Platonîci s-a uitat lung la el pe deasupra ochelarilor și a izbucnit în rîs. Rîdea pe înfundate, șiret și vesel. Îi zburdau zbîrciturile pe față.

— Eh, ce mai cekist mi-ești tu... cap de dovleac !

A rîs ce-a rîs, iar apoi a zis serios :

— E timpul să te maturizezi și tu, Kuzma. Cîți ani ai tu acum, că mereu uit ?

— Douăzeci.

— Ei, vezi ? Bag de seamă că mai mult semeni cu mai-că-ta. Trecuse de treizeci de ani și tot mai roșea ca o fetișcană.

*

La sovietul sătesc și-au scos o listă cu familiile mai înstărite.

— N-o să izbutiți, le-a spus binevoitor Kolokolnikov. Nu se bagă ăștia la așa ceva.

— Asta mai vedem noi.

— A venit și primăvara. Are fiecare atîtea de făcut...

— Măcar cinci zile să vină, că n-o fi cine știe ce.

— Sigur, încercați...

În prima casă în care au intrat, la Bespalov, stăpînul, un mujic împlinit la trup, blajin, cu niște ochișori îngușți, de nu le scapă nimic, i-a ascultat pînă la capăt, iar la urmă le-a spus simplu și răspicat :

— Nu.
— De ce ?
— Înțeleg că e după voia fiecăruia ?
— Sigur că da.
— Păi, asta-i. Mie nu-mi convine. N-am timp.
— Măcar o zi...
— Nici una. Nici n-am să vin să mă uit.

În altă gospodărie stăpînii le-au explicat tot atît de hotărît, dar pe un ton ceva mai tăios :

— Cînd a fost să dărîme biserica, sărăntocii satului s-au descurcat fără noi ? N-au decît să-și clădească și școală, noi nu ne băgăm. C-au ajuns acum deștepți nevoie mare... Le-ajunge fruntea pîn-la ceafă ! La ei să vă duceți, la golanii ăia...

— Fără expresii se poate ? s-a înfuriat Platonîci. Doar și voi aveți nevoie de școală.

— Cui îi trebuie să și-o facă ! Noi o ducem destul de bine și-așa.

După ce au ieșit pe uliță, Platonîci a rămas pe gînduri.

— Neam de oameni dîrji ăștia. Oare toți or fi ca ei ?

— Noi am greșit că am început cu ăi mai bogați, s-a dumirit Kuzma.

— Să știi că așa e, s-a învoit Platonîci. Acum nu mai intrăm pe alese, luăm casele la rînd.

9.

Ignati Liubavin își făcuse casă în afara vetrei satului. Trăia singur.

Pînă în nouă sute nouăsprezece, Ignati fusese negustor la oraș, avusese prăvălia lui, casă mare. Dar atunci, în nouă sute nouăsprezece, i s-a luat tot. A mai izbutit el să dosească, la urmă, cîte ceva. Avea, probabil, și ceva aur. N-a stat mult pe gînduri, și-a ridicat casă mai departe de sat, și-a cumpărat vreo douăzeci de stupi și o ducea acum destul de bine. Nu se plîngea. În orice caz, nu cu voce tare.

Bătrînul era înalt de vreo doi metri, uscățiv, cu o înfățișare pioasă. Liniștit, tăcut... Tușea mereu în batistă — așa îi era obiceiul, nu de alta — și se uita la toată lumea cu un aer blajin, cu răbdare și îngăduință, de parcă ar purta în el o durere ascunsă.

El și cu Emelian erau frați vitregi, după mame diferite. Nu se împăcau prea bine. Călcau arareori unul în casa altuia, numai cînd aveau vreo trebuință.

Emelian Spiridonîci nu putea să-l supere pe fratele său mai mare. Zicea că are o fire prea ascunsă. „Niciodată nu pricepe omul ce-i în capul lui. Beznă ca-n fundul fîntînii", spunea despre el Emelian. Ignati îi răspundea cu aceeaşi monedă. Iar în momentele de sinceritate rea, îi şi spunea lui Emelian ce crede despre el : „Oi fi tu zdravăn, Emelian, ca un stejar şi-ţi închipui că nu e putere pe lume să te doboare. Dar nu-i mare lucru să tai un stejar, să ştii".

Cînd au ajuns la Ignati, soarele era deja sus.

Pe drum Kondrat l-a rugat de cîteva ori pe taică-său să oprească, îi plesnea capul de durere. O dată a şi vărsat.

— Mi se împăienjenesc ochii, şoptea el cu buzele arse. Mi-au venit de hac ăia...

Stăteau în loc cîteva momente, pe urmă o luau încetişor mai departe.

Ignati a ieşit în curte să-i întîmpine.

— V-am văzut pe geam, după cal v-am cunoscut... Ce-i cu Kondrat ?

— A căzut, l-a lămurit scurt Emelian Spiridonîci.

Cu degetele lui lungi şi albe, Ignat a dat la o parte, cu grijă, părul năclăit de sînge de pe capul lui Kondrat, s-a uitat îndelung la rană.

— De unde a căzut ?

— Din pridvor.

Ignati a întors ochii către frate-său, ţinîndu-se să nu rîdă.

— Nici la minciuni nu te prea pricepi. Emelian — vorbă-n van !

— Dacă ai tu atîta minte, atunci nu mai întreba. Mai bine du-ne în casă.

Ignati a mai zăbovit o clipă.

— Am acolo pe..., a dorit el să explice, dar s-a răzgîndit, a făcut din mînă că-i tot una şi a pornit primul să intre în casă.

În izbă şedea un necunoscut, încă tînăr, cu faţa prelungă, palidă, gălbuie la culoare. După înfăţişare părea de la oraş. Avea ochii mari, albaştri. Pe fruntea înaltă, osoasă îi cădea neglijent un ciuf de păr bălai. Îşi freca nervos genunchiul ascuţit cu o mînă îngustă, nedeprinsă cu munca. Privirea o avea ageră, scrutătoare.

— El e frate-meu. Iar ăsta mi-e nepot, i-a prezentat Ignati.

Tînărul s-a ridicat sprinten, le-a întins mîna.

— Zakrevski.

Emelian Spiridonîci a strîns fără chef palma umedă. Iar în sinea lui şi-a zis : „Uite-l cum se-alintă ca cioara-n laţ".

— V-aţi lovit ? l-a întrebat grijuliu Zakrevski pe Kondrat, zîmbind.

Kondrat i-a aruncat doar o privire şi n-a spus nimic. Ignati şi-a luat nepotul de braţ şi l-a dus în odaie să-l culce.

— Acum spălăm rana, o oblojim cu nişte ierburi... Pe urmă trebuie să dormi. Dar zdravăn te-au mai atins ! Nu puteai să rămîi acasă ?

— M-m-m...

— Foarte bine. Cînd e de rînduit o treabă, o faceţi numai de capul vostru. Că tot îl aveţi cam tare. Crezi că s-ar putea să te caute ?

— Nu ştiu. S-ar putea.

— Vai-vai-vai ! Ce i-au mai făcut ăştia ! Sărmanul căpşor !

*

Emelian Spiridonîci şedea în faţa insului cu faţa gălbejită, fuma. Din cînd în cînd îşi trăgea nasul. Omul acela îi stîrnea o ură surdă, grea. Nu ştia nici el de ce. Pesemne că trebuia să-şi verse năduful pe careva.

Tînărul cu ochi albaştri nu-l slăbea deloc din priviri. Emelian îi simţea privirea aproape ca o atingere, atentă şi obraznică.

— Fiul dumitale... cum a păţit-o ? a întrebat gălbejitul, fără să-şi dezlipească ochii de pe chipul lui Emelian Spiridonîci.

Acesta a ridicat încet capul şi a zis încet, ca să nu-l audă Ignati :

— Ce te bagi tu, buză-bleagă ?

Necunoscutul s-a arătat descumpănit pentru o clipă, a clipit de cîteva ori, a rămas o vreme nemişcat, tot cu ochii la Emelian Spiridonîci. Pe urmă a surîs. A rostit şi el, tot cu voce scăzută

— Eşti cam nepoliticos, moşulică. N-ai vrea să-ţi astup eu gura, otreapă ? Ce te zborşeşti la mine, ai ?

Emelian l-a ţintuit cu privirea.

— Cînd ţi-oi da eu una peste ochi, te strivesc ca pe-o muscă, a aruncat el vorba, strîngînd din sprîncene. Ia nu te mai uita aşa la mine, lepădătură ! Neam de năpîrcă !

Zakrevski şi-a scăpat mîna în buzunar.

— Ajunge ! Nemernicule !

Ridicase glasul, se vedea bine că nu-i arde de glumă.

Emelian îl privea drept în faţă şi nici n-a băgat de seamă ce a scos din buzunar. A văzut de abia cînd şi-a coborît privirea. Pe sub masă, din mîna palidă a tînărului, îl ţintea ochiul gol, negru, al unei ţevi de revolver.

— Ce, aţi căpiat ? a răsunat din preajmă glasul lui Ignati.

Zakrevski a băgat revolverul la loc şi i-a explicat în doi peri :

— Întreabă-l pe el... S-a apucat să mă înjure din senin.

— Ce te-a apucat ? s-a aplecat Ignati ca un nor negru asupra fratelui.

— Nu zbiera, a făcut acesta cu lehamite. Să mă mai ameninţe el o dată... că acuşi îi mut fălcile.

— Ce, te-ai îndopat cu mătrăgună ? nu se domolea Ignati. La ce bun te-ai zbîrlit ?

— Încetează, dă-l dracului, s-a strîmbat Zakrevski. S-o fi sculat cu fundu-n sus. Dă-ne de băut.

Ignati a amuţit ca la ordin, a săltat capacul de la beci, s-a lăsat sprinten jos, a scos o sticlă prăfuită de-un sfert, a sărit afară la fel de uşor. Zakrevski şi Emelian îl urmăreau din ochi, încruntaţi amîndoi.

A umplut Ignati trei pahare, pe unul l-a împins spre marginea mesei, pentru Emelian Spiridonîci. Acesta a întins mîna, a cuprins paharul cu grijă în palma lui uriaşă. A tras cu ochiul la Zakrevski. Zakrevski şi-a ferit privirea, dar tot îl urmărea cu coada ochiului, cu un surîs abia ghicit pe buzele lui subţiri. Emelian Spiridonîci s-a încruntat şi mai tare, a dat paharul pe gît dintr-o duşcă, a rîgîit de plăcere şi s-a dres dintr-un castravete murat.

Ignati şi Zakrevski au schimbat o privire iute.

— Bunişor samogonul tău, l-a lăudat Emelian Spiridonîci.

— Din prima tragere. Mai pun ?

— Toarnă. Mi-e inima cam grea.

— Degeaba te-ai sfădit cu omul, a făcut Ignati cu capul spre Zakrevski. Dinsul e doctor bun taman pentru boala asta.

— Mie îmi place de el ! a exclamat Zakrevski. Hai să bem ! Ce zici, bătrîne ?

Ciudat lucru, omul acela nu-i mai părea acum lui Emelian Spiridonîci chiar aşa, ca o tîrîtură spurcată. A

ridicat ochii spre el, şi-a tras scaunul mai aproape, a ciocnit paharul cu cel din mîna întinsă a lui Zakrevski.

Au băut. Au mîncat un timp în tăcere.

— De ce zici că ţi-e inima grea ? s-a interesat Zakrevski.

— Dac-aş şti ! S-a sucit viaţa... dracu' s-o mai descurce.

— Credeam că pe ăştia nimic nu-i mai mişcă din loc, a rostit încet Zakrevski, cu plăcere.

Un zîmbet plăcut i-a luminat acum chipul gălbejit. Şi-a plimbat uşor degetele pe gîtul lui subţire. Şi-a tras şi el scaunul mai aproape.

10.

Primul care s-a învoit să lucreze o zi la construcţia şcolii a fost fierarul Fiodor Baikalov.

Fiodor trăia într-o izbă micuţă, cu două geamuri spre drum. Ieşea din ea îndoit de şale, cu multă grijă, parcă se temea să nu o ia în spinare, din greşeală, cu tavan şi acoperiş cu tot.

Cînd se întîmpla să fie treaz, era un om uimitor de timid şi ruşinos. Şi muncitor cum nu e altul.

Cînd lucra parcă se juca, mai mare dragul să-l priveşti. Pe timp de iarnă găseai mereu cîţiva oameni în dreptul ţierăriei : căscau gura că tot n-aveau ce face. Îţi încînta privirea să-l vezi — mare, serios — cum îndoaie cu lovituri precise, puternice, fierul înroşit, făcînd din el tot felul de drăcovenii.

În semiîntunericul fierăriei săreau în toate părţile, cu un foşnet moale, snopi de scîntei vesele, luminînd chipul concentrat al lui Fedia (aşa-i spuneau, cu drag, cei din sat, ţineau la el). Zvonea în joacă ciocanul meşterului, uşor şi apăsat : ding ! ding ! ding ! Iar în urma ciocanului bufnea vlăjganul de ucenic cu barosul : hîc ! bang ! hîc ! bang !

Avea Fedia o putere cum rar se întîlneşte. Dar nu-i plăcea să vorbească despre asta, se ruşina. Îl mai întreba cîte unul :

— Fedia, ai putea tu, de-o pildă, să ridici un bou în braţe ?

Fedia clipea încurcat din ochii lui mici, de om blînd, şi răspundea cu nemulţumire în glas :

— Lasă tu chestiile astea. Ce, te-ai prostit de tot ?

Purta mai tot timpul un cămeşoi lung de pînză groasă şi pantaloni tot la fel. Cînd mergea, fluturau hainele largi pe el, scoţînd la iveală contururile unui trup neasemuit de puternic. O încîntare.

De sărbători, Fedia se îmbăta cu regularitate. Bea singur. Vara se ascundea în fundul grădinii sau în vreun lan de floarea-soarelui.

Mai întîi zbura o sticlă goală, sclipind zglobiu spre cerul albastru printre tulpinele ţepoase de floarea-soarelui, pe urmă se auzea un oftat ca de foale... şi apărea Fedia, uriaş, înfricoşător.

Ieşea în uliţă cu grumazul aplecat înainte, ca taurii, şi cînta cu glas tare

Eh, bine e să mori pe acest pămînt,
Să te încălzească razele de soare,
Să simţi şi sub brazdă dulcea lor dogoare,
Să ai flori o mie pe al tău mormînt...

Atîta ştia, doar o strofă. Cînd termina de cîntat, îşi sufleca mînecile şi striga :

— Ia, care-i primul ? Să iasă înainte !

*

Iar a doua zi de dimineaţă, Fedia cel fioros umbla prin ogradă cu o mutră spăsită şi mai schimba cîte-o vorbă cu soaţa.

— Unde mi-ai pus coasa aia ? întreba Fedia.

Prin uşa deschisă a izbei se auzea îndată, fără întîrziere, răspunsul sfidător :

— Uite-o aici, la mine sub fustă. Că ai şi tu o grijă de lucrurile tale...

Fedia, cu capul lăsat pe-o parte, se căznea mult să-şi adune gîndurile. Pe urmă îi spunea grijuliu :

— Vezi, dragă, să nu te tai. Că-ţi curge fiere în loc de sînge... Hî-hî-hî...

Din izbă se auzea îndată zăngănitul expresiv al vătraiului lovit de marginea vetrei. Fedia o lua la fugă, în trap mărunt, către poartă.

Se ivea în pridvor Havronia, femeie zdravănă, arţăgoasă, cu vătraiul sau cu furca de oale în mînă. Fedia o prevenise de mai multe ori, mai în glumă, mai în serios

— Mie să-mi termini cu moda asta una-două, hop cu mîna pe vătrai. Vezi să nu-ţi rup eu o dată mîna aia din cot !

— Taur turbat ! Buturugă nenorocită ce eşti ! Chinul de pe lume ! răsuna glăsciorul ei în aerul proaspăt al dimineţii.

Fedia asculta cu atenţie. Apoi, prinzînd momentul prielnic, atunci cînd soţia îşi mai trăgea sufletul, îi propunea

— Ia mai cîntă tu ceva. Privighetoarea mea cea scumpă !

Havronia se năpustea asupra lui ca o tigroaică. Fedia fugea dar fără grabă, de partea cealaltă a uliţei, se aşeza acolo pe marginea şanţului, lîngă pîrleazul prietenului său de-o viaţă, Iaşa Goriáci. De obicei Havronia nu trecea dincolo de poartă. Ştia Fedia ce şfia.

Ieşea acum şi Iaşa din casă, se aşeza alături de el. Îşi răsuceau cîte o ţigară din faimoasa mahorcă a lui Iaşa, făcută în casă, cu amestec de ierburi parfumate. Stăteau amîndoi să asculte „comédia".

— Huo, urşilor ! Trîntori blestemaţi ! striga Havronia de dincolo de gard. Dacă vă prind, fac eu şchelete din voi !

Cei doi prieteni o priveau liniştiţi, mai schimbau cîte o vorbă.

— Cam slăbuţ îi zice astăzi.

— N-am încins-o destul, explica Fedia.

Uneori, ca s-o întărîte pe Havronia, Iaşa îi arunca de peste drum :

— Ixploatatoare ! (Nemaipomenit ce-i plăceau cuvintele alese.)

— Ce-ai zis ? se sufoca de furie Havronia. Du-te de te pupă cu Aniutka chioara ! De multişor îţi duce dorul...

Iaşa amuţea. Aniutka era proasta satului. Într-o seară, fiind el cam băut, a înghesuit-o Iaşa într-un cotlon şi a început să-i spună vorbe dulci. Ea, proastă cum e, s-a smucit din braţele lui, l-a zgîriat pe obraz şi a fugit. Asta nu era nimica, dar a şi dat zvon prin tot satul că Iaşa Goriáci a venit s-o peţească, iar ea, Aniutka, nu vrea nici în ruptul capului să se ia cu unul ca el.

— Bea cam prea mult, spunea ea cu toată seriozitatea. Măcar dac-ar bea şi el mai puţin...

— Mai gîndeşte-te şi tu Aniutka, o sfătuiau mujicii. Nu-i da cu piciorul chiar aşa... Că doar voi doi vă iubiţi demult.

— Nu, nu şi nu ! Nu mai stăruiţi ! Nici nu vreau s-aud.

Mujicii se prăpădeau de rîs, iar lui Iaşa îi sărea ţandăra, se jura c-o strînge de gît pe Aniutka.

Cînd au venit orășenii la el, Fedia era acasă.

Havronia nu se simțea bine, zăcea sus, pe sobă, cu o mutră resemnată, gata să suporte în tăcere toate nedreptățile sorții. Fedia meșterea ceva pe laviță, demonta un lacăt mare, de hambar.

— Bună ziua, oameni buni ! a rostit Platonîci cu glas tare.

(La început se cam înfuriase, se întunecase la față, dar apoi, după mai multe încercări neizbutite, s-a înveselit fără nici un motiv. „Nu-i nimic, Kuzma, ai să vezi tu, facem noi școala. Nu ne lăsăm noi cu una cu două", i-a declarat el voios.)

La „bună ziua", Fedia a lăsat lacătul în pace, a ridicat ochii, i-a cercetat o vreme în tăcere pe bătrîn și flăcău.

— Haî să trăiți.

— Uite care-i treaba, gospodarule, a vorbit Platonîci, îndreptîndu-se fără a aștepta să fie poftit, spre colțul de la fereastră. În satul ăsta e nevoie de o școală... Nu-i așa că trebuie ?

Fedia și-a încrețit puțin fruntea, îl privea mai departe, întrebător.

— Sigur că trebuie, și-a dat tot el răspunsul Platonîci. Ăia mici trebuie să învețe carte. Da. Dar n-au școală. Ce-i de făcut ?

Fedia a rîs scurt, începea să-i placă.

— Păi, ce facem ?

— Nu știu, a recunoscut Fedia.

— O construim noi ! a exclamat Platonîci, ca și cum s-ar fi mirat și el că există o soluție atît de simplă.

— Aha, văd eu unde bați dumneata ! s-a dumirit Fedia, lăsînd lacătul din mînă. Și, mă rog, cine s-o clădească ?

— Păi, cu toții, împreună. Cinci-șase zile dacă muncește fiecare și școala-i gata. De lemn nu duceți voi lipsă.

Fedia l-a ascultat pînă la capăt, apoi a zis simplu, fără să mai stea pe gînduri :

— Se poate.

Platonîci s-a și fistîcit văzînd că a izbîndit atît de lesne. S-a ridicat, și-a pipăit nasturii încheiați ai paltonului.

— Atunci e bine. Tare bine, frățioare !... Haî mai departe, Kuzma. La revedere.

— Să fii sănătos.

*

Cînd au ieşit în uliţă, lui Platonîci îi luceau ochii de bucurie.

— Ce ţi-am spus eu ?

— Numai unul...

— Au să vină ei cu toţii !

Platonîci a săltat caraghios din cap, a pornit uşor, plin de încredere, spre gospodăria următoare. Era tare încăpăţînat bătrînul.

Au intrat la Popovi.

Aceştia tocmai luau prînzul. În mijlocul mesei aburea un tuci cu cartofi. Pe băncile din jurul mesei şedeau copiii, care mai de care mai micuţ. Îşi lua fiecare cîte un cartof fierbinte din oală, îl curăţa de coajă, trecîndu-l dintr-o mînă în alta, îl muia în sare şi, frigîndu-şi buzele, îl înfuleca iute cu pîine. Mai luau cîte o gură de lapte, toţi dintr-o singură cană. Mária avea grijă s-o umple din cînd în cînd. Lapte nu era destul, cei mici se pîndeau din ochi să nu soarbă careva mai mult decît i se cuvine. Nu scoteau o vorbă.

— Bună ziua, gospodari !

S-au răsucit cu toţii spre uşă ; şase mutrişoare, toate cu aceiaşi ochi senini, „marca Popovilor", îi cercetau acum curioase pe Platonîci şi Kuzma.

— Intraţi în casă, i-a poftit Serghei Fedorîci, ştergîndu-şi mîinile cu un prosop de bucătărie.

Platonîci a dat ochii roată, căutînd un loc unde să se aşeze.

— Uite acolo, pe pat, i-a arătat stăpînul casei, fără să se ruşineze de izba lui atît de strîmtă şi săracăcioasă. De-o viaţă se obişnuise cu ea.

Cei doi s-au aşezat pe marginea patului înalt, de lemn, acoperit cu o velinţă dungată.

Serghei Fedorîci s-a tras cu scăunelul mai aproape de pat. Şi-a scos punga de tutun.

— Fumaţi ?

Platonîci l-a refuzat, dar Kuzma şi-a luat de-o ţigară.

În nici o altă casă nu mai încercase Kuzma ca acum un simţămînt atît de dureros de întristare, de milă faţă de oameni. „Uite pentru ăştia trebuie să construim o viaţă nouă", şi-a zis el, uitîndu-se la cîrdul de copilaşi. Apoi a întîlnit privirea Máriei şi... a înlemnit. Şi-a amintit deodată de maică-sa. Nici n-o cunoscuse, dar din ce-i povestiseră Platonîci şi alţii, îşi refăcuse în minte chipul ei drag, se învăţase cu el, şi-l păstra ca pe un dar de preţ... Aşa i se

părea lui că o ține minte. Se întîmplase să întîlnească femei care să semene cu maică-sa. Dar fata aceasta, ce să mai vorbim, parcă era aidoma. Lucru ciudat, de mare mirare, să o vezi aici, alături, vie, surîzătoare. Să poți să o și atingi cu mîna. Kuzma nu-și mai lua ochii de la Mária. Nici nu auzea ce discută acolo Platonîci cu gospodarul. Nu mai auzea, nu mai vedea nimic din ce-i în jur. Nici nu și-a dat seama cînd au ieșit în uliță... O avea în ochi tot pe Mária.

— Ce-i asta, unchiule Vasia ? Spune. Ai văzut-o cum e ?

Platonîci s-a uitat sever la nepotu-său. I-a spus nu prea tare, dar categoric :

— Nu prea-mi plac mie chestiile astea, Kuzma. Ce te-a apucat ?

Kuzma n-a răspuns. Pricepûse el că acuma nu e în stare să dea o explicație.

Au mers așa, fără să-și vorbească, pînă la gospodăria următoare. Înainte de a intra în casă, Platonîci s-a oprit și l-a întrebat îngrijorat :

— Ce se întîmplă cu tine ? Poți să-mi explici ?

— Îți spun eu mai tîrziu. Diseară.

11.

Amîndoi frații au sosit acasă aproape în același timp. Makar n-a apucat să ia șaua de pe cal (fusese plecat să caute căciula și pușca) cînd s-a deschis poarta și a intrat în curte Egor.

— Unde-ai fost ? l-a întrebat Makar.

— Pe-aici, pe-aproape...

Era o dimineață mohorîtă. Cerul era acoperit de nori pluteau jos, deasupra pămîntului, scăpau în noroi picături rare și reci.

— L-au omorît ăștia pe frate-tău. Kondrat, a spus Makar.

Egor a încremenit lîngă cal.

— Unde ?

— Nu l-au omorît chiar de tot... Uită-te și tu !

Makar i-a arătat căciula năclăită de sînge.

— Cum poți să spui așa, că l-au omorît ?

— Poate să și moară.

— S-a bătut cu careva ?

— Îhî.

— Cu cine ?

— Nu știu.

— Ai de-o țigară ? i-a cerut Egor, așezîndu-se în iesle. Am rămas fără tutun.

Makar s-a așezat alături de el, a scos din buzunar punga de mahorcă, i-a întins-o fratelui.

— Cu cine zici că s-a încăierat ? a întrebat iar Egor.

— Habar n-am. Nici nu-mi dau seama cu ce le-or fi blagoslovit. Biciușca plumbuită nu sfîșie pielea în halul ăsta. Uite aici...

I-a întins căciula, să vadă și Egor.

— Arunc-o dracului ! s-a ferit Egor.

Afară începuse să plouă de-a binelea, răpăiau picături mari pe acoperișul de tablă al grajdului. Ploaie timpurie, prima din acel an.

— Curînd ieșim la arat, a oftat Makar.

Egor a adunat de pe jos un pai, l-a luat între dinți.

— Mi s-au aprins călcîiele, Makar...

Makar s-a întors iute spre el.

— Nu mai spune ! După cine ?

— Mária Popova.

Makar a rînjit din colțul gurii ; o iubire ca asta îi făgăduia multe necazuri lui Egor.

— Și ce-ai de gînd ?

— Zău că nu știu. Îmi vine să-mi cînt singur prohodul.

— M-da..., l-a compătimit Makar. Ai încurcat-o, Egor, ai încurcat-o rău. Pun capul la tăiere că el nici n-o să vrea s-audă.

Știa și Egor : ori îi aduce vorba lui taică-său despre Mária, ori cară apă cu ciurul, tot una e. O prostie. Emelian Spiridonîci știa una și bună : nora trebuie să aibă zestre. Lui Kondrat i-a pețit o fată urîțică și bolnăvicioasă, dar în schimb dintr-o familie înstărită. „Frumusețea nu ține de foame", a declarat el atunci ritos.

— Ai și pus-o jos ? a întrebat Makar.

Lui Egor i-au tresărit nările. A scuipat într-o parte.

— Ptiu, spurcatule ! Numai asta știi. Crezi că toate sînt la fel ?

— Atunci măcar ai pipăit-o un pic ?

— Termină, că-ți dau una peste gură !

— Vezi să nu-ți dau eu ! i-a întors-o Makar ; avea acum o lucire veselă, tăioasă în ochi. Dac-ai încurcat-o, acum nu mai ciripi!

Egor a zvîrlit paiul, a cules altul.

— Oricum, o să ai tu parte de Mária cînd mi-oi vedea eu ceafa, a spus Makar, ridicîndu-se în picioare.

Egor a strivit cu cizma mucul de țigară și a zis încet, cu voce schimbată :

— Mai vedem noi.

*

Emelian Spiridonîci s-a întors acasă în ziua următoare. A intrat pe ușă cu umărul înainte, și-a dat, pufnind, sacul din spinare.

— Tot mai dormiți ?

Era umflat tot, întunecat la față, cu ochii tulburi.

— Bine-ai venit ! l-a întîmpinat voios Makar.

Nu era decît el acasă. Tocmai se pregătea să plece ; avea pe el o cămașă albastră de satin, stătea în fața samovarului bine lustruit, se privea în el ca într-o oglindă.

Taică-său rămăsese cu ochii la el, aștepta.

— A fost careva pe-aici ?

— Nimeni. S-a întors Mongolka !

Emelian a clipit mărunt, i-au dat lacrimile.

— Singură ?

— Singurică. M-am trezit cu ea nechezînd sub geam. Am crezut că visez...

Emelian Spiridonîci și-a scos mănușile, și-a suflat nasul cu zgomot.

— Cînd ajung la oraș, pun o lumînare de-o rublă la icoana sfîntului Nicolae, s-a jurat el, așezîndu-se ostenit pe treapta sobei. Du-te de-mi deshamă calul.

— Kondrat unde e ?

— A rămas acolo.

Makar a dat să iasă, dar s-a întors îndată, cu ochii măriți de surprindere.

— Vin încoace... ăștia doi, de la oraș.

Emelian Spiridonîci a scăpat din mînă punga de tutun. S-a ridicat, vrînd să treacă alături, în odaie, dar se auzea deja scîrțiit de pași în tindă. Amîndoi, tatăl și fiul, au rămas înlemniți în mijlocul izbei, cu ochii la ușă.

— Bună ziua, gospodari ! a rostit Platonîci, intrînd în casă împreună cu Kuzma.

— Să fiți sănătoși ! a răspuns binevoitor Makar. Poftiți, intrați...

S-a repezit să-i tragă bătrînului un scaun și... s-a așezat tot el. Și-a dat seama, a sărit în picioare, și-a tras mai bine cămașa la spate.

Kuzma se uita nedumerit la Makar. Acesta i-a simțit privirea. Și-a pironit și el ochii la Kuzma, îngrijorat.

S-a lăsat o tăcere lungă, cam grea pentru gustul Liubavinilor. Pe Emelian Spiridonîci îl muncea un singur gînd : să se aşeze, sau să rămînă în picioare ? Ori mai bine să plece dincolo, în odaie ?

— Uite cu ce treabă am venit noi. S-a hotărît să construim o şcoală aici, în sat. Daţi o mînă de ajutor ?

Emelian Spiridonîci s-a mişcat, în sfîrşit, din loc, s-a dus la uşă să-şi lepede cojocul. Makar s-a aşezat la loc, picior peste picior, gata să ducă o discuţie plăcută.

— Va să zică, vreţi să ne faceţi şcoală ? a întrebat Makar, măsurîndu-l obraznic din ochi pe Platonîci. Mare ?

— Noi zicem s-o facem cum trebuie.

— Bun... Dar privată o să aibă ?

Emelian Spiridonîci s-a întors înfuriat către fiu-său. Lui Kuzma i s-a împurpurat semnul de pe frunte. Numai Platonîci şi-a păstrat calmul.

— Te pomeneşti că oi fi meşter mare la closete ?

— Îhî. Eu le fac scăunelele. Cu gaură la mijloc, o frumuseţe ! a declarat Makar pe un ton serios, chiar solemn. Mai mare dragul să te uiţi la ele ! Şed pe ele oamenii zile întregi, nu le mai vine să se scoale de-acolo. Stau ca blegii şi rîd de bucurie.

Kuzma a căutat încruntat, furios, cu ochii la Platonîci. Acestuia începuse să i se zbată vizibil pleoapa de la ochiul stîng.

— Ştii tu... Interesantă treabă. Poţi să-mi spui cum te cheamă ? a zis Platonîci, umblînd cu mîna în buzunar după creion.

Makar l-a privit neliniştit, cu ochii îngustaţi.

— De ce ?

— Avem mare nevoie de meşteri ca tine. Cum ziceai că te cheamă ?

— Ei, lasă, unchiaşule... Am glumit şi eu, a zîmbit strîmb Makar.

— Numele ! a ridicat glasul Platonîci.

Makar a făcut resemnat din umeri.

— Liubavin. Şi să nu zbieri la mine.

— Ce te-ai stropşit aşa, măi bărbuţă ? s-a băgat şi Emelian Spiridonîci. Vezi că nu mai sînt vremurile alea.

Pe sub sprîncenele stufoase, ochii îi căpătaseră un licăr întunecat, rău.

Fără să se întoarcă, Platonîci a spus tăios :

— De ajutorul vostru nu mai avem nevoie. Iar pentru faptul că vă bateţi joc de o treabă obştească s-ar putea să fiţi traşi la răspundere !

S-a răsucit scurt și a pornit spre ieșire.

Emelian Spiridonîci s-a dat la o parte din calea lui. Trecînd pe lîngă el, Kuzma a încetinit pasul, privindu-l în ochi.

— Ai dreptate că nu mai sînt vremurile alea ! Bine-ai zis.

— Hai să fii sănătos, muceo, i-a răspuns blajin Emelian Spiridonîci.

Kuzma, cu dinții încleștați, a pornit cu pieptul înainte spre bătrîn, înalt, subțire, drept și necugetat. Îi ardeau ochii de durere și furie. Dar tare era slăbuț, caraghios de pirpiriu în fața uriașului Emelian Spiridonîci, pătrat ca un dulap. În tinerețea lui, mujicul putea rupe în pumni oiștea de la șaretă ca pe-un chibrit.

— Kuzma ! l-a oprit Platonici. Hai să mergem.

După ce s-a închis ușa în urma lor, Emelian Spiridonîci a făcut doi pași spre Makar și l-a plesnit o dată, tare, cu obiala peste obraz.

— Prea-ți dai drumul la gură !

Makar a scuturat din cap, și-a arătat dinții ca lupii... S-a dus spre fereastră. L-a urmărit din ochi pe Kuzma, care se retrăgea cu spatele, ferindu-se de dulău, a tras un scuipat pe dușumeaua proaspăt vopsită.

— Pe unul ca ăsta dintr-un pumn l-aș fi dat gata. Dar acum zici că trebuie să-mi țin gura. Cum de nu le-a venit Kolceak de hac ?

— Despre lucrurile astea să ai grijă cum și cu cine vorbești ! s-a răstit la el taică-su.

Și-a tras și cealaltă cizmă, a rămas pe gînduri, încruntat.

— Cu ăștia putem s-avem necazuri mari.

— Ne-am cam păcălit noi în nouă sute șapteșpe, a zis Makar cam în doi peri, de nu știai dacă îi caută vină lui taică-său ori îi pare doar rău că nu s-a întîmplat să fie altfel. Cu Siberia...

Emelian Spiridonîci s-a uitat dintr-o parte la fiu-său, n-a spus nimic. S-a gîndit puțin, apoi a rostit în batjocură :

— De ce nu te-ai dus tu să o salvezi cînd a fost cu rebeliunea ? Că partizanii erau atunci pe-aici, pe-aproape...

De supărare uitase Emelian Spiridonîci că la vremea aceea Makar nu avea decît vreo cincisprezece-șaisprezece ani, cam tinerel pentru un oștean. Și-a dat seama că a spus o prostie și a adăugat :

— Nu-i nimic, o scoatem noi la capăt.

— Asta mai rămîne de văzut. Mă întîlnesc deunăzi cu Elizar Kolokolnikov. Zice : „Spune-i lui taică-tău că anul ăsta n-are voie să tocmească oameni la arat" ! Cică i-a venit hîrtie de la stăpînire. „Vă descurcați singuri", așa mi-a zis.

Emelian Spiridonîci a rămas iar pe gînduri, întristat. Pe urmă s-a înfuriat deodată :

— Tu să-i spui să nu-și mai vîre nasul unde nu-i fierbe oala ! Că-i fac vînt în Baklan cu hîrtia aia a lui cu tot. Auzi tu, președintele...

A înjurat cu năduf și s-a urcat pe sobă să-și dreagă somnul după o noapte de băutură. Dar nu l-a răbdat inima și a mai strigat o dată de sus :

— Ei piine poftesc, dar eu oameni să nu tocmesc !

— Ți-a ieșit o poezioară, a rîs Makar.

— Și tu ce te hlizești acolo ? s-a înfurit de-a binelea Emelian Spiridonîci. Unde te duci de mi te-ai gătit așa ?

Makar a cam băgat-o pe mînecă.

— Mă duceam și eu să bat o carte. Altceva ce era să fac ? Caii i-am potcovit...

— Mai aveai de dres și grapele !

— E coadă mare acolo... Nu ne-a venit rîndul. Iar Fedia ăla se uită cam strîmb la noi...

Emelian Spiridonîci s-a răsucit cu fața la perete, a mormăit supărat, ca pentru sine. :

— Să se mai strîmbe ei mult, coate-goale...

Makar a ieșit din izbă ca din pușcă. E de rău cînd bătrînul nu mai știe pe cine să-și verse supărarea. După beție îl durea tare capul și avea ură pe toată lumea.

*

După ce a ieșit pe poartă, Platonîci s-a oprit să-l aștepte și pe Kuzma.

— Nu faci bine, nene Vasia, a zis Kuzma din mers.

Platonîci a pornit în lungul ulicioarei spre gospodăria următoare.

— Hai să mergem. Ce zici că nu-i bine ?

— Aștia-s bogătani sadea, iar tu te dai la ei cu creionașul.. Nu se sperie ei chiar așa ușor ! Și să știi că m-am plictisit să ne tot pierdem vremea cu școala asta. De ce-am fost trimiși noi aici ?

— Vino mai încoace și nu striga la mine. Ascultă. Tu nu faci bine, iar nu eu. N-am uitat pentru ce am fost

trimişi. Dar tu degeaba crezi că ne-au trimis la nişte proşti.

Au ocolit o băltoacă mare, fiecare pe o latură, s-au apropiat din nou. Platonîci a întins mîna înainte, a făcut-o căuş. Avea o palmă micuţă, plină de zbîrcituri.

— Uite-aici trebuie să avem noi tot satul. Pe toţi să-i vedem aşa cum sînt, ca-n palmă. Să-i cunoaştem. Şi să nu batem cîmpii, ăsta-i lucrul principal. Iar eu şcoala n-am să mă dau bătut. Dacă nu ei, măcar copiii lor să ne mulţumească. Asta-i treaba, Kuzma. Fii mai deştept. Nu te pripi.

*

În aceeaşi seară, Egor a avut o discuţie nu prea lungă cu taică-său.

Emelian Spiridonîci abia se sculase, şedea pe laviţă, încălzit după somn, bea cvas, mai stătea un pic, iar mai sorbea, sughiţînd de plăcere.

Egor a intrat de-afară cu cojocul fluturînd pe el. Nici nu şi-a scos căciula şi i-a şi dat drumul :

— Tăticule, vreau să mă însor.

— Hm... Pe cine vrei să iei ?

— Pe Mária... Popova.

Emelian Spiridonîci a lăsat cana jos. Nici n-a catadicsit să ridice glasul.

— Ce, îţi rîzi de mine ?

— Nu rîd. O iubesc.

— Mai bine te-ai drăgosti cu iapa popii. Ditai gîliganul, dar minte n-ai nici atîtica. Mie să nu-mi mai vii cu vorbe de-astea.

— Atunci mă duc singur s-o peţesc, a spus hotărît Egor. N-am să-nghit eu ce-a păţit Kondrat.

A început să se retragă spre uşă, mergînd cu spatele. Şi, cu toate că se aştepta la aceasta, abia a apucat să se ferească. Împroşcîndu-l cu cvas, cana grea de metal i-a zburat pe lîngă cap, s-a lovit de tocul uşii şi s-a rostogolit, zornăind, pe podea.

— Cîine ! Aşa vorbeşti tu cu taică-tău ? a tunat Emelian Spiridonîci în urma fiului.

*

Egor a zburat din tindă, ştergîndu-şi cvasul de pe faţă cu mîneca. Pe trepte a dat nas în nas cu Makar, care tocmai urca în pridvor.

— Iar te-a plesnit ? a întrebat el surîzător.

Egor i s-a pus în cale.

— Hai cu mine.

— Unde ?

— La Popovi. În peţit.

Sprîncenele negre, împreunate, ale lui Makar au luat-o singure în sus de uimire.

— El ce-a zis ? Primeşte ?

— Primeşte. Hai să facem rost de nişte samogon...

Egor l-a luat de braţ pe frate-său şi l-a tras după el, fără să-i mai dea timp să se dezmeticească. Acesta s-a lăsat dus mai mult cu sila. Nu prea-i venea să creadă.

— Tu de ce-ai sărit din casă ca lovit de streche ?

— Păi... Îţi spun eu mai pe urmă. Haidem !

— Minţi, s-a dumirit Makar şi s-a oprit în loc. Ce ţi-a mai trăsnit prin minte ?

— Ajută-mă, Makar. Vino cu mine. Dac-o peţim şi o aduc acasă, n-o mai dă el afară. Se va teme să nu se dea de ruşine. Iar dacă o alungă, îl las în plata Domnului. Tot cum vreau eu are să fie.

Makar a rămas pe gînduri. Peţitul ăsta ar putea să-i iasă şi lui pe nas. Dar, totodată, tare mult îşi dorea să-i facă în necaz lui taică-său. În sufletul lui îi ţinea partea lui Egor. Cînd a ridicat, în sfîrşit, capul, avea în ochi o lucire ştrengărească.

— Haidem !

S-au oprit la o casă pe care o ştiau ei să cumpere trei sticle de samogon şi s-au îndreptat spre gospodăria Popovilor. În faţă mergea Makar.

Avea el o pornire spre risc, un neastîmpăr ce nu-i da pace, iar acum se încinsese de-a binelea. Acum nimeni nu-l mai putea opri. Dacă i-ar fi trecut lui Egor prin minte să dea înapoi, s-ar fi dus singur să o peţească pe Mária. Pentru el.

— I-o coacem noi ! îşi freca el mîinile, încîntat.

*

Popovii nu aprinseseră încă lampa. Orbecăind prin întuneric, Makar a răsturnat un scăunel.

— Nene Serghei !

— Hău !

— Unde eşti ? Ia fă lumină că ţi-au venit musafiri ! a spus poruncitor Makar.

Mária a aprins lampa și, cînd i-a văzut în prag pe Egor, serios, ușor încruntat, și pe Makar, surîzînd bucuros în mijlocul izbei, i s-au aprins obrajii, s-a trădat de îndată. Serghei Fedorîci a priceput ceva mai tîrziu.

— Ce-i cu voi, flăcăi ?

— Cu noi ?...

Spre marea uimire a stăpînului casei, Makar și-a agățat scurteica în cui și s-a apropiat de masă. Egor, tot atît de repede și de hotărît, și-a lepădat și el cojocul de pe umeri.

— Pentru început, scoate dumneata niște varză. Sau poate n-ai ? Pe urmă, om sta și noi de vorbă.

Makar s-a uitat cu înțeles la Mária. Ea nu mai știa cum să-și ascundă ochii senini, înlăcrimați de bucurie.

În sfîrșit, a priceput și Serghei Fedorîci despre ce e vorba. S-a îndreptat de șale. Era prima oară cînd îi veneau peținori pentru fiica cea mai mare. Acum totul era să se țină țeapăn, să nu se facă de rîs.

— Ia te uită ce oaspeți ne-au venit ! a spus el de parcă ar sta la îndoială dacă nu cumva e mai cu cale să-i dea pe loc afară pe oaspeții ăștia.

Dar n-a izbutit să se prefacă multă vreme.

— Mária, adu niște varză.

S-a așezat și el. A întins o mînă mică, uscățivă, să pipăie sticla de pe masă.

— A cam nădușit, otrava.

Makar a scos din buzunar o halcă groasă de slănină (trecuseră în drum și pe la fratele Efim), a suflat firicelele de tutun care se lipiseră de șorici, a pus-o pe masă.

Din vîrful sobei, droaia de copilași urmărea cu ochi mari ce se petrece jos.

Serghei Fedorîci le-a tăiat o bucată bună de slănină, le-a aruncat-o.

— Luați cu pîine, să n-o mîncați goală !

A venit și Mária cu o strachină de varză murată. A pus-o pe masă și s-a tras la o parte, lîngă perete.

— Așa-a... Emelian Spiridonîci nu se îndură să vină în pețit la ăștia mai săraci ? a întrebat Serghei Fedorîci.

— N-are timp, a răspuns Makar.

*

Efim, om isteț, simțise din capul locului că ceva nu-i în regulă.

În cămară, cînd tăia din slănină, l-a întrebat pe Makar așa, într-o doară :

— La ce-ți trebuie ?

— Bem și noi un păhărel cu niște prieteni.

Efim a priceput că Makar trebuie să-și fi pus în gînd o treabă necurată. Ori o bătaie, ori ceva și mai rău.

L-a dus pe Makar pînă-n poartă, iar apoi fuga la taică-său.

Numai ce-a păşit pragul şi a şi întrebat

— Băieții unde-s ?

— Nu știu. Ce-ai cu ei ?

— A trecut adineauri Makar pe la mine, mi-a cerut niște slănină. Avea buzunarele umflate, sticle de samogon, pesemne. N-or fi punînd ei ceva la cale ?

Emelian Spiridonici a simțit că i se urcă sîngele la cap, s-a înnegurat tot.

— Egorka era cu el ?

— Era. Numai că n-a intrat, l-a așteptat pe uliță. Pe urmă au plecat împreună.

Emelian Spiridonici a sărit ca ars, a început să alerge greoi prin izbă.

— Ah, nemernicii ! Zăvozi afurisiți !... Să știi că s-au dus s-o pețească pe Manka ! Unde naiba-mi sînt cizmele ? zbiera el, negru de furie.

Le-a găsit tot el, lîngă prag... Trăgîndu-le cu greu pe piciorul gol, mormăia acum încet, amenințător :

— Le sucesc gîtul la amîndoi, paraziții dracului... Chisăliță-i fac !

— Care Manka ?

— A lui Popov.

Efim s-a luat cu mîinile de cap. Auzi tu, ultimii sărăntoci !

— Makar ?

— Egorka... Trăsni-l-ar să-l trăsnească ! Hai cu mine !

*

Serghei Fedorici s-a cherchelit repede. Prinzîndu-și între palme capul mic, ciufulit, s-a apucat să cînte încet, cu jale.

Eh, liber sînt pe-acest pămînt...

A rupt scurt firul cîntării. Lacrimi mari au început să-i picure printre degete.

— Eh, băbuța mea... Stepaniduşka... Cum de n-ai trăit tu să prinzi ziua asta ? Că tare și-a mai dorit...

Egor strîngea din dinți, s-a foit pe scaun ca să-și astîmpere tremurul genunchilor.

— De ce, tăticule, iar începi ? Nu trebuie..., se ruga de el Mária.

Makar n-a mai lungit mult vorba.

— Cum e, Fedorîci ? Ne-o dai pe Mária ?

Serghei Fedorîci a tăcut un timp, apoi a zis dintr-o dată, limpede şi răspicat :

— Voi sînteţi oameni răi, Makar ! Egor e şi el... tot Liubavin. Din aceeaşi rădăcină. N-aş fi vrut eu să mă încuscresc cu voi, dar... fie ! Se vede că aşa e treaba, ce ţi-e scris ţi-e scris.

La un asemenea răspuns Makar s-a şi fistîcit. S-a mişcat cu scaun cu tot, încurcat. Egor, treaz ca lacrima, nu se atinsese de băutură, a rămas cu ochii la Serghei Fedorîci care-şi cam întrecuse măsura. Iar acesta a tăcut ce a tăcut şi a repetat cu încăpăţînare :

— Oameni răi, asta sînteţi. Negri la suflet.

— Tăticule ! a dat să-l îmbuneze Mária.

— Tu să taci ! i-a poruncit tatăl. Nu pricepi tu încă mare lucru...

*

Efim s-a strecurat cu grijă pînă la ferestruica îngustă, joasă, a casei. A tras cu ochiul printr-un colţişor.

— Aicea sînt. Stau la masă.

Uşa subţire, uşurică, a sărit în lături, trosnind, dintr-o lovitură de picior... Trupul mătăhălos al lui Emelian Spiridonîci, ca o dihanie înfricoşătoare, cum nu se poate, părea că umple toată încăperea. Glasul i-a bubuit ca un tunet din senin :

— Afară cu voi de-aici !

Makar s-a dezmeticit prîmul. S-a ridicat. Nu ştia ce să facă, să fugă de-acolo sau să se mai ciriie puţin ?

Egor s-a făcut alb la faţă ; şedea tot acolo, strîngînd în pumn paharul de rachiu. Nici nu s-a clintit.

— Eu cu cine vorbesc ? a răcnit Emelian Spiridonîci.

În tăcerea încordată, chinuitoare, s-a auzit clinchetul subţirel al paharului care se spărgea în mîna lui Egor.

Makar s-a urnit spre uşă.

Egor şi-a băgat în buzunar mîna plină de sînge... A pornit şi el spre ieşire.

S-au îmbrăcat amîndoi fără grabă. Se auzea cum picură, mărunt şi moale, samogonul vărsat pe masă.

Serghei Fedorîci, tot cu ochii la Liubavini, a şi uitat să închidă gura.

Ultimul a ieșit Emelian Spiridonîci. În curte l-a ajuns din urmă pe Egor, l-a doborît dintr-o singură lovitură la cap. Acesta a dat să se ridice, dar Emelian Spiridonîci l-a mai atins o dată. Egor a rămas lat. Tatăl a sărit pe el, s-a pus să-l calce în picioare.

Totul se petrecea în tăcere. Efim s-a repezit la taică-său, pe la spate, l-a prins de braț să-l tragă la o parte.

— Îl omori ! Îl omori, nu vezi ce faci ? îi sufla el în ceafă.

Bătrînul l-a azvîrlit cît colo, s-a năpustit iar asupra lui Egor. Egor tot încerca să se ridice, dar îi alunecau mîinile pe zăpada moale, plină de sînge. N-a izbutit. Emelian Spiridonîci a sărit iar pe el, dar în clipa aceea o durere groaznică, ascuțită, în creștet i-a luat vederea. Nebăgat de seamă, Makar smulsese un par din gard, strecurîndu-se ca o umbră în spatele lui taică-său... Emelian Spiridonîci s-a clătinat, s-a dus cîțiva pași înapoi, gata să cadă pe spate, dar a rămas în picioare, și-a scuturat capul devenit deodată greu, ca de tuci, a scot un muget sălbatic de taur înjunghiat și s-a urnit iar asupra fiilor.

— Scoală, Egor, scoală-te mai repede ! îl grăbea Makar cu glas sugrumat, punîndu-se în calea lui taică-său.

Emelian Spiridonîci venea acum de-a dreptul, nu-i mai păsa de nimic, de nici un pericol. A vîjîit parul din mîna lui Makar... S-a rupt în creștetul bătrînului. Emelian Spiridonîci s-a clătinat iar pe picioare...

Egor a izbutit să se ridice, s-a repezit spre gard. Makar după el, crezînd că vrea să scape cu fuga. Egor a apucat un par, l-a rupt ușor, ca pe-un chibrit.

— Nu fugi, Makar !

Makar s-a întors. Doar că și-a smuls și el un par, unul mai gros.

Nici Efim nu s-a pierdut cu firea. A pus mîna pe o cobiliță... A rupt-o în două, i-a întins lui tacă-său cealaltă jumătate.

Suflau toți greu, șuierat. Loviturile sunau moale și înfundat. Mezinii se băteau bine, cu îndîrjire, dădeau năvală, îi sileau pe Emelian Spiridonîci și pe Efim să dea tot mai mult înapoi, spre fundul ogrăzii.

Makar se învîrtea ca o zvîrlugă printre pari, loviturile lui își atingeau des ținta, ba pe taică-său, ba pe fratele Efim.

Egor încasa mai mult, dar, în schimb, lovea mai puternic ; îl pîndea mai ales pe taică-său... Și, prinzînd un moment prielnic, l-a izbit drept în frunte. Emelian Spiri-

donîci a oftat o dată din rărunchi, a scăpat reteveiul din mînă şi a luat-o într-o parte, strîngîndu-şi capul între palme. Venit pe la spate, Makar i-a mai dat una, doborîndu-l la pămînt. S-a repezit spre Efim... Acesta a sărit în lături, a început să-şi vînture fără rost jumătatea de cobiliţă, s-a pus să zbiere ca un apucat :

— Ajuto-o-o-r !

Atunci a sărit din tindă şi Serghei Fedorîci. A bubuit în întuneric un foc de armă.

— Plecaţi dracului de-aici ! Că vă-mpuşc pe toţi ! ţipa el subţire, făcînd să clănţăne închizătorul puştii cu o singură ţeavă.

— Egor... Valea !

Makar a rupt-o la fugă din ogradă. Egor s-a luat după el, şchiopătînd.

Ajuns dincolo de poartă, Makar s-a întors şi a azvîrlit cu parul spre Serghei Fedorîci.

— Mai tragi tu mult cu puşca ! Scîrnăvie ! Ia dă lemnul ăla încoace să-i sparg eu lui geamul. Că de-acum tot n-o să-i mai fim noi rude.

În acea clipă, a plesnit, stîrnind ecouri lungi în noapte, încă o împuşcătură ; undeva, pe sus, s-a auzit, cum şuieră snopul de alice...

— Hai să plecăm, dă-i în...

— Unde ?

Makar şi-a suflat nasul înfundat de sînge în poala cămăşii zdrenţuite.

— Mergem mai întîi la unchiul Ignat... Pe urmă, om mai vedea noi.

— Atunci trecem mai întîi să ne luăm cîte-un cal. Nu se ştie cîtă vreme o să trebuiască să stăm ascunşi.

Egor s-a învoit...

— Mergi şi tu mai încet... Că nu mi-e prea bine.

12.

Acasă la Ignat cheful era în toi. Fumăraie, gălăgie mare, frînturi de cîntece, înjurături întortocheate... Undeva, într-un colţ, nevăzută, mai scîrţîia, bătînd disperat din foale, o armonică ostenită.

Un hăndrălău cu umerii lăsaţi, lat cît uşa, se căznea cu tot dinadinsul să joace o căzăcească. Dar, de fiecare dată, îl lăsau picioarele ; cădea, se ridica greu, în tăcere, se întindea cît era de lung, îşi punea mîinile în şolduri

ca o muiere cu vino-ncoace și țipa cu glas subțire : „Aș-șa ! Uite-așa !“ Își făcea vînt la joc... și iar se răsturna pe spate.

La masă, chiar în mijloc, ședea Zakrevski. Suridea întruna, pe unul îl bătea pe umăr, altuia îi turna o votcă, bea și el... Tot el i-a văzut primul pe cei doi necunoscuți. Și-a oprit asupra lor o privire tulbure, bănuitoare.

— Voi cine mai sînteți ?

Fără să răspundă, Makar și-a mijit ochii cu dispreț. Egor îl căuta din privire pe Ignat. Nu se știe de ce, dar nu se afla printre oamenii aceia.

Zakrevski s-a ridicat ușor de la locul lui, s-a apropiat de Makar. I-a aruncat din mers cuiva scurt, poruncitor, de nici n-ai fi zis că e băut :

— Vasia, ieși pînă afară, vezi ce-i pe-acolo.

Makar își vîrîse o mînă în sîn.

— Cine sînteți voi ? a întrebat încă o dată Zakrevski, scrutîndu-l atent pe Makar, de parcă ar fi vrut să-i citească în suflet.

— Nu pot să stau de vorbă cu tine că-ți pute gura. Ia dă-te mai încolo !

Makar a proptit ușurel țeava pușții retezate în pieptul lui Zakrevski, l-a împins nițel înapoi. Uluit, acesta arunca priviri speriate spre Egor, iar spre Makar, spre ușă...

— Unde-i nenea Ignat ? a întrebat Egor.

Zakrevski a suspinat ușurat, a zîmbit, a împins încet pușca la o parte.

— Draci împielițați... Era să fac pe mine de frică ! Hai, vino-încoace ! I-a tras el pe Makar spre masă. Sînteți de-alde lui Liubavin ? V-a trimis bătrînul ? E o comoară moșul... Stai jos. Stai, să vezi ce prieteni o să fim noi.

Makar a lăsat pușca într-un colț, învelită în cojoc, s-a înghesuit între bețivi, ferindu-și coastele zdrelite... Acum nimeni nu-i mai băga în seamă. Egor și-a croit cu greu drum pînă în odaie.

Kondrat zăcea în pat, legat la cap.

— Ce-i cu tine aici ?

— Așa... Să vă vedem.

Kondrat s-a ridicat într-un cot.

— S-a întîmplat ceva acasă ?

— Nu s-a-ntîmplat nimica... Culcă-te la loc. Cine-s ăștia ?

— Niște cunoscuți de-ai lui Ignat. M-au terminat, paraziții dracului... De două nopți o țin într-un chiolhan.

— Nenea Ignat unde-i ?

— E plecat la oraș.

A intrat Zakrevski în odaie cu o sticlă în mînă.

— Aici erați, porumbeilor !

Uitîndu-se cu drag la Egor, i-a turnat, clănțănind gîtul sticlei pe buza paharului, l-a umplut ochi, i l-a întins.

— Na, bea ! Pentru o viață liberă... Zău că-mi place neamul vostru !

Egor a împins paharul la o parte.

— Nu vreau. Nu mi-e bine.

— Ba nu, ai să bei...

Zakrevski încerca acum să-i ducă paharul la gură cu de-a sila, stropindu-l cu votcă pe mîini și pe piept.

Egor i-a zburat paharul din mînă.

— Te-ai lipit de mine ca un scai...

— De ăștia-mi sînteți ! a exclamat Zakrevski plin de admirație ; a dat cu sticla de pămînt, s-a clătinat pe picioare, întorcîndu-se spre ușă. Eh ! Dar mai tari decît mine tot nu puteți să fiți. Ai înțeles ? Vasia ! a strigat el, izbind ușa cu piciorul.

Din încăperea de alături răzbăteau ca un val greu zgomotele amestecate ale unei beții prelungite peste măsură.

— Vasia !

S-a ivit în ușă un bărbat nu prea înalt, cu o barbă mare, bălaie. Ochii lui mici, de cîine credincios, căutau cu grijă către stăpîn. Avea privirea limpede, vioaie, se vede treaba că nu băuse.

— Poftește-l pe omul ăsta la masă, a arătat Zakrevski spre Egor.

— El ce, nu vrea ? s-a minunat sincer Vasia.

— Așteaptă invitație specială.

Vasia s-a apropiat încet de Egor. Acesta nici n-a apucat să-și dea seama ce se petrece că Vasia l-a și luat în brațe, strîngîndu-l atît de tare încît a simțit că-i sar ochii din cap de durere. L-a dus așa pînă dincolo, i-a dat drumul să cadă greu pe laviță.

— Aici să-mi stai !

Cînd l-a văzut pe frate-său, Makar a întins mîinile spre el.

— Egor ! Hai și tu, frățioare...

Dar s-a băgat cineva între ei, l-a tras la o parte. Egor s-a trezit cu un pahar de votcă în față. L-a băut. A mai venit un pahar. L-a dat pe gît și pe ăsta. Cînd a ridicat ochii, a văzut că Vasia era cel care-i tot umple paharul.

Zakrevski îi urmărea. retras într-un colţ. După al doilea pahar, s-a aşezat lîngă Egor, l-a luat pe după gît. Avea mîinile subţiri, fine.

— Bine-aţi făcut să veniţi încoace. Vrei bani ? Muieri ? Ai ? Spune-mi tu ce-ţi doreşti...

Citeai în ochii lui Zakrevski o lucire de bucurie neprefăcută.

— Eu ce vreau ?

— Tu.

— Dar tu ?

— Eu vreau să redau libertatea sufletului rus... Să facem naibii mai multe prostii ! Cu stăpînirea asta de-acum ne muiem dracului de tot. Te învoieşti ?

— Nu ştiu, a zis Egor, scuturîndu-şi de pe ceafă mîna firavă, fierbinte a lui Zakrevski. Şi nu mă mai tot pipăi, că nu-s muiere.

— Mai bea una ! l-a îndemnat Zakrevski.

— Dă-o încoace.

Alături de ei Makar zbiera cît îl ţinea gura :

— Mă învoiesc ! Asta-i !... repeta el plimbîndu-şi cana prin desişul de sticle şi pahare, gata-gata să le răstoarne pe toate. De multă vreme-mi căutam eu o viaţă ca asta, nemernicii mei dragi !... Îi strîngem noi de gît !

Egor a băut şi al treilea pahar, l-a zvîrlit la nimereală, l-a apucat pe Zakrevski de pieptul cămăşii albe, subţiri, l-a tras spre el :

— Iar eu nu mă-nvoiesc. Să nu-mi mai spui mie vorbe de-astea că... te şi pocnesc !

Bătea din foale armonica, ba hîrîia, ba ţiuia... Detunau cizmele pe duşumea, se clătinau pereţii. Şi tot clătinat, ca prin ceaţă, le apăreau în ochi alte chipuri de oameni necunoscuţi...

*

Trei zile mai tîrziu, pe la miezul nopţii, Makar s-a ivit la casa părintească. Singur. Venise cu o troică. Iar în spatele căruţei erau legaţi alţi doi cai, cei pe care îi luaseră el şi cu Egor cînd au plecat de acasă.

A lăsat caii în mijlocul ogrăzii, a intrat în izbă. Frumos, îndrăzneţ, avea pe el un cojoc nou-nouţ, o căciulă mare, miţoasă. Se mai clătina încă un pic pe picioare.

În izbă licărea slab flacăra unei lămpi cu petrol. Nu dormeau.

— Bine v-am găsit sănătoşi !

Emelian Spiridonici zăcea pe sobă oblojit tot cu niște cîrpe, furios și slăbit (în timpul bătăii el o luase pe coajă cel mai rău). Văzîndu-și fiul, îi făcu nevestei semn cu mîna.

— Du-te după Efim. Fuga, i-a șoptit Emelian Spiridonici.

Makar l-a auzit, a mai făcut doi pași, a pus două revolvere pe fața de masă albă.

— N-are rost, tăicuță. Vă împușc pe loc.

S-a așezat liniștit, picior peste picior.

— N-am venit cu gînd rău. Caii pe care i-am luat vi i-am adus înapoi. Pe mine și pe Egor să nu ne mai așteptați. Și cu asta, la revedere.

Și-a adunat revolverele de pe masă, s-a ridicat. Emelian se uita la el crunt, neputincios, din vîrful sobei.

— V-ați înhăitat cu ăia ?

— Îhi. Băieți de nădejde.

— Hoți de drumul mare, tîlharilor... Vă blestem pe amîndoi !

— De asta nu ne prea pasă. Tu fă-te bine, tăticuțule. Nu fi supărat pe noi. Se vede treaba că v-am potcovit noi cam binișor !...

Pe maică-sa n-a mai răbdat-o sufletul, a bătut din picior.

— Auzi-l, pungașul naibii ! Că doar ți-e tată ! Piei din ochii mei !

Makar a întors capul spre ea, n-a mai spus nimic. A ieșit afară.

13.

N-a putut să-i explice nimic Kuzma unchiului Vasia, nici în seara aceea, nici mai tîrziu. Nici el nu mai pricepea nimic. Simțea tot timpul că parcă ar fi dator cu ceva față de Klavka, cu toate că, oricît și-ar răscoli inima, tot nu putea să găsească, să înțeleagă pentru ce fel de bucurie trebuie să-i fie recunoscător. Îi era și rușine să se mai uite la Klavdia și se căznea din răsputeri ca ea să nu bage de seamă.

Iar alături de această stinghereală, de simțămîntul datoriei de a nu răni o ființă care, nu se știe de ce a pătruns cu de-a sila în viața lui, alături de un dor molcom și de durerea la gîndul că face o greșeală pe care n-o va mai putea drege, alături de toate acestea îi înflorea în suflet,

zi şi noapte, în toate culorile, o mare bucurie. Mária... Mária nu era departe. Iar el ştia că, într-o bună zi, o va prinde de mînă şi o va privi adînc în ochi. Ştia că n-o să se simtă stînjenit şi nici ruşine n-are să-i fie, ci doar bine, foarte bine. Aştepta clipa aceea. Şi uite că a şi venit...

Într-o dimineaţă, o dimineaţă senină de primăvară, Agafia, aşternînd masa, le-a povestit aşa, printre altele, că în seara dinainte s-au dus fraţii Liubavin s-o peţească pe Mária Popova. După primele ei vorbe, lui Kuzma i-au năduşit palmele. Parcă a surzit... Nici nu mai auzea ce spune, doar la urmă a început să priceapă cîte ceva.

— ...iar ăia au prins de veste şi s-au luat după ei. Chiar acolo s-au luat la bătaie ! S-au păruit rău, mai-mai să se omoare.

— Cum adică „să se omoare" ? n-a priceput Platonîci.

El asculta totul cu atenţie.

— Păi, aşa... Pe ăl bătrîn abia au putut să-l care pînă acasă. Zice lumea că-i pe moarte.

— Ce oameni ! a exclamat Platonîci. Iar fiii unde sînt ?

— Au fugit. Nu li se întîmplă pentru prima dată.

— Asta mai zic şi eu peţit ! Şi cum se vor sfîrşi toate astea ?

— Păi, nicicum. Fug ei ce fug şi iar se-ntorc.

— Dar unde ar putea să fugă ?

— În taiga. Că unde altundeva ?

— Liubavin zici că-i cheamă ?

— Liubavin. Makarka e capul răutăţilor. De mic copil umbla cu biciuşca plumbuită. Egor ai zice că-i mai potolit...

— Las-că toţi sînt pe-o sprînceană. Nişte sălbatici, s-a băgat în vorbă Nikolai.

— Dar Ma..., fata ce-a zis ? a întrebat Kuzma.

— Ea ce să zică ?... Nimic. Nici n-a apucat fata să se bucure şi a rămas cu buzele umflate. Au şi făcut-o de ris în tot satul cu peţitul lor.

Kuzma a ieşit în curte, s-a băgat în magazie, s-a aşezat pe butucul de tăiat lemne. Simţea nevoia să fie singur. Acolo l-a găsit Klavdia.

— Asta e... ţi s-au aprins călciiele, a rostit ea încet, oprindu-se în dreptul lui.

Kuzma nici n-a ridicat capul, cum stătea, aplecat peste genunchi, aşa a rămas. Klavdia s-a aşezat şi ea alături, l-a cuprins cu braţele.

— Ah, Doamne, numai necazuri am cu tine...

S-a băgat cu nasul în pieptul lui, s-a pus să bocească. Iar printre sughițuri îi tot zicea :

— N-am și eu parte, Doamne, cu ce-oi fi greșit ?... Îmi spunea mie inima ! Lasă că ți-o aduc eu... Poate că așa ți-oi fi închipuit tu, nu ? Dragule, iubitule, slăbănogul meu !... Am să ți-o aduc eu ție, să văd și eu ! Poate că nici nu vă iubiți... Iar dacă așa este, dracu' să vă ia... N-aveți decît. O fi ea mai bună ca mine ?

Abătut, Kuzma tăcea.

*

Klavdia s-a ținut de cuvînt, în aceeași seară a adus-o pe Mária.

Mária se purta cît se poate de firesc, s-a uitat fără sfială la Kuzma, i-a dat bineț.

Lui i s-a părut că se duce scăunelul de sub el... A dat și el din cap.

Fetele au trecut în odaie. Nu mai era nimeni acasă (Platonîci plecase în vizită la Fedia Baikalov, se cam împrieteniseră ei în ultimul timp).

Kuzma s-a ridicat, și-a dorit să plece de-acolo. Îi tremurau genunchii mărunt, neplăcut. Cînd s-a apucat să-și tragă haina de piele, s-a deschis ușa de la odaie... Tocmai asta aștepta chinuitor Kuzma, de asta se și temea, clipa în care are să se deschidă ușa.

— Unde te duci ? l-a întrebat Klavdia.

Kuzma n-a mai putut să zică nimic.

— Hai, vino încoace.

S-a dus cum era, cu haina pe el ; Klavdia i-a mai făcut și vînt din spate.

Mária ședea la masă, îmbrăcată într-o rochie albastră, de stambă, pe sub care i se ghicea trupul. Kuzma s-a oprit în dreptul ei, iar ea îl privea de jos cu o uitătură copilărească, senină.

Klavdia s-a oprit în spatele lui Kuzma. Din cauza privirii ei — privire pe care el o simțea — n-a mai găsit nimic de spus.

Au stat așa multă vreme. Se auzeau și găinile cum scormonesc pămîntul uscat de pe prispă.

— Te iubește, Manka. S-a îndrăgostit de tine, a rostit Klavdia cu glas tare.

Mária s-a îmbujorat la față, s-a ridicat dintr-o singură mișcare. Buzele cărnoase, pline, frumoase, îi tremurau ;

nici nu știai dacă s-a supărat sau s-a pierdut cu firea. Lui Kuzma parcă i s-a făcut și milă.

— E adevărat, a spus el. Așa e, cum spune ea.

Máriei i-au lucit lacrimile în ochi. A strîns din pleoape, a scuturat din cap, să nu se vadă.

— Ce v-a apucat... de ce ?

— Întreabă-l pe el. Aseară se pupa cu mine, iar azi...

Liniștit, fără șovăială, chiar cu un fel de satisfacție, Kuzma a spus :

— Minte, Mașa. N-am sărutat-o. Minte.

Klavdia a făcut doi pași înainte, s-a pus în genunchi în fața icoanelor, și-a făcut larg semnul crucii.

— Așa să-mi ajute Dumnezeu. Uite că m-am și închinat.

— Pe cuvînt de onoare, nu s-a întîmplat. N-ai decît să te închini, ce n-a fost n-a fost, o ținea Kuzma una și bună.

Klavdia, fără să se ridice din genunchi, a întins mîinile spre Mária, i-a cuprins picioarele, și-a lipit fața de poalele fustei ei. S-a pus pe plîns.

— Ba s-a întîmplat, Maniușka, draga mea... Nu mi-l lua, suflete... Mi s-a uscat inima după el... Mă prăpădesc, așa să știi ! Îmi iau viața !

Plîngea de ți se făcea groază, cu suspinuri, ca după mort. Kuzma a simțit că-l'și furnică pe spate.

Mária abia a putut s-o ridice, a așezat-o pe pat, a izbucnit și ea în plîns.

— Eu ce... nici n-am știut nimica. Ce-aveți cu mine, Doamne ?... Lăsați-mă, lăsați-mă să plec...

Kuzma nu mai pricepea nimic, înțelegea doar că, poate, se va sfîrși curînd toată tevatura. Nici n-a auzit cînd a plecat Mária... Era cu ochii duși pe fereastră. Și-a revenit numai cînd l-a atins Klavdia cu mîna. Nu mai plîngea, se uita la el cu seriozitate, fără zîmbet. Kuzma a dat să iasă din odaie. Ea i s-a pus în față.

— Manka e de-acum departe. Nu te mai duce.

— Nu mă duc după ea. Lasă-mă !

Klavdia a scuturat din cap cu hotărîre, și-a șters cu mîneca ochii plînși.

— Mergem împreună.

Odată ieșiți în uliță, ea l-a apucat strîns de braț, l-a tras după ea spre acareturi.

— Unde mă duci ?

— Lasă vorba !

Au ajuns la pătulul de fin. Klavdia l-a împins spre borta întunecată a ușii. I-a poruncit în șoaptă

— Urcă sus.

Kuzma s-a urcat, fișiia finul după el. În urma lui s-a cățărat și Klavdia.

Au ajuns pînă-n vîrf. Klavdia s-a lăsat pe spate. A găsit pe pipăite mîna lui Kuzma, l-a tras peste ea.

Kuzma a simțit că i se ridică la cap o ceață fierbinte. Ca să-și astîmpere tremurul care-l cuprindea, a luat o gură de aer, și-a ținut răsuflarea... A suflat apoi tare, ca un suspin.

— Ei, ce-i cu tine? Ai? s-a auzit glasul Klavdiei, aproape de strigăt.

L-a strîns la sîn, șoptindu-i repede în ureche

— Iubitul meu... Ce-i? Ce-i cu tine?...

Pe urmă și-a prins buzele între dinți și a tăcut.

— Asta era... Acum ești al meu. Trebuia să-mi dau eu seama, prostule, a rostit Klavdia într-un tîrziu, ostenită, liniștită.

Kuzma tăcea. A rămas așa multă vreme cu ochii la cer, privind printr-o spărtură în acoperiș.

Se înnegura de-acum brîul roșu al înserării. Culoarea lui fierbinte și-a pierdut strălucirea, prinsă pe la margini de o pînză palidă, cenușie. Se lăsa noaptea peste țarini și peste sat. O noapte mare, tihnită.

14.

A dat de belea Grinka Maliughin, l-au prins oamenii în grajdul unui gospodar.

Era acest Grinka soi de tîlhar, nărăvit la rele.

Încă pe cînd era flăcău s-a lăudat o dată de față cu prietenii că poate să doboare un armăsar dintr-un singur pumn. S-au prins pe un sfert de votcă.

Grinka a scos din grajd armăsarul de prăsilă al lui taică-său, l-a dus pe izlaz, unde se adunaseră de-acum oamenii (era în zi de Paști), și-a scuipat în pumni, și-a făcut vînt și l-a trăznit pe armăsar drept în ochi. Cum stătea armăsarul, și era cam măricel, deodată i s-au cosit picioarele din față.

În seara aceea a aflat de întîmplare și tatăl lui Grinka. A pus mîna pe niște hamuri de piele, le-a răsucit în patru,

a încuiat ușa și l-a altoit pe Grinka pînă aproape să-și dea duhul.

A zăcut Grinka ce-a zăcut, iar cînd a putut să umble (dar încă nu să șadă), a făcut rost de o căldare de gaz, a turnat-o la temelia casei părintești, de jur împrejur, și i-a dat foc. Iar el s-a dus în taiga.

O vreme nu s-a mai știut de el.

Pe urmă s-a ivit : umbla într-o șaretă cu doi cai, dădea lovitura prin satele mai îndepărtate. Dar de satul lui nu se atingea, cu toate că se mai întîmpla să treacă pe-acolo în cîte-o noapte.

— Într-o zi au pus mujicii mîna pe el ; îl prinse prisăcarul Bîstrov.

L-au vîrît pe Grinka la pușcărie.

Curînd, folosindu-se de zăpăceala din nouă sute șaptesprezece, cînd nimănui nu-i mai ardea de el, a fugit din închisoare și a dat buzna, la vreme de noapte, împreună cu alți doi tovarăși de-ai lui, în casa bătrînului Bîstrov.

Povesteau oamenii din sat cum s-au petrecut atunci lucrurile.

...Bîstrov și cu baba lui stăteau tot anul la ei, la prisacă. Iar în noaptea aceea a dat păcatul de-a rămas să doarmă la ei fiica lor, Vera. A zăbovit pînă mai tîrziu și nu i-a mai venit să se ducă acasă.

Stupina nu era departe de sat, chiar la vedere. Iar în sat, mai în margine, stătea cu casa fiul lui Bîstrov, Kirka.

Și uite că doarme Kirka în noaptea aceea și i se arată în somn un vis se făcea că vine un om la el, îl apucă de nas și-i spune „Dormi ? Vezi că-i omoară, ăia acolo pe taică-tău și pe maică-ta." Sare Kirka din pat cu inima strînsă și dă fuga în uliță. Se uită și vede că în toate ferestrele casei părintești e atîta lumină cum nu se-aprinde nici de sărbători. Iar cîinele — aveau ei un dulău de lanț de-i ziceau Borzea — a și răgușit de atîta lătrat. Pune mîna Kirka pe o rangă și fuga într-acolo așa cum era, doar în izmene.

Ajunge el, se furișează pînă la geam și trage cu ochiul înăuntru. Și iată ce vede stau la masă trei oameni, Grinka și cu fiștaii lui. Grinka e la mijloc. Beau. Pe masă sînt întinse tot felul de gustări, armele lor tot acolo sînt puse. Iar alături stă, mai mult moartă decît vie, soră-sa, Vera, le servește la masă. Mama și cu tata nu se văd nicăieri.

În clipa în care s-a uitat Kirka pe fereastră tocmai li se terminase rachiul de miere. Grinka l-a trimis pe unul din oamenii lui în beci să mai tragă niște mied proaspăt

din butoiaș. Ăla s-a ridicat... Kirka, cu ranga-n mînă, țuști în pridvor. Cum a ieșit, jart cu ranga la cap. Nici pis n-a zis. Kirka iar la geam. L-au așteptat ce l-au așteptat ceilalți doi, n-au mai răbdat, s-a mai ridicat unul. Kirka iar în pridvor. L-a potolit și pe-al doilea tot la fel. Dar atunci nici el n-a mai avut răbdare, s-a năpustit în casă, și-a făcît vînt cu ranga... Iar ea, pîrdalnica de rangă, s-a agățat de o grindă din tavan, a luat-o strîmb. Abia de i-a șters umărul lui Grinka. A dat Grinka să pună mîna pe revolver, dar n-a avut vreme. Kirka s-a repezit la el... S-au rostogolit împreună pe podea. Grinka era mai zdravăn, l-a încălecat pe Kirka și a început să-l tragă spre masă, unde avea revolverul. Sora a avut atîta minte, a zvîrlit pistoalele de pe masă, dar mai departe nu știa nici ea ce să facă. A rămas acolo stană, de parcă-i crescuseră picioarele în pămînt. Iar Grinka îl strîngea de gît pe frate-său, se făcuse de-acum vînăt la față... Abia a mai apucat să hîrîie :

— Borzea...

Sora fuga în curte, sloboade dulăul din lanț. Din trei salturi cîinele ajunge în izbă și așa, din mers, îi rupe cu colții două coaste lui Grinka. Trage Grinka un urlet ca din gură de șarpe și se-aruncă pe fereastră... A luat-o cu cercevea cu tot și s-a dus.

— Unde-i tata ? întreabă Kirka.

Sora îi arată cu mîna spre pat și cade lată ; i s-au tăiat picioarele.

Dă-Kirka plapuma la o parte... Acolo zac alături tata și cu mama. Morți amîndoi.

După aceea Grinka nu s-a mai arătat multă vreme. S-a dus Kirka împreună cu alți cinci mujici să-l caute prin taiga. Ia-l de unde nu-i ! Se vede treaba că-și dregea Grinka rănile ca și ursul, unde-i desișul mai mare.

Pe urmă Kirka și cu ai lui s-au mutat cu casa în alt sat și lumea a uitat de toată povestea.

După o vreme, iar s-a auzit de Grinka ; a început să umble zvonul că Grinka și cu părtașii lui dau iama prin sate, golesc casele mujicilor mai cu stare. De prins n-au mai putut să-l prindă.

Și, în sfîrșit, au pus mîna pe Grinka... Chiar la el în sat, întristător de simplu.

Într-o noapte bună, cu luhă, i-a spart grajdul lui Efim Bespalov, și-a ales o pereche de armăsari, le-a pus căpestrele... Și iată că se ivește în prag chiar stăpînul, Efim.

— Hai să trăiești, Grinka !

A ridicat Grinka ochii și a văzut cum se uită la el țevile unei puști noi de Tula, cu basculă, încărcate cu poștie... Iar puțin mai sus ochii ageri ai stăpînului.

Grinka i-a zîmbit frumos.

— Să trăiești, Efime.

— Mergem ? i-a propus Efim.

Grinka a stat puțin pe gînduri.

— Nu-mi dai drumul ?

— Nu.

— Te-oi plăti bine...

— Nu, Grinka, nu pot.

În noaptea aia l-au închis pe Grinka într-o izbă părăsită ; șase oameni i-au stat de strajă. Iar dimineața s-au pus să-l judece după legea lor. Î-au băgat între dinți un lacăt mare, i-au petrecut niște dîrlogi pe după grumaz, i-au legat mîinile la spate și l-au plimbat în lungul satului. Alături mergea unul cu un harapnic de cai, bine smolit ; care dorea lua biciul și dădea în Grinka.

Au pornit din capul satului... Mergeau încet. Erau mulți doritori să-și încerce puterea.

Grinka mergea cu capul lăsat în piept... Ridica ochii numai atunci cînd se apropia altul cu biciul. Strîngînd din ochi, se uita hăituit, cu ură, la omul acela. Îl privea îndelung, de parcă voia să și-l amintească mai bine. Privirea lui îi întărîta și mai rău pe oameni. Îl păleau din toate puterile, se străduiau să-l nimerească peste față, să nu se mai uite așa, ticălosul dracului !... Dar el tot se uita. Cînd îl ustura mai tare, închidea din ochi pentru o clipă, apoi iar i se aprindea privirea de fiară, de neînțeles, nu a rugă, ci a ținere de minte.

Pe la mijlocul satului lui Grinka au început să i se împleticească picioarele. Cămașa de pe el fusese sfîșiată toată de loviturile de bici. Ți-era și groază să te uiți la el, toată fața îi era brăzdată de dungi roșii, groase. Șiroaie subțirele de sînge i se prelingeau pe gît, sub ham.

Așa era cînd au dat de el Platonîci și Kuzma.

Platonîci se sufoca, nu mai putea să alerge... Era cam slab de piept, nu ținea la fugă.

— Fugi după ei, oprește-i ! i-a făcut el semn lui Kuzma.

Cu pasul lui de-un stînjen, Kuzma a prins iute din urmă alaiul.

— Încetați ! a strigat el tare, cu glas subțire.

Drept răspuns, cineva i-a rîs în nas. Nu s-a oprit nimeni. Nici măcar Grinka nu s-a bucurat, n-a încetinit pasul. Un sătean mai mic de statură, ciufulit tot, l-a luat de braţ pe Kuzma, s-a apucat să-i explice cu răbdare.

— Asta-i datina din moşi-strămoşi, aşa-i judecăm noi pe hoţii de cai.

Kuzma a fugit în fruntea alaiului, a scos revolverul. A spus iarăşi, cu glas ceva mai liniştit :

— Încetaţi imediat ! Nu aşa spune legea. Pentru asta există tribunale.

Oamenii au încurcat pasul, s-au învălmăşit, dar tot se mai apropiau încet de Kuzma. El stătea în mijlocul drumului, înalt, înflăcărat, neclintit. Şi nici nu era prea caraghios, că avea revolverul în mînă.

— Pe primul care mai loveşte, îl arestez !

Grinka s-a oprit. S-au oprit şi mujicii. L-au înconjurat pe Kuzma, s-au pus să-l lămurească de faptul că dreptatea e de partea lor.

S-a apropiat şi Platonici. A dispus scurt, dar într-un fel care i-a impus pe dată autoritatea :

— Scoateţi hamul de pe el şi duceţi-l la sovietul sătesc. Eu rămîn să le explic oamenilor cum e cu legea sovietică.

La sediul sovietului, Kuzma i-a turnat lui Grinka căldare de apă în cap, l-a aşezat pe o laviţă. Nu l-a dezlegat la mîini, a mai aşteptat să vadă ce zice Platonici.

Grinka, proptit cu pieptul de marginea mesei, clipea mărunt din ochii lui mici, osteniţi.

— Dă-mi şi mie o ţigară..., tovarăşe, a rostit el încetişor, cu glas răguşit.

Kuzma, străduindu-se să nu se uite la el, a răsucit o ţigară, a aprins-o, a vîrît-o între buzele umflate, vineţii, ale lui Grinka. Acesta a prins-o între dinţi, a tras de cîteva ori adînc în piept, a gemut o dată surd, pentru prima oară.

— M-m... Dacă mai apuc să trăiesc, le-oi tăia eu curele din spinare.

— Cu asemenea vorbe s-ar putea prea bine să nu mai apuci, a spus Kuzma.

Grinka l-a privit scurt şi a zis cu încredere, ca unui prieten

— Pe toţi i-am ţinut minte, pînă la unul.

*

Au venit Platonici şi cu preşedintele. Platonici îl bestelea din mers pe Elizar.

— Nu vezi ce se petrece chiar sub nasul tău, organ al puterii ! Sau poate te-ai pitit cu bună știință, ca să nu-i stînjenești ?...

Kolokolnikov tăcea. A intrat în sovietul sătesc, s-a oprit în prag.

— Uite-l unde era, frumosul ! Te-au cam pictat ăștia ! Acum n-ai să te mai atingi de bunul altuia.

Grinka nici nu l-a onorat cu privirea pe președinte.

— Ce facem cu el ? a întrebat Kolokolnikov.

(În ultimele zile renunțase bucuros la împuternicirile pe care le avea. Oameni veniți de la centru. Trimiși. Cu hîrtii în regulă.)

— Există un loc unde l-am putea ține, pînă una-alta ?

— Avem o cămară...

— Îl bagi acolo. Pui și-un om. Fără aprobarea noastră nu vă atingeți de el. Haidem, Kuzma.

Coborînd treptele înalte ale pridvorului, Platonici a exclamat cu năduf :

— Mai și întrebi de ce-i nevoie de școală ! Păi avem noi treabă pentru o sută de ani de-acum încolo !

A tăcut o vreme și a adăugat încet

— Asta ne e Siberia, așa să știi.

— Nene Vasia, l-a tras de mînecă Kuzma.

— Zi !

— Ascultă, nu crezi că Grinka ăsta știe sigur cîte ceva despre bandă ?

— Să presupunem că da.

— Dacă-l luăm la cercetat spune tot.

Platonici a zîmbit fără nici o bucurie.

— Repezit mai ești... Dar, oricum, o încercare nu strică. Ai făcut o propunere bună. Dar nu prea-mi vine să cred că ne spune ceva. De știut poate că știe, dar n-aș crede că ne spune. Ăștia-s un soi de oameni...

În noaptea aceea Kuzma n-a putut să adoarmă. S-a tot gîndit. N-are să spună nimic Grinka, asta-i limpede. Să bag frica-n el, să-i spun că-l împușc ? Numai că, vezi, unchiul Vasia... Kuzma a ascultat cum respiră bătrînul. S-a și gîndit „Totuși, parcă greșește și el un pic. Școala-i școală, dar avem și noi o misiune." Și uite așa i-a venit în minte soluția cea mai simplă. Kuzma s-a și mișcat în culcuș, a exclamat în gînd : „Fir-ar să fie !" Nu l-a mai răbdat inima, i-a dat un ghiont lui Platonici.

— M-da ? a ridicat Platonici capul. Ce ai ?

— Nene Vasia, hai să ieşim un pic din casă.
— De ce ?
— E mai bine.

Bătrînul s-a sculat. Şi-au puş cojoacele pe umeri, au ieşit cu grijă, să nu facă zgomot.

Era o noapte întunecoasă, caldă. Picura de pe acoperiş. În ulicioară doi ţărani chercheliţi cîntau încet, tărăgănînd vorbele :

Tă-ă-ticu' meu plugar era
Şi-aram şi eu în rînd cu el...

— Ei, ce e ?
— Hai să facem aşa : îl lăsăm pe Grinka să scape, iar noi îi luăm urma. Sigur ne duce la ei. Ce zici ?

Platonîci a tăcut îndelung.
— Hm... Şi dacă fuge de tot ?
— Nu fuge. Doar sîntem doi.
— Ei, ştii şi tu ce fel de alergător sînt eu... Poate să-l rugăm şi pe Fedia ?
— Sigur !
— Trebuie să ne gîndim bine, nepoate. Riscul e mare ; dacă fuge, noi răspundem. Pe urmă, nici nu strică să-l întrebăm de una, de alta. Mîine îl luăm la cercetat, iar după aceea hotărîm ce facem. Acum însă mai tragem şi noi un pui de somn.
— Du-te tu, eu mai rămîn niţel.

Platonîci s-a dus înapoi în izbă.

Kuzma s-a aşezat pe trepte. Iar l-a copleşit, şi mai tare, dorul după Mária. Îi părea că Mária devine tot mai de neatins. Se îndepărta, se tot îndepărta, ca-n vis. Şi parcă l-ar chema. Îi era cu neputinţă să se înveţe cu gîndul că niciodată nu o va lua de mînă, nu o va privi în ochi... De ce oare se-ntîmplă lucruri din astea în viaţa omului ?

*

Peste noapte, Grinka şi-a mai revenit. Rănile de pe faţă i s-au mai uscat, au prins coajă. Şi privirea o avea mai vioaie.

— Unde-ţi sînt tovarăşii ? l-a luat de-a dreptul Platonîci.

Grinka i-a surîs în zeflemea.
— Eu lucrez singur, moşule.
— Caii la ce ţi-au trebuit ?

— De cai e mereu nevoie.
— Pînă acum unde-ai fost ?
— Departe.
Era limpede că nu se aleg cu nimic dintr-un asemenea interogatoriu.
Platonîci a tăcut, s-a apucat să-şi răsucească o ţigară. Kuzma se uita cu asprime la tîlhar.
— Îmi daţi şi mie o ţigară ? a întrebat Grinka, mişcînd din mîinile bine legate.
— Dă-i tu, Kuzma.
— I-aş da eu lui, acuşica ! s-a zborşit Kuzma. Şi-a găsit proştii ! Cînd te întreabă cineva ca oamenii, trebuie să şi răspunzi !
Platonîci l-a privit cu uimire pe nepotu-său. Iar Grinka a zîmbit, arătîndu-şi dinţii rari, galbeni.
— Ăsta-i copil de ţîţă. Nu sînteţi voi ăia să mă cercetaţi pe mine.
— Du-l de-aici, a spus Platonîci.
Grinka s-a ridicat, a pornit spre uşă.
— Că m-aţi scos ieri din belea, pentru asta vă mulţumesc.
— Mişcă, l-a împins din spate Kuzma.
Cînd s-a închis uşa cămării în urma lui, Grinka a mai spus de dincolo :
— Dar pentru că nu mi-aţi dat de fumat, n-am să vă pomenesc de bine.
— Stai tu şi fără tutun, i-a retezat-o Kuzma.

Se lasă înserarea. În poala pădurii, pe un drumeag desfundat merg Grinka şi Kuzma. Grinka în faţă. Kuzma în urma lui, la cîţiva paşi.
În pădure miroase a răşină. Iar din partea cealaltă, dinspre ţarină, vine o boare umedă de pămînt reavăn. De undeva, de departe, de dincolo de cîmp, dincolo de văpaia asfinţitului, abia se aude un ecou de cîntec. Iar mai încolo, în pădure, clipocesc apele învolburate ale rîului.
Grinka nu se prea grăbeşte. Păşeşte legănat, se mai uită în dreapta, în stînga. Mîinile le are strîns legate la spate cu o cureluşă.
— Ce crezi, cîţi ani au să-mi dea ? întreabă el.
— Nu ştiu, răspunde Kuzma. Eu nu-s judecător.
— Da' bolşevic eşti ? întreabă iar Grinka, după o scurtă tăcere.
— Nu e treaba ta.

— Eu îi respect pe bolşevici, declară cu seriozitate Grinka. Mi-a plăcut cum au băgat spaima în ţarul Nicolae. E adevărat că tot mai stă la puşcărie ? a întors capul Grinka, încetinind pasul. Se zice că Lenin ăsta al vostru a poruncit să nu-i facă nimeni nimic. S-au făcut vreo cinci ani de cînd stă.

— Cui să nu-i facă nimic ?

— Păi, ţarului Nicolae.

— Nicolae al tău e demult pe lumea cealaltă...

Mai merg ei o vreme în tăcere. Pe neaşteptate, Grinka începe să cînte cît îl ţine gura

Demult, demult,
În anii tinereţii,
Am cunoscut-o într-un poştalion...

— Încetează ! i-a ordonat Kuzma.

Se temea ca nu cumva cîntecul să fie un fel de semnal pentru tovarăşii lui de tîlhărie.

Grinka a scuturat din cap şi s-a pus să urle, şi mai tare

O dată mi-a fost dat
Pe drumul vieţii
Să mă...

Kuzma i-a pus piedică pe la spate. Grinka a căzut cu faţa în noroi.

— Nu ţi-am spus să încetezi ?

Grinka s-a întors pe spate, şi-a scuipat noroiul din gură şi, uitîndu-se de jos la Kuzma, s-a strîmbat de parcă i-ar fi fost milă.

— Eh, copile, numai să te prind eu la loc întunecos, că ce te-aş mai dezmierda...

— Scoală de-acolo !

— Nu vreau.

Grinka s-a întins mai bine, şi-a desfăcut larg picioarele... Se uita sfidător la Kuzma.

O vreme, Kuzma n-a mai ştiut ce să facă. Pe urmă s-a aplecat spre Grinka şi i-a spus sec

— De dus tot te duc eu unde trebuie. Iar acolo am să le povestesc, aşa să ştii, ce figuri mi-ai făcut tu pe drum. S-ar putea să-ţi mai pună cîte ceva la socoteală...

Asta cam semăna a adevăr. Grinka rămase pe gînduri.

— Dar mă laşi să-mi termin cîntecul ?

— Da, dar mai încet.

S-a ridicat Grinka, s-a scuturat și iar a pornit la drum. I-a pierit pofta de cîntat.

Mergeau în tăcere. Se înnopta acum de-a binelea.

Kuzma privea încordat înainte.

Au trecut podișca șubredă peste un pîrîiaș larg, au urcat un dîmb. De aici drumul o cotea brusc în pădure.

— Stai așa, a spus atunci Kuzma, s-a dus pînă-n marginea drumului, s-a așezat la rădăcina unui pin. Doar să-mi trag obiala.

Grinka a rămas în mijlocul drumului.

Cînd Kuzma s-a aplecat să-și tragă cizma, Grinka și-a furișat privirea în jur, pe nevăzute, a înghițit în sec. Kuzma și-a prins buza între dinți, strîmbîndu-se de efort. Nu-i ieșea deloc cizma din picior. În numai două sărituri, Grinka a ajuns la copaci și a luat-o la fugă prin pădure de trosneau crengile în urma lui. Kuzma și-a scos iute revolverul, a tras un foc în aer. Îndată, ca din pămînt, s-au ivit Platonîci și Fedia. Fedia a tras o clipă cu urechea și a pornit în goană după Grinka. Kuzma sărea într-un picior să-și încalțe cizma din mers. L-a urmat și el. Platonîci a fugit o vreme alături de ei, apoi și-a apăsat mîna pe inimă, s-a oprit.

— Asta a fost, băieți. Mergeți voi...

Alergau cu grijă, se opreau des, ascultau zgomotele pădurii. Grinka, îmbătat de-atîta noroc, fugea tot de-a dreptul, fără oprire. Au gonit așa mult timp. Kuzma a început să-și piardă răsuflarea, îi ardea capul, îi jucau în ochi niște cercuri de lumină. Fedia sufla și el cam greu, dar alerga bine, aproape fără zgomot.

În sfîrșit, a ostenit și Grinka, a luat-o la pas. Nu era prea departe, se auzea trosnind cîte o crenguță sub picior, tușea din cînd în cînd, scuipa.

S-au apropiat și mai mult de el.

Fedia înainta cu pași atît de ușori încît Kuzma a avut în vreo două rînduri impresia că se pierde de el, grăbea pasul și se lovea de spatele lui.

Iar Grinka tot mergea înainte. Din cînd în cînd, se oprea să asculte dacă nu e cumva urmărit... Atunci Fedia și Kuzma încremeneau pe loc. Grinka pornea mai departe. Și iarăși îl urmau Fedia și Kuzma, în pas cu el, ținîndu-și răsuflarea.

Grinka s-a oprit din nou. A stat mult timp așa, trăgînd cu urechea, apoi a pornit, nu se știe de ce, înapoi. Fedia s-a culcat la pămînt, i-a făcut semn lui Kuzma să facă

la fel. S-a culcat și Kuzma. Grinka s-a oprit la vreo patru pași de ei, și-a ales pe pipăite un pin mai subțire, s-a apucat să frece curelușa de la mîini de scoarța lui zgrunțuroasă.

Cînd s-a lăsat Kuzma la pămînt, a început să miște sub el ceva țepos. S-a smucit în sus fără să vrea, i-a trosnit o uscătură sub picior. Kuzma s-a culcat la loc, strîngînd din dinți, simțind cum îi intră țepii aceia în burtă.

Grinka a înlemnit. S-a făcut liniște.

Vietatea cea țepoasă mișca mai departe, chiar în dreptul inimii lui Kuzma. „Acuși mă-nhață, gîndea el, scăldat în sudori reci. Acușica..."

Grinka a ascultat îndelung, apoi a oftat și s-a apucat iar să frecé curelușa. Foșneau, căzînd la pămînt, bucățele de coajă de pin, se mișcau crengile.

Kuzma s-a ridicat în mîini încet, fără zgomot. S-a rostogolit ceva de sub el, cu un foșnet ușor. Tot așa, încet, cu mare grijă, Kuzma s-a lăsat iar jos, și-a lipit fața de firișoarele de iarbă tînără, parfumată. „Un arici, pricepu el în sfîrșit. Auzi, ce mai drăcușor !"

Grinka și-a terminat treaba. A rîs încetișor. S-a auzit zornăind scurt catarama cînd a aruncat curelușa cît colo.

— Așa băi... muscalilor !

A rîs din nou scurt, cu satisfacție. Și iar a luat-o la picior.

Fedia s-a ridicat. Kuzma și el. Au pornit după Grinka. Acesta nu se mai grăbea. Doar foșnetul lăstarilor sau zgomotul unui vreasc strivit sub picior îi trădau înaintarea. Deodată, nu s-a mai auzit nimic. Fedia a mai făcut cîțiva pași, a stat puțin să asculte și s-a așezat jos, cu spatele sprijinit de un brad gros. L-a tras lîngă el și pe Kuzma.

— Se odihnește, i-a șoptit în ureche.

Kuzma a scrutat întunericul pînă au început să-l usture ochii, dar n-a putut prinde nici o mișcare. Atunci și-a întors privirea spre cerul plumburiu. Pe urmă a simțit că-l ia cineva ușor de umeri și îl proptește de trunchiul cald al bradului. În ultima clipă, doar atîta i-a mai trecut prin minte „Numai să n-adorm, fir-ar să fie..."

Și a adormit. Iar cînd s-a trezit se crăpa deja de ziuă. Fedia stătea lîngă el, încruntat, spășit.

— S-a dus Grinka. Încă pe noapte. Eu am crezut că s-a culcat să se odihnească... Ne-a scăpat.

Kuzma a scuturat din cap, a vrut mai întîi să creadă că a visat, dar a priceput că ăsta-i adevărul : le-a scăpat Grinka.

— Dau eu de el, a rostit Fedia, fără să se uite la Kuzma. Cred, totuşi, că nu e cu banda...

15.

Beau în neştire, ca apucaţii, pînă nu mai vedeau nimic în faţa ochilor. Beau de nici nu se mai mirau şi nici nu se întrebau cît poate să reziste o inimă de om.

În scurtele momente de limpezire, Egor nu zărea decît mutra gălbejită a lui Zakrevski şi fălcile de fier ale lui Vasia. „Ce naiba-i cu mine ?" se chinuia el să se dumirească, dar îndată se prindeau iar toate într-o rotire şuierătoare şi îi venea şi lui să se învîrtească, să calce pe cineva în picioare. Durerea din trup i se mai domolise.

Tot aşa, cînd i s-au luminat un pic minţile, Egor a văzut pe masă o fetişcană goală-puşcă. Alături stătea Zakrevski şi zbiera la ea :

— Dansează ! Dansează, vaco !

Era pămîntiu la faţă, înfuriat. Ţipa furios, cu glas subţire.

Fata îşi acoperea ruşinea cu mîinile şi plîngea cu suspine. Din toate părţile, o sumedenie de ochi tulburi de beţie o priveau încordat şi tîmp. Nu pricepea nimeni ce-i cu ea acolo şi ce se doreşte de la ea. Numai Zakrevski ştia cum ar fi trebuit să fie şi-l scotea din minţi faptul că fata nu dansează ca să-i minuneze pe tovarăşii lui de băutură.

— Dansează ! urla Zakrevski.

Fata nu dansa. Plîngea.

Zakrevski a scuipat într-o parte, înjurînd de mamă.

— Asta-i Asia ! a exclamat el cu amărăciune, vîrîndu-şi revolverul în buzunar. Aşa ai să-nveţi tu să trăieşti omeneşte !... Luaţi capra asta de-aici !

Vasia a luat fata în braţe ca pe-un snop şi, dacă tot nu-i ardea nimănui de ea, a dat să treacă cu ea în odaie. (Omul acesta era mai puţin beat decît ceilalţi, deşi se părea că bea mai mult.) Dar Zakrevski a strigat poruncitor după el :

— Vasia !

Vasia a lăsat fata din braţe, i-a făcut vînt în odaie, plesnindu-i o palmă mai jos de şale.

— Bombonică !

Iar s-au pus să zbiere, să urle, să fluiere... S-a prăbuşit iar totul, huruind, într-o harababură cumplită.

.*

Ignati s-a întors acasă în dimineaţa următoare, devreme. Trecînd pragul, a trebuit să-şi astupe nasul, a făcut un pas înapoi ; era în casă o duhoare atît de fioroasă de votcă şi borîtură încît i-a venit ameţeală.

Pe jos, pe sobă, pe sub masă dormeau petrecăreţii. Zăceau în cele mai ciudate poziţii, ca o grămadă de hoituri. Duduiau pereţii de sforăituri.

Ignati a căutat din ochi după Zakrevski, a trecut apoi în odaie.

Zakrevski dormea direct pe duşumea. Cămaşa albă i se ridicase pînă la ceafă, i se vedea spinarea îngustă, cu vertebrele puternic ieşite în afară.

Kondrat şi-a săltat cu greu capul de pe pernă.

— Uite c-ai venit. Îţi mai recunoşti casa ?

Ignati s-a oprit în mijlocul odăii, şi-a scos căciula, l-a privit lung, cu atenţie pe Zakrevski, ca la un mort s-a uitat la el. Pe urmă a zis aşa, fără nici o legătură

— Tat-său a fost general.

— Să ştii că şi bea ca un general... I-a nărăvit la băutură şi pe ăştia ai mei, mai mici, javrele.

Ignati a ridicat ochii spre el.

— Pe cine ?

— Pe Makarka şi pe Egor. Zac şi ei acolo, a rostit ostenit Kondrat, a închis ochii, pipăindu-şi capul cu pălma. Şi ce naiba n-au mai făcut ei aici ! Dacă eram în puteri, pe toţi i-aş fi strîns de gît, ca pe ciinii turbaţi... Mai ales pe ăsta, a făcut el din bărbie spre Zakrevski.

Ignati s-a aplecat asupra feciorului de general, l-a scuturat zdravăn de umăr.

— E-e !

Acesta a ridicat capul abia după o vreme ochii lui tulburi au izbutit să desprindă din ceaţă chipul lui Ignati.

— Tu erai ?

— Acum eşti în stare să judeci ? Hai că avem de vorbit.

— Ai ceva veşti ?

Zakrevski a dat să se salte în picioare, dar a alunecat într-o parte, s-a lovit cu capul de perete. Frecîndu-şi locul unde se lovise, a zis

— Am făcut-o cam latră... fir-ar ea de băutură ! E ceva serios ?

— Îţi spun afară.

Au ieşit amîndoi, s-au întors după un timp. Zakrevski era acum fără cămaşă, ud tot. S-a şters cu o cîrpă, a pus pe el o cămaşă curată de-a lui Ignati, s-a dus dincolo să-şi trezească oamenii. Arăta cam îngrijorat. Se vede că veştile aduse de Ignati nu erau prea bune.

S-au apucat împreună să-i scoale în ghionţi pe oamenii adormiţi, i-au mînat pe toţi afară să-şi mai revină măcar puţin la aer curat. Se pare că se pregăteau de plecare.

A intrat în odaie Egor. S-a aşezat pe marginea patului lui Kondrat.

— Aţi ajuns să vă-nhăitaţi cu ăştia ? a întrebat cu asprime Kondrat.

Egor, cu capul proptit în palme, se uită mohorît spre podea.

— Acasă ce naiba aţi mai făcut ?

— Ne-am bătut cu tata.

— Şi acum ?

— Ce acum ?...

— Vă duceţi cu ei ?

— De ce ? Eu nu mă duc.

Egor şi-a pipăit buzunarul. Era gol.

— Ai de-o ţigară ?

— Aici, sub pernă. Trebuie să te-ntorci acasă. Vine vremea de arat...

— Nici acasă nu mă mai duc, a rostit Egor încet, dar hotărît, umezind cu limba peticelul de ziar.

— Şi-atunci unde te aciuieşti ?

— Găsesc eu.

— Pe tata l-aţi cotonogit rău ?

— Nu ştiu.

Egor a tras adînc din ţigară, a închis ochii de plăcere.

A intrat şi Makar. Avea în mîini o sticlă şi două pahare. S-a apropiat de Egor, s-a întors cu şoldul la el.

— Vezi că am doi castraveţi muraţi în buzunar.

Egor a scos castraveţii.

— Să ne dregem. Am un gust în gură de parc-aş fi înfulecat o căruţă de bălegar.

Makar a întors ochii spre Kondrat, a zîmbit strîmb.

— Nu bei şi tu cu noi ?

— Vă întoarceţi acasă sau nu ? a întrebat încruntat Kondrat. Ce, v-aţi smintit la cap ? Curînd trebuie să ieşim la arat...

Makar a băut, s-a scuturat tot.

— Tărişoară, nemernica !

A băut și Egor, a mușcat o jumătate de castravete. Kondrat îi ținuia furios cu privirea.

— Acasă ? i-a întors întrebarea Makar. N-am să mai trec eu de-acum multă vreme pe-acasă.

— Ptiu ! a făcut Kondrat, răsucindu-și capul rănit spre perete. Dă Dumnezeu și mă fac eu bine, vă dibuiesc eu pe voi, neghiobilor, cu biciul de trei coți am să vă mîn pînă acasă. Trei piei am să vă iau, de pe amîndoi !

— Vezi că biciul are două capete, a zis Makar, fără nici o amenințare în glas.

— Ai să vezi tu atunci cîte are !... Te-oi potoli eu îndată, stricatule !

Kondrat și-a ridicat capul de pe pernă. Ochii lui maronii, atinși pacă de o pulbere verzuie, îl priveau drept, neclintit, pe Makar. Nici chiar Makar n-a rezistat acelei priviri, și-a mișcat disprețuitor sprîncenele arcuite, ca niște aripi, și a întors capul.

A intrat acum și Zakrevski. Era gata îmbrăcat. Le-a surîs cu înțelegere.

— Ultimele minute ? E timpul, fraților. Ne cheamă goarna, cum s-ar zice.

— Eu nu merg nicăieri, a spus Egor.

Zakrevski nu s-a mirat.

— Dar tu ? s-a întors el spre Makar.

— Ba eu merg.

— Makar ! s-a săltat Kondrat în capul oaselor. Pentru ultima oară îți spun !

— Și ce oare spune ? l-a întrebat Zakrevski pe Makar. M-m ?

— Tu... tîrîtură nenorocită ! a strigat la el Kondrat. Acuși prind puteri, mă scol și-ți rup piciorușele tale de general.

Zakrevski s-a roșit tot la față. Și-a smuls revolverul din buzunar și s-a urnit spre Kondrat. Și-a strîmbat buzele subțiri într-un zîmbet hotărît, rău.

Egor, fără să se ridice, i-a tras un picior în burtă de l-a aruncat cît colo. Makar l-a prins în cădere pe căpitan și i-a sucit cu îndemînare revolverul din mînă.

Zakrevski s-a pierdut cu firea, și-a trecut de cîteva ori, nervos, mîna peste față.

— Voi... ce v-a apucat ?

A scăpat o privire spre ușă.

Makar stătea în prag, atent, cu ochii mijiți.

— Dă-mi-l, s-a întins Zakrevski după revolver. Dracu' să vă ia... canalii. Dă-l încoace.

— Acum mergem, ți-l dau afară.

— Vii cu mine ?

— Vin.

— Canalii, a mai zis o dată Zakrevski și a ieșit afară fără să se mai uite la ei.

Makar și-a plecat capul și a pornit în urma lui. Nici el n-a mai întors privirea. Frații au rămas multă vreme cu ochii la ușă, parcă așteptau să se deschidă, să vină Makar să le spună : „M-am răzgîndit".

În locul lui Makar a intrat Ignati.

— Makarka a plecat cu ei, a rostit încet Kondrat. Poți să-l ții ?...

Ignati a făcut din mînă a lehamite.

— N-are decît să-și rupă gîtul pe undeva. N-am eu timp să mă gîndesc nici la ale mele.

16.

După ce i-a arătat lui Kuzma cum să ajungă acasă, Fedia, fără să-și ia măcar rămas bun, a pornit cu pas iute în altă direcție.

— Fiodor ! l-a strigat Kuzma cînd era de-acum destul de departe.

Fedia s-a oprit.

— Ia-l ! i-a arătat Kuzma revolverul.

Fedia a făcut din mînă că nu și și-a continuat drumul.

Mergînd direct prin pădure, fără să aleagă poteca, a ajuns la rîul Baklan, s-a chinuit multă vreme să găsească o barcă. În sfîrșit, a zărit o lotcuță, nu se știe a cui, legată de o buturugă mare. A spart lacătul cu un pietroi, a tras-o la apă și, folosind o scîndură de la banchetă în loc de vîslă, a trecut apa. A tras lotca mai sus, pe mal, și iar s-a afundat în pădure. A mers așa mult timp, dînd la o parte crengile, să nu-i intre în ochi... Din cînd în cînd, mai sărea peste un pîrîiaș sau un trunchi doborît de vînt.

Abia spre prînz a ieșit într-o poiană. În mijlocul poienii se ridica o izbă. Era o izbă nu prea mare, cu o ferestruică îngustă și un horn de tablă pe acoperiș. Un fum subțire, albăstrui, se învolbura pe coș și se lățea în straturi joase peste poiană.

Fedia s-a uitat cu grijă în toate părțile, apoi a intrat în izbă.

În fața vetrei stătea pe vine un moșneag cu pletele albe, cu ochii umezi, slabi la vedere. Bătrînul l-a cercetat îndelung, clipind des.

— Oi fi tu, Fiodor ? a rostit el într-un tîrziu.

— Eu sînt. Să trăiești, tătucule.

— Ai venit să vînezi ceva rațe ?

— Nu chiar... Am o treabă, am intrat să mă încălzesc nițel.

— Bine-ai făcut, l-a aprobat moșneagul. Ia loc. Acuși e gata și ciorba.

Fiodor s-a așezat, și-a plimbat privirea prin izbă. Pe pereți, pînă-n tavan, atîrnau mănunchiuri de ierburi uscate. Oricît ai aerisi, nu ieșea mireasma aceea de ierburi din casă nici iarna, nici vara. În colțul din față stătea agățată o icoană mare a Sfintei Născătoare.

Bătrînul, Sosnin Mihei îl chema (în sat i se zicea Miheiușka), era din Baklan. Stătea la o fiică de-a lui, văduvă, nu mai muncea de mult. S-a întîmplat ca, de față cu el, oamenii să dea jos crucea de pe sfînta biserică... Miheiușka o dată a pălit, s-a dus acasă și a căzut la pat. Iar cînd s-a mai întremat, a plecat din sat de tot. S-a așezat într-o colibă de vînătoare. De mîncare îi aduceau cei ce mai ieșeau la vînat, iar de vreo două ori pe lună mai venea și fiică-sa, îi căra cîte ceva de-ale gurii. Uneori, pe vreme bună, mai prindea și el ceva pește. N-avea de gînd să se mai întoarcă în sat.

— Întoarce-te acasă, de ce te încăpățînezi ? Doar au mai rămas și alți bătrîni... Ce, or fi ei mai răi decît tine ? l-a întrebat fiica într-un moment de supărare.

— N-au decît să rămînă, îi răspundea supus Miheiușka. Să trăiască sănătoși. Eu n-am să le zic nimic. Dar cît mi-e dat să trăiesc, eu aici rămîn.

— Cu sănătatea cum o mai duci, tătucule ? l-a întrebat Fiodor.

— Binișor, mă mai ține Dumnezeu.

— N-a trecut nimeni azi pe la tine ?

— Nu, nimeni.

— Eu mai zăbovesc pe-aci pînă spre seară.

— Păi, rămîi, că eu ce altă treabă mai am ? Ce-i cu fiică-mea, s-o fi prăpădit ?

— N-am auzit.

— Nu s-a mai arătat de multă vreme. Mi s-au cam terminat bucatele. Dac-o vezi, să-i spui.

— Îi spun.

*

A așteptat Fedia pînă noaptea tîrziu. I-a spart mușneagului niște lemne, i-a umplut butoiul cu apă, i-a povestit ce mai e nou prin sat, au mai stat de vorbă despre cum era viața pe vremuri.

Miheiuşka, după ce și-a făcut rugăciunea de seară, s-a urcat pe prici, oftînd și plîngîndu-se de păcătoșenia vremurilor de azi, iar Fedia a rămas așezat lîngă fereastră.

La gura vetrei, pe podea, se împleteau, jucăușe, pete galbene de lumină. Trosneau lemnele în sobă ; se răspîndeau prin toată izba valuri drăgăstoase de căldură. În colțul lui, se răsucea și ofta prin somn Miheiuşka ; pe undeva țîrîia sec un greiere.

Fedia și-a aprins o țigară și, așezîndu-se mai comod pe laviță, a rămas cu ochii pe geam. A stat așa, fără să se miște, vreo două ceasuri. Nu s-a ivit nimeni.

Într-un tîrziu, parcă s-a auzit un zgomot de afară. Fedia și-a tras capul între umeri, și-a oprit răsuflarea, tot uitîndu-se pe fereastră... I s-a părut — sau poate chiar a văzut — că a dat cineva cu ochiul prin partea de jos a geamului. Timp de cîteva minute nu s-a auzit nimic. Pe urmă au scîrțîit scîndurile de la cerdac. Călcînd pe vîrfuri, Fedia s-a tras de la fereastră spre marginea peretelui. Încet, cu un scîrțîit prelung, s-a deschis ușa. A intrat o arătare, a închis ușa după ea tot așa, ușurel, a rămas nemișcată.

— Tu ești, Grinka ? a întrebat Fedia.

Arătarea a înghițit în sec, cu zgomot. Apoi a întrebat :

— Care ești acolo ?

— Poftește. Te-aștept cam de multișor.

Fedia a pășit spre ușă, a închis-o mai bine.

— Parcă nu te-aș cunoaște...

Fedia și-a ales o aschie mai groasă de la gura vetrei, a aprins-o, a ridicat-o mai sus.

— Fedia ? !

Grinka a stat cîteva clipe la îndoială, apoi s-a apropiat de vatră să-și încălzească mîinile amorțite.

— Tu de ce zici... că m-ai așteptat ?

— Păi, cum să zic... a mormăit Fedia, înfigînd aschia aprinsă într-o crăpătură din grinda de deasupra mesei, ...eu după tine-am venit.

Grinka s-a îndreptat de șale, s-a uitat la ușă, pe urmă la Fedia. S-a zăpăcit de tot, i s-a schimonosit chipul de jale.

— Mai e careva acolo ? a întrebat el, făcînd cu capul spre ușă.

— Mai sînt. Pîndesc cu puștile din tufișuri, l-a liniștit Fedia, ridicîndu-se de pe butucul pe care ședea.

Grinka l-a rugat încetișor :

— Mai stai. Lasă-mă să mă încălzesc niteluș... c-am amorțit de tot. Pe vremea asta noaptea e cam rece...

Fedia s-a așezat pe vine alături de Grinka, a mai aruncat în vatră niște vreascuri cu rășină pe ele. S-a înviorat focul mai dihai, de-a vuit sobița.

— Cînd te caută beleaua... toate-ți merg pe dos, a oftat Grinka. Mă tot las prins ca un copilandru.

Fedia se uită la foc.

A tăcut și Grinka, bucuros că a dat de căldură. La încheieturile mîinilor mari, murdare se mai cunoșteau încă urmele lăsate de curea.

— Acum te-ai făcut și polițai ? a întrebat Grinka după un timp, cu o umbră de amărăciune.

— Nu-u, a răspuns Fedia fără supărare. Îi ajut și cu pe niște oameni de treabă. Dar și tu ți-ai făcut cheful, Grinka. Eu zic că-ți ajunge. De cînd ?... să tot fie vreo opt ani ? Încă dinainte de răsturnarea puterii...

— Aia de-afară... nu vin și ei în casă ? a întrebat Grinka, făcînd cu capul spre ușă.

S-a uitat și Fedia într-acolo.

— Păi nu-i nimeni afară,

— Ce spui ? s-a înviorat Grinka. Ești singur ?

— Ihî.

— Și dacă o tulesc ?

— N-o tulești tu, a zis liniștit Fedia și a mai băgat un lemn pe foc. De mine nu fugi.

Grinka a cercetat din privire statura uriașă a lui Fedia, a plesnit din limbă.

— M-da... Nu mai am nici eu puterea de-altă dată, ce-i drept e drept. Dimineața pornim ?

— Se poate și dimineața.

Multă vreme n-au mai zis nimic. Pe urmă Grinka a tușit cuviincios în pumn și a luat-o de departe

— Spuneai tu că mi-am făcut cheful..., a început el, făcînd ochii mici și scărpinîndu-se după ureche. Păi, tocmai aici e buba, că n-am apucat. Abia acum, cînd mi-am zis eu că a venit timpul... și uite că n-a mai fost să fie. Și ce-aș mai fi petrecut ! Pe cinste, cu zurgălăi !

-S-a uitat la Fedia să vadă ce impresie îi face. Fedia nu arătă nici un interes.

— Da-a, a suspinat Grinka. Mare păcat. O viață întreagă am adunat și-acum rămîne totul în pămînt...

Iar a tras cu ochiul la Fedia.

Acesta parcă nici nu auzise.

Grinka a mișcat nerăbdător din umeri și i-a dat mai departe :

— Am pus eu deoparte vreo șaișpe kile de aur. Îngropat la loc bun. Păcat c-o să se piardă.

Fedia s-a uitat chiorîș la el.

Fără să mai stea mult pe gînduri, Grinka a luat taurul de coarne.

— Mergi cu mine să-l scoatem ? Jumătate ție, jumătate mie. Ce zici ? Eu am să plec de tot de pe meleagurile astea, să nu mai intru în păcat. Încep altă viață, mă fac om pașnic. Tu ce crezi ?

— Nu, Grinka, a clătinat din cap Fedia.

— Păcat, s-a întristat sincer Grinka. Prost ai fost o viață, Fedia, și tot prost ai să mori.

— Ba prost ești tu, i-a răspuns Fedia. Eu trăiesc din muncă cinstită, iar tu ești un tîlhar.

— Auzi, muncește ! s-a înfuriat Grinka, a scuipat în foc. Și calul muncește. Numai că el, calul, nu s-alege cu nimic.

— Vezi că aici ai dat greș. Mă mai aleg eu cu cîte ceva.

Grinka a rîs strîmb, răutăcios.

— Faci cum vrei, Fiodor, dar să știi că tîmpiți ca tine... eu zău că n-am mai văzut. Cum de te mai ține pămîntul ?

— Păi, mă mai ține, a zis liniștit Fedia.

— Ți-or fi împuiat ei bine capul : tu, Fedia pune mîna și muncește și pentru asta noi o să te lăudăm ! Iar ei se plimbă cu mînuțele în buzunare. I-am văzut eu la oraș, cît am stat la pîrnaie. Îi cunosc eu !

— Îndrugi și tu acolo, a zis ostenit Fedia.

— Eu îi spun una, iar el o ține pe-a lui. Să te ia naiba, așa-ți trebuie, dacă ești ca bolovanul ! Eu îi vreau binele, iar el dă cu piciorul. Cu ce-ți strică ție aurul ăla ?

— E de furat.

— Cum o să fie de furat ? Mi l-a dat un tovarăș de-al meu. „Ia-l, zice, Grinka, pentru că ești om bun și tovarăș de nădejde".

— Auzi, cică i l-a dat un tovarăș... Și ce-ai făcut tu pe urmă cu tovarășul ăla ? I-ai făcut vînt în Baklan ?

— Ptiu ! a scuipat iar Grinka în foc. Dă-mi de-o țigară. Cînd vorbește omul cu tine, trebuie mai întîi să înfulece un berbec întreg.

Și-au aprins cîte o țigară. Așchia din grindă a mai clipit de cîteva ori și s-a stins. Au plutit o vreme prin întuneric doar licuricii țigărilor aprise. Pe urmă Fedia s-a ridicat, a aprins altă surcea.

— Mergi cu mine să dezgropăm aurul ăla ? a întrebat iar Grinka, parcă pentru ultima oară.

— Nu. Și nici nu te fac scăpat, asta să-ți iasă din cap.

— Hm... Atunci facem așa. Zici că nu vrei să-mi dai drumul ? Fie. Dar măcar să scoatem aurul de-acolo. O jumătate o ducem împreună la niște oameni cumsecade, iar cealaltă o iei tu. Partea ta poți s-o dai cui vrei, dacă tot vrei să ajungi de rîsul lumii. Le place oamenilor să vadă că mai sînt și tontălăi ca tine. Dar pe mine m-ar mustra cugetul să las aurul ăla în pămînt. Pricepi ? Cine știe cînd mă mai întorc eu de-acolo... Nici nu știu dacă mă mai întorc vreodată. Ce zici ? Acum ce mai stai pe gînduri ?

— E departe ?

— La vreo verstă și jumătate de aici.

Fedia a rămas tăcut un timp.

— Mergem mîine dimineață.

— Păi, asta-i buba, că dimineața nu se poate. Dacă se nimerește să ne vadă careva ?

— Și cui vrei tu să duci jumătate ?

— La niște cunoscuți de-ai mei... Îți spun eu pe urmă.

Fedia iar a stat pe gînduri.

Grinka se uita la el plin de speranță.

— Mergem, s-a hotărît Fedia.

Grinka l-a plesnit zdravăn cu palma peste umăr.

— Zău că te iubesc, Fiodor, nu știu nici eu de ce. Mi s-a aprins sîngele în vine doar cît te-am văzut !

*

...Mergeau unul în urma celuilalt. Grinka înainte, Fedia după el. Fedia ducea o lopată pe umăr.

Au mers ei așa calc de vreun kilometru.

— Acum... îndată, a rostit misterios Grinka.

S-au apropiat de nu știu ce deal, ale cărui contururi se desenau sinistre, ca-n basme, pe cerul întunecat.

Grinka s-a învîrtit multă vreme în jurul dealului, a numărat atîția pași de la un pin singuratic spre soare-apune, mormăind tot timpul ceva de neînțeles. Au ajuns la un bolovan maire sprijinit în coasta dealului...

— Ajută-mă, a zis Grinka.

S-au opintit amîndoi asupra bolovanului, l-au clintit puțin din loc.

— Stai așa. Eu întîi...

Nici n-a apucat Fedia să-l bănuiască de gînduri necurate, nici n-a avut vreme să se gîndească la ceva, că Grinka s-a și făcut nevăzut în gaura pe care o astupa bolovanul.

Fedia, aplecat asupra deschizăturii, aștepta.

— Ei, cum e ? a întrebat el.

Nu i-a răspuns nimeni.

— Grinkă ! a strigat Fedia.

Nici un răspuns din golul negru și mut. Fedia a aprins un chibrit, s-a băgat în văgăună și a pornit încet în adîncul ei, ținînd chibritul deasupra capului.

— Grinka-a, ticălosule !

Drept răspuns, pereții umezi i-au trimis înapoi, în batjocură, doar un ecou înăbușit „....losu-le-le-e..."

Acum văgăuna se despărțea în dreapta și în stînga. Fedia s-a oprit.

— Grinka, momîia dracului !

Și din nou i-au răspuns pereții în derîdere, parcă uimindu-se .....cului-lui-ui..."

Fedia a cotit în dreapta, la nimereală, a mai făcut vreo zece pași... și a ieșit la suprafață. A stat așa, încremenit, multă vreme, pînă să se dumirească de grozăvia ticăloșeniei lui Grinka. Și-a dat un pumn în cap și a plecat de-acolo.

*

În dimineața aceea a intrat în colibă și Egor.

— Să trăiești, Miheici !

Moșneagul l-a cercetat îndelung din ochi pe flăcău.

— Parcă nu te recunosc... Al cui ești ?

— Liubavin.

— Al lui Emelian Spiridonîci ?

— Îhî.

— Aștia tinerii... nu-i poți ține minte pe toți. Ești la vînat de rațe ?

— Cam așa. Am să stau la tine vreo săptămînă-două.

Egor a dat jos de pe umăr puşca, sacul de merinde, şi-a aşezat lucrurile pe laviţă, într-un colţ.

Miheiuşka nu mai putea de bucurie.

— Bine faci ! Foarte bine, băiete. Aşa e cînd eşti tînăr, te trage inima să stai la o pîndă în zori pe marginea apei. Am să-ţi povestesc eu ce vînători mai făceam noi pe vremuri...

Egor şi-a tras cizmele ude, oftînd de uşurare, s-a culcat pe laviţă cu picioarele întinse spre vatră.

— Ei, spune, ce vînători făceaţi voi pe-atunci ?

— A-acuşi îţi zic, s-a înveselit Miheiuşka.

A mai aruncat în grabă cîteva lemne pe foc, şi-a răsucit o ţigară şi, aşezîndu-se mai bine pe un butuc la gura sobei, a început :

— Păi, au trecut nişte ani de-atunci. Era încă înainte de războiul cu Japonia ! Se întîmpla să ne adunăm vreo cinci-şase băieţi, puneam noi la cale toată treaba, frăţioare... cum ai zis că te cheamă, că nici nu te-am întrebat.

N-a urmat nici un răspuns. Egor dormea dus.

Miheici nu s-a întristat.

— O fi ostenit. Cînd eşti tînăr... Da-a...

A scormonit cu băţul în foc să îndrepte lemnele, s-a gîndit un pic şi a început să-şi povestească singur.

— Aşa... Ne adunam noi vreo cinci,* toţi prieteni buni... Şi ce zdraveni eram toţi ! Eh, Doamne, Doamne !... S-a dus viaţa. Ca un vis s-a risipit.

Şi a tăcut Miheici, dus pe gînduri.

17.

Platonîci şi Kuzma zăvobiseră pînă tîrziu la sovietul sătesc. Platonîci îşi scotea într-un caiet, uitîndu-se în tot felul de registre, lista gospodăriilor ţărăneşti din sat. (Venise mai devreme un tovarăş de la raion. Platonîci a stat cu el de vorbă mai mult la sediul sovietului. Pe urmă s-a apucat să întocmească lista.)

Kuzma şedea alături, îşi ungea revolverul cu ulei de armă.

Fisîia şi trosnea pe masă fitilul lămpii cu gaz, mai scîrţîia din cînd în cînd peniţa din tocul lui Platonîci. Lucra cu rîvnă (lui Kuzma îi spusese doar că a fost rugat să dea o mînă de ajutor într-o treabă).

— Nene Vasia...

— Zi-i.

— Tu cum ai crede așa, în general... n-ar fi vremea să mă însor ?

Platonîci a ridicat capul, s-a uitat lung la nepot. Acesta stătea cu privirea în jos, încruntat, freca harnic cu o cîrpă țeava revolverului care și așa lucea de curățenie.

Bătrînul și-a trecut vîrful tocului prin bărbuța rară, s-a aplecat iar asupra caietului, dar n-a mai scris himic.

— Tu vorbești serios ?

— Sigur.

Platonîci s-a uitat iar la Kuzma.

— Părerea mea este că nu ți-a venit vremea.

— De ce ?

— Înțeleg că aici vrei să te însori, că n-am priceput prea bine ?

— Aici, l-a privit în ochi Kuzma pentru prima dată.

— Cu Klavdia ?

— Nu.

— Atunci cu cine ?

— Păi... Ba nu, stai... Tu așa... zici hotărît că n-ar trebui să ?...

— Hotărît.

— Atunci ce să mai vorbim...

Kuzma a tușit în pumn, s-a ridicat de la locul lui, a pornit spre ușă. S-a oprit în prag, a întors ochii spre Platonîci. I-a întîlnit privirea atentă, scrutătoare.

— Sucit mai ești și tu, Kuzma. Crezi că însurătoarea e așa, o glumă ? Ai venit, ai stat cîteva zile și... top ! Trai pe vătrai ! Și pe urmă încotro ?

— Cum adică „încotro" ?

— Păi, cu nevasta unde te duci ?

— Unde merg eu vine și ea. Împreună.

— Ia mai lasă-mă ! s-a supărat Platonîci. Judeci și tu ca... Mă și înfurii.

— Înseamnă că nu mă ajuți în treaba asta ?

— Ajunge, lua-te-ar dracii ! Ți-ai pierdut mințile, Kuzma !

— Acum de ce răcnești la mine ?

— Cum să nu răcnesc ? Fă-ți și tu pomană de-mi explică. Nu mi-ai spus tu să nu uit cumva de ce-am fost trimiși aici ? Acum ce se-ntîmplă ? Vezi c-ai uitat chiar tu.

— Ba n-am uitat.

— Atunci ce vorbe-s astea ? ! Măcar judeci și tu nițel cu capul ăla al tău ? E trimis în misiune — și ce misiune !.. iar el... Să nu te mai aud că aduci vorba !

— Nu mai ţipa. Doar ţi-am vorbit liniştit...

— El zice că-i liniştit !... Dar eu nu pot să rămîn liniştit cînd cineva aruncă aiurea cu vorbe-n vînt !

— N-am ştiut cum eşti tu de fapt...

— Cum sînt ? a întrebat încet Platonîci.

Kuzma s-a apropiat de masă, s-a întors iar la uşă.

— Nu te supăra, nene Vasia. Acum, spune-mi, de ce te-ai speriat aşa ? Pot să răspund-şi eu pentru ceea ce fac.

— Atunci să răspunzi.

Platonîci s-a sforţat să lucreze mai departe, dar mult timp nici n-a putut să scrie. A împins la o parte caietul, şi-a frecat obosit cu degetele tîmplele cărunte.

— Mai bine m-ai ajuta să fac tabelul ăsta. De fapt, ar fi treaba preşedintelui. Dar Kolokolnikov ăsta e la cheremul bogătanilor din sat. Ne face el o listă... de ni-i scoate înstăriţi şi pe alde Fiodor sau Iaşa.

Kuzma se plimba prin încăpere, fuma.

— A cui e fata ? a întrebat pe neaşteptate Platonîci.

— A lui Popov. Ţii minte, am fost noi la ei... o droaie de copii.

— Şi... ţi-a căzut cu tronc ?

— Parcă mai ştiu... Nici nu mai văd pe unde calc. Îmi ard creierii în cap.

— Ia uite ce mai păţanie ! Cînd ai avut tu timp ? s-a minunat Platonîci.

Kuzma şi-a trecut degetele prin părul scurt, a zis cu nemulţumire în glas

— Aşa, deodată.

— M-da...

Platonîci s-a sculat de la masă, a început să se îmbrace.

— Nu ştiu, zău, băiete, ce-aş mai putea să ticluiesc. Tu, sigur, aşa gîndeşti uite, boşorogul ăsta nu mai pricepe nimic. Află că eu te înţeleg. Dacă ar fi alte vremuri... să fiţi sănătoşi. Dar acum... şi faţă de ţărănime ne vine cam peste mînă, pricepi ? Nici n-au apucat să se aşeze... şi trosc-pleosc, gata nunta ! Au să-şi închipuie că aşa facem noi în fiecare sat. Mai aşteaptă şi tu nitel. Mai ai vreme, crede-mă, nepoate.

— Nu mă ajuţi ?

Platonîci şi-a vîrît supărat caietul în buzunar, a pornit primul spre uşă.

— Stinge lampa, mergem la culcare.

În dimineaţa următoare Kuzma s-a trezit dintr-o zvîcnitură cînd încă nici nu se luminase bine. Gazdele

și cu Platonici mai dormeau încă. S-a îmbrăcat fără zgomot, s-a spălat afară, în curte, și s-a dus acasă la Fedia.

— Acum a ieșit, i-a spus Havronia. Urte, pe ulița aceea a luat-o, îl ajungi din urmă.

...Fedia pășea pe mijlocul drumului. Mergea cu mîinile în buzunare, fără grabă, ușor legănat, greu și apăsat. Cînd voiau cîte unii să-l întărîte, îi ziceau „huiduma". Dar era la fel de greu să-l scoți din sărite pe Fedia cît de greu era să pui la pămînt trupul lui de uriaș.

Kuzma l-a prins din urmă, și-au strîns mîinile.

— O să fie o zi frumoasă azi.

— Ies oamenii la arat, i-a arătat Fedia urmele lăsate de pluguri în glodul drumului.

— Da.

Fedia s-a uitat de sus, peste umăr, la Kuzma.

— Să nu-ți faci sînge rău, pun eu mîna pe Grinka. Să mai termin întîi din ce am de lucru... Acum știu unde trebuie să-l caut.

Kuzma a dat din cap, și-a scos tabachera de tablă, a ciocănit cu unghia în capac, a băgat-o la loc în buzunar.

— Vezi tu cum vine treaba, Fiodor... Grinka ăsta... să-l ia dracul. Îl găsim noi, asta-i lucru sigur. Altceva voiam să-ți spun eu acum.

Kuzma a tușit o dată în palmă, a aruncat, nu se știe de ce, o privire atentă în jur. S-a uitat apoi în ochii lui Fedia și a zis de-a dreptul

— Hai cu mine să mă-nsor.

Fedia a făcut ochii mari.

— Nu la însurătoare, adică, ci în pețit, s-a îndreptat Kuzma. Singur, să spun drept, mi-e cam frică.

— Ha ! a făcut Fedia, s-a oprit în loc. La cine mergem ?

— La Popovi.

— La Serghei ?

— Da.

— Haidem.

Fedia a pornit cu hotărîre înainte, i se citea pe față că aprobă alegerea lui Kuzma.

— Ia stai, s-a oprit din nou. O sticlă ar trebui să luăm cu noi sau nu ?

— Nu știu.

— Hai să luăm, să fie acolo. Dacă e nevoie, o avem în buzunar. Hai pînă la mine.

S-a întors și, tot atît de hotărît, a pornit în direcția opusă.

— Mie-mi cam plac nunțile astea, a recunoscut Fedia. Se mai înveselește omul.

— Fiodor, să știi că eu n-am nici un ban.

— Hai cu mine. Nici eu n-am bani.

Au dat de Havronia în curtea casei.

— Dă-ne de-o sticluță, a spus Fedia fără ocolișuri.

Havronia le-a dat cu tifla la amîndoi.

— Na, ca s-aveți și de-o gustărică.

— Avem nevoie pentru o treabă serioasă, a lămurit-o cu răbdare Fedia.

— Ce treabă ?

— Mergem în petit.

Fedia a căutat cu ochii spre Kuzma. „Iartă-mă, dar altfel nu ne dă", parcă spunea privirea lui. Kuzma a încuviințat din cap.

— N-am bani, i-a retezat-o scurt Havronia.

Fedia s-a uitat lung la ea.

— Ce te holbezi la mine ? Așa e, n-am. Dacă aveam, pentru o treabă ca asta v-aș fi dat.

Într-adevăr, n-avea bani. Fedia s-a scărpinat în ceafă.

— Hm... Adu-mi cămașa aia nouă.

Havronia i-a adus cămașa albastră cu buline albe. Fedia s-a schimbat chiar acolo, în ogradă.

Havronia ardea de curiozitate, dar totuși a păstrat o pauză cuviincioasă.

— Și la cine mergeți voi în petit ? a întrebat ea cu indiferență în glas, încrucișîndu-și brațele plinuțe pe piept.

— E secret, a rostit Fedia în timp ce se încingea cu o curelușă subțire de piele netăbăcită.

Havronia a strîns din buze a supărare.

— Mai bine-ai fi tăcut, nătărăule ! Auzi ce-mi spune el... „secret" !

Fedia a pornit spre portiță. Kuzma după el. Cînd erau de-acum dincolo de gard, Havronia a strigat după ei :

— Vezi că are prietenul tău bani ! I-au venit ieri de la oraș !

Își dorea totuși și ea ca cei doi să facă rost de bani. Atunci va putea să le povestească mai apoi muierilor adunate la fîntînă : „Al meu a fost în petit pentru ăla de-a venit de la oraș. Ăla lungu'. Toată dimineața am alergat să facem rost de bani". Trăgea ea nădejde să afle pînă atunci pe cine s-au dus ei să petească.

— Bine că ne-a zis de Iașka, a spus Fedia. De el uitasem. Hai pînă la el.

Iaşa le-a dat bani, s-a arătat şi el dornic să meargă în peţit, dar Fedia l-a refuzat.

— Lasă că vii tu pe urmă la nuntă.

Au trecut în drum pe la o babă care ştia să fiarbă samogon, au luat o sticlă de votcă şi s-au îndreptat spre casa Popovilor.

— Fiodor, tu vorbeşti acolo.

— Sigur. Tu, asta... vezi... să te ţii cu firea.

Cu cît se apropiau de casa Popovilor, cu atît i se făcea mai frică lui Kuzma.

— Să mergem mai încet, s-a rugat el de Fedia.

— Bine.

S-au oprit la vreo treizeci de paşi de casă.

— Ce-ai să le spui tu acolo, Fiodor ?

— Nu ştiu, a recunoscut cinstit Fedia. N-am mai fost niciodată în peţit.

— Atunci cum te-ai însurat ?

— La noi lucrurile astea se fac destul de simplu. S-a dus tata. Eu nici nu ştiam prea bine cum arată Havronia.

— Vezi şi tu atunci... să-ţi dai silinţa.

— Sigur !

Fedia a scuipat în palmă, şi-a netezit părul aspru, cu firul drept. Se molipsise şi el de tulburarea lui Kuzma, începea şi el să se piardă cu firea.

Kuzma şi-a încheiat tunica pînă la gît, a şters din mers cu mîneca hainei de piele o pată bănuită pe genunchi...

Chiar în faţa uşii, cînd Fedia pusese deja mîna pe zăvor, Kuzma s-a oprit.

— Aşteaptă..., a zis el în şoaptă. Mai stăm un pic.

Fedia a fost bucuros să se îndepărteze de uşă.

Au stat ce-au stat.

— Ei, mergem ? Întîi să baţi la uşă.

— De ce ?

— E mai bine...

Fedia a ciocănit sfios la uşă cu încheietura arătătorului. Nu le-a răspuns nimeni. Fedia a ciocănit mai tare. S-a deschis uşa... În prag era chiar Mária.

— Bună ziua. Poftiţi.

Fedia a vrut să-l lase înainte pe Kuzma, acesta i-a făcut loc lui Fedia.. Au intrat amîndoi deodată.

Serghei Fedorîci nu era acasă. Nu erau nici cei mici, se hîrjoneau pe uliţă. La geam, pe bancă şedea

prietena Máriei, Niurka, îmbrăcată într-o scurteică maronie, cu o broboadă înflorată pe cap, mînca semințe.

Fedia s-a oprit de cum a trecut pragul.

— Taică-tău unde-i ?

— S-a dus cu nu știu cine după lemne. Uite, a arătat ea cu ochii spre Kuzma și a roșit, pentru școala lor.

— A-a.... a făcut Fedia, s-a lăsat greu pe marginea patului, s-a lovit cu palmele peste genunchi. Păcat.

Kuzma stătea lîngă prag, tot trăgea cu ochiul la prietena Máriei.

Mária și-a întors ochii de la Fedia spre Kuzma.

— Ce aveați cu el ?

— Avem noi cu el o treabă, a spus Fedia.

Kuzma se uita tot la Niurka. Tare îl mai stingherea prezența ei. I se părea că, dacă n-ar fi fost ea acolo, Fedia ar fi adus de mult vorba despre ce-l frămînta pe el.

Fedia și-a pipăit sticla din buzunar. S-a ridicat în picioare.

— Ei, dacă nu-i, nu-i.

A pornit spre ușă, ferindu-și ochii de Kuzma.

Au ieșit. Afară, în ogradă, iar au stat locului.

— Nu l-am prins pe Serghei acasă, a zis Fedia de parcă și-ar cere iertare, privind încordat în lungul uliței. Dacă așa s-a nimerit...

— Da, s-ar zice că n-am avut noroc, s-a învoit Kuzma.

Se uita și el lung, tot într-acolo. Păreau acum că se așteaptă să se ivească Serghei Fedorîci dintr-o clipă în alta.

— Rău am făcut c-am plecat, a spus deodată Kuzma. Hai înapoi !

Fedia a rămas buimac.

— Acum ?

— Și de ce nu ? O rugăm pe aia... să iasă.

— Cum o s-o rog ? Tot cu ea de față va trebui... Poate mai bine diseară ? Vine și Serghei...

— Haide, Fiodor. Am eu așa... dracu' să mă ia dacă mai știu ce-i cu mine. Tremur tot.

Iar a bătut Fedia la ușă și tot el a deschis-o. A intrat primul.

— Mária..., a început el hotărît, dar s-o poticnit, a întors privirea către cea cu broboada înflorată, i-a zis cu asprime în glas : Niurka, ia ieși tu afară ! Șezi aici de parcă te-ai lipit de bancă.

Niurka s-a uitat cu uimire la Mária, a pufnit din nas și a luat-o spre ieșire, privindu-l cu înțeles pe Kuzma.

Fedia s-a așezat la loc pe pat și iar și-a lovit genunchii cu palmele. Kuzma s-a lăsat pe pragul de jos al sobei (genunchii ascuțiți i-au ajuns aproape în dreptul capului), și-a strîns pumnii de i-au intrat unghiile în carne.

— Mária... Tu... nu-i așa... cînd ai de gînd să te măriți ? a întrebat Fedia, chinuindu-se să-și zugrăvească pe față ceva care să aducă a zîmbet.

Mária s-a îmbujorat toată într-o clipă. Stătea cu ochii ațintiți în podea.

Fedia a tușit o dată și i-a dat drumul, de parcă și-ar fi lepădat o povară de pe umeri :

— El vrea să te ia. E om bun.

Mária a săltat scurt din cap, s-a uitat la Kuzma, apoi la Fedia și a rostit încet

— Nu.

Kuzma nu s-a clintit. Doar și-a încleștat pumnii și mai strîns.

— Nu vrei, vasăzică ? a întrebat Fedia fără să se mire cîtuși de puțin. Păcat.

S-a lăsat o tăcere apăsătoare. Nimeni dintre ei nu știa cum să iasă din situația asta.

— Și de ce nu vrei ? a mai întrebat Fedia.

Kuzma l-a privit de jos, rugător, dar Fedia n-a băgat de seamă, se uita la Mária cu dojană.

Mária a clătinat doar din cap.

— Nu vreau. Ce mai vreți ?...

Kuzma s-a ridicat. S-a sculat și Fedia în picioare.

De data asta Kuzma a ieșit primul.

Ajuns în uliță, a tras o dată mult aer în piept și i-a spus lui Fedia :

— Parcă mi-am mai revenit, zău așa.

— Păi dar cum... asta... sigur, s-a „învoit" Fedia.

El nu-și revenise deloc. Rușinea pățită la petit n-o punea decît în seama sa. Nu-i venea să creadă că Mária nu vrea să se mărite cu prietenul său, Kuzma. Trebuie să te și pricepi cum să petești.

Au plecat de acolo tot împreună. La răspîntie, înainte de a da colțul spre fierărie, Fedia a încetinit pasul.

— Și-acum ce facem cu samogonul ?

— Ce zici ? s-a oprit și Kuzma. Te duci la muncă ?

— Păi da.

— Hai că vin și eu cu tine.

Cînd au ajuns la fierărie Grișka Șamșin, ucenicul lui Fedia, aținase deja mangalul în forjă ; era doar un flăcăiandru, dar avea brațe puternice, neobișnuit de lungi.

Încă pe drum, apropiindu-se de fierărie, Kuzma, cu ochii în pământ, i-a spus lui Fedia :

— Aș vrea să beau, Fiodor.

— Bem îndată, i-a răspuns înțelegător Fedia. Chiar trebuie.

L-a așezat pe Kuzma pe o ladă, pe Grișka l-a trimis pînă acasă.

— Fuga, niște castraveți și o bucată de pîine !

În cinci minute Grișka a fost înapoi cu pîinea și castraveții.

Au pus cîrligul la ușă, au dat la foale ca să facă mai multă lumină, s-au așezat în jurul sticlei.

Beau cu toții, pe rînd, dintr-o cană mare de aramă. Tăceau.

După prima cană, Kuzma a simțit un val de căldură în piept. Îi venea să se ridice în picioare, să ia pe cineva de umeri, pe oricine, și, privindu-l în ochi, să-i spună totul... Nu prea știa ce-i aceea „totul", și ce are să-i povestească, dar ar începe cam așa : „Tu pricepi ? Înțelegi ? Oare chiar nu pricepeți nimic ?..."

— Voi ce stați așa încruntați ? a vrut să știe Grișka.

— Are un necaz, i-a răspuns scurt, serios, Fedia.

Kuzma a mai băut o jumătate de cană de samogon și abia acum s-a dumirit că are un necaz. Mare necaz. Necaz și durere, ăsta era simțămîntul care i se prelingea în inimă, ca un val fierbinte. Vasăzică, așa-i spune — necaz. Și-atunci Kuzma a înțeles totul.

— Da, am un necaz, a spus el și i-au dat lacrimile, nu s-a mai putut ține.

Plîngea acum cu fața ascunsă în palme, plîngea amar, cu sughițuri. Plîngea, clătina din cap.

Fedia tăcea. Se uita serios, puțin încruntat, la Kuzma și simțea cum pătrunde în sufletul lui mare, încăpător, flăcăul ăsta deșirat și cinstit cu durerea lui cu tot, cum începe să-l înțeleagă și, de aceea, să-l îndrăgească. Bărbat puternic, în toată firea, Fedia era muncit acum de dorința de a-l ajuta în vreun fel. Doar că nu știa cum.

— N-ai vrea să te culci ?

— Cum ? și-a descoperit fața Kuzma. Ce-ai spus ?

— Ziceam c-ar fi bine să dormi...

— Bine.

I-au făcut culcuș într-un colț, pe două brațe de paie. S-a culcat Kuzma și îndată a adormit. Fedia a șezut multă vreme lîngă el, pe urmă s-a sculat, i-a făcut semn lui

Grișka. Au ieșit în curte și s-au apucat să demonteze o cositoare. În ziua aceea n-au bătut ciocanele la fierărie.

*

Kuzma a ajuns acasă spre noapte. A zăbovit special la Fedia ca să nu se întîlnească în drum cu nimeni. Cel mai greu îi era să dea ochii cu unchiul Vasia și cu Klavdia. Știau ei sigur ce trist se sfîrșise încercarea lui de a merge în pețit.

Dar n-a avut noroc.

Klavdia îl aștepta în poartă. Cunoscîndu-l după mers, i-a venit în întîmpinare.

— Bună, Kuzia.

Nu striga la el, nu plîngea, parcă nici nu era supărată. Vorbea liniștit, numai glasul îi tremura nițeluș.

— Bună.

Kuzma s-a zbîrlit tot, s-a pregătit să fie scurt, necuviincios, chiar brutal dacă va fi nevoie ; era gata de luptă.

Dar n-a mai fost nici o luptă.

Klavdia l-a luat la braț, l-a dus spre casă.

— De două ceasuri te tot aștept... am cam înghețat. Ai fost în pețit ?

— Am fost.

— N-a mers ?

— Și ce dacă ?

— Nici n-o să-ți meargă. Degeaba încerci.

— Cum așa ?

Klavdia a tăcut, s-a lipit mai tare de Kuzma și a spus cu fericire în glas, abia șoptit :

— Dar copilașul ce vină are, cu el ce te faci ? Că doar e-al nostru... Tata și cu mama știu deja totul, le-am spus.

Kuzma s-a oprit în loc.

— Cum așa ?

— Așa. De ce te miri ?

Lui Kuzma nu-i venea să creadă. Cu toate că nu se pricepea el mare lucru la treburile astea, știa că e cam devreme să-i spună ea lui așa ceva.

— Minți.

— N-am zis că acum... Dar o să-l avem. Cum să nu-l avem ?

Stătea lîngă el, aproape de tot, fără nici o grijă, fericită, neprefăcută. Îi zîmbea.

— Și-acum ?...

— Gata. Nu mă supăr că te-ai dus... acolo. Hai în casă.

Platonici îl aştepta şi el, nu dormea.

Cînd s-a culcat Kuzma, ÎI-a tras plapuma peste cap şi i-a vorbit în şoaptă :

— Ce mi-ai făcut ?

— Am fost s-o peţesc, a răspuns Kuzma, tot atît de încet.

— Spune, tu eşti în toate minţile ?

— Sînt.

— Discut cu mîine cu tine.

— Bine.

— Ce „bine" ? Ce-i aia „bine" ? Ticălosule ! Bine-a făcut că nu te-a luat.

Kuzma stătea întins, cu mîinile în lungul trupului... Privea în întuneric şi vedea cum se aprind acolo, în întuneric, se aprind şi se risipesc încet fuioare de scîntei roşiatice. Simţea un gol în piept. În minte i se tot înălţau nişte universuri mici, alcătuite din cer albastru, case, cîmpii, oameni fără chip... Se înălţau şi apoi se năruiau.

Se uita Kuzma drept înainte, în sus, îi treceau prin cap gînduri nedesluşite „Ei şi ce ? Nu-i nimic" ! Iar lumile acelea din mintea lui se tot înălţau şi se năruiau, repede şi fără durere.

18.

Cam la o săptămînă după ce se aciuise Egor în coliba de vînătoare, a venit şi fata lui Miheiuşka să-şi vadă tatăl.

Miheiuşka tocmai îi povestea lui Egor cum erau tîlharii de pe vremuri. Păi ăia tîlhari ! Acuşi cum e ? ! Fură omul un cal, zic ăştia că eşti tîlhar. Dacă spargi capul vecinului, tot tîlhar îţi zice. Păi, ce fel de tîlhari sînt ăştia ? Dacă e s-o luăm tot aşa, atunci, Doamne, iartă-mă, cu toţii ajungem tîlhari. Dacă e să fii tîlhar, atunci trebuie să-i tai pe negustori. Trebuie să fie o ceată şi-un ataman, asta negreşit. Iar cînd e să îngropi o comoară nu te-ncurci cu un pud de aur. Ce-i aia şaişpe kile ?...

— Nu mai sînt acum negustori, a observat Egor, începuse să-l intereseze povestea. Doar d-ăştia... nepmani sau cum le mai zice.

Chiar atunci a intrat Olga în casă.

— Uite că s-a ivit şi fiică-mea ! s-a bucurat Miheiuşka.

— Auzi-l, m-am ivit ! s-a zbirlit la el Olga. Cinspe verste prin noroiul ăsta nici dracul n-ar umbla...

— Nici nu intri bine în casă şi pomeneşti de dracul, a rostit nemulţumit Miheiuşka, desfăcînd baierele unui sac pîntecos. Piine avem, slăninuţă, piroşte de tot felul... aşa cum trebuie. De ce n-ai mai venit de-atîta vreme ?

Abia acum l-a zărit Olga pe oaspete în semiîntunericul din colibă.

— Tu erai, Egorka ?... Ce-i cu tine aici ?

Egor nu i-a răspuns (ca şi cum ea nu-şi dădea seama de ce se afla el acolo !), s-a dat jos de pe laviţă, şi-a aprins ţigara de la o aşchie căzută din vatră, s-a aşezat pe un butuc. Ştia că muierea are să înceapă îndată să povestească ce mai e nou prin sat. Îşi dorea şi el să afle cum o duc ai lui, pe-acasă.

Olga s-a moşmondit mult să-şi descurce şalul ; în timpul ăsta s-a tot plîns ce vreme păcătoasă e afară, blestemul lui Dumnezeu. (Ciudat lucru se întîmplă cu muierile : cînd nu prea e nevoie, ba chiar cînd nu-i nevoie deloc, ştiu ele să mintă atît de firesc, cu atîta uşurinţă încît ai crede că au un drept anume, numai de ele ştiut. De fapt, vremea era senină, liniştită, cam rece se arăta un început de an bun pentru grîne.)

După ce a izbutit, în sfîrşit, să-şi scoată bunda, Olga şi-a plimbat privirea prin colibă, a dat cu ochii de mătură şi, apucîndu-se să deretice, a scăpat aşa, într-o doară, vorba că, dacă-i laşi pe mujici de capul lor, nu trece mult şi trebuie să-i tragi de urechi ca să-i scoţi din mocirlă. Iar ei alta nu ştiu decît să-şi înjure muierile, mereu sînt nemulţumiţi, cică ele nu fac nimic, stau toată ziulica...

— Ei, să vă văd eu atunci...

Miheiuşka îşi tăia bucăţele mici de slănină şi le morfolea îndelung între gingii, bucuros nevoie mare.

— Spune, ce-i nou pe-acolo ? n-a mai răbdat Egor.

— Unde ?

— Cum unde ? În Baklan...

— Păi, ce noutăţi să fie ?... L-am văzut deunăzi pe taică-tău pe uliţă. E slăbit rău: Cînd merge ai zice că zîmbeşte, dar el, săracul, abia se ţine pe picioare...

A simţit Egor cum i se strecoară în suflet, nepoftită, o undă de milă. Ei, n-o fi chiar aşa cum îndrugă femeia asta, gură-bogată... „Auzi, cică abia se ţine pe picioare !" Muiere fără minte ! Dar, oricum, i s-a făcut milă de taică-său.

Egor a stins mucul de țigară, a dat să iasă la aer, dar Olga tocmai se apucase iar de povestit.

— Iar la Manka iar au venit unii în pețit. De cînd cu tine, i-a crescut fetei prețul, are căutare...

— Cine ?

— Flăcăul ăla de la oraș. Cum le zice, Doamne, c-am și uitat...

— Puterniciți, a lămurit-o mîndru Miheiuška.

— Dracu-i' mai știe. Ăla de-a venit cu bătrînul, de vor să facă școală...

— Și ? i-a tăiat vorba, supărat, Egor.

— Păi, s-a dus ăsta... cu Fedia Baikalov. Și-a și găsit pe cine să ia cu el. Mai mare rîsul...

— Ei ?

— Vezi tu, pe Serghei Fedorîci nu l-au găsit acasă. Și-atuncea Manka așa i-a zis : cînd o fi tăicuța acasă, atunci să veniți, că eu fără tata de asemenea lucruri nu pot vorbi.

Egor a trîntit ușa în urma lui, a coborît în fugă treptele înalte ale cerdacului... Îi dogoreau obrajii.

— Uf, porcăria dracului ! Na, beleaua !

A mai tras cîteva înjurături, fără să ridice glasul, doar ca să se răcorească. S-a oprit în mijlocul poienii, nu știa ce să facă mai departe. A stat un pic, s-a așezat pe capra de tăiat lemne, iar a sărit în picioare, s-a dus înapoi în colibă.

— Makar tot aicea stă ? l-a întrebat Olga.

Egor n-a mai zis nimic, și-a luat pușca din cui și a ieșit, trîntind ușa atît de tare că a sărit țărîna din crăpăturile de pe tavan.

*

Pădurea începea să se trezească din lungul somn al iernii. Se îndrepta de spate și, înverzind, prindea puteri.

Și căldura soarelui se simțea mai bine acum. Venea miros de rășină. Pămîntul se zvîntase, doar prin vîlcele mai fleșcăia puțin sub picioare.

Pe la amiază a ajuns și Egor la prisaca lui Ignati.

Ignati meșterea ceva pe la stupi, uscățiv, îngrijit îmbrăcat cu o cămașă neagră de satin cusută cu ață roșie.

— Ai venit, pribeagule ? O iei spre casă ?

— Nu. Am nevoie de Makar.

— Nu-i bine ce faci. Gîndeam că te duci acasă. Ar trebui să te întorci în sat, Egor.

— Unde-l găsesc pe Makar ?

— Naiba-l mai ştie ! Şi-a cam dat-o-n petic Makar ăsta al vostru. A luat-o razna rău...

Egor a priceput că Ignati se cam fereşte. N-are să-i spună el unde se ascunde banda. Şi-a luat atunci puşca de pe umăr, a armat cocoşul şi i-a proptit-o lui Ignati în piept.

— Mie să-mi spui unde-i Makar ! Că altfel nu mai stau pe gînduri, îţi bubui una şi gata ! Vezi că nu mă cunoşti !

Ignati a rămas cu gura căscată, vîrful nasului i s-a înroşit ca para.

Au stat aşa multă vreme.

— Cum să nu vă cunosc, a vorbit în sfîrşit Ignati fără să-şi ia ochii de la Egor. Nişte căpcăuni... Şi al de v-a dat viaţă tot căpcăun e. M-ai băgat în sperieţi, neobrăzatule, parcă mi-a plesnit ceva în burtă. Nu ţi-ar fi ruşine, a mai zis el, scuipînd la picioarele lui Egor, să ridici tu arma la un om bătrîn !

— Unde-i Makar ? a strigat Egor, alb la faţă.

— În haşmace, dincolo de-al doilea ostrov, la Cotul Şarpelui... fi-ţi-ar mutra a dracului. Te ţin eu minte.

Egor a lăsat puşca jos, s-a întors în loc şi a plecat de-acolo cu paşi întinşi.

19.

Makar juca dame cu Zakrevski.

Feciorul de general era în cîştig. Pe Makar asta îl cam înfuria şi de aceea juca mai prost, îşi prăpădea piesele una după alta.

— Mută !

— Mut eu, n-avea grijă. Numai să nu-ţi pară rău.

— Te mocăi la fiecare mutare de parcă...

— Poftim !

— Aha... Şi dacă eu mut aşa ?

— Atunci eu mut aşa !

— Aoleu, s-a dus bunătate de piesă. Ba două ! Am scos şi damă. Nu-ţi prea merge jocul azi.

S-a încruntat Makar. A mormăit ceva nedesluşit.

— Ai prins tu meşteşugul, asta e. Mai jucăm ?

— M-am cam plictisit.

S-a auzit ceva zarvă pe-afară.

Zakrevski s-a sculat repede în picioare.

— Ce se petrece acolo ?

Uşa de la bordei s-a dat în lături, a intrat Egor.

— Aici la voi e ca la biserică, n-ai voie să intri cu puşca.

Makar era tare bucuros să-l vadă pe frate-său. Îi fusese dor de el, abia acum îşi dădea seama.

— Egorka ! Măi să fie !...

Zakrevski era şi el numai zîmbet.

— Hai, intră. Ai venit,... fiule rătăcitor. Trebuia să te hotărăşti mai de mult.

Egor s-a aşezat pe un butuc, s-a uitat în jur.

— N-o duceţi prea rău.

— Dar tu ce credeai ? i-a zîmbit mîndru Makar, cu mîinile în şolduri. Să vezi tu ce-are să fie aici peste un an, un an jumate. Covoare pe pereţi, săbii. Ai fost în sat ?

— Nu.

— Şi unde stai ? La Ignat ?

— La Miheiuşka.

— Prin sat ce se mai aude ?

— Mai nimic. Tata... trăieşte. S-or fi apucat de arat.

— Lasă-i să mai are şi ei, a rostit mulţumit Makar. Dă cojocul ăla de pe tine. Ai să stai aici, cu noi.

— Trebuie să stăm de vorbă.

— Zi !

Egor a făcut din ochi către Zakrevski.

— Hai pînă afară.

Makar a ieşit primul din bordei, Egor după el. S-au oprit. Egor a rămas un timp cu ochii aţintiţi în pămînt.

— Fă-mi rost de un cal, frăţioare. Ţi-l aduc înapoi la noapte.

— Pentru ce ?

— Am trebuinţă.

— Dacă nu-mi spui, nu ţi-l dau.

Egor s-a uitat lung la vîrfurile pinilor, la Makar, a zîmbit strîmb.

— Mă duc să-mi iau mireasa.

— Pe Manka ?

— Îhî.

— Vrei s-o furi ? a rîs încîntat Makar. Mergem împreună. Haidem !

L-a împins pe Egor înapoi în bordei.

— Noi doi tragem o fugă pînă-n sat, după mireasă, a anunţat Makar.

Lui Zakrevski i-a pierit cheful.

— Cum adică după mireasă ?

— Uite-aşa ! Mergem să răpim o mireasă. Ai priceput ?

Zakrevski a priceput.

— Cu caii cui ?

— Ei na ! Păi ai cui ?

— Nu se poate.

Makar a ridicat din sprîncene.

— Chiar nu se poate ?

— Nu se poate, băieți. Eu vă înțeleg, dar... riscați prosteşte. E uşor să dați de bucluc.

— Nu ne dai caii ? a întrebat Makar.

— Nu vi-i dau.

Makar i-a surîs îngăduitor, mai degrabă a strîmbat din buze.

— Hai, Egor, să înşeuăm caii. Îți arăt eu pe care.

— Makar ! a ridicat glasul Zakrevski.

Dar Makar ieşise deja din bordei, acum îi arăta lui Egor.

— Pentru tine îl iei pe armăsarul ăla pintenog. Leu, nu altceva ! Mie mi-l înşeuezi pe ăla roib. Pînă atunci eu mă duc să mă încalț de drum.

Egor s-a muncit mult să-i pună armăsarului căpăstrul. Bidiviul zdravăn îl privea strîmb, supărat, cu ochii lui mari, întunecați, își culca urechile pe spate, și se tot sucea cu spatele cînd se apropia Egor de el. Pînă la urmă, Egor a izbutit să-l înghesuie în niște tufe și să pună șaua pe el. Apoi s-a dus în bordei.

Makar stătea în fața lui Zakrevski, sprijinit mai mult într-un picior, cu mîinile în buzunare.

— Pe mine să mă mai slăbești cu ordinele. Ai priceput ? O fi fost taică-tău general, dar tu nu ești.

Apăsîndu-și mîinile pe piept, Zakrevski striga la el :

— Au să te prindă, tîmpitule ! Prăpădești și caii ! Ne lași fără cai, nu-ți dai seama ?

— Să-i ia dracul ! Ce, or fi caii mai scumpi ca mine, ai ?

Văzîndu-l pe Egor, l-a întrebat cu o lucire veselă în ochi :

— I-ai înşeuat ?

— S-a făcut.

Mîniat, ostenind să-şi bată gura de pomană, Zakrevski şi-a tras un scăunel mai lîngă masă.

— Idioții naibii !

— Mai stai un pic, numai să-mi schimb încălțările. M-am udat la picioare ceva mai devreme.

Makar s-a aşezat pe pat, s-a apucat să-şi tragă cizmele.

— Şi unde o duceți ? a întrebat Zakrevski.

Nu i-a răspuns nimeni.

— Veniți cu ea aici ? a întrebat el din nou, parcă ceva mai pașnic.

— Nu, i-a răspuns Egor.

— Măcar să-ți facem o nuntă ca lumea, a zis Zakrevski.

La drept vorbind, povestea cu caii îl neliniștea cel mai puțin. Adevărul era că nu-i prea convenea faptul că Makar pe toate le cam face de capul lui. Asta îi era cu atît mai neplăcut cu cît acum nu se mai putea descurca fără Makar.

— Nuntă mare facem noi oricum ! a hotărît Makar, apoi l-a privit întrebător pe frate-său.

Egor a dat doar din umeri.

— Mai întîi trebuie să aducem mireasa.

— O aducem noi ! Nu ne scapă ea, porumbița. Bună fată ! a lăudat-o Makar, întorcîndu-se spre Zakrevski.

Acum i se părea că asta-i părerea lui dintotdeauna despre Mária, că e fată bună.

Zakrevski i-a întors spatele îmbufnat.

Lui Makar i-a încolțit alt gînd în minte.

— Ce-ar fi să fur și eu pe careva ? Ce zici ?

— Fură-l pe împuternicitul ăla, a surîs larg Zakrevski.

Pe Makar l-a pufnit rîsul.

— Ești tu băiat bun, Kirka, dar cam pisălog. N-aveai grijă, nu-mi iau și eu mireasă, mai aștept. Mergem ? Ayem noroc, e întunecoasă noaptea asta...

Tot drumul lui Makar nu i-a tăcut gura, ba fluiera, ba rîdea. Îi făcea plăcere să simtă sub el un cal puternic, iute de picior, îi plăcea noaptea aceea liniștită, îi plăcea să se știe om liber.

Goana turbată îl ameți̦se și pe Egor. Doar că nu-și putea închipui cum are să fie peste cîtva timp, curînd, cînd o va purta în șa pe Mária. Parcă nu prea-i venea a crede.

Cînd nici nu gîndești, au ajuns în sat. Au trecut în fugă pe ulița mare, prin fața casei părintești. Pe urmă au cotit în ulicioară... Iată și izba Máriei. Se vede lumină în geam.

În dreptul portiței cunoscute Makar și-a strunit calul.

— Ce facem ? l-a întrebat Egor.

— Nu știu... Să intrăm de-a dreptul și s-o luăm pe sus... fără multă vorbă ?

— Sînt copilașii ăia acolo... S-ar speria.

— Atunci fluier-o la fereastră.

Egor a sărit de pe cal, s-a furișat pînă-n dreptul geamului, s-a uitat înăuntru.

— Nu se vede. N-o fi acasă.

— Trage-i un fluierat.

Egor a șuierat o dată, nu prea tare, apoi îndată s-a tras mai spre poartă ; mai știi, s-ar putea să iasă chiar Serghei Fedorîci cu cine știe ce drăcovenie în mînă. Dar n-a ieșit nimeni. Atunci a fluierat Makar din două degete, a spintecat liniștea nopții un șuier subțire, prelung, din acela care parcă ți se înfige în creier. S-a trîntit ușa de la izbă, s-au auzit în tindă pași grei, tîrșîiți, numai de fată nu. Egor s-a repezit la cal, a sărit în șa. Abia a apucat să-i șoptească lui Makar :

— Dacă iese bătrînul, nu-i răspunzi.

A ieșit în pridvor chiar Serghei Fedorîci.

— Cine-mi umblă noaptea pe la porți ?

Era întuneric beznă.

Makar și-a îmboldit ușurel calul.

Au ieșit din ulicioară. S-au oprit.

— Acum ce facem ?

— Uite ce zic eu : trecem pe la Niurka Ghiliova, îi spunem să ne-o cheme ea pe Manka, și-a dat Egor cu părerea. Ele două-s prietene.

Le-a ieșit în ogradă fratele Niurkăi, Kolka Ghiliov, un băiețandru de vreo cincisprezece ani.

— Ce e ? Cine-i acolo ?

— Niurka voastră e-acasă ?

— Acasă.

— Cheam-o. Dar să nu-i spui cine-o caută.

— Ce treabă ai cu ea ? a întrebat Kolka, uitîndu-se temător, cu îngrijorare, către Makar.

— Am eu o treabă. Nu-ți fie frică. Ditamai mujicul și-ai băgat-o pe mînecă din nimica.

Kolka s-a mai codit cîteva clipe, pe urmă a intrat în casă.

Niurka le-a spus că Mária trebuie să fie acasă, doar că o doare măseaua.

— Hai pînă la ea. Urcă aici.

— Bine, vin. Ce, sînteți călări ? Măi băieți, ce-i cu voi ? Ce-aveți de gînd ? Caii de unde-i aveți ?

Fraţii n-au spus nimic. Makar a săltat-o pe Niurka la el în şa.

Cum au luat-o din loc, Niurka a şi început să le povestească aşa, nepoftită, cum a fost cînd a venit flăcăul acela de la oraş, Kuzma, s-o peţească pe Mária. Tocmai ajunsese pe la mijloc cînd i-a scăpat deodată un ţipăt ascuţit, atît de neaşteptat că a sărit şi armăsarul în loc. Makar era de vină, se apucase s-o pipăie, dacă tot n-avea ceva mai bun de făcut.

— Tîmpitule !

— Păi dacă şi tu te lipeşti de mine, să mă bagi în păcat nu altceva.

— Adică eu m-am lipit de tine ? Uite-al naibii ! a făcut Niurka, roşind la faţă, pesemne. Neobrăzatule !

Au ajuns din nou la poarta Máriei.

— Nu-i spui că sîntem aici, Doamne fereşte ! Să zicem că aşa s-a nimerit...

Niurka a intrat în izbă şi nu s-a arătat multă vreme.

Makar a rămas pe cal, iar Egor s-a dus în dreptul cerdacului ca nu cumva Mária, dacă o cuprinde vreo bănuială, să apuce să intre înapoi în casă.

În sfîrşit, a scîrţîit uşa... De două ori, a doua oară mai scurt. S-au auzit paşi în tindă. Egor s-a încordat tot.

Prima a ieşit în pridvor Niurka, în urma ei venea şi Mária.

— Aicea-s, te-aşteaptă, s-a auzit glasul Niurkăi.

Mária încerca să străpungă întunericul cu ochii.

— Cine ?

Egor n-a scos o vorbă. Mária era la doi paşi, iar pe el îl muncea un singur gînd s-o înşface pe loc sau să spună ceva mai întîi ?

În clipa aceea a pocnit uşa de la izbă. A scîrţîit podeaua din tindă sub pas de bărbat. Asta a hotărît totul.

Egor a sărit în cerdac, tăindu-le fetelor calea spre uşă, a tras repede, pe pipăite, zăvorul de afară, a prins-o în braţe pe Mária şi, purtînd-o ca pe-un fulg, a luat-o la fugă spre poartă.

Mária atît a apucat, să strige o dată, tare

— Tăticule !

Încuiat în tindă, bătrînul izbea din răsputeri în uşă cu mîinile şi cu picioarele.

— Ce se întîmplă ? Hei ! Deschide ! Săriţi, oameni buni ! striga Serghei Fedorici ca la foc, dar la ceasul acela de noapte nu prea ies oamenii pe uliţă.

Pînă i-a venit Niurkăi în minte să tragă zăvorul, caii erau de-acum departe, se mai auzea doar cum bufnesc înfundat patru perechi de copite în noroiul moale din drum.

20.

Kuzma a aflat totul de la Klavdia.

Chiar a doua zi i-a povestit... Nu s-a priceput să-şi ascundă bucuria.

Se îndreptau amîndoi spre casă.

— Să ştii, Mária e acum cu Egor...

În acea clipă lui Kuzma i s-a năzărit că se umflă pămîntul în faţa lui ca o cocoaşă. S-a oprit locului ca să nu cadă din picioare. Cum se poate ? Dar mai trăgea el oare vreo nădejde după peţitul acela de pomină şi după tot ce a urmat ?... Mai sperase oare ? Da, sperase. Iar acum, gata.

Kuzma s-a întors din drum, a luat-o spre sovietul sătesc. Acolo era Platonici. Nu ştia nici el de ce are nevoie acum de unchiul Vasia. Poate că nici n-avea nevoie. Doar că trebuia să ajungă undeva cît de repede. Mergea cu pas grăbit, iar în gînd îşi tot repeta „Gata. Acum s-a sfîrşit." Şi-a închipuit cum s-o fi speriat Mária, cum a plîns.

Tot mergînd, s-a răzgîndit, nu s-a mai dus la sovietul sătesc.

A încercat să-şi amintească unde stau Liubavinii. Pînă la urmă, a întrebat-o pe-o muiere.

— Păi, uite-aici ! Chiar în dreptul ogrăzii lor stăm, i-a arătat femeia.

Kuzma a intrat în curte la Liubavini.

Cum a păşit înăuntru, s-a rostogolit de sub hambar un dulău mare, negru, s-a repezit fără să hămăie drept la picioarele lui. Kuzma a sărit înapoi, a tras repede poarta după el. A strigat tare, peste gard :

— E cineva acasă ?

A ieşit Mihailovna, a pus dulăul în lanţ.

— Mujicii sînt acasă ?

— Numai al bătrîn.

Kuzma a intrat în izbă, fără să mai dea bineţe, a şi întrebat :

— Feciorii unde-ţi sînt ?

Emelian Spiridonîci răsucea niște cîlți pentru sfoară avea pe el o cămașă largă, fără cingătoare, cu mînecile suflecate pînă dincolo de coate... Era mare, liniștit.

— Care feciori ?

— Ai tăi.

— Am patru.

— Ai mai mici.

Emelian a mai tras o dată tare prin pumn, cu scîrț. sfoara bine ceruită.

— Despre fătălăii ăia nici nu vreau să stau de vorbă.

— Au mai fost pe acasă după ce... au plecat ?

— Ție ce-ți pasă ? N-au fost.

Kuzma a ieșit din izbă.

Acum încotro ? Din ce capăt s-o ia ? Să meargă la Fedia ?...

Fedia era la el, la fierărie.

Kuzma l-a chemat pînă afară... S-au dus mai încolo, s-au așezat în malul apei.

— Nici bătrînul nu știe unde sînt, asta așa e. Pe urmă... n-aș crede că ei fac parte din bandă.

— De ce ?

— Așa. Nu-s acolo băieți de pe la noi, din Baklan. S-ar fi aflat. Dacă nu vorbește lumea, înseamnă că nu-s de-ai noștri pe-acolo.

Au mai tăcut o vreme.

Kuzma fuma țigară de la țigară.

— Îl au ei pe Ignaška..., a zis într-un tîrziu Fedea Ignati li-e unchi, stă singur în marginea pădurii. Ăla s-ar putea să știe. Dar nu deschide el gura...

La Ignati au ajuns abia spre seară.

Stăpînul casei nu prea înțelegea ce vor ăștia de la el, se tot uita cu răbdare, zîmbitor mereu, ba la Kuzma, ba la Fedia. Pînă la urmă, s-ar zice că a priceput.

— Zău că nu știu, măi băieți. Ce nu știu, nu știu. Au fost nătărăii ăia doi pe la mine, așa e, atunci cînd au fugit de-acasă. Pe urmă s-au dus. Eu le-am spus să întoarcă acasă. Nu m-au ascultat. Dar unde-s acum, asta nu știu.

— Pregătește-te de drum, a spus poruncitor Kuzma, privindu-l pe bătrîn drept în ochi, fără să clipească, și serios.

— Unde adică ?... a întrebat Ignati ; îi cam pierise surîsul.

— Vii cu noi în sat.

— De ce ?

— Te răcorești și tu puțin, te mai gîndești... Poate îți amintești pe unde-or fi nepoții.

— A-a..., a licărit din nou surîsul acela șiret în ochii nemișcători ai lui Ignati. Bine atunci, mergem, mergem. Eu n-am la ce să mă mai gîndesc, dar dacă-i vorba să stau la răcoare, nu-i mare lucru, pot să stau. Cine știe, ar putea unii s-o și pățească din pricina asta. Parcă nu mai sînt acum vremurile cînd închideați voi oamenii fără nici un fel de...

*

Elizar Kolokolnikov era la sovietul sătesc cînd l-au adus pe Ignati. S-a prefăcut că știe el bine cu ce fel de matrapazlîcuri trebuie să fi fost prins acest Liubavin, l-a privit cu severitate, încruntat. Pe urmă, după ce l-au închis în cămară, l-a întrebat pe Kuzma :

— Pentru ce l-ați ridicat ?

— Să-l cercetăm. Știe sigur ceva despre nepoții ăia ai lui.

Lui Elizar i s-a părut că de data aceasta Kuzma s-ar putea să nu fi acționat chiar așa cum spune legea. Nu s-a întins însă la discuții cu el. S-a gîndit ce s-a gîndit și s-a dus la Platonîci.

Platonîci a pornit de îndată spre sediul sovietului. Era tare mîniat pe Kuzma. „Se răzbună pentru fetișcana aceea, prostănacul ! Nu-și dă seama că nu-i de glumit cu treburile astea."

Kuzma ședea la birou cu bărbia sprijinită în pumni, se tot uita la ușa cămării dincolo de care „gîndea" Ignati.

Platonîci i-a făcut semn să iasă afară.

— De ce l-ai arestat pe moșneag ?

— Știe despre bandă. Simt eu că știe ceva.

— Păcat că n-am cureaua la mine. Ți-aș fi dat pantalonii jos și ți-aș fi croit cîteva să te dumirești mai bine că nu se glumește cu lucruri din astea. Ce-i cu tine, te-ai țicnit ?

— Ba nu m-am țicnit deloc. Ocupă-te mai bine de școala ta și să nu te mai amesteci.

— Să-l eliberezi imediat !

— Nu-l eliberez.

Platonîci și-a suflat nasul cu zgomot. A tăcut un timp.

— Kuzma, faci o mare greșeală. În felul acesta dăunezi însăși puterii sovietice. De ce te legi de oameni, mucosule ? ! Cine ți-a dat dreptul ? Să-i dai drumul chiar acum !

— Nu ! a scuturat din cap Kuzma ; stătea cu umerii aduși, privindu-l pe unchiu-său pe sub sprîncene. Ba tu faci o greșeală. Mai e puțin și se fac cinci ani de cînd există puterea sovietică, iar aici... năvălesc tot felul de inși prin sate, pradă populația. Asta nu-i dăunează ? Au și prins curaj, nemernicii !... Nu-i dau drumul și gata. Îmi spune mie inima că știe el ceva despre bandă.

— Dă-mi revolverul ! a strigat Platonîci cu glas gîtuit.

— Nu ți-l dau.

Platonîci a încercat să bage el mîna în buzunarul lui Kuzma, dar acesta l-a împins cît colo...

Bătrînelul s-a uitat mirat la nepot, s-a întors în loc și a plecat, pășind cu capul lăsat între umeri.

Acum s-a ivit în pridvor și Kolokolnikov.

— Poți să te duci acasă. Rămîn eu aici, i-a zis Kuzma.

— Dar Platonîci unde-i ?

— A plecat și el acasă.

Kolokolnikov s-a mai foit un pic... Pesemne ar fi vrut el să întrebe ceva, dar n-a mai zis nimic. A scîrțiit portița în urma lui, i s-au îndepărtat pașii pe uliță.

Kuzma a intrat în sediul sovietului. S-a apropiat de fereastră, și-a lipit fruntea de geamul rece.

— Nu-i nimic, și-a spus el cu glas tare.

Și a început să măsoare, în lung și-n lat, cu pași largi, de cocostîrc, încăperea sovietului. Simțea o greutate pe suflet, îi părea rău de ce s-a întîmplat cu unchiul Vasia. Dar altă soluție nu vedea.

Platonîci nu s-a dus acasă, ci la Fedia.

L-a chemat afară, în ogradă, și s-a pus să-i dea niște explicații încîlcite.

— Nepotul meu ăla... a cam luat-o aiurea, pe arătură... Iar eu, vezi bine, n-am putere să-l strunesc. Hai cu mine să-l potolim. Auzi, drăcia dracului... ce i-a trăsnit prin minte ! Vino cu mine, Fiodor.

Fiodor a priceput un singur lucru : că trebuie să-l ajute cu ceva pe moșneguț. De ce și cum a luat-o razna Kuzma, asta n-a înțeles. Dar nici n-a stat să mai întrebe.

— Mergem.

Între timp, Kuzma îl luase la cercetat pe Ignati.

Ședeau unul în fața altuia, pe laturile opuse ale mesei. Pe tăblia goală, plină de mîzgălituri, a mesei, ceva mai aproape de Kuzma, era revolverul.

— Şi ce crezi, unde ar putea să se ducă ?
— Dracu-i ştie pe ăştia.
— De bandă n-ai auzit ?
— Aşa, cîte ceva.
— Cine-i coman... şeful lor acolo ?
— Dumnezeu ştie.

Kuzma l-a cîntărit iar din ochi, atent, pe bătrînul cu înfăţişare evlavioasă. Nu putea spune de ce, dar era convins că Ignati trebuie să ştie multe lucruri despre bandă.

— Aşa... Cai nu ai ?
— N-am. Am prisacă.
— Dar ce crezi, ai cui or fi caii pe care-i folosesc ? Noaptea trecută au plecat de-aici cu o fată, cu japca au luat-o...
— De ce ? n-a priceput Ignati.

Kuzma s-a ridicat în picioare, s-a aşezat iar la loc, şi-a netezit părul aspru cu palma, a tuşit în pumn.

— Nu ştiu. Au luat-o şi gata.

Ignati a clătinat din cap întristat, strîmbîndu-se ca de acru.

— Ia te uită ce ticăloşi !

I-a aruncat lui Kuzma o privire iute, pe ascuns, cu teamă. Nu prea ştia ce să spună la chestia asta cu fata. N-o fi mai bine să zîmbească ?

— Dar ce le-a venit de nu se mai astîmpără ?

Kuzma, tot încruntat, i-a surprins privirea aceea furişată, temătoare.

— Ce ticăloşi ! a mai exclamat o dată Ignati.

Şi iar i s-a părut lui Kuzma că moşneagul ştie totul despre ticăloşii ăştia.

— Atunci de unde au luat caii ?
— Apăi... mai bine întreabă-i pe ei.

Chiar atunci s-a ivit Platonîci. Iar în spatele lui, umplînd tot spaţiul uşii, se înălţa statura uriaşă a lui Fedia.

— Du-l de-aici pe arestat, a rostit hotărît Platonîci, privindu-l cu severitate, neînduplecat, pe Kuzma.

Kuzma se uita uimit bă la Platonîci, ba la Fedia şi... nu se mişca din loc.

Ignati îi privea pe toţi liniştit, convins parcă de nevinovăţia sa deplină. Dar nu i-a scăpat faptul că trebuie să se fi petrecut ceva între bătrîn şi flăcău.

— Arestat..., s-a întors Platonîci către Ignati, dar a prins privirea lui Kuzma şi i-a ordonat hotărît, ca pentru ultima oară Du-l pe arestat de-aici !

Kuzma s-a ridicat, fără grabă.

— Mergem !

Ignati s-a sculat supus, şi-a prins mîinile la spate de parcă era legat şi a pornit spre cămară.

— Cetăţene... Kuzma Rodionov ! Îţi ordon să-l eliberezi din detenţie pe arestat, a început Platonîci pe un ton oficial în momentul în care Kuzma s-a întors în încăpere. Altfel te arestez eu pe tine ! Ai înţeles ? De mîine cine ştie ce-o să înceapă să vorbească lumea despre noi..., a zis el mai blînd, întorcîndu-se spre Fedia de parcă l-ar lua de martor. Au să spună că noi aici... Măcar înţelegi atîta lucru ? s-a răsucit el iar spre Kuzma, ridicînd vocea. Sau nu înţelegi ?

Kuzma făcea, se tot uita la unchiu-său.

— Nu înţelege nici pe dracul, i s-a plîns Platonîci lui Fedia.

Fedia şi-a tras nasul discret, şi-a aţintit privirea într-un colţ al camerei.

— Acum l-am luat la întrebări şi îndată mi-am dat seama că..., a început Kuzma.

— Tot te mai încăpăţînezi ?

— Dar ascultă-mă şi tu...

— Fiodor, du-te de-i dă drumul bătrînului.

— Fiodor ! a ridicat glasul Kuzma, punîndu-se în dreptul uşii. Nu poţi face asta, Fiodor.

Lui Fedia îi era greu.

— Lasă-mă, l-a dat el la o parte pe Kuzma, după ce a stat nitel pe gînduri. Plec. Nu mă pricep eu la treburile astea...

Şi a plecat.

Platonîci a rămas în picioare în mijlocul izbei, se uita cu ochii mici la nepot.

— Eh, Kuzma, Kuzma... Îm pare rău de tine. Mă doare inima că poţi fi atît de prostănac. Ca berbecul ! Crezi c-o fi lucru mare să-ţi frîngi gîtul ? Ba-i chiar uşor. Iar tu asta ai să păţeşti. O să-ţi mai aminteşti tu de vorbele mele, Kuzma... numai că va fi prea tîrziu. Ai să vezi că nu tot ce zboară se mănîncă. Ia fereşte din drum !

A trecut pe lîngă Kuzma, cu spatele drept, slăbuţ, mîniat rău. S-ar părea că de data asta nu-i mai ardea de glumă, se supărase.

Kuzma s-a aşezat pe un scăunel, a rămas pe gînduri.

Ţinea tare mult la unchiul Vasia. De fapt, în toată lumea asta mare nu-l avea decît pe Platonîci, alte neamuri nu ştia să aibă. Pînă pe la opt ani nici nu ştiuse că Platonîci nu-i e tată, ci unchi.

Dar acum greşeşte ! Doar e cît se poate de limpede.

Kuzma l-a scos iar pe Ignati din cămară, i-a spus să ia loc la masă.

— Acum, gata, fără ocolişuri. Unde-ţi sînt nepoţii ?

— Nu ştiu, i-a explicat limpede şi răspicat Ignati a nu ştiu cîta oară.

Kuzma s-a apropiat de el, i-a arătat revolverul.

— Dar asta ştii ce e ?

Ignati s-a ferit într-o parte.

— Ia-l de-aici.

— Spune, ştii ce e ?

— Eh... şerpi veninoşi ce-mi sînteţi ! a rostit încet Ignati cuprins de o furie rece. Asta-i viaţa nouă de care tot vorbiţi ! Libertate ! Numai gura-i de voi, mama voastră de... Şi tu, mucosule, nici nu ţi-a dat bine mustaţa şi-mi vîri mie livorverul în gură. Ia bagă-l la loc în buzunar !

Ochii lui Kuzma căpătaseră acum o lucire verzuie. Ţintuindu-l cu privirea pe Ignati, i-a vorbit tot încet, bîlbîindu-se un pic de încordare :

— Cinstit îţi spun... m-mă şi jur că... dacă nu-mi zici unde se ascunde banda, viu de-aici nu mai ieşi.

S-a aşezat şi el, a băgat revolverul în buzunar, şi-a şters cu palma fruntea năduşită.

— Îţi arăt eu ţie libertate... Cristoase !

Ignati a cam băgat-o pe mînecă.

— Încă o dată-ţi zic : n-am de unde să ştiu unde-s tîlharii ăia. Poţi să mă şi omori, dar să ştii că n-au să te laude ai tăi pentru asta. Nu mai sînt acum vremurile războiului civil.

— Tu gîndeşte-te, mai judecă, nu te pripi. Eu să ştii că n-am glumit.

A rămas tăcut Ignati. „S-ar putea să-i sară ţandăra... că-i trăsnit rău ! şi-a zis el în sinea lui. Pe urmă vezi de-o mai descurcă".

— Ei, cum e ?

— Nu ştiu, omul lui Dumnezeu, zău că nu ştiu.

— Atunci mergi de te mai gîndeşte.

Ignati s-a ridicat.

Kuzma l-a încuiat iar în cămară, a ieşit în prispă, şi-a aprins o ţigară. Mai apoi s-a întors în casă, şi-a aşternut haina de piele pe laviţă, a suflat în lampă. Flăcăruia s-a lungit în sticlă, s-a desprins de fitil şi a murit. Lampa a sfîrîit uşurel... S-a mai răsucit o vreme la gura sticlei un

firicel subțire de fum murdar. A venit un miros de gaz cald și de funingine...

Se lumina.

21.

Miheiuşka s-a speriat de moarte cînd a auzit, în puterea nopții, nechezat de cai în fața colibei. A luat icoana de pe perete și a strîns-o la piept, gata să-și ia rămas bun de la viață. Și-a închipuit că trebuie să fie niște tîlhari.

Ușa s-a dat de perete. A intrat Egor purtînd ceva în brațe.

— Miheici !

— Văleu ?

— Ia fă-mi niște lumină.

— Tu erai, Egoruşka ? Uf, ce spaimă am tras ! Îndată, îndată...

Egor a culcat-o pe Mária pe laviță, a luat surcica din mîna lui Miheiuşka...

Mária zăcea cu ochii larg deschiși. Tăcea. Chipul îi era alb, ca de mort.

— S-o fi prăpădit ? a întrebat în șoaptă Miheiuşka, uitîndu-se la ea peste umărul lui Egor.

Egor l-a împins la o parte, a înfipt surceaua între bîrnele peretelui.

— Aprinde focul.

Miheiuşka s-a pus să se foiască fără rost în jurul vetrei. Tot trăgea cu ochiul spre laviță.

Mária zăcea nemișcată.

A intrat Makar. A trîntit cu zgomot șeile într-un colț.

— Nu ne ciordește careva caii de-aici ?

— Cine să-i ia ?... Măcar i-ai împiedicat ?

— De împiedicat i-am împiedicat eu..., a zis Makar, s-a apropiat de Maria, s-a uitat lung la ea, i-a zîmbit. Ei, cum e ?

Mária și-a lăsat pleoapele. A oftat odînc.

— S-a cam speriat... Să nu se îmbolnăvească, a explicat Makar ; nu se știe pe cine voia să lămurească, ori pe Egor, ori pe Miheiuşka.

Egor ședea pe-un butuc, fuma. Nu-și lua ochii din podea.

— Ce ne lipsește acum e niște trăscău, a observat abătut Makar, răsucindu-și și el o țigară. Păcat, la o ocazie ca asta... Dacă am fi luat de aseară ? Nu mi-a venit în cap.

Miheiuşka îşi tot sucea capul în toate părţile. Pricepuse el că cea de pe laviţă nu-i chiar moartă. Dar altceva nu pricepea încă.

— Trăscău ? i-a prins el vorba lui Makar. Am eu nişte samogon. Cînd se schimbă vremea mă cam dor picioarele, îmi fac şi eu cîte-o frecţie...

— Dă-l încoace ! a strigat la el Makar. Auzi, îşi face frecţie la picioare !... Mária, scularea !

— Las-o să mai stea, a zis Egor.

— Păi, de ce să zacă ? Acum ar trebui să joace. Ei, haide !

Makar a zgîlţiit-o pe Mária, a sprijinit-o cu spatele la perete.

Mária l-a căutat din privire pe Egor, a rămas cu ochii la el, vrînd parcă să priceapă ce gînduri au ăştia cu ea mai departe.

Egor şi-a terminat ţigara, a scuipat în ea ca s-o stingă, a ridicat capul. I-a întîlnit privirea. A zîmbit.

— Ai îngheţat ?

Mária a făcut din cap că da.

— O încălzim noi acuşica, a ameninţat-o vesel Miheiuşka ; s-a băgat pe brînci sub laviţă şi a scos la lumină o sticlă de samogon astupată cu o cîrpă : Ei, asta ce-o fi ?

— Atîta tot ? a întrebat Makar.

— Asta este.

— Halal nuntă !... Ei, ce să-i faci, tot e ceva.

S-au aşezat la masă.

Miheiuşka n-a vrut să ia loc alături de ceilalţi, îşi făcea de lucru la gura vetrei, mai trăgea cu ochiul la musafiri. Tot nu pricepea ce-i cu ei.

Mária şedea între cei doi fraţi. Makar i-a turnat nişte samogon.

— Ia aici. Acum eşti de-a Liubavinilor.

Mária a scuturat din cap ca să-şi arunce peste umăr coada bălaie. A luat cana şi a băut totul, pe nerăsuflate. Cam îngheţase, asta-i adevărat.

— Uf, mămicuţă ! a suflat ea apoi.

— Cam tare, ai ? i-a surîs mulţumit Makar. Las c-o facem noi şi mai lată ! Acum e numai aşa...

Şi-a turnat şi lui, a tras o duşcă bună, a dat cu căniţa de masă, s-a scuturat tot :

— Că bună-i!

Lui Egor nu i-a mai rămas decît de-o înghiţitură, mai puţin de jumătate de cană.

— Tu n-ai voie să bei mai mult, i-a spus Makâr cu înțeles.

— Voi, de fapt, ce-aveți de gînd cu mine ? a întrebat Mária.

— Te-am luat de nevastă, a lămurit-o Makar.

— Păi, așa se face ? Parcă altfel nu...

Mária și-a lăsat capul în palme. Și-o fi amintit, pesemne, de seara în care a venit Egor în pețit, cînd au dat bużna pesfe ei bătrînul Liubavin și cu Efim.

— Și-acum... aici o să stăm ?

— O vreme, i-a răspuns Egor.

Makar s-a uitat lung la Miheiuška, l-a întrebat :

— Ia zi, moșule, n-ai vreo treabă pe-afară ?

Miheiuška n-a priceput nici acum.

— Ce treabă să am ?

— Luăm și noi o gură de aer, vedem și de cai...

— Ce te-a apucat ? s-a amestecat Egor.

— Găsim noi un loc de dormit și pe-afară, el și cu mine, a spus Makar.

— Lasă prostiile, a roșit Egor. Nu plecați nicăieri.

— Cum vreți. Eu la voi m-am gîndit, pricepi tu...

Pe Mária au culcat-o pe laviță, iar Makar, Miheiuška și Egor și-au făcut culcuș pe jos.

S-a luminat coliba : a ieșit luna de după creasta pădurii. Se vedea pe gemuleț, mare, rotundă și părea că-i uimitor de aproape, atîrna acolo de ziceai că nu-i la nici o verstă depărtare.

În pătratul de lumină palidă de pe dușumea se clătinau fără zgomot, se legănau, tresăreau umbre de ramuri.

Lucea ca argintul cănița de pe masă.

— Ce noapte ! a suspinat încetișor Makar ; nu-i venea somnul.

S-a mișcat Miheiuška, s-a întors pe-o parte. A spus cu voce adormită :

— E o păsăruică pe-aici, s-o auzi cum cîntă în fiece zi înainte de răsăritul soarelui... ta-are frumos !

— Tu stai de mult aici, Miheici ? a întrebat Makar, de nici nu știai dacă așteaptă un răspuns sau zice și el așa, ca să intre în vorbă.

— Am intrat pe-al treilea an de la Rusalii, i-a răspuns Miheiuška.

— Ai avut vreme să te gîndești la toate așa, mereu singur, nu ?

Miheiuška n-a mai spus nimic.

— Și nu ți-e urît ?

— De ce să-mi fie ?... Mai trece cîte unul, cîte altul. Înaintea voastră au fost pe la mine Grinka Maliughin şi cu Fedia Baikalov, da...

— Grinka ? Makar s-a ridicat într-un cot. Păi, nu l-au prins ?

— Le-a scăpat... Fedia ăla după el a venit. Atunci Grinka aşa i-a spus : „Am eu nişte aur... vreo şaişpe kile, hai, zice, să-l scoatem. Îţi iei tu jumătate, iar pe mine mă faci scăpat".

Makar a tăcut mult timp.

— Auzi, Egor ?

— Aud, a dat glas Egor.

— Şaişpe kile, un pud de aur...

Makar s-a culcat pe spate, cu ochii în tavan.

— La început, Fiodor nu s-a prea lăsat. „Aurul ăsta, zice, e de furat", a început iar Miheiuşka.

Makar i-a tăiat vorba.

— Lasă, moşule, hai mai bine să dormim.

Cuminte, Miheiuşka a tăcut.

Se prelingea pe geam o lumină rece, argintie, se mişca pe podea o horbotă subţire de umbre.

Mária a ţipat o dată scurt, prin somn, apoi a şoptit stins :

— Doamne, Doamne...

Egor s-a ridicat în capul oaselor, a ascultat o vreme, a bîjbîit cu mîna pe masă, şi-a găsit punga cu tutun, s-a apucat să-şi facă o ţigară.

— Dă-mi şi mie, s-a sculat şi Makar.

Şi-au aprins ţigările la gura vetrei.

— Fedia nu-i prost, a rostit încet Makar.

— Şi eu tot aşa cred, s-a învoit Egor.

S-au culcat la loc şi n-au mai zis nimic.

Miheiuşka s-a scărpinat pe spate, a căscat lung şi a mormăit, pe jumătate adormit :

— O-oh, păcatele mele...

22.

Dimineaţa, cum s-a luminat de ziuă, Makar a plecat.

*

După arestarea lui Ignati, Platonîci a împrumutat un cal de la Iăşa Goriaci şi s-a dus la raion.

Cînd s-a întors, era cu un tovarăș. S-au dus amîndoi la sovietul sătesc.

La soviet erau vreo șase mujici. Vorbeau toți deodată. Îl înghesuiseră într-un colț pe Elizar Kolokolnikov și-i ziceau că n-or să iasă la muncă să repare podul pe drumul de Bîstrinsk.

Kuzma ședea în pervazul ferestrei și urmărea scena.

— Dar înțelegeți-mă și voi, oameni buni ! Pricepeți, pentru numele lui Cristos, că n-am născocit eu povestea asta. Așa a venit ordin de la raion ! se apăra Elizar.

— Și tu ce, n-ai gură să spui ? Auzi, zice c-a primit ordin !...

— N-au decît să-l dreagă cei din Bîstrinsk, noi ce să căutăm acolo ?

— Vin și ăia din Bîstrinsk. Împreună facem...

— Ia mai du-te și tu-n mă-ta ! Împreună, auzi ! Ați și prins glas voi, ăștia ! Să ne rupem noi cocoașa pentru voi cu podul ăla !...

Chiar atunci au intrat Platonici și cu noul venit.

— Ce se petrece aici ? a întrebat Platonici, uitîndu-se îngrijorat la Kuzma.

— Păi, uite, se pregătesc oamenii să repare podul, l-a lămurit Elizar.

— Și care-i necazul ?

— Nu-i nici un necaz. Acuși pornesc.

Mujicii au ieșit afară împreună cu Elizar. Străinul a mai durat o vreme...

Platonici a trecut pe după masă, s-a lăsat ostenit pe laviță.

Kuzma îl cerceta curios din ochi pe omul de la oraș.

Acesta purta cizme, pantaloni bufanți, o cămașă vișinie pe sub haina cenușie, stătea la geam cu mîinile în buzunare. Tăcea, se uita și el atent la Kuzma.

A intrat Elizar.

— Fii bun, Elizar, lasă-ne singuri vreo cinci minute, i-a spus Platonici. Avem de vorbit niște treburi de-ale noastre.

Fără să se supere cîtuși de puțin, Elizar a ieșit.

— A-așa deci..., a rostit străinul, scoțîndu-și mîinile din buzunare. Ia povestiți-mi cum merg treburile...

A luat loc la masă, s-a sprijinit într-un cot, și-a pus picior peste picior, s-a pregătit să asculte.

— Ce să povestim ? a întrebat Kuzma.

— Pe cine ai arestat tu aici ?

— Unul Liubavin Ignati. Unchiul ălora care...

Kuzma s-a împiedicat în vorbă, s-a uitat la Platonîci dorea mai întîi să priceapă dacă poate vorbi pe şleau.

— Dinsul e de la miliţie, l-a lămurit Platonîci.

— După părerea mea, Ignati Liubavin ştie mai multe despre bandă, şi-a terminat Kuzma gîndul.

— Aşa..., a zis iar străinul, apoi a rămas cîteva momente pe gînduri, analizînd situaţia sau prefăcîndu-se că o analizează. Uite ce e..., tovarăşe Rodionov. Bătrînului să-i dai drumul imediat. Cu banda avem ce-avem, dar nu ţi-a dat nimeni dreptul să arestezi pe cine se nimereşte. E clar?

— Clar, a răspuns Kuzma. Totuşi, sînt curios şi eu să ştiu cum o să aflăm noi mai multe despre bandă ?

— Aflăm noi, l-a liniştit străinul. Du-te acum, dă-i drumul.

Kuzma a ieşit în tindă... S-a auzit zăngănitul lacătului.

— Haide, ieşi.

Ignati era culcat pe laviţă. Cînd s-a auzit strigat, s-a dat jos, a pornit spre ieşire. Se hotărîse să nu spună nimic, orice-o fi.

— Ia-ţi şi căciula.

Ignati s-a întors din drum, şi-a luat căciula. A pornit iar spre uşă, dar tot nu se dumirea o fi de bine sau de rău că i s-a poruncit să-şi ia căciula ?

Kuzma i s-a pus în cale.

— Îţi dau drumul... acum, a spus el încet, privind adînc în ochii mici, sură, ai lui Ignati, dar s-ar putea să mai vin.

— Vino, dragă, vino. Am să-ţi dau nişte miere... Dacă vrei, te cinstesc şi cu un mied.

Buimăcit de bucurie, Ignati nici nu-şi mai dădea seama că vorbele lui puteau fi luate şi drept batjocură.

— Am un mied straşnic ! Să te lingi pe degete, nu altceva !

— Hai, du-te.

Ignati şi-a tras căciula pe cap şi a ieşit. S-a dus drept la Emelian. Nu mai fusese cam demultişor pe acolo, iar acum, în drum spre casă, s-a gîndit să vadă cum o mai duce frate-său şi, dacă vine vorba, să-i povestească ce chinuri i-a fost dat să îndure din pricina hătărăilor ălora ai lui. Dar principalul lucru pentru care trebuia să se vadă cu Emelian Spiridonîci şi pentru care avusese oricum de gînd să vină pînă-n Baklan era următorul.

I-a ajuns lui Ignati la ureche vestea că acum iar se dă voie oamenilor să deschidă prăvălii. În oraş erau de-acum o groază, şi mari, şi mici, de tot felul. Dar el n-avea rost

să se mai întoarcă la oraș (familie nu mai avea : nevasta îi murise în nouă sute doisprezece, iar singurul fecior, Nikolai, plecase cu resturile armatei lui Kolciak și nu mai avea știri despre el), însă aici, în Baklan, parcă merita să înjghebe o dugheană. În tovărășie cu frate-său. Și-ar fi putut-o ridica el și singur, dar atunci ar fi bătut prea tare la ochi de unde atîta bănet ? Din prevedere, parcă era mai cu chibzuință să-l lămurească pe bolovănosul de frate-său să intre în parte cu el (chiar și la jumătate, măcar de ochii lumii), să-și zică Doamne-ajută și să se pună pe treabă. S-ar părea, totuși, că viața revine pe vechiul ei făgaș.

23.

La două zile după răpirea Máriei, într-o noapte tot așa de întunecoasă, înainte de a răsări luna, s-a trezit și Fedia Baikalov cu niște oaspeți neașteptați. Au intrat fără să bată (Fedia nu încuia niciodată ușa peste noapte). S-a aprins un chibrit...

— Cine-i acolo ? a întrebat Fedia, ridicîndu-se din pat.

— Unde aveți lampa ? a întrebat unul.

Chibritul aprins îl ținea sus, deasupra capului.

— În fereastră.

Cînd s-a aprins lampa, Fedia l-a recunoscut pe Makar Liubavin, iar acum îi privea cu luare-aminte pe cei care-l întovărășeau : unul gălbejit, într-o haină lungă de piele cu gulerul ridicat, și încă unul, cu fălci ca de piatră, lat în umeri, îmbrăcat într-o scurtă îmblănită. Ăilalți doi stăteau în dreptul ușii. Fedia a dat să se întoarcă spre Makar, să-l întrebe ce treabă au cu el... Dar pe dată și-a dat seama ăștia trebuie să fie tîlharii puși sub urmărire ! Că doar și pe Makarka îl caută. Îngrijorat de această bănuială, s-a întors spre nevastă-sa, de parcă ar fi vrut să o întrebe ceva.

Makar i-a luat-o înainte.

— Havronia, ia vezi tu ce-i cu vaca, nu știu ce-are de mugește așa. Noi trebuie să stăm de vorbă cu Fiodor... avem noi o treabă.

Havroniei nu prea-i venea să se scoale și nici nu s-ar fi sculat dacă nu i-ar fi venit în minte că de-aci poate să iasă cu pricopseală. Or fi venit să le repare vreo drăcovenie de care e mai bine să nici nu știi, dar în schimb au să și

plătească bine. Asta cu raglan de piele i-a părut om cu bani. S-a îmbrăcat și a ieșit din izbă.

Fedia a priceput cît se poate de limpede : „Aștia sînt cei din bandă".

Ședea pe marginea patului cu mîinile pe genunchi. Se uita la Makar. Și-a chibzuit în sinea lui că nu-i mare lucru să-i pună jos pe toți trei. Trebuia doar să prindă momentul potrivit. Era mulțumit că nevastă-sa nu mai e acolo. Cînd s-o pune ea să zbiere...

Makar stătea lîngă geam... se uita întrebător la omul cu haină de piele.

Acesta și-a lăsat jos gulerul, a făcut cîțiva pași înainte, cercetînd izba.

— Parcă nu prea văd covoare persane pe-aici, a zis el. Acum, fie, întreabă-l.

Makar s-a apropiat de Fedia. În felul acesta Fedia era acum împresurat : la fereastră, în dreapta-lui, stătea Zakrevski, lîngă ușă, în stînga, era Vasia, iar în fața lui, cu mîinile la cingătoare, se proțăpise Makar.

— Unde ții aurul ? a întrebat Makar.

Fedia s-a uitat uimit la el.

— Ce-i aia ? Care aur ?

— Ăla de ți l-a dat Grinka. Jumate de pud, opt kile.

Fedia și-a rîs în barbă. S-a gîndit puțin cum să-i răspundă mai bine. Pe urmă l-a întrebat el :

— Tu ești prost sau deștept ?

— Spune cu binele. Unde-i aurul ?

Cu o mișcare scurtă, Makar a scos revolverul din buzunar.

Fedia a început să se ridice încet. L-a zărit cu colțul ochiului pe omul de lîngă ușă cum își saltă ciudat mîna... Iar în clipa următoare a simțit pe grumaz atingerea curelușei reci, alunecoase. Vasia îi aruncase lațul de gît. Fedia a dat să sară la Makar, dar șireangul subțire l-a strîns atît de tare de beregată încît i s-a tăiat răsuflarea, a rămas cu gura larg deschisă, încercînd să smulgă cu degetele chircite curelușa care i se înfipsese în carne. Cu un brînci în piept, Makar l-a așezat la loc în pat. Vasia a mai slăbit strînsoarea arcanului, dar nu într-atît încît Fedia să-l poată agăța cu degetele. Fedia a suflat o dată, adînc, și s-a năpustit spre Vasia. Makar l-a izbit sec în cap cu patul revolverului. Fedia s-a prăbușit pe pat.

— Unde-l aurul, matahală ? a șuierat Makar, aplecîndu-se deasupra lui.

Fedia se chinuia să prindă o gură de aer, holba ochii la Makar. Începea să se sufoce.

Între timp, Zakrevski a deschis cufărul și s-a pus să arunce afară fustele Havroniei, apucîndu-le scîrbit cu două degete.

Makar l-a lovit pe Fedia în obraz.

— Spui sau nu ? l-a mai izbit o dată, scurt, înfundat. Spui ?

La fiecare pumn, Fedia simțea că-i sare capul din loc. I-a năvălit sîngele pe nas, udîndu-i cămașa și nădragii. Fedia tăcea.

Makar și-a șters mîna de plapumă. S-a îndreptat de spate.

— Cum e ?

— Nu-i nici pe dracul aici. L-o fi pitit undeva, a spus Zakrevski.

— Ia, Vasia, mai arde-i și tu cîteva ! a făcut Makar cu capul spre Fedia.

Dar tot el n-a mai răbdat, s-a aplecat iar și s-a apucat să-l lovească în tăcere, numai peste față. Se înfuriase și mai rău la vederea sîngelui. Izbea fără milă. În gură, în nas, peste ochi...

— Spui, scîrnăvie, sau nu spui ? a rostit el printre dinți, cu buzele strîmbate de ură. Te omor, auzi ?

Fedia aproape că-și pierduse cunoștința.

Makar și-a șters din nou mîinile, s-a îndepărtat de pat.

— N-ai găsit nimic ?

— Nimic.

Makar a găsit după horn un toiag și a început să scoată cu el tot felul de bulendre vechi de sub sobă : cizme ponosite, petice de piele, niște foarfece de tuns oile, lăcăte stricate...

Zakrevski s-a lăsat de scotocit, s-a apropiat de pat, a scăpărat un chibrit, l-a dus la barba roșcată a lui Fedia. A luat foc. Într-o clipită, flăcările i-au cuprins toată fața. Fedia, cu ochii strînși, s-a zvîrcolit în chinuri, a mugit înfundat, zgîriindu-și obrajii cu unghiile... Zakrevski i-a îndesat o pernă peste față ca să stingă vîlvătaia. A venit miros de pîrlitură.

— Unde-i aurul ?

— Nu e..., a clătinat din cap Fedia.

I se prelingeau lacrimi din ochi.

— Cum poți să zici că nu e ? s-a apropiat de el Makar. Cum nu e ? Doar ți-a dat Grinka jumătate de pud, de aia i-ai și dat drumul.

Fedia a mai clătinat o dată din cap, a rostit cu greu
— M-a înşelat... a fugit...
Zakrevski s-a uitat cu înţeles la Makar.
Makar s-a aplecat spre Fedia.
— Minţi. Acum ai născocit-o.
Şi iar s-a apucat să-l bată, urcat peste Fedia, prinzîndu-i mîinile sub genunchi.
Printre lovituri, Fedia se mai ruga cu voce stinsă
— Makar, nu mai da... Makar...
S-a săturat şi Makar. S-a ridicat în picioare.
— S-ar putea să fie şi-aşa. Hai să plecăm.
Vasia a scos laţul de pe gîtul lui Fedia, a admirat îndelung rezultatele strădaniilor lui Makar şi Zakrevski.
— L-aţi pocit de tot ! Şi, cum se vede, tot degeaba.
— Nu-i nimic, îi prinde bine. Să fie în contul împuterniciţilor ălora. S-a dat în cîrdăşie cu ei.
Şi au plecat.

24.

S-au hotărît să facă o nuntă pe cinste.

De pe la prînz au început să sosească tilharii. Cu totul s-au adunat vreo cincisprezece inşi.

Era o zi caldă, cu soare. Şi-au deşeuat caii, s-au întins pe ibinci şi pături să-şi încălzească la soare trupurile păcătoase. Erau toţi unul şi unul, voinici, zdraveni, mulţumiţi că le-a fost dat să ducă o viaţă uşoară. Mujici mai vîrstnici nu se aflau printre ei.

S-a umplut taigaua de hohote de rîs, de glasuri tinere, nepăsătoare. Iar ea, taigaua, tăcea, mereu de veghe în nesfîrşita ei răbdare.

Tot aici, în poiană, ardea un foc mare sub un cazan prins în trei pari ; puseseră la fiert un berbec întreg. Trimiseseră din timp oameni după cazan.

Mária a dereticat prin colibă, a spălat masa, laviţa, a şters bine ochiul de geam, a scuturat toate boarfele, a aşternut crengi de pin pe jos... Miheiuşka nici nu-şi mai recunoştea sălaşul.

Egor, cu o cămaşă proaspăt spălată pe el, puţin turtit de hărmălaia aceea veselă şi de uriaşa fericire ce-a dat peste el, umbla de colo pînă colo, din izbă pînă-n poiană şi înapoi, nici nu mai ştia ce să facă. A spart o grămadă de lemne, i-a cărat Máriei cu drag cîteva căldări de apă.

Mària avea de lucru pînă peste cap. Termina de dereticat în izbă, vedea de fiertură şi tot mai rupea cîte o clipă să se privească în găleata cu apă, să-şi împletească mai frumos cosiţa.

Makar şi Vasia, împreună cu alţi patru flăcăi, au plecat călări nu se ştie unde. Au spus că se întorc repede.

Zakrevski, îmbrăcat într-o cămaşă albă impecabilă (oare cine i le-o fi spălat şi călcat ?) şi într-o haină albastră, foarte arătoasă, se preumbla prin poiană, fluierînd. De cîte ori trecea pe-acolo Mária sau trebăluia pe lîngă foc, se uita lung la ea, cu luare-aminte.

Mária a băgat de seamă, i-a spus lui Egor. Nu i-a ascuns ce crede ea despre Zakrevski.

— E galben tot... ca un buboi.

Egor a rîs, dar n-a zis nimic.

Zakrevski a încercat să intre în vorbă cu Mária de vreo două ori, dar ea era prea prinsă cu treaba.

S-a întors Makar şi ceata lui. Au adus un butoiaş cu samogon de vreo patru vedre şi o armonică.

— Ei, cum e ? a răsunat în poiană glasul puternic, limpede al lui Makar. Merge treaba ?

A sărit de pe cal, a luat şaua de pe el, l-a plesnit cu palma peste crupă să-l îndemne spre tufe, la iarbă verde.

*

Cînd s-a înclinat soarele spre asfinţit şi s-au aşternut în poiană umbre lungi şi strîmbe, s-au aşezat la masă. Au încăput cu greu, cu toate că lungiseră masa folosind scîndurile de la laviţă.

În capul mesei, sub icoana Maicii Domnului, şedeau Egor şi Mária. Pe mîna dreaptă, lîngă Egor, era Zakrevski, iar pe stînga, alături de Mária, şedea Makar.

I-au făcut loc la masă şi lui Miheiuşka. De cu ziuă Mária îi spălase cămaşa şi îi tunsese chica, mai în scări, cu o foarfecă boantă.

Miheiuşka era încîntat şi tot dădea să-i povestească vecinului cum a fost la nunta lui... Şi să-i mai spună cum se făceau nunţile pe vremuri.

Vorbeau toţi deodată. Cînd să împartă tacîmurile, au văzut că n-au destule pahare şi nici furculiţe. Unii foloseau cuţitul tras din tureatca cizmei, alţii rupeau din berbec cu mîna.

Zakrevski a bătut cu furculiţa în pahar. Gălăgia s-a potolit treptat. S-au întors toţi către Zakrevski.

— Fraților ! a început el, ridicîndu-se cu greu pentru că era înghesuit din amîndouă părțile. Ne-am adunat azi ca să..., și a rămas cu ochii la Mária ; aceasta s-a îmbujorat și a coborît privirea. ...Ca să cinstim cum se cuvine, după datina rusească, căsătoria acestor tineri...

Zakrevski s-a uitat iar la Mária, a dus încet paharul la buze. Ceilalți îl urmăreau în tăcere, încordați, zîmbind cu șiretenie. El și-a plimbat privirea în lungul mesei și a zis:

— Cam amar samogonul ăsta.

În clipa aceea parcă s-a prăvălit tavanul, au răcnit toți într-un glas :

— Ama-a-ar !

Egor s-a ridicat primul și, privind în gol, a așteptat să se scoale și Mária. Strîngea din fălci, simțea cum îi vine sîngele în obraz.

S-a ridicat și Mária... Larma a încetat ca prin farmec.

Egor și-a îmbrățișat stîngaci mireasa, a dat cu nasul în obrazul ei, unde s-a nimerit, și s-a așezat iute la loc.

Mesenii iar s-au pornit să zbiere... Unul susținea că asta-i înșelăciune curată, că nu așa își pupă omul nevasta ! Altul a zis că poate să arate el cum se face. Egor s-a uitat la Mária. Ea ținea paharul în mînă, nu îndrăznea să-l ducă la gură. Egor i-a făcut semn să bea. Fără să spună nimic, ea a izbucnit în lacrimi.

— Ce-i cu tine ? a întrebat-o Egor.

— Mi-e milă de tăicuța, a șoptit Mária, ștergîndu-și lacrimile cu podul palmei. Nu-i nimic, Egor, îmi trece...

Makar pusese stăpînire pe butoiaș, îl ținea între picioare, sub masă, scotea din el cu căușul și turna în dreapta și în stînga în pahare, căni, olițe, ulcele, totul era să fie pline pînă la buză. Din doi în doi, mai trăgea și el cîte o dușcă din căuș, scutura din cap, întindea mîna stîngă după o bucățică de carne să-și dreagă gustul, iar cu dreapta împărțea mai departe la samogon.

Iar s-au pus să zbiere nuntașii :

— Amar !

Acum Egor a strîns-o în brațe pe Mária cu mai mult curaj, a sărutat-o apăsat. Pe urmă l-a sărutat și ea, de voia ei.

A dat unul să înceapă

E-eh, ca un corb mă pribegise-em !...

Ceilalți au înăbușit iute vocea aceea singuratică, n-au lăsat-o să crească, să urce în cîntec ; era încă prea devreme.

Zakrevski bea vîrtos. Ochii i-au căpătat o lucire rea, nerușinată. Se tot străduia să prindă privirea Máriei.

*

Makar s-a băgat sub masă, s-a opintit din răsputeri și a trîntit butoiașul în mijlocul mesei, de-au zornăit blidele.

— Am ostenit să vă tot torn, fiarelor! Luați-vă singuri!

Tot el a cufundat primul căușul în poloboc, s-a întors către Egor.

— Hai, frățioare... vreau să ciocnesc cu tine. Și cu ține, și cu Mária. S-aveți parte de-o viață bună, cum se spune... Și să mai aveți..., i se împleticea un pic limba. ...să aveți copii mulți, băieți. Să dăinuiască stirpea Liubavinilor!

A dat pe gît căușul pînă la ultima picătură.

— Au-u-ua! a mugit el surd, iar mai apoi, mestecînd un dumicat de carne, și-a amintit: Știi pe cine am uitat noi să-l poftim?

— Pe cine? l-a întrebat Egor.

— Pe nenea Ignati. Măcar unul să mai fi fost din neamul nostru.

— L-au băgat la răcoare pe unchiașul, a zîmbit strîmb Egor.

Makar a rămas uluit.

— Cum așa?

— Uite-așa. Din pricina noastră. Vor să scoată de la el unde ne ascundem.

— Ce spui tu acolo?

— Ce-ai auzit. M-am întîlnit ieri cu un băiat din sat; trecea cu căruța pe la marginea pădurii, el mi-a povestit. Zice lumea că l-au și bătut. Ăla mai tînăr își iese din piele..., a rîs Egor, făcînd cu capul spre Mária, ăla de-a peșit-o.

Makar s-a așezat la loc, s-a înnegurat la față.

N-a băgat nimeni de seamă cînd, ceva mai tîrziu, el și cu Vasia au ieșit din colibă.

*

Platonici și Kuzma au zăbovit mai mult la sovietul sătesc. Nu-și mai vorbiseră aproape deloc după sosirea omului de la miliție...

Platonici iar era ocupat cu întocmirea unor liste. I se ceruse de la județ o situație amănunțită a averilor din toate gospodăriile țărănești. Kuzma primise însărcinarea

să treacă pe la toți gospodarii din sat și să noteze declarațiile lor : cîte vite au, cîți cai. Iar Platonîci le verifică declarațiile cu altele, pe care le obținuse de la țăranii mai săraci. Se vede că-i făcea și lui plăcere să-i prindă cu lofirlica pe bogătani.

Șefii de la județ se feriseră, știau ei ceva, să-i încredințeze lui Elizar treaba aceasta.

Se înnoptase de mult, dar Platonîci tot mai scîrțîia cu penița pe hîrtie. Lui Kuzma nu prea-i venea să plece primul ; acum examina proiectul de construcție a școlii care, la rugămintea lui Platonîci, le fusese trimis de la gubernie. Se prevedea ca școala să aibă o sută douăzeci de elevi.

— La cîte gospodării ai fost ? a întrebat Platonîci, lăsîndu-se ostenit pe spătarul scaunului și uitîndu-se la Kuzma pe deasupra ochelarilor (dorea să se împace cu nepotul, dar mai și dorea ca acesta să priceapă că a greșit în povestea arestării lui Ignati).

Kuzma s-a uitat în caiet.

— Douăzeci și șapte.

Platonîci și-a închis pleoapele obosite, a rămas așa cîteva minute, savurînd clipele de repaus. Pe urmă a închis caietul și s-a sculat în picioare.

— Hai să mergem. Tu așa să faci cînd simți că un mujic poate să-ți spună mai multe despre vecini, îl chemi încoace. Dar politicos, să nu-l sperii.

S-au îmbrăcat... Kuzma a stins lampa.

Au ieșit în tinda întunecoasă. Platonîci a luat-o înainte.

Cum a deschis ușa de la tindă, de afară, din bezna nopții, a bubuit sec o împușcătură, stîrnind ecouri pînă departe. Lui Platonîci i s-a părut că i-a dat cineva peste ochi cu o cămașă roșie... S-a clătinat fără zgomot pămîntul sub el. S-a apucat cu mîna de tocul ușii și a început să alunece încet în jos.

Kuzma a tras cîteva focuri în noapte, la întîmplare. Drept răspuns, s-au pus să latre și mai tare cîinii din curțile vecine. Kuzma s-a repezit în uliță... A alergat cîțiva pași, a tras cu urechea. Nimeni. Întuneric beznă. Se auzeau numai dulăii cum își zornăie lanțurile, iar mai încolo mugea sfîșietor o vacă, era la fătare, pesemne.

Kuzma s-a întors în fugă în pridvor.

Platonîci își dădea duhul, strîngîndu-și între palme fața mutilată.

Kuzma l-a săltat puțin pe sub umeri.

— Nene Vasia !...

Platonici a suflat adînc o dată, de două ori şi s-a lăsat greu în braţele lui Kuzma... I-a căzut capul pe spate.

Kuzma l-a întins cu grijă pe podină, şi-a prins tîmplele între pumni, s-a aşezat şi el alături.

*

Se zguduia, tresălta toată coliba lui Miheiuşka.

Fum să-l tai cu cuţitul... Urlete. Zarvă mare.

Cîţiva nuntaşi, ţinîndu-se pe după umeri, băteau pasul în cerc făcînd să geamă pardoseala şubredă. Cîntau în cor.

Uh, ah, că la ànul
Vine să mă ia ciobanul !...

Zăpuşeală. De pe cei prinşi în joc năduşeala curge şiroaie. Dar aici e mai important să joci pînă la capăt, pînă ce te lasă picioarele.

Într-un colţ, Miheiuşka îşi povesteşte singur.

— ...Şi atunci, vezi bine, eu nu m-am pierdut cu firea. Te pomeneşti, îmi zic eu, că vrea să mă-nşcerce necuratul. Da-a... Mi-am scos căciula din cap, m-am închinat. „Doamne, zic, izbăveşte-mă, Doamne, apără-l pe robul tău cel păcătos !" Atîta am spus, iar din spate au răbufnit nişte hohote... ei, eu atuncea...

Unul mai isteţ a petrecut nişte hamuri pe după hornul vetrei.

— Ia puneţi mîna, hei !

(Aşa era obiceiul, la nuntă trebuie să le dărîmi gazdelor hornul.)

Au prins mai mulţi capetele hamurilor, s-au pus să tragă.

— Hei-rrup !

S-a umflat deodată hornul la mijloc, s-au prăvălit grămadă cărămizile pe duşumea. Coliba s-a umplut de un nor de praf. Alt hohot de rîs.

Peste toată hărmălaia s-a ridicat un răcnet puternic ; nu-i plăcuse cuiva că i-au stricat soba lui moş Miheiuşka.

— Cine-i ? Care-i ăla ? De ce-e ? !...

Iar în cerc, peste cărămizi, tot mai tropăie dănţuitorii.

Hai cumetre pînă-n şură
Că aşa eşti bun de gură...

Zakrevski s-a învîrtit toată seara în jurul Máriei, căutînd să-i prindă privirea, îi zîmbea. Surîdea şi ea la toată lumea pentru că o cuprinsese o aiureală plăcută, pentru că bărbatul ei era alături, frumos şi puternic, pentru că era înconjurată de oameni veseli, deloc înspăimîntători...

Prinzînd un moment cînd Egor ieșise cu alți mujici pînă afară, ca oamenii, Zakrevski s-a apropiat de Mária, i-a suflat fierbinte în ceafă :

— E ceva cu Egor... nu-i e bine, haidem !

— Unde ? a țipat scurt Mária.

— Îți arăt.

...Din pădure, nu departe, se auzeau glasuri de bărbați. Mária a dat să fugă într-acolo, dar Zakrevski a apucat-o de mînă, a tras-o după el în cealaltă parte...

— Hai încoace, hai... Aici...

În alte împrejurări Mária ar fi auzit că lui Zakrevski îi cam scăpa vocea, ar fi simțit că mîna lui mică, tremurătoare era udă de sudoare, fierbinte. Acum însă gîndul ei era numai la Egor, a și uitat să întrebe ce-i cu el.

La primul pîlc de pini Zakrevski s-a oprit... A luat-o în brațe pe Mária. Ea a început să se zbată ca prepeliță în laț, tot încerca să scape. Mîinile lui subțiri o apucaseră însă bine, o țineau zdravăn.

— Ce-ai cu mine ? Ce te-a apucat ?...

Mária se împotrivea din toate puterile, dădea cu pumnii în Zakrevski, îl zgîria.

Zakrevski îi căuta înfometat buzele moi de fată. Bîlbîia ceva fără nici o noimă.

— Egor ! Eg...o-or ! Lasă-mă, spurcăciune ! Eg...

Zakrevski i-a acoperit Máriei gura, se căznea acum s-o trîntească jos.

Prinși în luptă, cei doi nici n-au băgat de seamă cum s-a adunat de jos un mujic (ședea și el pe vine) la nici cinci pași de ei și, ținîndu-se de brăcinari, a tulit-o spre colibă.

...Peste larma și tărăboiul beției generale s-a înălțat deodată un glas vesel, plin de bucurie :

— Dar mirele nostru unde-i ? Că muierea lui... gata !... Hic !... Gata-gata să calc pe ei.

Lui Egor (era și el de-acum în colibă) parcă i-a turnat cineva o copaie de lături în cap. A sărit iute în cerdac... Și a zărit printre arborii din apropiere cămașa albă a lui Zakrevski.

...Zakrevski a apucat să fugă cîțiva pași, dar s-a împiedicat de o rădăcină și a căzut. Egor s-a aruncat peste el. I-a căzut sub mînă, parcă dinadins, beregata lui Zakrevski. udă de transpirație, cu nodul gîtului puternic ieșit în afară. Egor a strîns din degete. A pocnit gîtlejul sub apăsare ușor, ca un ou. Zakrevski a început să hîrîie.

Egor l-a săltat puțin și a trîntit cu el de pămînt. L-a mai ridicat o dată și iar l-a trîntit... Zakrevski a icnit, s-a întins țeapăn și n-a mai mișcat.

Mária stătea lîngă un copac, mai mult moartă decît vie, așteptă. A auzit ceva vînzoleală, apoi două bufnituri grele, înfundate. S-a apropiat de ea Egor. Sufla greu.

Mai mult din instinct, Mária și-a ridicat brațul să-și apere capul.

— Egor, sînt nevinovată... Egor, i-a vorbit ea repede, împiedicîndu-se în cuvinte... mi-a spus că ți-e rău...

— S-a întîmplat sau nu ? a întrebat Egor cu o voce ciudat de liniștită.

— Nu, zău că nu... N-a fost, Egor...

Mária a izbucnit în plîns, și-a dus mîinile la ochi. Bluza ruptă în față s-a desfăcut (pînă atunci o ținuse cu mîna). Au lucit opac în despicătură țițele pline, tinere.

Pe Egor l-a cuprins o turbare cum nu mai încercase vreodată în viață. S-a lăsat jos, căzînd aproape, și-a prins genunchii cu mîinile.

— Pleacă... Du-te mai repede ! Nu mă băga în păcat !

Mária a pornit grăbită spre colibă.

Egor a sărit în picioare, a ajuns-o din urmă, a înșfăcat-o de cosiță.

— Și tu de ce-ai ieșit ? Tîrfă...

Abia ținîndu-se să n-o lovească în cap, a înghiontit-o în umăr.

Mária a căzut jos.

— De ce-ai ieșit cu el ?

— M-a înșelat... Mi-a spus că ți-e rău...

— Cum să-mi fie rău ? De ce să-mi fie rău ? !

— Nu știu, a izbucnit iar în lacrimi. Nu s-a întîmplat, Egor. Sînt nevinovată...

— Du-te. Piei din ochii mei !... Mai repede !

Mária s-a ridicat și, strîngîndu-și bluziță cu mîinile, s-a îndreptat spre colibă.

Iar Egor a luat-o cu pași mari spre pădure. Mergea pe drumeag. Nu se gîndea la nimic. Îi era puțin greață.

A mers așa multă vreme, treaz, limpezit.

S-a auzit din față tropot de doi cai. După un timp s-au zărit și siluetele șterse ale celor doi călăreți. Egor s-a dat la o parte din drum, s-a oprit.

Se întorceau Makar și cu Vasia. Makar venea primul. Îngîna încetișor :

Şi ce bine-am petrecut
Cînd eram flăcău
Nici de dor eu n-am ştiut,
Nici de-amarul greu...

Egor l-a strigat. Makar şi-a strunit calul.

— Tu erai acolo, Egor ? Ce-i cu tine ?

Egor s-a apropiat.

— Ia-o la pas, merg şi eu pe lîngă tine.

Au pornit în pas domol.

— Pentru Ignati am încheiat socotelile, a spus Makar. De-acum pe toţi am să-i nimicesc, la rînd.

— Şi eu....pe prietenul ăla al tău... l-am nimicit, a zis încet Egor, fără nici o expresie în glas.

— Care prieten ? Pe Kirka ?

— Chiar pe el.

— Cum aşa ?... Nu pricep...

— L-am omorît.

Makar a smucit din hăţuri.

— Pentru ce ?

I-a ajuns din spate Vasia. Egor n-a mai vorbit de faţă cu el.

— Mergi mai departe. Îţi povestesc eu.

Au mers aşa, în tăcere, pînă în poiană.

Se auzeá de departe cum dudue şi tresaltă coliba.

— Petrec ai noştri ! a rostit Vasia cu admiraţie. Se şi pricep, ticăloşii !

Şi-au deşeuat caii.

Vasia şi-a frecat palmele, a chicotit subţire şi a luat-o la fugă, ţopăind, spre colibă să mai recupereze din timpul irosit cu alte treburi.

Egor l-a dus pe frate-său în pădure. S-au oprit în dreptul lui Zakrevski. Makar a scăpărat un chibrit, s-a aplecat asupra mortului. S-a uitat la el îndelung, pînă nu s-a stins chibritul. S-a ridicat apoi şi a zis cu tristeţe în glas :

— Pîn-aici ţi-a fost... Kiril Zakrevski. Îmi pare rău, totuşi.

Egor şi-a aprins o ţigară, s-a dus cîţiva paşi mai încolo.

Makar s-a apropiat de el.

— Ce-a făcut de l-ai... ?

Egor a tuşit, de parcă-i scăpase un fir de tutun pe git... S-a mai codit cîteva clipe înainte de a răspunde.

— L-am prins cu Manka...

Makar s-a apucat cu mîinile de cap ; ai fi zis că face pe prostul, dar uimirea îi era neprefăcută.

— Mămicuță !... Auzi guşterul ! Chiar aşa, la nuntă ?... O fi apucat ? Manka ce zice ?

— Ea zice că nu, a spus Egor, scuipînd într-o parte.

— Acum unde e ?

— Acolo, a făcut Egor semn cu capul spre colibă.

— Măcar ea... e teafără ?

— N-are nimic. Nu ştiu ce să mă fac cu ea.

— A-şa-a..., a lungit-o Makar ; s-a aşezat pe o rădăcină, a plescăit din limbă. Trebuie să ne gîndim... Că l-ai omorît, sigur, bine-ai făcut. Pînă la urmă, într-o zi, i-aş fi făcut eu de petrecanie. Mă tem numai să nu se fi prins şacalii ăştia, că atunci... Te-a văzut careva cum l-ai... ?

— Cine era să... Numai Mária.

— Cheam-o încoace.

— Da mai dă-o-n... !

— Atunci mă duc eu... Mă aştepţi aici.

Makar s-a dus în colibă, a zăbovit acolo mai mult. Egor a avut vreme să mai tragă o ţigară.

Cînd s-a întors, Makar arăta parcă ceva mai vesel.

— Nu ştie nimeni. Máriei i-am spus să-şi ţină gura. S-a schimbat la faţă, săraca. Na, bea un gît să-ţi revii.

I-a pus în mînă lui Egor o ulcică de samogon. Apucase şi el să tragă o duşcă-două, se simţea.

— Iar cu fantele ăsta... acuşi îi dăm drumul pe gîrlă.

Au pus frîiele pe primii cai pe care i-au putut prinde. S-au chinuit mult pînă au izbutit să-l urce pe Zakrevski în spatele unui cal sur. Fornăia calul, cabra, îl tîra de colo pînă colo pe Egor, care rămăsese agăţat de căpăstru, nu voia deloc să primească mortul în spinare. Makar se împletica în urma lui cu Zakrevski în braţe, înjura de mama focului ; nu-i făcea nici o plăcere să strîngă la piept leşul care începuse de-acum să înţepenească.

În sfîrşit, Egor a reuşit să petreacă frîul după o creangă. Makar l-a pus pe Zakrevski în spatele calului care tremura tot, a încălecat şi el. Au pornit.

*

Din vîrful malului înalt i-au făcut vînt lui Zakrevski în apele învolburate ale Băklanului.

— Du-te cu bine, Kirea. Poate că unde eşti are să-ţi fie mai bine, a rostit tare Makar, după ce a auzit plescăitul apei în vale.

Dis-de-dimineață Makar și-a sculat oamenii.

Era cald, cu iz de umezeală... Plutea, se întindea prin taiga o pîclă cenușie. Se aprindeau zglobiu vîrfurile pinilor sub razele soarelui ce nu se vedea încă.

Puneau oamenii șeile pe cai, mai trăgeau cîte o fugă pînă în colibă să se dreagă după beție. A apucat unul să întrebe ce-i cu Zăkrevski.

— A luat-o înainte, l-a lămurit Makar.

A intrat și el în colibă, a dat repede pe gît un căuș de samogon, și-a luat rămas bun de la Egor (pe Mária n-a învrednicit-o decît cu o privire scurtă), a ieșit în grabă. Și-a dus banda în taiga.

Au rămas doar Egor, Mária și Miheiuška.

Miheiuška se turtise rău încă de cu seară... Își făcuse culcuș într-un colțișor, pe niște cîrpe vechi, și acum dormea dus.

Mária zăcea pe laviță cu fața în jos. N-aveai cum să știi dacă doarme sau nu.

S-a așezat Egor pe un butuc în mijlocul colibei devastate. În fața lui era polobocul cu restul de samogon. Abia acum s-a pus pe băut.

25.

Început de vară. Blîndă, neînchipuită frumusețe... Zvon verde, proaspăt, peste sat. Îți ia mințile parfumul de pelin crud.

Spre dimineață, în roșcața de-nceput de ziuă, îți pare că picură din cer stropi curați din zarea sîngerie. Și unde pică un strop se aprinde în iarbă un ochi de floare. Liniște Atîta liniște că-ți vine să înnebunești.

Aproape în fiecare noapte se ducea Kuzma la mormîntul lui Platonîci, ședea acolo vreme îndelungată. Se gîndea. Își dorea să priceapă ce e moartea. Dar de înțeles n-avea cum să înțeleagă. Nu poți să dai pămîntul la o parte și să-l trezești pe unchiul Vasia. Căci nu doarme. Nu mai este. Începe truda zadarnică, disperată a gîndului. Cum se poate ? Există cer, stele, există undeva Mária, există depoul, tovarășii, departe, dar există. Iar unchiul Vasia nu mai este. Deloc. Nicăieri. Nu mai e de înțeles...

*

O dată a venit și Klavdia la cimitir.

Kuzma a auzit-o cum vine din spate, călcînd ușor ; nici n-a întors capul, știa, nu pricepea nici el cum, că ea trebuie să fie. Klavdia s-a așezat alături, cu bărbia pe genunchi. Au stat așa, în tăcere, multă vreme.

— Acum nu mai am pe nimeni, a rostit încetișor Kuzma.

Tare mult își dorise, în toate zilele acelea, să se plîngă cuiva.

Klavdia l-a mîngîiat pe creștet.

— Mă ai pe mine.

Kuzma și-a lăsat capul la sînul ei cald ; i-a venit în nări o adiere subțire de sudoare tînără.

— Mi-e greu, Klavdia. Nu mai pot.

— Știu, a șoptit Klavdia, strîngîndu-i capul mai tare la piept.

— Tu ești bună, Klavdia.

— Sigur că sînt. Și tu ești bun, blînd.

— Tare-mi pare rău de unchiul Vasia...

— Spune lumea că Makarka Liubavin l-a omorît. Au fost văzuți în noaptea aceea, călări.

— Știu. S-a dus Fedia să-l caute.

— Ce-a avut cu el ? Un moșneguț, n-a făcut nimănui vreun rău...

Kuzma a zăbovit cu răspunsul.

— Pentru că ne e dușman. Dușman crunt.

Klavdia i-a ridicat capul, l-a privit în ochi.

— Și dacă te omoară și pe tine cîndva ?

Kuzma n-a știut ce să-i răspundă. La asta nu se gîndise.

— Și-atunci pe mine cui mă lași ? Și copilașul nostru... cu el cum rămîne ?

Era cît pe ce să se pună pe bocit. I se iviseră deja picăturele limpezi în colțul genelor.

Kuzma a cuprins-o cu brațele. Liniștind-o pe ea, parcă se mai liniștea un picuț și el.

— Hai acasă, a spus și a simțit îndată că parcă i se încălzește și lui sufletul.

E bine, totuși, să ai o casă a ta.

— Haidem.

Klavdia și-a suflat nasul în colțul basmalei, s-a ridicat. Și s-au dus acasă.

26.

După răpirea Máriei, Serghei Fedorîci a căzut la pat şi a zăcut o săptămînă încheiată. Iar cînd s-a mai întremat nițel, s-a dus la Liubavini.

— Aştia ce-au de gînd, harmăsarii ăia ? a început el de cum a păşit pragul casei Liubavinilor. Ce vor ei, să mă bage-n mormînt ?

Liubavinii mai vîrstnici erau acasă. Era şi Efim acolo, trecuse să-i vadă pe ai lui. Stăteau la masă.

— Şezi şi tu, ia de mănîncă, l-a poftit Emelian Spiridonîci. Mamă, trage-i şi lui un scăunel.

— De mîncare-mi arde mie ! a suspinat amar Serghei Fedorîci, s-a şters la ochi cu mîneca de la cămaşa de pînză, s-a aşezat ostenit pe pragul sobei. Nici picioarele nu mă mai ţin de cînd cu treburile astea.

Liubavinii mai luau cîte o lingură din oala din mijlocul mesei, tăceau. Emelian Spiridonîci s-a încruntat. În ultima vreme se muiase vizibil : întîi povestea aia cu Kondrat, apoi cu nătărăii ăia mai mici. A mai avut de tras zdravăn şi la semănat.

Kondrat şedea şi el cu ochii în jos, mesteca dus pe gînduri, cu încetineala omului sătul. La oaspete nu se uita.

Numai Efim şi-a pus lingura de-o parte, a icnit a bine, l-a privit lung pe Serghei Fedorîci. L-a văzut că-i copleşit de durere.

— Nu te prăpădi cu firea, Fedorîci. Au să se-arate ei, n-avea grijă.

— Auzi... să n-am grijă..., a clipit des Serghei Fedorîci, s-a şters iar la ochi. Vă e uşor vouă să spuneţi... Ca ulii s-au năpustit... Niște nemernici !

Emilian Spiridonîci a fornăit ceva mai tare. Dar a înghiţit-o şi pe asta.

Efim s-a sculat de la masă, şi-a aprins o ţigară.

— După Egorka am putea noi, cred, să ne ducem, a zis el, mai mult întrebător, uitîndu-se la taică-său.

Serghei Fedorîci parcă asta aştepta, s-a şi ridicat.

— Spiridonîci ! Pe Cristos-Dumnezeu mă rog : hai cu mine să-i aducem ! Le facem casă... Drept e că acum n-am cu ce s-ajut, măcar cu braţele... le-om zidi o izbă mică, cît de cît, să trăiască şi ei ca oamenii. Că aşa pe capul nostru-i ruşinea ! Parc-ar fi cine ştie ce răufăcători.

— Auzi, zice că acum n-are cu ce să-i ajute ! l-a înginat Spiridonîci, pufnind. C-ai avut tu vreodată cu ce să-i ajuţi ?

Serghei Fedorîci nu se aşteptase la un răspuns atît de aspru. Şi-a desfăcut braţele în semn de uimire.

— Păi, ce să facem... asta este...

Spiridonîci i-a aruncat o privire, l-a văzut slăbit, cu gîtul plin de zbîrcituri, cu bărbuţa jumulită, gălbuie... Şi-a întors ochii. A rostit pe un ton neaşteptat de blajin :

— Bine, ne gîndim. Poate că-i aducem. Numai că mai întîi trebuie să-i trag eu lui o bătaie bună. Kondrat, să-mi pregăteşti o biciuşcă mai zdravănă.

— Cu asta nu faci nimic, a observat sfătos Efim. Abia aşa îl faci să-şi piardă urma de tot.

O vreme n-a mai zis nimeni nimic.

Emilian Spiridonîci s-a sculat de la masă, şi-a netezit îndelung barba. A rămas cu ochi duşi pe fereastră.

— Mergem, a zis el hotărît.

*

Drumeagul, prăfuit pe colnice şi păstrînd o umezeală plăcută în lăsături, cotea des, ba la dreapta, ba la stînga. Şareta sărea în sus cînd prindea cîte o rădăcină sub roată. Mongolka scutura din cap, zăngăneau inelele de la hamuri.

Cei doi bătrîni şedeau alături. Mai schimbau cîte o vorbă.

— Cum îţi merge treaba ? Mai dai la rîndea ?

— Mai dau, dar mai puţin. Au început, uite, să-mi cam tremure mîinile, i-a arătat Serghei Fedorîci mîinile mici, trudite, s-a uitat şi el o vreme la ele. Se vede treaba că nu mai am mult de tras.

— Da-a..., a lungit-o Spiridonîci ; îi venea cam greu să se potrivească la tonul de liniştită amărăciune dat de Serghei Fedorîci... aşa e, ne vine şi nouă curînd rîndul la groapă. E-eh ! Mama ei de viaţă ! Tragi la jug de mic copil, îţi pui cocoaşa la bătaie şi pentru ce... nu se ştie.

— Pentru copii, a spus Serghei Fedorîci după ce s-a gîndit niţel.

— Ei da, asta cam aşa e, s-a învoit Emelian Spiridonîci ; i-a venit aşa, deodată, poftă să stea de vorbă mai adînc, cu simţire, despre apropierea morţii şi nu l-a mai contrazis pe Fedorîci. ...Sigur că pentru copii trudim. Numai că... Spune, poţi să-mi explici şi mie ce se întîmplă cu omul cînd se petrece din viaţă ? La scriptură spune că nimereşte drept în rai sau în iad, după cum i-au fost păcatele. Îl iau, cum s-ar spune, nişte îngeri pe sub braţe şi-l duc. Cum vine asta ? Şi-n izbă cine-i privegheat trei

zile și trei nopți ? Că pe urmă... rămîne în pămînt, nu ? Putrezește, se-nțelege, dar acolo rămîne ! Atunci pe cine-l duc ei în rai ? Asta nu prea pricep eu.

— Păi, sufletul.

— Asta înțeleg ! Puteam să-ți spun și eu că de suflet e vorba. Dar cum de vine treaba asta cu sufletul ?... Cum să-l fierbi în ceaunul cu smoală ? Sau cum mai zic unii : „Au să te pună să lingi o tigaie încinsă pe lumea ailaltă". O avea oare sufletul limbă ?

— Trebuie să aibă. Oricum, pesemne că sufletul o fi și el după asemănarea omului.

— Nu pricep.

— Ce nu pricepi ? Cum ești tu ca om așa ți-e și sufletul.

Emelian Spiridonîci s-a uitat dintr-o parte la Serghei Fedorîci. Era dezamăgit.

— Nici tu nu știi nici pe dracul, din cîte-mi dau seama.

Serghei Fedorîci a ridicat din umeri.

— Ți-a venit pofta s-ajungi în rai ? Pe unul ca tine nu-l primesc ăia acolo, nu-ți face griji.

Emelian Spiridonîci a dat să spună ceva, dar Serghei Fedorîci s-a întors scurt spre el cu o lucire vioaie în ochi. Îi venise în minte pilda de care avea nevoie.

— M-ai întrebat cum vine chestia cu sufletul ? Uite, am avut un cumnat... s-a prăpădit, fie-i țărîna ușoară, stătea cu casa prin locurile de unde ne tragem noi, în Rusia, și s-a întîmplat acum vreo doi ani să vină el de la oraș cu căruța goală...

Serghei Fedorîci s-a așezat mai bine pe capră, căci povestea era mai puțin obișnuită și îi plăcea s-o spună.

— Era de-acum spre vară, dăduse frunza de abia se ascundeau graurii în ea. Și tocmai în anul acela nu le-a rodit deloc pămîntul, lucru de mare groază, a mai dat și-o molimă...

— Pe la ei pe-acolo mereu sînt recolte proaste, a observat nemulțumit Emelian Spiridonîci. Iar noi trebuie să tragem ponoasele.

— Păi, a ars totul, ce mai vrei ? ! Și nu o dată, ci doi ani la rînd, în douășunu și douășdoi. Auzi, cică trage el ponoasele !... Că ți s-a împuținat ție averea. Mureau oamenii de foame, familii întregi, iar ție ți-au luat din prisos două care de grîu și așa de rău te-a fript la inimă că nu mai poți să uiți.

— Măcar de-ar fi fost doar două care...

— Ptiu ! s-a înfuriat Serghei Fedorîci. Uite de-aia nu pot să vă sufăr, Doamne, iartă-mă, că prea sînteți lacomi !

— Acum ai prins glas...

— Dacă-i după voi, mai bine lăsați să putrezească grîul într-o groapă decît să-l dați la oameni. Îmbuibații naibii !

— Și-atunci ce-ai venit la îmbuibați ? Că noi n-am poftit pe nimeni.

La asta Serghei Fedorîci n-a mai zis nimic.

Au mers o vreme în tăcere, s-au mai răcorit.

— Ei, și cum e cu ăla, cumnatu-tău ? a vorbit primul Emelian Spiridonîci ; dorea să asculte povestea pînă la capăt.

Serghei Fedorîci a mai tăcut un pic, așa, din mîndrie, dar își dorea și el să povestească și a reluat firul :

— Păi, cum spuneam, venea el cu căruța. Îi iese în cale un moșneguț. N-avea nimic deosebit, un moșneag ca oricare. Barba albă, mai micuț de statură... cam cît mine. Și mîhnit nevoie mare. „Du-mă și pe mine, zice, omule, o bucățică de drum". Cumnatu-meu era mujic de treabă, omenos. „Urcă, moșule", zice. Se urcă bătrînul în căruță. Ei, merg ei ce merg. Moșneagul cam scump la vorbă, tăcea. Și lui cumnatu-meu i se cam închideau ochii, ostenise tot alergînd prin oraș. Da-a... Și deodată vede cumnățelul un sac trîntit în mijlocul drumului. Sare el din căruță, se duce pîn-la sac, se uită și, ce să vezi, era plin cu grîu. Dar grîu din ăla mare, ales bob cu bob. Omul, bineînțeles, s-a bucurat. Vrea el să ridice sacul și vede că nu poate. Îl sucește încoace și încolo, dar nu-l poate sălta de jos și pace. Atunci el ce să facă ? I-a strigat moșneagului, vino, zice, de m-ajută, că nu pot singur. Dar bătrînul de colo își rîde încetișor în barbă și spune : „În veci n-ai să-l poți ridica, om bun. Asta-i pîinea voastră.... Cum îl vezi, la început cu bobul mare, plin, iar pe urmă arde tot. Și fi-va o foamete cumplită". Cum a zis asta, s-a și făcut nevăzut. Nici urmă de moșneag și de sac. Cumnatu-meu s-a cam speriat. A dat bice căluțului s-ajungă mai iute în sat. Cum ajunge le și povestește pățania unor oameni mai rînduiți la minte. Ascultă ăia și se-ntristează, clatină din cap că nu-i a bună. „Trebuie, zic, să fi fost sfîntu' Nicolae, preacuviosul ! S-a pogorît, inimos cum e, pe pămînt... i-e milă de oameni". Iar către iarnă s-a pornit molima. Nu-i cruță nici pe bătrîni, nici pe ăi mai tineri. Așa s-a întîmplat de n-au mai strîns ei bucatele atunci.

— Și de ce-mi spui mie toate astea ? a întrebat încruntat Emelian Spiridonîci.

De fapt, îl mișcase povestea. Nu-i plăcuse doar că Serghei Fedorîci povestea de parcă și preacuviosul Nicolae îi era tot cumnat.

— Ca să vezi că și sufletul... poate să arate ca omul, i-a răspuns Serghei Fedorîci. După chipul și asemănarea.

Emelian Spiridonîci n-a mai zis nimic. Se simțea oarecum nedreptățit și asta-l cam supăra.

— Și de rai ce spuneai tu adineaori ? a întrebat el. Cine zici că nu-s primiți acolo ?

— Ăi bogați.

— De ce ?

— Pentru că sînt... isploatatori. Și pentru asta trebuie să ardă-n foc în vecii vecilor.

Emelian Spiridonîci s-a foit în loc, și-a mijit ochii cu dispreț.

— Iar tu ajungi în rai ?

— Eu, da, în rai. Altfel nici nu se poate.

Spiridonîci a tras de hățuri.

— Trrr... Dă-te jos.

— Ce te-a apucat ?

— Jos ! Mai mergi și pe picioare. Cînd ajungi în rai o să te plimbi cu căruța cît poftești. Ce să stai tu alături cu păcătoșii ?

Emelian Spiridonîci nu glumea. Ochii cenușii îi erau reci ca bălțoacele de toamnă.

— Dă-te jos, că altfel nu merg mai departe.

Serghei Fedorîci a coborît din șaretă, a pornit pe jos pe lîngă cal. De mai multă vreme nu mai ținea drumul. Șareta ba făcea ocoluri printre copaci, ba venea singură în urma calului pe cîte-o bucată de potecă neobișnuit de largă.

— Pe tine, să știi, tot te arde focul iadului, a spus Serghei Fedorîci. Cînd am să trec pe-acolo, mai pun și eu vreo două lemne pe foc.

— Ia vezi, țap împuțit, să nu te trag eu pe tine în focul ăla.

— Pe mine ? !... Or să stea acolo puzderie de draci cu ditamai parii în mînă să te păzească. Dar să nu te-ntristezi prea rău, s-ar putea să scapi de focul gheenei. Ești încă în putere, n-ar fi de mirare să te-ncalece dracii cînd se duc la privată. Așa parcă-i ceva mai ușor. Îți pun căpăstrul, zăbala-ntre dinți, ți se cocoață în spinare și...

— Vezi să nu pun eu acum căpăstrul pe tine ! s-a oțărît la el Emelian Spiridonîci. Te prind în ham alături de Mongolka și ai să vezi tu ce-ai să tragi, golane ! Îți mai ating și cîteva bice...

Serghei Fedorici a adunat din poteca o creangă mai groasă, a rupt rămurelele de pe ea, a cîntărit-o în mînă.

— Încearcă de mă-nhamă... Că-ţi ard una de-ai să fugi mai tare decît Mongolka asta a ta.

— Aoleu ! s-a strîmbat la el de sus Emelian. Numai gura-i de tine, stirpitură ! C-un deget pot să te strivesc.

— Păi, vino de-ncearcă. Hai.

— Nu-mi spurc eu mîinile cu tine.

— Eu nici nu te-atîng, să nu mă murdăresc. Dar cînd te-oi croi cu reteveiul ăsta...

— Gînganie nenorocită !... Mai bine-aî tace dracului din gură !

— Flocosule ! Eşti numai bun de făcut bidinele. Matahală !

Emelian Spiridonici a oprit calul.

— Mă mai ocărăşti ? Acuşi întorc şareta şi plec. N-ai decît să te duci singur.

— Da', tu de ce-mi arunci vorbe ? Gîndeai că-ţi merge cu mine ? Na, ia dé gustă ! şi Serghei Fedorici îi arătă semnul acela din trei degete.

Emelian Spiridonici i-a dat bice Mongolkăi şi curînd s-a făcut nevăzut după cotul potecii.

— Nu-i nimic, nu mai e mult de mers, a spus Serghei Fedorici cu glas tare şi a grăbit pasul în direcţia în care o luase Emelian Liubavin. Îşi dăduse seama că Egor şi Mária stau acum la Miheiuşka.

27.

Vestea că vrea să-l ia de bărbat pe Kuzma a dat-o tot Klavdia într-o dimineaţă, cînd s-au aşezat să dejuneze :

— Tată, mămicule, mă mărit.

Agafia s-a uitat scurt la Kuzma, şi-a lăsat ochii în jos. Nikolai, mirat foarte, a întrebat-o :

— Cu cine ?

— Uite cu el... Kuzma.

Nikolai s-a mirat şi mai tare. Dar s-a şi bucurat. Îi plăcea de Kuzma. După moartea lui Platonici s-a străduit el în fel şi chip să-l ajute pe băiatul ăsta, dar nu prea ştia cum să-i fie de folos. Numai că nu-i trecuse nicicînd prin minte că ăştia doi, fiică-sa şi Kuzma, ar putea face un asemenea pas.

— Eu nu mă pun împotrivă, atît a zis.

Agafia nu-şi închipuise că aşa are să decurgă peţitul. S-a şi întristat.

— Da repede te mai învoiești! a sărit ea cu gura la bărbat. Te-ai și lepădat de ea! O singură față avem și noi..., Agafia s-a șters la ochi cu vîrful gulerului de la bluză. Parcă-ai fi o fiară, nu părinte.

Nikolai s-a pierdut. S-a întors spre Kuzma. Acesta era și el gata-gata să intre în pămînt.

— Și cu tine cum e... poate nu vrei? și-a întrebat Nikolai nevasta.

— Ce-i aia, vrei, nu vrei? Nimeni nu face așa. Nici n-au apucat să spună bine și tu, gata, te-învoiești. Ca și cum noi i-am băga-o pe gît.

— De ce o luați așa? a intrat, în sfîrșit, în vorbă și Kuzma. Păi, noi v-am întrebat... Zău că nu știu ce mai trebuie.

— Măi băiețe, s-a uitat la el cu drag Agafia. Asta nu se face cum ai bate din palme. Omul mai trebuie să și chibzuiască. Nu-i mare lucru să spui gata, ne luăm! Însurătoarea nu-i povară, căsnicia ne omoară. Așa se spune pe la noi. Nici nu știm prea multe despre tine. Aud c-ai fost s-o peștești și pe Mária...

Nikolai a strîmbat din nas, a zvîrlit lingura pe masă.

— Eh, te-ai și pornit! Și ce vrei să spui? S-o fi dus și ce? Foarte bine. Înainte de a te lua pe tine m-am dus și eu la Niurka Morgunova. Și nu doar o dată!

— Șezi tu acolo! a făcut Agafia cu mîna a lehamite. Că ție ți-a mers buhul.

— Ce-i aia șezi? Sînt tatăl ei sau nu? Acum o ții întruna că s-a dus în petie... Înseamnă că nu s-a dus destul. Dacă nu-ți convine, spune drept. N-are rost să te ascunzi după degete.

Kuzma se tot sucea pe scăunel... Semnul de pe frunte parcă-i luase foc.

Klavdia era numai zîmbet. Ai fi zis că toată povestea asta îi face chiar plăcere.

— Și cum e, mămicule, nu te-mpotrivești? a întrebat ea, ascunzîndu-și surîsul în adîncul ochilor suri și limpezi.

— Ba mă împotrivesc! Asta e! s-a răstit la ea Agafia, mîniată tare că s-a încurcat de tot povestea cu petitul și că pe ea, Agafia, nu o ia nimeni în serios.

— Ei, ce să-i facem..., a rostit trist Nikolai, făcîndu-i cu ochiul lui Kuzma. Atunci nici n-are rost să mai vorbim. Trebuia s-o spui și tu din capul locului, a mai zis Nikolai,

ridicîndu-se de la masă, şi-a tras cojocul pe el. Hai, Kuzma, cred c-aveam acelaşi drum.

Kuzma s-a bucurat că are, în sfîrşit, posibilitatea să iasă din casă. S-a îmbrăcat şi el în grabă, au ieşit în curte.

— Nu pune la inimă, Kuzma, a început Nikolai cînd au trecut de poartă. E-n reguă, îţi spun eu. Aşa e ea, face nazuri.

Kuzma tăcea. Pricepea acum că Nikolai, acest mujic simplu, deloc prost de felul lui, e pe cale să-i devină prieten apropiat, ca Fedia. „Ce oameni buni !" şi-a zis în gînd.

— Dacă ţii la ea, s-a făcut. Facem nunta. Din partea mea n-ai piedici, a continuat Nikolai.

— Ţin la ea, a zis Kuzma fără să se mai gîndească.

— Şi unde staţi... tot la noi ?

— Păi, da. Eu unde să mă duc ?

Era cît pe ce să adauge „...fără unchiul Vasia". Dar şi-a muşcat limba.

— Bine atunci !

Nikolai l-a bătut pe umăr pe Kuzma şi a cotit-o în ulicioară.

Kuzma şi-a urmat drumul înainte, spre sovietul sătesc. Nici nu se simţea mire, n-avea nici o bucurie. „Am să muncesc şi gata. Ce-i mai trebuie omului în viaţă" ?

28.

Construcţia şcolii mergea destul de bine. În chip cu totul neaşteptat şi-a făcut efectul inventarierea averilor organizată de Platonîci unii s-au speriat, alţii s-au socotit că merită osteneala să se pună bine cu autorităţile, că cine ştie cînd are omul o nevoie.

Şef peste toţi era Serghei Fedorîci. În ultimul timp mai prinsese şi el viaţă. (Pe Mária şi pe Egor au izbutit să-i aducă înapoi atunci, împreună cu Emelian Spiridonîci. Acum Mária stătea la Liubavini, după cum se cuvine.) Bătrînul dulgher mai striga la mujici, nu-i tăcea gura o clipă.... Dar treaba o făcea cu cap.

Kuzma nu se mişca de acolo toată ziua. Se înnegrise tot, de la soare. Cioplea la buşteni, se băga primul să salte bîrnele pentru înălţarea pereţilor, tot primul era cînd trebuia cărată o scîndură sau sprijinit un căprior. Cînd îi venea să fumeze, împărţea tutunul cu ceilalţi. Mînca tot acolo, aşezat pe un buştean cald, aromind a răşină. Mujicii

îl plăceau. Aveau pentru el numai vorbe bune, chiar cu nițică uimire „Parcă nici n-ar fi de la oraș" !

Despre bandă nu se auzea mare lucru în vremea aceea, cică au furat toți caii dintr-un cătun mai îndepărtat, în altă parte au batjocorit o învățătoare...

Liubavinii nu se arătau la construcția școlii. Munceau cu toții să-i înalțe izbă lui Egor. Destul de des, Serghei Fedorîci mai trăgea cîte-o fugă pînă acolo să le dea o mînă de ajutor. Mai apoi, după prînz, venea înapoi și întreba cam rușinat

— Ei, cum merge treaba ?

În legătură cu aceste absențe îi dădea lui Kuzma o explicație cît se poate de simplă :

— Păi, cum altfel ? Sînt dator.

Kuzma dădea înțelegător din cap.

Puțin cîte puțin, școala creștea.

O așezaseră în mijlocul satului, pe o ridicătură. Din vîrful pereților de bîrne îți puteai plimba privirea pînă hăt departe ; lucea orbitor fața rîului din vale, dogoreau sub soarele arzător acoperișurile de tablă vopsită ale celor trei familii mai înstărite : Liubavin, Bespalov și Holmanski. În lungul uliței dinspre mal se înghesuiau casele în cinci pereți și izbele mai sărăcuțe, printre ele și cea a Popovilor. Casa Liubavinilor se afla la ieșirea din Baklan (grădina lor se întindea pînă în poalele taigalei care mărginea satul în partea dinspre miazăzi). Fără să vrea, Kuzma se trezea privind de sus în ograda lor de mai multe ori pe zi, tot trăgea nădejde să o zărească pe Maria. Parcă era mai bine așa, de la depărtare. Dacă ar fi fost s-o întîlnească, să vorbească acum cu ea... i-ar fi venit mai greu. Mai deunăzi, dimineața devreme, văzînd-o cum vine cu rufele de la rîu, a simțit că-i stă inima în loc și începe apoi să bată repede-repede ; a cotit atunci în prima ulicioară. Dar pornirea de a se uita la ea de departe era uneori de nestăpînit... Cu nevasta începuse parcă totuși să se obișnuiască. La început se cam rușina cînd venea Klavdia, împreună cu alte muieri, să aducă de mîncare, pe urmă a început chiar să o aștepte. Îi și plăcea cînd vreunul dintre mujici îl striga și-i arăta cu mîna

— Uite-o și pe-a ta.

Se trăgea atunci mai la o parte, își ștergea fața nădușită cu poala cămășii, privea zîmbind cum se apropie Klavdia.

— Ai ostenit ? îl întreba ea.

— Un picuț. Ia să vedem ce mi-ai adus tu aici.

Kuzma întindea mîna după coșuleț, știind că neapărat o să găsească ceva bun acolo : niște pirojte, clătite făcute în unt, lapte rece de la beci, turtițe cu brînză, castraveți murați sau varză acră tăiată mărunt...

Kuzma crănțănea cu poftă castraveții tari, iar Klavdia ședea alături.

— Azi nu vii mai devreme ?

— Nu pot.

— Apăi, măi băiete...

— Ce-i ?

— Ar fi să-l ajuți pe tata la cosit. Îi vine greu singur.

— Nu pot. L-aș ajuta bucuros, dar....

Klavdia măsura din ochi clădirea pe jumătate încheiată a școlii și spunea cu îndoială în glas, repetînd probabil ce auzise de la vreo muiere mai în vîrstă :

— Eh, Doamne-Doamne... cînd apucați voi s-o terminați ?

— O terminăm.

Cu dragostea nu-l săciia prea tare. La început Kuzma s-a cam temut că o să înceapă cu reproșuri, cu supărări : iar ai venit tîrziu, nu te-arăți drăgăstos, nu prea stai de vorbă cu mine... Nici pomeneală ! Cum e dat așa este.

Cu Nikolai, Kuzma se înțelegea bine, fără prea multe vorbe.

Uneori, seara mai tîrziu, se duceau împreună după fîn (Nikolai era unul dintre puținii gospodari care-și aduceau fînul acasă încă din vară ; îl făcea căpiță în ogradă și toată iarna n-avea necazuri). Porneau cu două căruțe, fiecare cu cîte doi cai. La încărcat Nikolai lua în furcă, cu multă îndemînare, cîte un strat uriaș de fîn înmiresmat, se lăsa ușor din genunchi și, icnind scurt, sălta toată grămada drept în vîrful carului. Stratul se așeza ca turnat, fără mustăți.

— Uite-așa, zicea el zîmbind, văzîndu-l pe Kuzma cum se uită la el.

Puțin cîte puțin, cu multă plăcere, îl deprindea pe Kuzma cu îndeletnicirile de țăran.

— S-ar putea să-ți priască, judeca el.

Kuzma se străduia, cu tot atîta plăcere, să-și însușească tainele acestor munci nu prea complicate, dar care cereau îndemînare și dibăcie. Pînă și tăiatul lemnelor nu era o treabă chiar atît de simplă.

— Privește aici, îi arăta Nikolai. Uite nodul, trebuie să dai în așa fel încît să crape în lungul lui. Hop-șa !

Își lua vînt cu securea și butucul lat, cît ai cuprinde cu brațul, se despica ușor în două cu un pocnet sec, de parcă ar sălta capacul de la un poloboc.

— Ai priceput ? Nu-i nevoie să te opinteşti prea tare. Lasă ursul să se opintească el.

Sau se apucau să taie lemne cu joagărul. Kuzma punea suflet, trăgea apăsat, cît îl ţineau puterile.

— Ei, frate ! rîdea Nikolai. Aşa nu facem mare scofală. Năduşim şi-atît. Ţine minte : cînd vine de tragi joagărul spre tine, atunci apeşi cu nădejde, dar, sigur, nu într-atît încît să te ofileşti după primele cinci minute. Atunci mușcă şi ferăstrăul mai drept. Aşa ! Iar cînd trag eu o laşi moale de tot. Sînt unii, isteți nevoie mare, care abia atunci apasă pînza. Dar asta... hu e bine. Tu nu-mi eşti din ăia.

S-a chinuit Kuzma multă vreme pînă să înveţe să înhame caii la căruţă. Ba uita să bage mai întîi zăbala, ba-i punea calului zăbala, dar uita să întoarcă în aşa fel căpăstrul încît să i-l poată îmbrăca pe cap. Iar după ce punea căpăstrul şi trăgea şleaurile, după ce potrivea bine trupul hamului pe sub coada calului, mai trebuia să-şi amintească din ce parte se prinde arcul... Dar cît de sus trebuie să vină inelele căpeţelei ca să alunece bine hăţurile, asta nu izbutea nicicum să priceapă.

Citeodată venea şi Klavdia să se uite la ei şi o pufnea rîsul la vederea încercărilor neîndemînatice ale bărbatului.

— Şi tu ce te hlizeşti ? se supăra Nikolai. Eu şi cu tine ce ne-am fi făcut la el acolo, la fabrică ?...

Kuzma se simţea bine alături de Nikolai. Numai cu Agafia mergea ceva mai greu. Tot trăgea cu ochiul la el, îşi făcea tot felul de socoteli în mintea ei. Iar o dată, cînd au rămas singuri în casă, l-a-întrebat deodată, aşa, netamnesam :

— Şi dacă-ţi vine-ntr-o zi să pleci de la noi ?

— Unde să mă duc ? Acum chiar că nu mai am de ce.

— Să zicem... că te trimit în altă parte.

— Şi ce-i cu asta ? Atunci plec împreună cu Klavdia.

Agafia a făcut pe loc o mutră acră.

— Atunci să vezi tu viaţă... Nu, mai bine-i rogi să te lase aici. De ce să umblaţi de colo pînă colo fără rost ? Că cine ştie unde mi-o duci şi-o părăseşti...

Kuzma nu mai ştia cum să-i răspundă. Tăcea. De-atunci a căutat să nu mai rămînă singur cu soacră-sa. Faţă de Nikolai ea nu îndrăznea să aducă vorba despre asemenea lucruri.

29.

Cînd s-a întors Fedia acasă (lipsise vreo trei săptămîni) a văzut că alături de cocioaba lui nenorocită se înălța acum o izbă nouă-nouță, sclipeau la soare bîrnele de pin proaspăt geluite. Fedia s-a uitat mult timp la ea, cu uimire, de la el din ogradă : „Dar știu c-a muncit ceva" !

Cineva se și mutase în izbă, se vedeau perdeluțe albe la ferestre, ghivece cu flori. În dreptul geamurilor fuseseră scoase la soare, la uscat, mai multe ulcele înfipte în vîrfuri de pari. Doi cățelandri cu labe mari se hîrjoneau în bătătură. Mai erau și niște găini...

Fedia s-a chinuit să-și amintească oare cine dintre săteni se pregătea să-și înalțe casă nouă, dar n-a izbutit. Și-a dus roibul la fîntînă. L-a adăpat, l-a îmbăiat cu apă rece de fîntînă. În grajd l-a șters bine cu pătura, i-a turnat în iesle cîțiva pumni buni de ovăz vînturat.

— Acum mănîncă.

A mai stat ce-a mai stat în mijlocul ogrăzii (Havronia nu era acasă, ușa era încuiată cu un lacăt cît toate zilele, îi era teamă să nu dea careva iar iama prin fustele ei) și, dacă tot n-avea ce face, s-a dus la proaspeții vecini, măcar să afle cine sînt.

*

Cum a intrat a și înlemnit în prag la masă ședeau Egor și Mária. Tocmai mîncau.

— Să trăiești, vecine, a spus Egor, uitîndu-se lung la oaspete, cam în zeflemea.

— Hai să trăiești, i-a răspuns Fedia și s-a așezat pe un scăunel nou, alb, lîngă sobă ; era plin de praf, cu cizmele murdare, mirosea a iarbă proaspătă și a sudoare de cal.

Nu prea știau ce să-și spună.

Mária s-a prefăcut că are nu știu ce treabă și a ieșit din izbă.

— Ți-ai făcut casă, va să zică ? a întrebat Fedia.

— Mi-am făcut, a răspuns Egor.

Iar au mai tăcut.

— Ei, să fii sănătos !

Fedia s-a ridicat să plece.

— Ia stai, l-a oprit Egor. Îmi pare că tu-mi cam porți pică, așa-i ?

Fedia a rămas cu ochii la Egor.

— Ňu. Ce-am eu cu tine ?

— Eu, să știi, nu-s răspunzător pentru ce face frate-meu...

Fedia a dat nerăbdător din mînă, n-avea chef să vorbească despre asta.

— Mai stai, de ce pleci așa degrabă ? De-acum sîntem vecini.

Egor s-a sculat în picioare, a ieșit în pridvor.

Mária tocmai dădea niște mei la găini.

— Ascultă, a chemat-o Egor.

— Ce, pe nume nu mai știi să-mi spui ? s-a supărat Mária.

— Mai avem ceva acolo, în beci ?

Mária s-a dus în izbă. S-a băgat în pivniță, a umplut o cofiță cu bere, a pus-o pe masă. Pe urmă tot așa, în tăcere, a tăiat cîțiva castraveți, niște afumătură, pîine, a pus în farfurii.

Fedia ședea nemișcat, ușor încruntat, cu ochii ațintiți în podea. Mai trăgea din țigară. De pe cizme i se prelingeau picături de apă murdară pe preșul abia spălat (se stropise la fîntînă).

Egor a umplut trei pahare.

— Ia aici, vecine, să ne meargă din plin.

— Așa să fie, s-a învoit bucuros Fedia.

S-a întins spre masă, a luat paharul, a ciocnit cu Egor, cu grijă. De Mária a uitat. Ai zice că nici n-ar lua-o în seamă. Iar cînd ea i-a atins ușurel paharul cu al ei, s-a roșit deodată la față și l-a băut tot, repede, fără să se uite la nimeni. Și-au mai turnat cîte una.

— Hai vecine.

— Îhî.

Mária n-a mai băut. Ședea sprijinită cu coatele pe masă, îmbujorată, frumoasă.

Fedia se ținea cu încăpățînare să nu se uite spre ea. Bea și privea încruntat la cofiță. Din mîncare n-a gustat.

După fiecare pahar, Egor își ștergea buzele cu palma și mușca cu zgomot dintr-un castravete.

Băuseră de-acum vreo patru pahare. Berea era tăricică, primită în dar de la Ignati.

Lui Fedia au început să-i lucească ochii, s-a mai luminat puțin la față.

— L-ai căutat pe Makar ? a întrebat Egor.

— Îhî.

Fedia s-a tras cu scăunelul de la masă. Și-a aprins o țigară.

— Mergem să luăm o tărie ? i-a propus el lui Egor parcă așa, într-o doară.

— Vă ajunge, a spus Mária. Și-așa ați băut destul... Ce vă mai trebuie ?

— Bine, atunci mă duc și eu.

— Să fii sănătos. Mai treci și tu...

— Bine.

Fodia a plecat.

Mária s-a uitat o vreme la ușa care s-a închis în urma lui, pe urmă a spus :

— Ciudat om. Mare cît un munte, puternic, dar parcă-ți face milă. E ca un copil...

Egor și-a ridicat spre ea ochii tulburi, s-a uitat la ea lung, fără să-i vorbească. Apoi a zis :

— Ție de toți ți-e milă..., și s-a întors cu spatele.

*

Seara, după ce au băgat vacile în staul, Mária a anunțat, intrînd în izbă cu șistarul plin :

— S-a îmbătat tun Fiodor... Acum stă și cîntă cu Iașka. Pe Havronia a dat-o afară din casă.

A tăcut un pic, gînditoare, și a adăugat :

— Are el ceva pe suflet, că prea era întristat cît a stat la noi. E om cumsecade, să știi.

Egor n-a spus nimic. Băuse și el, singur, iar acum tocmai își amintise, fără nici o legătură, de poiana din fața colibei lui Mihei, de Zakrevski.

Mária a strecurat laptele, a șters masa.

— Să pun de cină ?

Egor s-a sculat (pînă atunci șezuse pe pat) și s-a dus spre prag, să se descalțe.

Mária l-a petrecut din ochi.

— Ce-i cu tine, Egor ?

S-a apropiat, a vrut să se așeze alături de el.

Egor și-a tras cizma și a împins-o în burtă cu piciorul gol, fără să spună o vorbă. Ea s-a împleticit din lovitură și a căzut pe laviță. S-a apucat cu mîinile de burtă și a izbucnit în plîns.

— De ce dai în mine ?... Și-acum toată viața așa o să-mi faci ?... Doamne...

Cealaltă cizmă îi ieșea mai greu din picior. Egor s-a aplecat, i-a venit sîngele în obraz, prin deschizătura buzelor i s-au întrezărit dinții albi, puternici, ca de animal de pradă.

Se întunecase în izbă și era cald. Răşina dospită de la bîrnele proaspăt cioplite mirosea a vin.

Suspinînd, fără să se potolească din plîns, Mária a desfăcut patul, și-a luat perna, plapuma, și-a făcut culcuș pe jos.

Egor o urmărea pe furiș.

Mária s-a dezbrăcat, s-a culcat, s-a întors cu fața la perete și s-a liniștit.

Fără grabă, călcînd moale cu tălpile nădușite, încinse, pe dușumeaua răcoroasă, Egor s-a apropiat de nevastă. A stat așa o vreme.

— Te-ai cuibărit ?

Mária n-a răspuns.

Egor s-a aplecat, i-a apucat în pumn umărul cămășii, dar cu grijă să n-o prindă și de piele și, dintr-o singură smucitură puternică, a săltat-o în picioare. Mária se uita la el îngrozită. S-a uitat și Egor la ea, de aproape, cu atenție. Pe urmă a rîs încetișor, fără nici o veselie.

— Și ce ?

Fără veste, a tras-o spre el, a strîns la piept, tare-tare, trupul ei moale și cald.

Mária a cuprins cu brațele dezgolite grumazul puternic al bărbatului și s-a pornit pe-un plîns amar, cu sughițuri.

— Ești rău, rău... De ce mă chinuiești ? Mai bine mă omorai atunci și gata... Doar ți-ai dat seama că n-a fost nimic. Nu mai poți să uiți...

— Ei, bine, gata...

Egor își mîngîia femeia cu zgîrcenie, cu gîndul parcă la altceva.

— În pîntec să nu-mi mai dai, auzi ?

Egor a împins-o mai încolo, a prins licărirea fericită, rușinată din ochii Máriei, s-a pierdut o clipă în ei, a întors privirea și a spus cu glas înfundat

— Acum hai să dormim.

30.

A venit și vremea cositului.

Au lăsat baltă construcția școlii. Se adunau mai multe familii la un loc și plecau departe în munți, acolo unde creștea iarba mare și zemoasă, neatinsă de vite. Plecau cu toții. Nu mai rămîneau în sat decît bătrînii și schilozii.

Kuzma a pornit la drum împreună cu Fedia, Iașa Goriaci și cu alții. Nikolai nu ieșea la coasă ; în fiecare an la

vremea aceea se ducea la oraș să se angajeze în antrepriză, la plutărit. De data asta au venit cu ei Agafia și Klavdia ; aveau ele scotelile lor muierești : dacă se duceau ele la fin, atunci nevestele și fetele din alte familii trebuiau să le toarcă în timpul iernii și să le țeasă atîția stînjeni de pînză.

Coasa este munca cea mai grea, dar și cea mai veselă din timpul verii. Arșiță mare. Se oprește soarele sus în miezul zilei și nu se mai dă jos de-acolo, dogorește de ți se pare c-ar trebui să se chircească pămîntul de atîta foc. Nici o adiere, nici un norișor... Bizîit subțire de țînțari în aerul încins. Cît e ziua de lungă nu încetează țîrîitul sec al greierilor. Îți vine în nări miros de buruiană, de rășină și de fragi. Moleșiți de zăduf, oamenii se mișcă încet, fără vlagă. Caii scutură tot timpul din cap...

În schimb, cînd scade arșița și se împurpurează asfințitul în culori străvezii nu-i minune mai mare pe pămînt. De undeva, de foarte departe, se înalță și plutește peste văi și colnice un cîntec trist, simplu și tulburător. Cîntă fetele despre iubitul care-i departe... Și ce rău e să trăiești și ce frig te cuprinde cînd mama și cu tata n-au atîta minte și te dau după un nătăfleț bogat, urît și mîrlan...

Vine dinspre fîneață mireasmă grea și dulce de iarbă proaspăt cosită. Se întristează căpițele. Se îngroașă prin văioage negurile înserării, se revarsă peste tot pămîntul o liniște bună, care te îndeamnă la visare.

*

Au pornit spre seară ca să aibă timp să-și facă adăpost, să prindă un pui de somn, iar dimineață să înceapă coasa cît mai devreme.

Mergeau în patru căruțe. În primele trei erau oamenii, iar cea de-a patra era încărcată cu greble, coase, furci și tot felul de lucruri de trebuință cînd ești departe de casă : haine mai vechi, vase de gătit, puști...

Kuzma s-a urcat împreună cu Fedia ; Klavdia era într-altă căruță.

Prima mergea căruța cu muieri. O mînă un băietan cu părul bălai, Vaska Maniatkin, cîrn și neastîmpărat. Stă Vaska aplecat într-o parte, ține hățurile cu mîna stîngă. Iar în dreapta tîrîie prin praful drumului șarpele negru al unui bici smolit de trei coți lungime... Șoim !

Cei doi roibi mai-mai să rupă hamurile. Sare căruța pe hopuri. Iar din ea, drept spre albastrul cerului, se înalță

cîntarea. Ceva senin și fragil se duce-n sus, mai sus, tot mai sus... De ți se face și frică.

Am scăpat inelul
Pentru prima oară
M-a secat deodată
Drept la inimioară...

Sus ! A atins bolta și... jos ! A căzut din înalturi pe pămînt, în iarbă, ceva de mare preț. Țăndări s-a făcut

A-ah !..
Groaznică e vestea
Tot ce-i mai cumplit
Că-n străini iubitul
Mi s-a prăpădit...

Plîng glasurile. Fără lacrimi. Amar.

Doar să-mi pun rochița
Și un çojocel
Pe cărări de lună
Am s-ajung la el...

S-au împletit vocile într-o singură putere de neînțeles ce crește mereu și prinde viață. Se înalță neasemuit vechiul cîntec rusesc.

Să vorbească lumea
Mie nici nu-mi pasă
Că de drag ce-mi este
Am fugit de-acasă...

Și acum larg și liber, în ciuda tuturor necazurilor cu sufletul deschis, fie ce-o fi :

Ce-mi trebuie casă
Las-să ardă-n foc
Dacă în iubire
N-am avut noroc...

Ascultînd cîntecul pînă la capăt, Kuzma a simțit o strîngere de inimă. Tare mult și-ar fi dorit să mai fie în viață unchiul Vasia. Să fi ascultat și el cîntecul acela uimitor. Și... să-l privească în ochi... Măcar o dată, o sin-

gură dată. Ar fi înțeles și unchiul Vasia că nu-i vine ușor nici lui Kuzma, că prea-i de necuprins calea pe care și-a ales-o și că prea tare-i sînt dragi oamenii. Uneori ți-e și greu să ridici ochii spre cîte-un om ; atît de bun e că parcă te doare. Multe, foarte multe sînt de făcut pentru acești oameni, iar el pînă acum n-a făcut mare lucru. Și nici nu știe cum. Erau momente cînd i se părea că-i mai ușor să trăiești printre nemernici. Pe ei poți să-i urăști, iar asta-i mai ușor. Dar cu ăștia buni e mai greu, parcă ți-e și rușine. Unchiul Vasia.., el ar fi priceput. Pricepea el multe. Și chestia cu școala a gîndit-o bine. Pentru asta îți vine mai ușor să dai ochii cu oamenii buni. Dar l-au ucis ticăloșii... năpîrcile spurcate.

— La ce te gîndești ? l-a întrebat Fedia.

— Așa... Frumos cîntă.

— Cîntă, da. Ai să vezi tu ce cîntări trag ele acolo !

— Rămînem mult ?

— Vreo două săptămîni.

Fedia a tăcut un timp, a zîmbit și i-a spus apoi încet, ca și cum i-ar dezvălui un lucru de mare taină :

— De-aia țin eu vacă, pentru ca să merg vara la cosit. Tare mult îmi place la coasă. Dac-ar fi pentru lapte, cîștig eu destul și așa... La coasă se schimbă oamenii, parcă s-ar face mai deștepți. Și mai îmi place că acolo sîntem cu toții împreună. Altfel stă fiecare în colivia lui, numai de bîrfe se țin, diavolii. Dar aici e totul la vedere. Și la muncă tot împreună...

— Interesant vorbești, l-a încurajat Kuzma. Gîndești, cum să spun... bine. Sînt locuri unde au început mujicii să se întovărășească... Poate c-ai auzit ?

— Am auzit, am auzit, a rostit gînditor Fedia. Mi-ar plăcea să văd cum le merge. Numai că pe-aici, prin apropiere de Baklan, n-am auzit să se fi făcut. Nici n-ai ce să vezi.

Au mai tăcut.

— Ai fost departe, Fiodor ? a întrebat Kuzma după un timp.

— Cînd ?

— Păi, cînd l-ai căutat pe Makar.

— A-a.., departe, s-a întunecat la față Fiodor. S-au tras înspre munte. Makar le e acum șeful. Acolo-s mai greu de dibuit.

— Sînt mulți ?

— Cam cincizeci. O dată au fost cît pe ce să-i încolţească, dar le-au scăpat. După aceea s-au dat la fund. Acum e vară, orice tufă te lasă să înnoptezi sub ea.

Soarele înclina către asfinţit. S-au întins umbre lungi dinspre coline. Ici-colo coborau pe costişe crînguri vesele de mesteceni. Cînd se lăsa umbra peste ele, parcă se însingurau deodată. De jos, din văi, se ridica ceaţa, cuprinzîndu-le încet picioarele şi aveai simţămîntul că mesteceniilor li se face frig.

Muierile au tăcut. Mujicii, duşi pe gînduri, îşi pierdeau ochii peste plaiuri. Mai trăgeau cîte-o ţigară. Bocăneau surd roţile şi fusceii de la căruţe, străpungînd pînă departe văzduhul neclintit al înserării.

*

Au ajuns seara tîrziu. Pentru început, au făcut un foc mare şi s-au apucat-să îmalţe colibele la lumina lui. Treaba asta o făceau cu drag. Flăcăii tăiau mesteceni tineri, îi îndoiau, le legau vîrfurile cu nuiele şi scheletul colibei era gata. Pe urmă o acopereau cu crengi şi cu iarbă. Înăuntru, tot aşa, întindeau un strat gros de iarbă.

Kuzma s-a băgat într-o colibă să vadă cum este. Era întuneric de tot înăuntru, plutea un abur gros de iarbă de curînd cosită. Kuzma s-a întins, a închis ochii.

Iar în jur era un tămbălău de neînchipuit, îşi alegeau cosaşii hainele, se înghesuiau să prindă locurile cele mai bune în colibe, rîdeau. Din cînd în cînd mai ţipa subţire cîte-o fată, iar unul dintre cei mai vîrstnici se răstea, dar nu din cale-afară de aspru :

— Hei, care te ţii de prostii ?

Focul a început să se domolească, dar mulţi nu-şi găsiseră încă locul. Unul dintre flăcăi a nimerit „din greşeală" în coliba fetelor. S-au pornit să zbiere ca apucatele şi iar a strigat unul din ăi mai bătrîni :

— Ei, ce-i acolo ?

— Uite, nene, Petka Ivlev s-a băgat peste noi, diavolul saşiu, şi-acum nu mai vrea să iasă !

— Păi locul ăsta mi l-am oprit de mult, a dat glas Petka.

— Vezi să nu te croiesc eu cu oiştea pe spinare, a rostit liniştit aceeaşi voce groasă. Ţi-ai găsit, împieliţatule, unde să-ţi opreşti loc !

— Da' n-a ales rău, l-au sprijinit unii mai dintr-o margine.

Cineva își pierduse prietenul și-l chema fără încetare :

— Vania ! Vanka-a ! Unde ești ? Ți-am ținut loc !

Focul s-a stins, dar larma tot nu mai contenea. Mujicii și muierile mai în vîrstă s-au apucat acum să mormăie mai in serios :

— Ia mai terminați, zevzecilor ! Mîine ne sculăm cum se crapă de ziuă, iar vouă vă arde de balamuc,-dracilor !

— Tineri la ani, puțini la minte.

— Să-l văd eu pe ăla care nu se poate scula mîine dimineață ! Cu mîna mea îi mînjesc mutra cu dohot.

— Gata, culcarea ! a tunat cel cu voce groasă.

S-a mai potolit gălăgia. Lui Kuzma i-a mers la inimă zarva din seara aceea. Pricepea acum de ce-i place lui Fedia să iasă la coasă. Aducea a petrecere, dar fără votcă și fără încăierări. Stătea culcat, lipit de umărul cald al nu știu cui și rîdea pe-înfundate, ascultînd năzdrăvăniile flăcăilor și fetelor. „Trebuie să fie și Klavdia mea pe-acolo" și-a zis el satisfăcut.

Nimerise într-o colibă cu mujici mai vîrstnici. Aici era liniște. În schimb, în cea de alături nu înceta nici o clipă vînzoleala. Rîdeau în pumni flăcăii, se înghionteau. Într-o vreme s-a apucat unul să strige nu prea tare

— Mania. Hei, Mania ! Maniunea !

— Ce-ai cu mine ? i-a răspuns o voce dintr-o colibă mai îndepărtată.

— E-adevărat că ți-e drag de mine ?

— Adevărat. Mă usuc de dorul tău.

— Ce vorbești ? ! Și eu tot la fel. Ce facem, cînd ne-nsurăm ?

— Dar să fim înțeleși înainte de a mă săruta, să ai grijă să te ștergi la nas.

Rîsete, chicoteli în amîndouă colibele.

— Vin eu acuși să vă pun pirostriile ! s-a răstit cel cu vocea groasă, mîniat de-acum de-a binelea. V-am spus o dată să dormiți !

Kuzma nu izbutea nicidecum să-și amintească a cui o fi glasul acela de bas.

Forfota se domolea pentru cîteva clipe, apoi o lua iar de la început. Se auzea din nou

— Mania ! auzi tu, Mania ! Hî-hî-hî...

Mania n-a mai răspuns.

— Fetelor ! Nu mergeți la culeș de stînjenei ?

— Hai, dormiți, ajunge, a răspuns un glas din coliba fetelor.

Treptat, s-a așternut liniștea. Curînd s-au auzit de peste tot sforăituri și mai tihnite, și bolborosite, și întrerupte, și șuierate. Înainte de-o zi grea dormeau oamenii temeinic, ca înainte de luptă.

*

S-au sculat de cum s-a albit puțin zarea dinspre răsărit. Și-au bătut coasele pe piatră și s-au apucat de lucru.

Cei mai tineri nu dormiseră îndeajuns, se zgribuleau în răcoarea dimineții, căscau.

— Binecuvîntează, Doamne! a rostit tare un mujic înalt, drept, lat în umeri (Kuzma a recunoscut basul de aseară), și-a făcut semnul crucii și a dat prima coasă.

S-au pornit să zvonească subțirel coasele. Foșnea iarba sub tăiș.

Înaintau în șir la vale, pe o costișă largă. Bărbații mergeau înainte.

Pe Kuzma îl învățase Nikolai mai înainte să coasească. Mergea în rînd cu muierile, după Klavdia. Klavdia avea pe ea aceeași rochiță ușoară de stambă, cu floricele galbene mărunte pe-un cîmp albastru, în care o văzuse Kuzma pentru prima oară, cu un baticuț alb legat pe sub bărbie, micuță de stat, îngrijită, iute la treabă, părea și ea tot o floricică ivită pe neașteptate în verdele crud al pajiștii.

Kuzma se uita cu drag la ea. „Ce oare mai puteam să-mi doresc, nătărăul de mine" ?

Klavdia se întorcea des spre el, îi surîdea :

— Ține-te bine !

Kuzma nu se cruța. Munca asta îl înveselea ; simțea la fiecare răsucire cum îi vine în tîmple, o dată cu sîngele, un val de putere îndărătnică, rea.

Lucesc prădalnic coasele ca niște limbi de foc albe și reci, cîntă oțelul... Hîșș-ziuu..., hîșș-ziuu... Tresare, își pleacă apoi capul iarba crudă.

Au terminat un rînd. S-au urcat înapoi pe coama dealului și au pornit altul.

Către amiază cosiseră de-acum o postață uriașă. A început să-i dovedească arșița. Au mai tras două rînduri și au luat-o încet spre tabără, la masă. Nu mai rîdea nimeni.

Kuzma era istovit... Îi atîrnau brațele în lungul trupului de parcă nici nu erau ale lui. Nu-i mai venea decît să se lase în brazda de iarbă mătăsoasă, aromitoare și să se uite la cer !

Cineva a arătat cu mîna spre dealul de alături.

— Trag tare Liubavinii. Oh... că mare-i lăcomia omului ! Nici nu le pasă de soare.

Kuzma s-a uitat în direcţia arătată. Pe costişa vecină înainta încet alt şir de cosaşi. În urmă lor rămîneau brazde drepte, parcă trase frumos cu linia, de iarbă cosită. Erau şi muieri printre ei, abia li se zărea petele albe ale basmalelor. „Una dintre ele o fi Mária", şi-a zis liniştit Kuzma.

*

Spre seară, cînd s-a mai potolit niţeluş dogoarea, au cosit iar pînă s-a făcut întuneric bine.

Kuzma abia s-a tîrît pînă în coliba lui. Nici n-a mai vrut să mănînce. Un singur lucru îşi dorea : să se culce... Poftim petrecere, fir-ar să fie ! Să nu mai poţi să-ţi mişti mîinile şi picioarele.

A venit Klavdia la el.

— Ia de mănîncă, ţi-am adus.

— Nu vreau.

— Nu se poate aşa, te lasă puterile de tot.

— Nu vreau... ce, nu pricepi ?

Klavdia şi-a pus palma fierbinte pe fruntea lui, s-a aplecat şi l-a sărutat uşor pe pleoape.

— Bărbăţelul meu drag... Păi, dacă nu eşti deprins. Acu' mănîncă, altfel nu te mai scoli mîine.

Kuzma s-a aşezat, a luat strachina, a sorbit o gură de lapte acru.

— Doamne, ce-am putut să ostenesc, Klavdia !

— Am ostenit şi eu ceva.

— Dar tu măcar umbli, fir-ar să fie ! Eu nici nu mă pot ţine pe picioare.

— Ai să poţi. Te înveţi. Mănîncă acolo, scumpule, lungănuţul meu...

— Să nu-mi mai spui lungănuţ.

Klavdia şi-a dat capul pe spate, a rîs cu poftă.

— Şi-acum ce-ai ?

— Din dragoste îţi zic... De ce te superi ?

— Nu mă supăr... dar parcă m-ai crede aşa, copil mic.

— Tu eşti mare, l-a încredinţat Klavdia şi l-a mîngîiat pe creştet.

Pe Kuzma l-a pufnit rîsul. N-aveai cum să fii supărat pe ea.

Iar au făcut un foc mare și iar s-au zbenguit pînă noaptea tîrziu.

Kuzma se uita uluit la flăcăi și la fete. Oboscala parcă le-a luat-o cu mîna ! „Că n-or fi de fier" ! ?

Au venit și cîțiva flăcăi, cîteva fete de-alde Liubavin, Bespalov, Holmanski. Neamurile astea își făceau tabăra lor la coasă, nu se amestecau cu satul.

Flăcăii locului se uitau strîmb. Nu era dram de prietenie între oamenii ăștia, nici între cei tineri, nici între ăi mai bătrîni.

S-au pornit să zdrăngăne balalaicile. S-a încins jocul. În spița Bespalovilor era unul iscusit tare, Mișka Basovilo, un zdrahon de flăcău, dar neobișnuit de sprinten în mișcări.

Era și aici unul, Pașka Mordvin, mai scund, vioi, cu o claie de păr creț în cap și niște ochi veseli, negri ca smoala.

Din una-n alta, au prins rămășag : care dintre ei joacă mai bine ?

S-au așezat în cerc.

Cel cu balalaica și-a potrivit strunele, a dat semn și s-a dezlănțuit într-o „kamarinskaia" îndrăcită.

Primul s-a repezit la joc Mișka Basovilo. Și ce nu știa să facă, ticălosul ! Își sucea picioarele sub el și-așa, și-așa... țopăia precum codobatura, săltînd din fund. Și deodată se apuca să bată pasul măruntel, de tresălta pămîntul.

Privitorii ba rîdeau în hohote, ba stăteau tăcuți, uluiți de ușurința și vrednicia dovedite în joc de flăcăul acela uriaș.

Își făcea vînt Mișka și se lăsa pe vine cu mîinile în șolduri, făcea tot ocolul cercului, zvîrlind caraghios în lături din picioare... Și o dată creștea, se transforma într-o pasăre cu aripile mari, întinse, căzînd fulgerător din înalturi. Sau se oprea în loc și se lovea iute cu palmele pe genunchi, pe piept, pe burtă, pe carîmbi... Pentru încheiere Mișka s-a ridicat în mîini și a ocolit așa tot cercul, bălăbănind din picioare în urletele entuziaste ale privitorilor. Ce mai, era un dansator de mare soi, un talent înnăscut. Și un rival de temut.

Atîta lucru pricepea și Pașka.

A ieșit și el la mijloc, a așteptat să se potolească zarva... Și-a ridicat o mînă, fandosindu-se un pic și a cerut cu glas smerit :

— Zi-i una de-aia „de sub munte".

Abia dacă au zbîrnîit primele note că Paşka parc-ar fi fost luat de vifor, sfîrlează s-a făcut, titirez... Brusc, s-a oprit într-un călcîi şi a lut-o la pas, cîntînd

Prin grădini, pe după casă
M-am pupat cu una grasă
Ea zicea că nu.. că-i fată
Şi-acum aflu că sînt tată...

Cînta bine Paşka, nu se scălîmbăia. Ştia el şi secretul cumpătării. Întîi le-a luat piuitul la toţi, apoi s-a pus pe treabă liniştit, cu simţire. Mai mare dragul să-l priveşti. Cunoştea şi o mulţime de strigături.

Eu nevasta mi-o iubesc
Nici n-o pun la muncă
Eu spăl rufe, eu gătesc
Ea se plimbă-n luncă.

Şmecher mare Paşka ăsta cînd se-apucă de cîntat stă pe loc, mişcă doar din umeri, iar cum termină cîntarea o ia la joc de nici nu-i mai vezi picioarele... Înfigăreţ băiatul, nu se lasă cu una, cu două.

Bate ploaia streaşina
Na-na-na şi iarăşi na !
Poţi să ai şi şapte fraţi
Că pe mine nu mă baţi !

La sfîrşit a mai băgat Paşka un cuplet de şi-au astupat fetele urechile, iar mujicii l-au pus să-l mai zică o dată.

S-au pus să-i judece care-a fost mai bun. Nu era treabă uşoară... Cei din tabăra vecină ţineau morţiş c-a cîştigat Mişka ; cei din neamul lui Popov, Baikalov, Kolokolnikov şi mai cu seamă Iaşa Goriaci îl susţineau pe omul lor.

— Ce Mişka ? Ce-a făcut Mişka al vostru ? zbiera Iaşa, sărind cu pieptul dezgolit la unul din cealaltă tabără (de acolo i s-a tras şi porecla de „goriaci", cum ar veni „fierbinţilă", că, fie vară, fie iarnă, umbla cu cămaşa descheiată pînă la buric). Ce-a făcut Mişka ? A călcat iarba ca boul la păscut şi gata ! Aşa pot şi eu.

— Încearcă ! Că de gură eşti bun, dar ia încearcă !

Alţi doi, mai încolo, începuseră să-şi dea brînci.

— Băi, gîscane ! Asta să i-o spui lui bunică-ta !...

— Ce te-mpingi, mă ? Ce te-mpingi ? Că ți-oi propti una acuma...

— Arde-i una la ureche, Iașa, să-i sune clopotele-n cap !

— Golanilor ! Coada satului !

— Ia mișcă de-aici... Umflatule !

— Ia mîna de pe mine... Așa, îmi rupi cămașa, ai ?... Romka, ia ține-mi balalaica...

Putea să se încingă o păruială nu glumă, dacă nu se amesteca Fedia Baikalov.

— Hei... hei ! Zît ! Gata cu prostiile !

I-a zvîrlit cu ușurință în lături pe cîțiva dintre cei mai înverșunați iubitori ai artei, i-a potolit.

— Măi, da-s buni amîndoi, fir-ar nasul lor să fie ! a strigat nu știu care.

Asta i-a făcut pe toți să rîdă. A trecut norul. S-a pornit iar jocul, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Din nou s-a pus să zdrăngăne balalaica... Acum s-au prins în joc fetele. Perechi-perechi, cu rîndul, jucau și cîntau.

Kuzma a tresărit văzînd-o pe Klavdia în perechea a doua.

Juca bine Klavdia, cu brațele larg deschise, cu palmele-n sus... tare frumos. Cînd bătea pasul mărunt, parcă nici nu-i mai vedeai picioarele. Capul dat ușor pe spate, mîndră, focoasă. „Se pricepe, a lăudat-o în gînd Kuzma. E nevastă-mea" !

Eh, dacă mi-ar fi spus mămica
Cum e să fii măritată
Nu m-aș fi codit atîta
M-aș fi luat cu el de-ndată...

a cîntat Klavdia, arzîndu-l din ochi pe Kuzma.

Cîțiva au întors capul să se uite la el.

„Ei, asta mai trebuia acum", și-a zis el rușinat, trăgîndu-se ușurel înapoi. Ca să nu fie la vedere, s-a băgat în colibă să asculte mai departe cîntecele. „Da' frumos îi zic... Îți merge la inimă. Dar putea să iasă și cu bătaie, chiar foarte ușor".

Au ținut-o așa pînă noaptea tîrziu.

Kuzma l-a găsit pe Fedia într-una dintre colibe, s-a întins alături de el. Avea chef de vorbă.

— Mi-a plăcut cum i-ai liniștit mai adineaori ! a spus încet Kuzma, cu admirație, pipăind prin cămașă brațul de fier al lui Fedia. Un lucru nu pricep eu, Fedia, cum de-au putut să te bată în halul ăla ? Cînd a fost cu Makar...

Fedia s-a foit pe loc, a tușit în pumn.

— Nu-i nimic, a rostit el încet, tărăgănînd cuvintele. Că m-au bătut nu-i mare necaz. Mai rău o să fie cînd încep eu să bat la ei.

— Îi dibuim noi, Fiodor.

Nu era prea limpede dacă întreabă Kuzma sau zice doar așa.

— Îi dibuim, a spus simplu, cu încredere, Fedia.

— Fiodor, tu ai fost la partizani, nu ?

— Am fost un timp. Războiul Civil ne-a cam ocolit pe noi, cei de-aici, din Baklan. Vreo cinspe inși am plecat din sat, către Strahov. Șase au rămas acolo. Iar unul dintre ai noștri zace într-o groapă comună, nu departe de șosea; era neam cu Iașa Goriaci.

— A fost și Iașa cu voi ?

— A fost, da. E un mijloc destoinic Iașa ăsta.

— Tu ai omorît pe careva, Fiodor ?

Fiodor a zăbovit mult cu răspunsul.

— S-a întîmplat și asta, Kuzma. Așa-i acolo care pe care.

— Te-a durut tare ? l-a întrebat încetișor Kuzma. Atunci cînd Makar...

— M-a cam durut, a mărturisit Fedia. Cînd mi-au dat foc la barbă... atunci a usturat mai rău.

— Acum nu mai doare ?

— Nu-u... Pune și tu mîna.

Fedia a găsit în întuneric mîna lui Kuzma, și-a dus-o la barbă.

— Acum s-a făcut și mai deasă... simți ?

— Îhî. Parc-ar fi de sîrmă.

— Apăi !...

Iar au mai tăcut o vreme.

Într-un tîrziu, cuprins de picoteală, Kuzma a mai mormăit :

— Noapte bună, Fiodor. Știi... parcă m-aș cufunda într-o groapă neagră...

— Dormi. Aici e aerul mai tare. E bine...

L-a învăluit somnul pe Kuzma ca o broboadă moale...

Au cosit tot așa și în zilele următoare. O parte din oameni s-au apucat să vînture fînul zvîntat, să întoarcă

brazdele pe partea cealaltă. Cînd se usca bine, îl făceau grămezi.

Kuzma s-a deprins cu munca, nu mai ostenea așa rău.

31.

Serile erau toate la fel, se prindeau la joc, mai ziceau cîte un cîntec. Uneori se apucau cei mai bătrîni să spună povești ciudate cu tot felul de vrăjitori, spiriduși, iele și alte duhuri necurate. Ceilalți stăteau să-i asculte cu gurile căscate.

Multe lucruri de tot felul a aflat Kuzma în acele zile. Că, de pildă, în tartorul dracilor nu poți da cu pușca decît cu un nasture de aramă, cu altceva nu-l dovedești. Că o comoară nelăsată nimănui cu limbă de moarte are să chinuie a șaptea spiță a celui care a ascuns-o. Pe-un mujic de-al nostru chiar l-a băgat în groapă. Cum ieșea la cîmp, îi răsărea în cale, drept din pămînt, o mînă de om și-l îndemna : ia fă-te încoace. Sau dădea să treacă rîul și, ce să vezi, alături de lotca lui se învește alta, toată numai de aur. Asta-i tot comoara care se cere luată. Iar dac-o iei, tu te-alegi cu păcatul. Stai atunci să te socotești : dacă pui mîna pe ea te omoară păcatele, iar dacă nu, atunci te chinuie ea, comoara, cîte zile-oi trăi, căci ea nu poate zace acolo, în pămînt, ea la oameni vrea s-ajungă.

...Doamne, și cît au trebuit să se roage de un moșneag pînă l-au înduplecat să le povestească încă o dată cum a fost atunci, demult, cînd au încercat să-l fure pe el dracii.

Pe moșul acela îl mai văzuse Kuzma de cîteva ori prin sat ; era mic de stat, cam îndesat, cu un păr alb, bogat, îngrijit pieptănat și cu niște ochi vii, neașteptat de tineri și de-ageri. Îl chema Nikon Degtiarev. Nu mai era decît unul de-o vîrstă cu el la coasă. Ba chiar celălalt era și mai în etate, un bătrînel gîrbov, verzui la față, cu o bărbuță rară, cînepie. „Doar trei fire are, dar și alea-s... dese", rîdeau flăcăii pe seama bărbii lui. Avea și un nume ciudat moș Mahor. Cei doi moșnegi erau prieteni buni. Moș Mahor avea grijă de cai și mai dregea cîte un ham Nikon bătea coasele, potrivea cozi noi la greble și la furci.

S-au rugat mult de Nikon să le spună cum a fost cît pe ce să-l fure dracii. Pînă la urmă s-a învoit.

S-a tras mai lîngă foc, a pufăit ce-a pufăit din țigară și i-a dat drumul...

— Păi, cum ziceam... să tot fi fost asta, dacă-mi aduc eu bine aminte, cam în nouă sute doi sau trei, înainte de gîlceava cu japonezul. M-am prins eu la un chef... că era la vreme de Crăciun. Beau eu o zi, beau două... A treia zi, gata, m-am dus acasă. Încep eu să-mi dau lucrurile de pe mine, cînd mă izbește așa un gînd, parcă mi-a dat brînci : ia hai, îmi zic, să mai trec și pe la cumătru-meu Varlam. Voi n-aveți cum să-l știți pe cumătrul Varlam. Uite, doar Mahor ce-și mai amintește de el. O namilă de om. Cînd răcnea el o dată într-un capăt al satului, își astupau oamenii urechile în marginea cealaltă. Păi, da... Ies eu afară. Se-nserase de-acum binișor. Pișca gerul, spulbera zăpada. Nici n-apuc să trec bine poarta că-mi vine din ulicioară o sanie, în goana mare, cu zurgălăi. Nor de zăpadă în urma ei. Gata-gata să mă dea jos. Se oprește. „Hei ! strigă la mine ăi din sanie. Cumetre ! Am venit să te luăm. Hai cu noi" ! Doi erau : cumătrul Makar Vdovin și cumătrul Varlam. Eu atîta așteptam, mi-am dat drumul în sanie. Au dat ei bice cailor și valea ! Da-ă... Șed eu acolo jos pe-un braț de paie și nici nu pot ține ochii deschiși, atît de iute mînă. Iar cumetrii numai una știu : îndeamnă caii și chiuie. „Unde mergem" ? întreb. Cumetrii n-au zis nimic, doar au rîs la mine. Acum, vezi bine, o fi și peste ei o putere, ucigă-i toaca, mi s-a făcut și mie de-o țigară. Dar și ce poftă aveam de fumat, mă seca la lingurică nu altceva. Îmi răsucesc eu una, dau să o aprind. Scapăr un chibrit — nimic. Stric un băț, două, trei, vreo zece am prăpădit și nu s-a aprins nici unul. Atunci îmi zic eu în sinea mea : „Doamne, ce-o fi de nu pot să-mi aprind nici măcar o țigară" ? Doar atîta mi-a trecut prin minte, iar cumetrii ia-i de unde nu-s, parcă nici n-ar fi fost alături. Și nici în sanie nu mai eram, ci jos, în zăpadă. În jur nici țipenie de om. Întuneric de să-ți scoți ochii cu degetele. Abia atunci mi s-a făcut inima cît un purice. Beția parcă mi-a luat-o cu mîna. Șed eu, va să zică, precum un castravecior. Mai ales că nu prea pricepeam ce-i cu mine. Și-a mai și început să vînture neaua, așa, pe jos, semn că dă să-nceapă viscolul. Ce mă fac ? Aud atunci, departe-departe, niște clopoțel : cling-cling, dling-dling... Parc-ar fi niște căruțași întîrziați la drum de seară. M-apuc eu atunci să zbier cît mă țin puterile : „Nu mă lăsați, fraților" ! Eu strig, eu m-aud, iar clopoțeii cling-cling, dling-dling... Eu de-acolo și mai tare : „Aju-to-o-or ! Scăpați-mă, oameni buni" ! Trag cu urechea... Parc-au stat clopoțeii. Iar m-apuc să urlu. Nu trece mult și se

ivesc două momîi din întuneric. Călări erau. Strigă şi ei : „Unde eşti, mă-ă ? ! Dă glas că doar aşa te găsim". Eu de colo „Aici sînt, băieţi. Uite-mă-s" ! Se opresc ei cam la vreo cinci stînjeni, întreabă : „Care eşti acolo" ? „Om creştin, zic, uite, îmi fac cruce. Sînt lemnar din Baklan, cutărică. Poate-aţi auzit" ? M-a cunoscut unul dintre ei, căruţaş, ghicisem eu bine, înnoptase la mine de vreo două ori. „Cum ai nimerit aici" ? „Nu ştiu, zic, nici eu cum". Cînd am ieşit în drum, abia atunci am aflat unde mă aflu, la vreo şapte verste de sat. Ei, m-aşez eu în vîrful carului şi parcă nu-mi vine-a crede că mă-ntorc acasă. O băgasem binişor pe mînecă. Le povestesc eu căruţaşilor ce şi cum, ăia s-au pus pe rîs. „Acum pricepi şi tu, îmi spun, cu ce fel de cumetri ai avut de-a face" ?

A mai tăcut nitel Nikon, şi-a stins chiştocul, a scuipat în foc şi şi-a încheiat povestea :

— Cam aşa a fost.

Au prins glas toţi deodată. Le plăcuse istorisirea.

Şi-a adus aminte şi altul de una asemănătoare.

— Am auzit şi eu... cum l-au dus pe unul... dar pe ăla l-au luat în baltă. Tot aşa zicea că se-ncinsese un chef ca de zile mari, iar la cîntatul cocoşilor — nici urmă. S-a trezit omul într-un fultan de stuf...

Şi pentru că, se vede treaba, mai fuseseră întîmplări din astea şi toate aveau cîte ceva asemănător, îţi venea parcă să dai mai multă crezare şi poveştii lui Nikon.

— Aşa-i, se mai întîmplă... Cîte nu se petrec pe lumea asta mare.

— Auzi, spurcaţii, ce-o fi în capul lor ?

— La ce le-o fi trebuind să ademenească omul cine ştie unde şi să-l lase acolo ?

S-au mai spus şi altele, despre vîrcolaci... Despre o vrăjitoare cărcia i-a mers vestea...

Pocneau vreascurile în foc, mai rupea cîte-o vîlvătaie cercul de lumină slabă, pîlpîitoare. Iar dincolo, mai sus şi jur-împrejur era noaptea cea uriaşă. Caldă, moale, pierzătoare... Pe-o noapte ca asta te simţi şi tulburat, te şi bucuri fără nici o noimă. Şi nici nu mai ţi-e groază că Pămîntul, fărîmiţa aceasta minusculă, zboară nu se ştie încotro, în nesfîrşit, în necunoscut, în beznă şi nefiinţă. Aici, pe Pămînt, freamătă, roieşte, fierbe, geme, ţipă Viaţa.

Neobosiţi, se cheamă pitpalacii. Foşnesc umed şerpii în iarbă. Picură tihnit seva în mesteceni.

32.

Ziua următoare a avut un început ceva mai neobișnuit pentru Kuzma.

Lucra la întors fînul, împreună cu muierile.

El făcea pereche cu Klavdia. Dacă te uitai la ea, ziceai că-i o jucărie. Înfigea furca în stratul de fîn, se lăsa pe ea cu toată greutatea, proptea coada în pămînt și — hopa ! — întorcea o brazdă întreagă.

A încercat și Kuzma să facă la fel a înfipt adînc furca, s-a opintit în ea și — poc ! — i-a rupt coada.

Klavdia se prăpădea de rîs.

Kuzma a trebuit să se repeadă pînă la tabără să-și schimbe furca.

Lîngă o colibă mai mărginașă, prinsă într-un protap, era o copaie cu un prunc în ea. Mama copilului, vecină de uliță de-a lui Kuzma, n-avea cui să-l lase, că era de țiță, a venit și ea la coasă cu toată lumea. În timpul zilei se îngrijeau de el cei doi moșnegi, Mahor și cu Nikon. Ea venea numai să-i dea să sugă.

Acum nu era nici unul dintre ei prin preajmă.

Încă de departe, Kuzma a văzut ceva negru mișcînd pe pieptul copilului ; îngrijorat, a grăbit pasul... Apropiindu-se, a-nghețat : un șarpe. Năpîrca s-a mișcat, a ridicat încet, unduit, capul la muchia copăii. Se priveau acum ca vrăjiți, omul și vipera. Pe Kuzma l-au uimit mai cu seamă ochii ei mici, reci, nemișcători, ca două picături negre, scîrbavnice.

Ce-a făcut în clipa următoare a fost, poate, mai periculos pentru copil decît pentru el ; s-ar fi putut, pur și simplu, să n-aibă timp să sară destul de repede.

La asta Kuzma n-a mai apucat să se gîndească. S-a repezit la leagăn, a apucat șarpele, după cît se pare, chiar de cap, a dat cu el de pămînt.

În clipa aceea a ieșit și Nikon din colibă.

— Vipera ! a strigat la el Kuzma.

— Unde ?

— Uite, ia !... Uite-o !

Năpîrca se tîra iute peste chelitură spre un pîlc de buruieni.

— Aha-a... Aici îmi ești... Cernia ! Băi Cernia ! a dat glas Nikon.

S-a ivit ca din pămînt un cîine mare, arătos, s-a oprit cu ochii la stăpîn, întrebător.

— Aici ! i-a arătat Nikon.

Din cîteva salturi, dulăul a ajuns din urmă vipera, a prins-o în colți, a zvîrlit-o și a sărit în lături, tăindu-i calea spre bălării. Năpîrca și-a săltat trupul aproape la jumătate, a căscat botul, a început să șuiere amenințător. Dulăul s-a cumpănit pe picioarele de dinapoi. Hait !... c-a dat pe-alături, s-a tras iar înapoi. Timp de cîteva clipe s-au încleștat amîndoi, cîinele și șarpele, de nu mai știai cum să-i alegi. De vreo trei ori a sărit Cernia sus de tot. Vipera a apucat să se adune colac și deodată s-a aruncat ca un fulger negru. Numai o fracțiune de secundă să fi zăbovit Cernia și dădea de belea, l-ar fi săgetat drept în cap. Vipera a picat la pămînt cu un plescăit moale, iar a ridicat capul și a pornit tîrîș spre buruienile salvatoare. Fără să o lase să se dezmeticească, Cernia a sărit din nou la ea. Lăsîndu-se pe picioarele din spate, s-a răsucit iute în loc, să nu-i dea putința să-l înțepe. A scăpat-o din gură, a sărit în lături. Năpîrca era de-acum zdrențuită cam rău și înverșunată tare. S-a pripit. Cernia atît aștepta. S-a năpustit asupra ei cu atîta forță că nici el nu s-a mai putut ține pe picioare, s-a dat de-a berbeleacul, și-a revenit, iar a luat-o în dinți și s-a pus să se-nvîrtească... Bucăți a făcut-o, în cîteva clipe.

Kuzma și Nikon au urmărit lupta pînă la capăt. În tot timpul ăsta n-a scăpat nici unul o vorbă. Numai la urmă, cînd s-a apropiat Cernia de ei, Nikon l-a scărpinat după ureche și i-a spus :

— Bun, băiatu', bun.

Kuzma s-a așezat pe iarbă. Îi tremurau scîrbos genunchii după spaima prin care trecuse.

— Moșule, vipera aia... era în copaie.

— Ce-e ?

— Chiar așa. Trebuia să vă mai uitați și voi... Că doar vouă vi l-a lăsat în seamă, fir-ar să fie !

S-a așezat și Nikon pe-jos, alături.

— Mamă Doamne... ce păcat era să-mi fac ! Numai cît m-am luat cu treaba... și poftim ! Și tu cum ai făcut ?

— Am aruncat-o afară.

— Cum ai aruncat-o ?

— Nu știu nici eu. Cu mîna.

— Și nu te-a mușcat ? Poate n-ai băgat tu de seamă.

Kuzma și-a examinat cu atenție palma.

— Nu, parcă nu-i nimic.

— Doamne, ce păcat era să-mi iau pe suflet ! s-a tînguit iar Nikon. Acum, tu să nu mai spui la nimeni, că înnebunește maică-sa.

— Bine. Dar, oricum, ia și tu seama !... s-a ridicat Kuzma în picioare. Uite c-am și uitat de ce venisem... A-a ! Furca. Mi s-a rupt coada de la furcă.

Multă vreme nu și-a putut reveni după aceea Kuzma. Tresărea mereu, amintindu-și de atingerea rece a șarpelui din mîna lui.

La prînz, cînd s-au tras cu toții pe la colibe să doarmă un ceas-două, pînă trece arșița, Kuzma s-a dus în mestecănișul din apropiere să-și culeagă niște coarne. Îi plăceau bobițele acrișoare, răcoritoare, cu sîmburele lunguiet la mijloc.

N-a trebuit să umble mult pînă a găsit un loc unde era plin de coarne, aproape sub fiecare frunză. S-a tîrît multă vreme în genunchi, printre tufe, nu mai prididea să adune cîte erau. Și deodată a auzit, aproape de tot, vorbă de om... A ridicat capul. Erau cei doi moșnegi, Mahor și Nikon ; ședeau pe un trunchi uscat, cu spatele la el. Trăgeau din țigară, mai schimbau cîte-o vorbă...

— Am vrut să te-ntreb eu mai de mult... E-adevărat, chiar așa a fost ?

— Ce să fie ?

— Cînd te-au furat dracii.

Nikon a rîs scurt, pe înfundate.

— Am știut eu, și-a cîntărit din ochi prietenul moș Mahor. Frumos îți șade !... Și, de fapt, cum a fost ?

— La ce-ți trebuie să știi ?

— Ia mai dă-te tu și-n... Te caută moartea pe-acasă și tu tot mai ai secrete !

Nikon și-a dat șapca pe spate.

— Păi, m-am rătăcit, că eram afumat rău. Am vrut să mă duc pînă la Kuirak și... uite că n-am ajuns.

— Bu-un. Și ce căutai tu la Kuirak ?

— Acum pa... pe toate vrei să le afli ! Că n-oi fi vreun popă !

— Păi, ăsta-mi ești, drace ? Abia acum mă dumiresc. De bună seamă că la ea te duceai... era una acolo, mai tuciurie, așa... Nu mai țin eu minte cum o chema pe păcătoasa aia. Una țigănoasă tare... de făcea și vrăji.

— S-ar putea, a recunoscut Nikon.

Moș Mahor a tăcut o vreme, și-a dus la ceafa plină de zbîrcituri mîna înnegrită, ca o creangă uscată și a spus încetișor :

— Mă duceam și eu pe-acolo, lua-o-ar strechea.

— La vrăji ?

— Îhîm.

Multă vreme nu s-au potolit din rîs, dar fără să se uite unul la altul.

— Ei na beleaua !... Cum ne mai înfățișăm noi acum pe lumea cealaltă ?

Nikon a chibzuit niţel, pe urmă i-a răspuns prietenului pe acelaşi ton :

— Ne rugăm frumos de ei, poate ne lasă. Iar dacă nu ne dau drumul, să ştii că nici aici nu-i chiar aşa de rău.

Kuzma s-a strecurat pe nesimţite din mestecăniş, a luat-o spre tabără. „Auzi, dracii !... Trebuie să ai minte să născoceşti una ca asta ! Şi ce bine le potrivea el aseară" !

Mai tîrziu; cînd se pregăteau să iasă la muncă, pe Kuzma nu l-a răbdat inima, l-a chemat la o parte pe Nikon.

— Am ascultat adineaori, din greşeală, ce vorbeaţi voi... Aşa s-a întîmplat. Zău că n-am vrut. Dar spune-mi şi mie, rogu-te : pentru ce ai spus tu aseară toate... născocirile alea ? Nu vreau să spun că-i ceva rău... doar să ştiu, aşa, pentru mine. Ei ? N-am să spun la nimeni.

Nikon nu s-a tulburat cîtuşi de puţin. I-a zîmbit.

— Păi, ca să fie mai cu moţ. Dacă le spui oamenilor că te-ai îmbătat şi ai rătăcit drumul, se şi plictisesc. Ştiu ei asta mai de mult, că omul beat nici nu-şi dă seama pe unde umblă. Dar poveşti din astea... se întîmplă mai rar. Acuma ştii ?

*

În după-amiaza aceea au spus Doamne-ajută şi s-au apucat să ridice primul stog.

Kuzma împreună cu copiii aveau de adus căpiţele.

Fedia Baikalov stătea la baza stogului. Era fără cămaşă, numai muşchi, cu pieptul neasemuit de lat. Muierile se făceau că nu le place să-l vadă aşa.

— Ţi-e şi frică să te uiţi... Doamne ! Cum se poate ?

La dresul stogului l-au pus pe moş Mahor ; treaba nu era grea, însă cerea multă iscusinţă. Trebuia să ştii să aşezi fînul în aşa fel încît să nu se strîmbe stogul după o săptămînă, să nu pătrundă ploile nesfîrşite de toamnă prin golurile de la margini. Altfel poţi să-i pui cruce. Mucezeşte.

Muierile încărcau nişte clăi uriaşe pe tălpicele trăse de cai (să nu dovedească blestematul de Fedia, că nu le lasă nici să răsufli, tot stă şi-aşteaptă să-i dai la mînă), petreceau o funie peste grămada de fin, iar băieţii mînau apoi caii pînă la stog. Fedia le arăta unde să se oprească.

Desfăcea funia, ținea claia în loc cu furca, iar calul trăgea tălpicele de sub ea... El își scuipa în palme, dădea ocol să vadă cum s-o potrivească mai bine. Înfigea cu nădejde furca, se lăsa puțin din genunchi și...

— Hoo-opa !

Toată claia aceea uriașă se înălța sus de tot cu o ușurință de neînțeles. Fedia țopăia un timp, ținînd-o așa, sus, pînă se proptea bine pe picioare, încordat tot...

— Vine-e !

Își făcea vînt și, gata, căpița era în vîrful stogului.

Acolo era treaba lui moș Mahor, împrăștia fînul, îl netezea, îl îndesa bine cu piciorul. Iar Fedia iar nu mai are ce face, decît să-și scuture firicelele de iarbă din păr. Așteaptă claia următoare.

— Ce faceți acolo ? Ați adormit ? le strigă muierilor.

Lui Kuzma i s-a făcut sete, dar nu mai era apă în căldare.

— Du-te, omule, de bea și, dacă tot mergi pînă acolo, ne aduci și nouă o găleată de apă proaspătă, l-a îndemnat Klavdia.

Kuzma și-a mînat calul spre izvor.

Pe Mária a recunoscut-o încă de departe. I-a stat inima în loc, pe urmă parcă s-a prăbușit undeva...

A oprit calul, a vrut să se întoarcă din drum, dar Mária îl și zărise. Și-a tras iute fusta peste genunchii dezgoliți — tocmai îi spăla o cămașă lui bărbatu-său — și s-a îndreptat de spate.

Kuzma s-a apropiat de izvor.

— B-bună ziua, a spus el și i-a zîmbit.

— Să fii sănătos, a zîmbit și Mária.

Au tăcut un timp, uitîndu-se unul la altul.

— Cum îți merge ? a întrebat Kuzma, dîndu-se jos de pe cal.

Ca prin somn se mișca, îi părea că zboară din munte-n munte.

— Merge... Și tu ?

— La fel.

Calul a întins botul spre apă, surpînd argila uscată din muchia malului.

— Scoate-i și tu zăbala. Nu vezi că-i e sete ?

Kuzma s-a muncit mult să dea jos căpețeaua. Nu izbutea nicicum.

Mária a izbucnit în rîs. Dar nu prea tare, ca să nu-l supere.

— Lasă-mă pe mine.

S-a apropiat, a scos frîul, a rămas alături de el.

Kuzma a simţit în nări parfumul părului ei, gingaş, ca de iarbă arsă la soare. A văzut cum bate uşor pe gîtul ei, sub ureche, o vinişoară albastră, subţirică. A făcut un pas. Ochii verzi ai Máriei s-au făcut mari, cu luciri de curcubeu pornind din mijloc, ca nişte raze.

— Ce-i ? l-a întrebat ea.

A mai băgat de seamă Kuzma că, atunci cînd vorbeşte, i se mişcă uşurel vîrful nasului.

L-a săgetat o durere în coşul pieptului, parcă l-ar fi străpuns un fier încins.

— Ei, ce e ?

— Nu ştiu, a clătinat din cap Kuzma.

— Ne vede lumea, a spus Mária, fără să-şi ia privirea din ochii lui Kuzma. Că stăm aşa... Du-te.

— Îndată...

Kuzma nu s-a mişcat din loc.

Mária şi-a prelins palma udă pe faţa lui, de la frunte în jos... i-a atins umărul.

— Pleacă.

Kuzma s-a răsucit pe călcîie, a pornit spre cal.

Mária a umplut găleata, i-a întins-o.

— Na, atît i-a mai zis, privindu-l cu luare-aminte, puţin încruntată. Acum du-te.

Şi s-a întors cu spatele.

Cît timp a făcut cale întoarsă, Kuzma nu s-a mai gîndit la nimic. Simţea tot timpul atingerea răcoroasă a mîinii ei pe obraz. Oricît încerca, nu putea să se dezlege de simţămîntul acela.

Îl aşteptau muierile să vină cu apa.

Le-a dat căldarea, i-a spus Klavdiei :

— Am o treabă... Vin eu mai încolo.

S-a dus în tabără.

Acolo, ascuns în colibă, s-a culcat cu faţa în jos, strîngînd între dinţi mîneca de la cămaşă. A zăcut aşa multă vreme. S-a sfîrşit. Scurtă i-a fost dat să fie fericirea aceea liniştită, praf şi pulbere s-a ales. Nu mai era în lume decît Mária. Îi rămăsese în ochi aşa cum era cînd i-a întins găleata cu apă, îl privea de jos.

*

Parcă s-a îndurat de el soarta.

Cum s-a întors la lucru, a sosit în goană la ei, venind peste coama dealului călare pe o iepuşoară cu picioarele cam scurtuţe, un flăcăiaş din Baklan.

— S-au arătat ăia, cu Makar ! Caută pulbere, iau hainele oamenilor de prin case...

Fedia şi-a tras repede cămaşa pe el. Au pus mîna pe puşti, cîte erau, s-au săltat pe cai şi au pornit spre sat în fuga mare.

— Treci pe la toţi care sînt din sat, dă-le de veste ! i-a strigat Kuzma flăcăiaşului care călărea alături de el.

Acesta a făcut din cap c-a înţeles şi, fără să încetinească fuga calului, a cotit spre altă tabără.

Caii şi-au potrivit bine pasul. Goneau toţi la un loc, în pîlc. Tropotul copitelor s-a unit într-un singur vuiet surd, ameninţător.

Tot aşa, în goană, au intrat în sat.

Le-a ieşit în cale un bătrîn.

— Aţi ajuns tîrziu. Au plecat ăia...

— Încotro ?

— Naiba-i ştie ! Unul mi-a luat căciula, fir-ar el...

— Unde, în ce parte-au luat-o ? a răcnit Kuzma, jucîndu-şi calul înfierbîntat în jurul moşneagului.

— Ce zbieri la mine ? Ţi-am spus doar că nu ştiu.

— Demult ?

— Nu prea.

S-au împărţit în trei grupuri, fiecare pe alt drum.

Ceata în care era Kuzma a luat-o pe drumul pe care tocmai veniseră, ca să cotească apoi spre bac ; pe celălalt mal al Baklanului, dincolo de mlaştinile împădurite, începeau codrii de fag.

În marginea satului s-au întîlnit cu alţii, vreo cincisprezece, care veneau tot de la coasă. I-au luat şi pe ei.

Au dat un ocol de vreo douăzeci de kilometri. N-au dat de bandă, parc-o înghiţise pămîntul. Nici măcar urme n-au găsit.

S-au întors în sat abia spre seară.

Au venit, pe rînd, şi celelalte cete. Tîlharii scăpaseră.

S-au dus oamenii pe la casele lor să vadă cu ce-au fost păgubiţi. Mare lucru nu furaseră : ceva haine, cizme, curele... În schimb, au luat toată pulberea, cîtă era, din toate casele.

Kuzma a trecut pe la Serghei Fedonici. Acesta era în magazie, abia se ţinea să nu plîngă.

— Mi-au luat securea, nelegiuiţii ! Lor ce le pasă, tot îi strică buza dînd în piatră... Dar eu aveam sculă de meseriaş.

Kuzma s-a aşezat ostenit pe marginea tejghelei de tîmplărie.

Era mai răcoare în magazie, mirosea a talaş şi a mahorcă. Pe pereţi, agăţate în pene de lemn, atîrnau ferăstraie, dălţi, pile, obezi... Într-un colţ stăteau grămadă roţi de căruţă cu şina nemontată.

— Ah, blestemaţii de tîlhari ! îi ocăra Serghei Fedorici, scuturînd amărît din cap. Ce mă fac eu acuma fără secure ?

Kuzma s-a sculat în picioare.

— Dacă întreabă cineva de mine, sînt plecat la raion. Mă întorc repede.

— De ce te duci acolo ?

Kuzma nu i-a răspuns, a ieşit din magazie, a încălecat şi s-a dus.

33.

S-a întors după două zile.

Nici n-a trecut pe acasă, s-a dus drept la sovietul sătesc.

În pridvor a fost întîmpinat de Elizar care părea foarte încîntat.

— Avem un oaspete ! a anunţat el, zîmbind cu înţeles.

Kuzma, nu ştia nici el de ce, a simţit că-l trece un fior rece pe sub inimă.

— Ce oaspete ?

— Grinka Maliughin.

— Nu mai spune !

Kuzma a sărit din şa, a intrat în sediu ; la început şi-a închipuit că a venit Grinka singur, de bună voie.

— Unde e ?

— În cămară.

— L-au prins sau cum ?

— Păi, da. L-a adus ieri Fedia Baikalov. Pesemne că l-a bumbăcit zdravăn pe drum. Abia l-a tîrît pînă aici.

Grinka zăcea cu faţa-n sus pe laviţa din cămară, cu picioarele proptite sus de perete. Scuipa în tavan, străduindu-se să nimerească o muscă. Mereu dădea pe-alături, dar destul de aproape. Nu se ştie de ce, musca se încăpăţîna să nu zboare, doar îşi schimba locul.

Cînd s-a deschis uşa Grinka a întors capul, tot numai zîmbet.

— A-a ! Hai să trăieşti !

— Să fii sănătos, i-a dat bineţe Kuzma tot aşa, vesel. Bucuros să te revăd !

— Mulţumesc ! a răspuns politicos Grinka, fără să-şi dea picioarele jos de pe perete. Tot tu mă duci la post ?

— Nu, acum facem altfel. Cum de te-ai dat prins ?

— Se mai întîmplă, a zis indiferent Grinka şi iar a scuipat în tavan. Se întîmplă să ouă şi cocoşul.

— Zice lumea că tot Fedia te-a prins, aşa-i ?

— Omului ăluia poţi să-i spui din partea mea că am o datorie la el.

Grinka şi-a luat picioarele de pe perete, s-a aşezat pe laviţă :

— Auzi ce fioroşi v-aţi făcut cu toţii ! Cică are datorie... Am mai văzut noi d-ăştia cumpliţii !

Grinka s-a încruntat, cu sprînceana stîngă în sus, cu privirea cruntă, dar n-a putut să ţină mult mutra asta, iar a zîmbit.

— Îmi place de tine, băiete, a spus. Din cîte-mi dau seama, nu eşti chiar prost. Cum îţi zice ?

— Mai odihneşte-te. Stăm noi de vorbă mai tîrziu. N-are să-ţi fie moale, asta pot să ţi-o spun dinainte.

Grinka s-a uitat scurt, întrebător la Kuzma, dar s-a stăpînit de îndată.

— Mie, măi flăcău, niciodată nu mi-a fost moale. Aşa că pe mine să nu încerci să mă sperii.

S-a culcat la loc, iar şi-a urcat picioarele pe perete.

— Ei, ce te-aşteaptă n-ai mai păţit tu, i-a spus liniştit Kuzma, ieşind ; a încuiat bine uşa de la cămară.

Elizar scria ceva, cu fruntea toată numai zbîrcitură de efort, cu capul plecat pe umărul stîng.

— Grinka trebuie păzit ca ochii din cap, a spus Kuzma, aruncînd pe bancă o manta şi un chipiu de ostaş roşu. A, şi încă ceva : de-acum sînt secretar al sovietului sătesc.

Elizar a ridicat capul, s-a uitat lung la Kuzma.

— Pricep.

— Ce pricepi ?

— Că te-au făcut secretar. Eu gîndeam că vii de-acolo preşedinte. Văd că întîrzie ăia să mă dea jos.

— Te dau, n-avea grijă, i-a promis binevoitor Kuzma. Aştia de-aici, din Baklan, au să te dea jos.

Şi a ieşit în uliţă.

Fedia era acasă. I se îmbolnăvise nevasta, iar el se străduia să stea mai mult prin preajma ei.

— Cum de-ai izbutit să-l prinzi ? a întrebat Kuzma, după ce şi-au dat bineţe şi s-au aşezat la masă.

— Mi-a picat singur în mînă. Ieri nu ne-a venit viţelul de la păscut, aşa că m-am dus să-l caut, mai pe seară, dincolo de marginea satului. Cînd colo, ce să vezi ? Vine Grinka. Ei bine... am venit împreună.

Kuzma a rîs, a vrut să-i transmită ameninţarea lui Grinka, dar s-a răzgîndit. Havronia auzea ce vorbeau ei şi s-ar putea să se sperie.

— Acum sînt secretar al sovietului sătesc, l-a anunţat Kuzma.

Fedia s-a uitat cu respect la el.

— Cred că acum Grinka ştie despre ăia, cam prin aceleaşi locuri trebuie să fi stat ascunşi.

— Îl scuturăm noi şi pe Grinka. Unul nu ne scapă !

Prinsese curaj Kuzma, cu toţi era gata să se ia în piept.

— Mi-a spus mie un om mai demult, a grăit cu glas slab Havronia, că ar fi, cică, proşti în dungulițe, în pătrăţele şi de-o culoare. Cînd mă uit la voi, mi-e limpede : voi de-o culoare sînteţi. Ce treabă aveţi voi, ca viţeii, cu banda aia ? Aştia de cînd se ştiu bat taigaua... şi-aşa a fost cît veacul. Şi tot aşa o să fie.

— Tu stai cuminte. Fă-te bine, i-a spus blînd Fiodor.

— O dată ai luat-o pe coajă ca prostul şi tot nu-ţi ajunge ? Află el, Makar, ce vorbiţi voi, ce puneţi la cale ! Aţi şi găsit de cine să vă legaţi... ăsta vă taie-n bucăţi şi nici nu clipeşte.

Fedia şi Kuzma n-au mai zis nimic. Kuzma i-a făcut pe furiş cu ochiul lui Fedia ; au ieşit în ogradă.

— Uite de ce-am venit eu... Liubavinii s-au întors de la coasă ?

— S-au întors.

— Cheamă-l pe Iaşa, mă aşteptaţi aici. Eu trag doar o fugă pînă acasă şi revin îndată. Mergem după aceea să-l arestăm pe Liubavin al bătrîn.

Fedia a rămas pe gînduri.

— De ce asta ?

— Vezi tu, cu aşa m-am gîndit banda e pe undeva pe-aproape, aşa-i ? Dacă află Makar că l-am priponit pe taică-său, o să vrea să-l libereze sau să se răzbune. El e cam răzbunător din fire. Iar noi îi facem primirea, aici. Ce zici ? Bătrînul ce să păţească ? Mai stă şi el nitel locului. Se mai odihneşte.

— Asta se poate, s-a învoit Fedia.
— Eu mă-ntorc repede.

*

Liubavinii tocmai veniseră de la baie.

Emelian Spiridonîci își încălzise la aburi oasele bătrîne, acum stătea lungit pe pat numai în cămașă și-n izmene, roșu tot.

Kondrat se plimba prin odaie și mugea încetișor, îl chinuiau măselele. La coasă, pe căldura cea mai mare, băuse apă rece de izvor și-acum trăgea ponoasele.

Mihailovna punea masa de cină.

În izbă era cald, mirosea a măturică de mesteacăn. Samovarul pîntecos șuiera un cîntecel vesel, punctat de clinchetul mărunt al capacului de alamă. Pe dușumea, pe lîngă sobă, se alergau doi pui de mîță. Unul, ca să scape de urmărire, a sărit în pat și a dat cu ochii de șiretul de la izmenele lui Emelian Spiridonîci. A început să tragă de el. Spiridonîci i-a făcut brînci jos cu piciorul gol.

— Mă gîdili, lua-te-ar !...
— Á ? a făcut Mihailovna.
— Nu ți-am zis ție.

A pocnit ușa de la tindă, a scîrțîit podina sub povara unor pași grei.

— O fi Efim, și-a dat cu părerea Emelian Spiridonîci.

Au intrat în izbă Kuzma, Fedia și Iașa.

— Bună seara.
— Să fiți sănătoși.

Emelian Spiridonîci s-a așezat pe marginea patului, cercetîndu-i îngrijorat pe oaspeții veniți la ceas tîrziu. „O fi făcut Makarka vreo năzbîtie", și-a zis în sinea lui.

A venit și Kondrat din odaie, a rămas în ușă, ținîndu-se de falcă.

— Îmbracă-te, tăticule, vii cu noi, i-a spus Kuzma lui Emelian Spiridonîci.

Acesta, tot cu ochii la ei, nu s-a mișcat din loc.

— Unde, adică, să meargă ? a întrebat Kondrat.
— Cu noi.
— Pentru ce ?
— Îl lămuresc eu acolo...

Kuzma se tot schimba de pe un picior pe altul ; prea era liniște și pace în izbă pentru cuvintele pe care va trebui, pesemne, să le rostească.

— Tu lămurește-ne aici, și-a luat Kondrat mîna de la falcă. Ce să mai meargă acolo ?

— Îmbracă-te ! a spus sever Kuzma, fără să-și ia privirea de la Emelian Spiridonîci.

— Ba nu pleacă nicăieri ! a ridicat glasul și Kondrat.

Emelian Spiridonîci și-a întins mîna către speteaza patului.

— Numai să-mi trag nădragii, i-a spus el fiului.

Au stat toți și s-au uitat cum își îmbracă pantalonii. El se mișca încet, parcă înadins trăgea de timp.

— Nu s-ar putea mai repede ? n-a mai răbdat Kuzma.

— Ia nu te mai rățoi atîtă, a zis liniștit Emelian Spiridonîci. Că eu n-am nici o grabă.

— Ești arestat.

Emelian Spiridonîci și-a mijit ochii la Kuzma.

— Și pentru ce ?

— Pentru ce-ai făcut.

— Uite ce !... Kondrat s-a urnit hotărît din loc, a pornit spre Kuzma. Ia întoarce căruța și du-te-n grijania cui te-a făcut !

De după umărul lui Kuzma, Fedia a făcut jumătate de pas în față, l-a țintuit cu privirea, liniștit, pe Kondrat.

— Nu înjura.

Kondrat s-a oprit... L-a măsurat din ochi pe Fedia.

— Și cu tine ce-i aici ?

— Așa... că cine știe...

Kondrat a scuipat a lehamite, s-a dus în colțul celălalt, s-a așezat pe laviță.

— Matahală !

— Nu înjura, i-a mai zis o dată Fedia.

— Tu ce, oi fi la partizani ? l-a întrebat Emelian Spiridonîci. N-ai încurcat tu nițel lucrurile ?

— Cum adică ? n-a priceput Fedia.

— Ce tot dai ordine aici ?

— Nu dau nici un ordin.

— Gata discuția, a spus Kuzma. Mergem.

Emelian Spiridonîci a început să se îmbrace.

Au ieșit din izbă, au coborît scărița de la pridvor, bocănind din cizme.

— Am și eu o treabă, mică, a spus Emelian Spiridonîci.

— Mergem împreună, i-a răspuns Kuzma.

S-au dus după colțul casei. După un timp s-au întors.

— Acum încotro ?

— La sovietul sătesc.

În noaptea aceea Kuzma a stat de vorbă cu Grinka.

— Stai cam rău, Grinka, i-a spus cu mîhnire Kuzma. Ne-a venit o hîrtie, zice acolo că în cazul tău se aplică pedeapsa supremă.

— Ha-ha-ha ! a rîs cu poftă Grinka. Mare comédie !

— Nu-i de rîs, Grinka, a continuat Kuzma, fără să-şi schimbe expresia feţii. Nu-ncerc să te sperii. Ai fost declarat în afara legii. Primul care te prinde poate să te omoare fără judecată şi fără cercetare. Ba e chiar dator.

— Arată-mi şi mie.

— Ce ?

— Hîrtia aia.

— Nu-i la mine.

— Ha-ha-ha !... Vrei să mă tragi de limbă, dacă ştiu ceva despre bandă. Te citesc ca-n palmă.

— E la raion. Dar mîine-o primesc. Atunci ţi-o şi arăt.

— Nu cred.

— Cum vrei. N-am să mă rog de tine să crezi.

Au tăcut un timp.

Grinka şedea răsturnat pe scaun, nepăsător, dar prin fundul ochilor tot i-a trecut o umbră de îngrijorare.

— Şi tot nu-mi vine-a crede, a mai zis el o dată.

Kuzma a ridicat din umeri.

Grinka şi-a aprins o ţigară.

— Aia de la raion ştiu că m-aţi prins ?

— Încă nu.

— Atunci hai să vorbim şi noi ca nişte oameni deştepţi : eu îţi spun unde se ascunde banda, iar tu mă laşi să mă duc slobod unde poftesc. Tu capeţi o avansare sau cine ştie ce decoraţie, iar mie mi-e dragă viaţa. Merge aşa ?

Lui Kuzma i-au lucit ochii.

— Unde-i banda ?

— Da-mi dai drumul ?

— Îţi dau. Dar mai întîi să-mi spui unde-i banda.

Grinka a izbucnit într-un hohot asurzitor.

— Asta e ! Pîn-aici ţi-a fost, băiete ! Ţi s-a-nfundat ! M-am lămurit : nu-i nici o hîrtie. E-eh, drăguţul de el !...

Kuzma şi-a dat seama că s-a cam pripit. Dar nu s-a pierdut cu firea, şi-a luat o mutră plictisită.

— Am crezut că s-ar putea să fii om cu minte, aşa mi-am închipuit. Acum văd că eşti prost din aia... în pătrăţele.

— Pe tovarășii mei niciodată n-am să-i vînd, a rostit mîndru Grinka, chiar solemn. Dac-o fi să stau la pirnaie trei ani, sau cinci, stau. Nu-i mare scofală. Tot scap. Sau fug. Dar cu hîrtia aia bine-ai tichuit-o, diavole. Cît pe ce eram să te cred...

— Bine atunci, bucură-te tu... că nu mai ai mult.

Grinka a pornit spre cămară, vesel nevoie mare. Iar de după ușă s-a mai și lăudat :

— Rar s-a-ntîmplat să-l păcălească cineva pe Grinka Maliughin. Ține minte.

— Bine, am să țin.

Iar în gînd : „Fir-ar... M-am pripit..."

*

Kuzma a ajuns acasă aproape de răsăritul soarelui. A vrut și el să prindă vreo două ore de somn, dar nu putea deloc. Se tot foia pe sub pilota călduroasă, suspina...

— Nu ți-e bine ? l-a întrebat Klavdia cu voce somnoroasă.

— N-am nimic. Cine vă face pilotele astea ? Mai groase nu se putea ?

— Mereu ești nemulțumit. Ți se dă ce-i mai bun și tu...

— Și ce-i bun în asta ? Să stai îngropat sub un munte de fulgi... fir-ar să fie ! Încearcă de dormi ! Pînă și la forjă-i mai răcoare.

Pînă la urmă, s-a dus de lîngă Klavdia, s-a culcat pe jos. Dar nici acolo n-a putut să adoarmă. Nu era pilota de vină.

Dimineața, cum s-a luminat, a sărit ca ars, a scos-o pe Klavdia din odaie, s-a încuiat și s-a apucat să scobească într-o bucată de cauciuc de la un toc de cizmă veche.

Klavdia i-a bătut de cîteva ori la ușă să-l cheme la masă, dar Kuzma s-a făcut că n-aude. Avea de făcut o ștampilă.

Meseria asta n-o mai încercase vreodată. Dar acum avea nevoie de ștampila asta ca de aer. Își pusese în față, ca model, o adresă oarecare, cu ștampila guberniei.

Lui Kuzma i se întuneca privirea de atîtea litere minuscule, liniuțe, punctișoare, împletituri... În sfîrșit, către prînz ștampila a fost gata.

Kuzma i-a făcut proba pe o foaie de hîrtie. A comparat-o cu cea adevărată... și s-a întristat. Măsluirea sărea atît de tare în ochi încît nu-și putea pune nădejdea decît în marea neștiință de carte a lui Grinka.

Pe urmă s-a apucat să scrie documentul. Acesta suna astfel :

„Dispoziția Nr. 1286.

Către toate posturile din Ținutul Siberiei de Vest.

Se adevereşte prin prezența că Maliughin Grigori...

Kuzma nu ştia cum îl cheamă pe Grinka după tată. A ieşit din odaie să o întrebe pe Agafia.

— Ermolai îi zicea lui taică-său, l-a lămurit Agafia.

„...Grigori Ermolaievici, născut în satul Baklan, pentru faptele sale de tîlhărie se declară în afara legii.

Organele locale din localitatea unde va fi prins Maliughin Grinka sînt obligate să-i aplice pedeapsa supremă, adică moartea prin împuşcare.

Comandant al direcției de ținut a G.P.U."

Kuzma s-a chinuit mult să născocească un nume potrivit pentru comandant. Voia şi un nume cu tîlc, să-l apuce şi mai rău tremuriciul pe Grinka. A aşternut semnătura : „Sablin". Iar deasupra a trîntit şi ştampila.

A stat mult aşa, să-şi admire creația. Acum pînă şi ştampila părea o treabă serioasă, care inspiră respect. „N-are nimic ! Ce-i trebuie lui mai mult" ?

S-a dus la sovietul sătesc.

Grinka se simțea cum nu se poate mai bine.

— Ce-i, copile ?

— Na, citeşte, i-a întins Kuzma ordinul împăturit în patru.

Grinka a ridicat din sprîncene, a luat hîrtia, a despăturit-o. S-a uitat la ea pe toate părțile.

— Ce, nu ştii să citeşti ?

— Asta ? s-a mai uitat-o dată Grinka la hîrtie, în lumină. Nu, băiete, nu ştiu să citesc.

— Hai că ți-o citesc eu.

— Mai bine altcineva...

— De ce ?

— Una scrie acolo, alta citeşti tu. Lasă-că te ştiu eu.

— Cum o să citesc altceva ? s-a înfierbîntat Kuzma. De ce să fac eu una ca asta ? Ce-s prostiile astea ?

— A-a..., a rînjit cu înțeles Grinka. Altul, să citească altul.

— Nu se poate !

Se cam încurcase Kuzma, nu-şi închipuise că Grinka nu ştie să citească deloc, tot sperase că are s-o buchisească el cumva.

— Ordinul e secret, a încercat el s-o dreagă.

Grinka i-a dat hîrtia înapoi.

— Atunci poți să te ștergi cu ea undeva.

Kuzma s-a înfuriat.

— Bine, Grinka !... La îndurare să nu te-aștepți. Eu am vrut să te-ajut, înțelegi... omenește. Dacă tu nu vrei... eu ce să-ți fac ? Astăzi are loc execuția. Am terminat.

Grinka a pornit spre cămară cu pas legănat. Înainte de a intra pe ușă a întors capul.

— Glume d-astea cu mine să nu mai faci.

— Gata. Am încheiat discuția.

*

Tîrziu, după ce s-a ridicat luna, l-au dus pe Grinka la „execuție".

Mai erau trei cu el în căruță : Kuzma, Fedia și Iașa.

Grinka zăcea pe un braț de fîn, în fundul căruței. A încercat să intre în vorbă de cîteva ori cu morocănoșii săi tovarăși de drum ; aceștia nu-i răspundeau.

Au ieșit din sat, s-au afundat în pădure.

L-au ajutat pe Grinka să se dea jos din căruță, l-au legat de un copac. Ei s-au tras cîțiva pași mai încolo.

Fedia și Iașa și-au încărcat puștile.

Grinka urmărea totul cu multă atenție.

În pădure era și mai întuneric. Din cînd în cînd, dădea cîte-o pală de vînt, vuind lugubru prin vîrfurile copacilor. Undeva, se tînguia jalnic o bufniță.

Kuzma a scos ordinul din buzunar și l-a citit cu glas tare la lumina unui chibrit. A împăturit fără grabă hîrtia. Pe Grinka îl ocolea cu privirea.

Fedia și Iașa au dus armele la ochi...

— Opriți ! a strigat Grinka. Vă spun unde-i banda.

Iașa și Fedia așteptau cu puștile la umăr.

— Spune, i-a poruncit Kuzma.

— Eu spun, iar ăștia...

— Nu, a mai zăbovit nițel Kuzma. Dacă spui drept, te iartă. Sigur, nu de tot. Ceva pușcărie tot va trebui să faci.

— Vă spun, draeu' să-i ia.

*

Au gonit înapoi în sat, mai-mai să omoare caii. Sărea sus căruța cînd dădea peste cîte-un bolovan, trosnea și scîrțîia din toate încheieturile.

În dreptul primelor case Kuzma și Iașa au sărit jos din mers, s-au dus să adune oamenii.

Fedia l-a dus pe Grinka la sovietul sătesc, l-a încuiat în cămară și s-a repezit pînă acasă să-și ia calul.

Cînd s-a întors călare la soviet, se adunaseră deja acolo vreo cincisprezece mujici și flăcăi, toți călări și cu puștile la ei.

Kuzma era în sediu, trebuiau să mai sosească vreo opt băieți de nădejde din capătul mai îndepărtat al satului.

În sfîrșit, s-au ivit și ei.

Au pornit la drum.

Kuzma mergea în frunte, împreună cu Fedia. Fedia cunoștea locul arătat de Grinka. Cam la douăzeci de verste de Baklan, în taigaua de la poalele munților.

*

Au mers așa vreo două ceasuri. Luna se ascunsese după un strat gros de nori.

La început drumul a fost destul de neted, pe urmă s-a strîmtat în văioage, n-a mai rămas decît o cărăruie greu de deslușit, strînsă ca într-o menghine între desișul pădurii și un zid de bolovani uriași. Ceata s-a întins într-un șir lung, nici doi cai nu puteau merge alături.

„Și-au ales bine locul, nemernicii", și-a zis Kuzma. Acum trecuse Fedia în frunte.

— Mai e mult, Fiodor ?

— Vreo șapte-opt verste.

A mai trecut jumătate de ceas. Fedia și-a oprit calul.

— Ne apropiem... Ar trebui să nu facem zgomot.

Kuzma a dat porunca în lungul șirului : fără gălăgie !

Au pornit înainte, încet, în tăcere deplină. Kuzma simțea cum îi bate inima, gata să-i sară din piept. Scruta întunericul încordat, de-l usturau ochii. Dar nu putea desluși decît contururile șterse ale munților pe cerul mohorît.

Caii călcau cu grijă pe cărarea de piatră, le mai alunecau copitele. Pe neașteptate, poteca s-a lărgit și a cotit spre dreapta.

— Aici e, a șoptit Fedia, strunindu-și calul.

Kuzma a mai înaintat cîțiva pași, s-a oprit, încordîndu-și auzul. În liniștea nopții nimic nu trăda prezența oamenilor. „Nu cumva ne-o fi păcălit Grinka ?" și-a zis neîncrezător Kuzma.

S-a apropiat din urmă Fedia.

— E aici o vîlcea, ca o căldare... Acolo jos, printre stînci trebuie să-și fi găsit ei adăpost.

— Dacă pornim acuma, îi luăm ca din oală. Aşa-i ?

Kuzma a coborît de pe cal. Le-a explicat, mergînd din om în om, cum trebuie să acţioneze. S-au împărţit în două grupe : una a pornit spre stînga să închidă încercuirea, alta a început să se cațere pe grohotiş în sus ca să ocolească vîlceaua dinspre dreapta ; în partea aceea vîlceaua era închisă de un povîrniş abrupt. Doi flăcăi au rămas în urmă să aibă grijă de cai.

S-au înţeles să nu deschidă focul decît la semnul lui Kuzma.

El era cu grupa din dreapta.

Urcuşul era greu. Înaintau încet pe un tăpşan îngust, agăţîndu-se ba de cîte un colţ de stîncă, ba de cîte o tufă. Deodată, undeva în urmă, i-a scăpat cuiva de sub picior un bolovan mare şi s-a rostogolit cu zgomot în jos, spre vîlcea. S-a făcut liniște. Au înlemnit cu toţii pe loc.

— Care eşti acolo ? s-a auzit o voce somnoroasă din vale.

Tăcere. Lungă, chinuitoare.

— Care eşti ? a repetat vocea, ceva mai îngrijorată.

Iar nimic, nici un răspuns.

În vale s-au auzit paşi, vorbe nedesluşite. Cineva a tuşit înfundat.

Strîngînd în pumn revolverul, Kuzma se întreba înfrigurat : să înceapă acum sau să mai aştepte ? Jos s-a aprins o făclie. Flacăra a pornit să urce spre ei, luminînd bolovanii acoperiţi cu licheni şi cizmele celui ce se apropia.

Kuzma a tras un foc, ţintind ceva mai sus de cizme. Făclia a tresărit, s-a răsucit strîmb în aer şi s-a rostogolit la pămînt. În clipa următoare au izbucnit împuşcături din toate părţile, stîrnind ecouri lungi în toată valea.

Nici cei din vale nu se lăsau mai prejos. Ici-colo, snopuri subţiri de lumină fulgerau în beznă. Bubuiau în neştire sîrmoaicele, tunau înfundat puştile de vînătoare de calibru mare, cu basculă, mai scăpa unepri cîte o plesnitură scurtă, seacă, de carabină, mai încolo lătra metalic un plici cu repetiţie. Şuierau plumbii pe deasupra capetelor.

Kuzma trăgea de după o stîncă, înjurînd printre dinţi. „Altfel ar fi trebuit, altfel !... Dracu-i mai prinde acum printre bolovani ! N-am apucat să-i încercuim... Ar putea să ne scape, dacă pricep că latură cealaltă a rămas liberă. Şi nu-i mare lucru să priceapă, pentru că de acolo nu se trage".

— Fedia ! Să le închidem calea pe partea ailaltă ! a strigat Kuzma.

Şi îndată a văzut că i se adeveresc temerile : flăcările împuşcăturilor de jos au început să se mişte tocmai în direcţia aceea.

— Fug ! a urlat Kuzma. Ne scapă, fraţilor !...

Bum ! Poc ! Tu-tum ! bubuiau armele.

— Înainte-e ! Să nu-i lăsăm să scape !

Kuzma a sărit în picioare şi s-a repezit în jos, împiedicîndu-se în pietre. A auzit doar cum se năpusteşte în urma lui, cu zgomot mare, Fedia. Numai Fedia.

— Şi voi ? ! a răcnit disperat Kuzma spre cei care rămăseseră pe creastă. Voi ce ?

Au mai sărit la vale vreo doi flăcăi. Ceilalţi mai trăgeau cîte un foc pitiţi pe după stînci. Nu prea le ardea să iasă la loc deschis.

Cei din grupa cealaltă n-aveau cum să-l audă, erau departe.

„Am stricat totul", a priceput Kuzma, înaintînd în salturi şi trăgînd în direcţia scînteierilor de focuri.

— S-au dus ! i-a strigat în ureche Fedia.

Kuzma a fugit pînă la stînca următoare, şi-a reîncărcat în grabă revolverul, a mai tras cîteva focuri. „Trebuie să-i urmărim", s-a hotărît el.

Cîţiva inşi, vreo trei, din cealaltă grupă s-au luat şi ei după bandiţii care se retrăgeau. „Bine fac, i-a lăudat în gînd Kuzma. Pînă dimineaţa le venim noi de hac".

— S-au dus, a mai rostit o dată, abătut, Fedia. Acolo au caii...

Kuzma a gemut de ciudă. Dacă aveau minte, ar fi putut să pună mîna mai înainte pe caii aceia !

Într-adevăr, bandiţii îşi lăsaseră caii la păscut dincolo de creastă. Învăţaţi cu focurile de armă, caii nu s-au speriat. Acum tîlharii îi prindeau şi se risipeau în grupuri prin taiga. Cei rămaşi continuau să tragă. Dar şi aceştia erau tot mai puţini. În sfîrşit, a tras şi ultimul cîteva focuri, repede, a sărit pe cal şi dus a fost. Gata. Simplu şi repede, de-ţi venea să şi urli de ciudă.

Kuzma s-a aşezat pe o piatră, şi-a muşcat buza, tare, ca să-l doară. Îi venea să ţipe, să-l ocărască pe careva. Dar numai el era cel care merita să fie ocărît.

Ruşinaţi că au dat greş, înfuriaţi şi mîhniţi, s-au întors la cai. Îşi suflau nasul, tuşeau... Împrejurul caii care, speriaţi de focuri nu se lăsau încălecaţi. Au luat cu ei doi tîlhari răniţi şi au plecat acasă.

Au ajuns în sat la revărsatul zorilor.

Kuzma şi-a deşeuat calul, a intrat în casă, s-a dezbrăcat şi s-a culcat la perete, uşor ca să n-o trezească pe Klavdia. Multă vreme nu i-a venit somnul.

34.

În noaptea următoare a bătut cineva încetişor la fereastra izbei lui Egor.

— Cine e ? a întrebat Egor.

— Deschide.

— Makar ? Egor a tras repede zăvorul. Eşti nebun ?

— Nu aprinde lampa.

Makar a ajuns pe pipăite la peretele din faţă, s-a aşezat greoi pe laviţă, a oftat uşurat.

— Mária e acasă ?

— Sînt aici, a răspuns Mária din fundul patului.

— Bună, Mária.

— Să trăieşti şi tu, Makar.

— Astupă geamurile cu ceva... vreau să mă uit la voi, s-a rugat Makar.

Egor a acoperit ferestrele, în una a agăţat plapuma, în cealaltă faţa de masă. A aprins lampa.

Makar şedea într-o parte, sprijinit de masă. Avea pe el cizme noi, de box, pantaloni buni, de stofă şi o cămaşă de atlas verde, încinsă cu o cureluşă bătută în ţinte. Era frumos şi palid.

— Mi se făcuse dor, a spus Makar, zîmbind ostenit. Cum o duceţi ?

— Să nu te prindă ăştia ! s-a uitat Egor spre uşă, fără să vrea.

— Nu mă prind ei.

Makar s-a ridicat, a scos din buzunar o podoabă femeiască de aur, de pus la gît... Cînd i-a dat-o Máriei, s-a clătinat pe picioare. Era băut.

— Na... să ai un dar de la mine. Că la nuntă n-am apucat să-ţi dau nimic.

— Doamne !... Ce frumoasă e !

Mária şi-a potrivit salba la gît.

— S-o porţi sănătoasă. Dă-mi de-o ţigară, Egor. Avem de toate, dar, uite, tutunul ne cam lipseşte.

Şi-a aprins, s-a aşezat la loc tot aşa, într-o rînă.

— Văd că v-aţi făcut izbă nouă, îmi place.

— De tata ai auzit ?
— Ce ?
— Că l-au închis.
— Am auzit.
— De la cine ?
— Am auzit, așa..., i-a răspuns Makar în doi peri. Au mai tăcut.
— Zice lumea că v-au cam alergat ăștia aseară.
— Ceva-ceva a fost.
— S-a înhămat la treabă găligănul ăla de la oraș... E căpătînos nemernicul. Nu se lasă pînă nu vă găbjește.
— Ei, lasă..., a spus încet, liniștit, Makar. Mai vedem noi cine pe cine-o găbji.
— Pe-acasă ai fost ?
— Nu. Cum o duceți ?
— Merge, a spus scurt Egor, s-a încruntat, a lăsat capul în jos. Binișor.
— Și ai noștri ?
— Bine și ei. Lui Kondrat i-a murit nevasta.
— Să-i fie țărîna ușoară. S-a chinuit destul cu ea Kondrat.
— A plîns acolo, cînd au înmormîntat-o...
— Păi... se obișnuise cu ea. Cum să nu-ți pară rău ? Ați semănat tot ogorul ?
— L-am semănat... și cu ce ne-alegem ? Iar au să ne dijmuiască.
Makar s-a ridicat.
— Ei... mă duc și eu. Dă-mi ceva tutun, să am pe drum.
Egor i-a turnat în buzunar tot ce-avea în pungă.
— Asta-i tot ce am. Mîine ziceam să-mi mai tai.
— Îmi ajunge. Gata, am plecat.
Makar a ieșit. A nechezat ușurel calul sub fereastră... S-a îndepărtat tropotul de copite, înăbușit iute de praful gros de pe drum. Iar s-a făcut liniște.
— Păcat de Makar, a spus Mária. S-a înhăitat cu ăștia...
Egor a suflat lampa, s-a culcat în pat, la margine, abia apoi i-a răspuns :
— Mie parcă nu-mi pare rău de el ?
— Dă-mi mîna ta sub cap, l-a rugat Mária, ridicîndu-se puțin de pe pernă.
— Șezi acolo, a mormăit nemulțumit Egor.
Mária și-a lăsat capul la loc.
— De ce ești așa de morocănos, Egor ?

El n-a mai spus nimic. Se gîndea la frate-său, la Mă-kar. Mária a stat și ea o vreme liniștită, pe urmă s-a ridicat în capul oaselor și a întrebat speriată, în șoaptă :

— Egor !... Dar de unde l-o fi luat ?

— Pe cine ?

— Păi, darul ! Poate a omorît pe cineva ca să i-l ia. Ce zici ?

— Ce știu eu...

— Mă apasă... Acum ce să fac ? Asta-i păcat de moarte !

— Lasă-mă-n pace ! s-a înfuriat Egor. Atunci nu trebuia să primești.

— De unde era să știu ?... Nu mi-a trecut prin cap. Acum ce mă fac cu salba asta ? S-o arunc mîine în rîu ?... Poate să mă și sugrume. C-o fi mînjită cu sînge de om...

— Mi-o dai mie s-o pun bine. Acum dormi, nu te mai foi atîta.

*

Dimineața devreme, cînd a intrat Agafia în odaie, Kuzma și Klavdia mai dormeau încă. El a ridicat repede capul.

— Ce e ?

— Am ieșit acușica în curte și am găsit hîrtia asta în ușă... Na, citește.

Kuzma a desfăcut peticul de hîrtie murdară. Pe ea stătea scris cu creionul chimic muiat în gură, cu litere mari și strîmbe : „Să-i dai drumul lui tata. Altfel te rup în două între doi mesteceni. Așa să știi. Liubavin Makar".

— Ce zice acolo ?

— Ei, așa... Prostii.

— Am crezut că-i o scrisorică de-aia sfințită. Cînd s-a dărîmat biserica, găseau oamenii scrisorele din astea tot așa, în ușă.

— Nu, aici nici nu-i limpede ce vrea să spună. O fi vrut careva să-și rîdă de noi.

— Toate ca toate, dar năbădăioși din ăștia avem destui. Uite, numai anul trecut ce le-a trăsnit prin minte diavolilor. Știi tu căsuța aia cu cercevele verzi, de partea cealaltă a uliței...

— Ce-i cu ea ?

— Stă acolo Fiokla Cernomîrdina, fată bătrînă. I-a mers buhul ce ahtiată e după cîrpe. Cum vede un scutec, cum o apucă pandaliile. Și uite ei, bagabonzii, ce-au

ticluit : au pus tot felul de porcării într-o băsmăluță înflorată și au băgat-o în căsuța pentru grauri, sus în pom. Numai un coltișor au lăsat afară, să se vadă. Se scoală Fiokla într-o bună dimineață și zărește vîrful ăla de basma. „Aoleu, măiculiță, zice, vai ce lucru frumos mi-au adus mie graurii" ! Pune ea scara, se urcă sus și vîră mîna în căsuță... Ce să spun, pînă la cot s-a umplut de scîrnă. Ce-a mai înjurat, Doamne, ce era la gura ei.

— Hm... Cine face năzbîtii din astea ?

— Păi, băieții neînsurați. Umblă toată noaptea ca strigoii și le născocesc.

Cum a ieșit Agafia, Kuzma a sărit din pat, a început să se îmbrace în grabă.

— Ai ciupit din momeală, Makar Emelianici ! a rostit el printre dinți. Te-ai prins, iubitule ! Acum să vedem cum e povestea cu cei doi mesteceni !

— Ce-i cu tine de te scoli cu noaptea-n cap ? l-a întrebat Klavdia.

— Am treabă.

*

Și-a dat cu apă pe față în mare grabă și s-a dus la Fedia, la fierărie. „E îndrăznet tîlharul, și-a zis el în gînd despre Makar. Nu-mi închipuiam că are să se arate aici atît de iute".

Trecînd pe lîngă școala neterminată, Kuzma s-a oprit. S-a uitat îndelung la ea. „Trebuie s-o terminăm pînă mai e încă vreme frumoasă. Asta-ți va fi monumentul, unchiule Vasia".

*

Fedia era în fierărie. Bătea fierul împreună cu Grișka.

— Vino puțin pîn-afară, l-a chemat Kuzma.

Ștergîndu-și mîinile de șorț, Fedia a ieșit în curte.

— Ia uite-te aici, i-a pus Kuzma în mînă foaia de la Makar. Ne-a dat de veste prietenul tău.

Fedia a învîrtit neajutorat hîrtia între degetele lui groase, înnegrite de funingine.

— Care prieten ?

— Makar. Ascultă.

Kuzma a luat scrisorica, i-a citit-o. Fedia s-a luminat la față.

— Îl primim cum se cuvine. De-ar fi să stau un an tupilat pe după gard și tot îl prind.

În liniștea nopții, undeva foarte aproape, au răsunat mai multe împușcături : scurte, lătrate, de revolver și bubuitoare, de vreo trei ori, de pușcă.

Egor a sărit din pat ca ars. S-a repezit la fereastră, dar afară era întuneric beznă. Alte împușcături, părea că se trage chiar sub geam. Tulburată din toropeală, noaptea a oftat mocată : ah ! ah ! ah !

Orbecăind prin întuneric, Egor a dărîmat un scăunel, acum sărea într-un picior, trăgîndu-și pantalonii.

— Aprinde lampa ! O fi Makar...

Mária a găsit chibriturile pe pipăite, abia de-a putut să aprindă fitilul, atît de rău îi tremurau mîinile.

Iar au izbucnit împușcături.

Egor a ieșit în fugă... A lipsit destul de mult. Pe urmă s-a auzit din tindă zgomot de pași împleticiți, apoi glasul lui Makar :

— Ușurel ! Nu așa, tontălăule !... spunea repezit Makar.

Egor l-a împins în izbă, s-a repezit să încuie ușa de la tindă.

Șchiopătînd, Makar a ajuns pînă la pat, s-a așezat. Îi curgea sînge din cizma stîngă.

A intrat și Egor în izbă.

Din ulița iar s-au auzit focuri de armă. Makar s-a strîmbat, a clătinat din cap.

— Mi se prăpădesc oamenii... Pe tine nu te-au văzut ?

— S-ar putea. Am cămașă albă pe mine.

În clipa aceea a lovit cineva puternic în ușă, probabil cu patul puștii.

— Stinge lumina ! a poruncit Makar. Dă-mi pușca.

Mária s-a îndepărtat de fereastră, a suflat în lampă.

— Cartușe ai, Egor ? Pistolul l-am golit.

Fără să scoată o vorbă, Egor a scotocit în grabă pe poliță, s-au auzit căzînd pe jos cîteva cartușe. Makar a scos un sunet ciudat, gutural, și-a încărcat arma.

Iar au răsunat cîteva bubuituri în ușă.

Egor a întins mîna pe perete după cealaltă pușcă, a găsit-o, a luat-o jos. A băgat și el două cartușe pe țevi.

— Du-te la fereastră. Eu păzesc ușa. Nu tragem amîndoi deodată, dădea dispoziții Makar.

— Sînt mulți ?

— Cred că vreo patru.

Trei paturi de pușcă au izbit deodată în ușa de la intrare.

— Dă-te prins! Că tot degeaba..., a strigat cineva de afară.

Makar a trecut pragul, înjurînd și a trăsnit un snop de alice în ușa de la tindă.

I-a răspuns un foc de revolver.

— Dacă-i terminăm pînă dimineața... am scăpat, a rostit printre dinți Makar.

Egor s-a smuls de lîngă geam, s-a strecurat tiptil în tindă.

— Aține tu fereastra, i-a șoptit el lui Makar. Știu eu aici o gaură... să încerc...

Makar a șontîcăit pînă-n marginea ferestrei. De afară a tunat chiar atunci o împușcătură, a zburat geamul din mijloc, împroșcînd toată izba cu o ploaie sunătoare de sticlă. Aproape în același timp a bubuit și pușca lui Egor, din tindă. S-a auzit un geamăt scurt, apoi liniște.

Makar a țipat de bucurie... S-a pus în genunchi în dreptul ferestrei și a tras un foc după o umbră care i s-a părut că a mișcat în fundul curții.

Atunci s-a zdruncinat ușa sub o lovitură năprasnică. A sărit din loc o scîndură. Prin spărtură s-au tras repede două focuri. Egor a sărit înapoi în izbă... Dar a mai avut timp să dea și el un foc prin ușa spartă. S-a pus în genunchi, a început să pipăie înfrigurat pe jos.

Cei de afară iar au izbit în ușă.

— Makar, aici, repede!

Altă lovitură în ușă. A mai pîrîit o scîndură. Și iar s-a făcut liniște.

— Auzi..., a șoptit Makar.

— Ei?

— Rămîi tu la ușă... eu încerc să sar pe geam.

— N-are rost. Mai bine nu, a zis Egor.

Fără să-l asculte pe frate-său, Makar a dat jos cerceveaua cu patul armei. Egor a tras în ușă, prin crăpătură. I-au răspuns de afară două împușcături deodată: în ușă și în fereastră. Makar abia a apucat să se arunce la pămînt.

— Nu, nu merge așa. Pîn-aici mi-a fost, Egor..., a mai spus Makar, cotrobăind pe jos după cartușe. Nu-i de scăpat de-aici. Mai ai cartușe?

— Na aici... eu... mai am două, a zis Egor, bîlbîindu-se nițel.

— Ieși din casă, că altfel e mai rău! a răsunat de afară un glas poruncitor.

Makar a dus repede puşca la umăr, a tras un foc în direcţia vocii.

— Nu le irosi degeaba ! a şuierat Egor.

Makar s-a tîrît pînă la fereastră, a sprijinit ţeava puştii de pervaz şi a spus cu glas tare :

— Mă predau !

— Aruncă arma !

Makar nu şi-a dat bine seama de unde vine vocea, a mai zis odată :

— Mă predau, n-aţi auzit ?

— Aruncă puşca, atîta-ţi spun !

Makar a întors scurt ţeava mai spre stînga şi a tras. Cei de afară au răspuns cu foc.

— Mai ai ? a întrebat Makar.

— Nu, a hîrîit Egor.

— Asta a fost. Gata, frăţioare... Ascunde puşca. Mă predau.

— De ce ?

— Fug eu după aceea. Altfel mă omoară acum, fără multă vorbă. Ascunde-o ca să nu te încurce şi pe tine.

Egor a vîrît puşca sub sobă.

— Uite aici !

Makar a azvîrlit puşca pe fereastră. A clănţănit ţeava, izbindu-se de o piatră.

Egor a aprins lampa.

S-a auzit scîrţîit de paşi în tindă. A intrat Kuzma. Şi-a plimbat iute privirea prin izbă, a văzut-o pe Mária sus pe sobă, palidă ca moartea... A întîrziat cu privirea o clipă mai mult decît i-ar fi trebuit să se lămurească : trăieşte !

Makar stătea lîngă fereastră, zîmbind tîmp, încordat, cu ochii pe lîngă Kuzma.

Egor dădea să se încheie la cămaşă, nu mai nimerea nasturii.

— Mergem, a făcut semn Kuzma cu capul spre Makar.

— Pot s-aprind o ţigară ? a întrebat Makar cu o voce care parcă nu era a lui.

Pînă şi Egor s-a uitat cu mirare la el.

— Ai să fumezi în altă parte. Mergem.

— A-aşa... Nici de-o ţigară nu-i voie ? şi-a făcut Makar ochii mici, pornind încet, cu umărul înainte spre ieşire. Ce-ai de gînd, mă-mpuşti pe drum ?

— Ia-o înainte.

Cînd a ajuns în dreptul lui Kuzma, Makar a încetinit pasul. Kuzma s-a tras puţin înapoi. Makar parcă atîta

aştepta : s-a îndoit de mijloc, ca şi cum nu s-ar mai ţine pe picioare şi l-a izbit scurt, cu sete pe Kuzma direct în falcă, de jos în sus, aruncîndu-l în pat. În aceiaşi clipă s-a şi repezit la fereastră.

Kuzma a dat să se ridice, dar acum a întîlnit pumnul lui Egor ; a căzut grămadă la pămînt, a scăpat revolverul din mînă.

Makar s-a aruncat pe geam... şi acolo a rămas, lovit în plin de două focuri trase de aproape. Nici n-a mai mişcat din picioare ; a căzut lat aşa, din săritură, cu faţa înfundată în ţărîna uscată, călduţă.

Doi oameni înarmaţi au intrat în fugă în izbă.

Egor a ridicat mîinile.

35.

Discuţia cu Grinka a avut loc tot în noaptea aceea, la sediul sovietului.

— Îţi dau drumul, Grinka. Poţi să pleci.

— De tot ?

— De tot. Du-te înapoi la bandă.

— N-aţi izbutit să-i prindeţi ?

— Nu. Dar căpetenie să ştii că nu mai au.

— Unde e ?

— Am terminat cu el.

— Ei, află că nu de căpetenii duc ei lipsă. Şi de ce, mă rog, îmi dai tu mie drumul ?

— Ştii ce m-am gîndit eu ?... Tu te duci acolo, te uiţi bine la ei...

— Nici n-am fost cu ei, a spus Grinka fără chef. Ştiam doar pe unde se aţin...

— Iar acum te duci la ei.

— Dar oricum... de la mine tot nu mai aflaţi nimic.

— De ce ?

— Păi... sînt la fel cu ei.

— Te schimbi tu. Ţi s-a urît de mult cu viaţa asta de fugar. Mi-am dat eu seama.

— Nu, a zis hotărît Grinka. Oi fi tu băiat bun, dar nu pot... Mai bine să nici nu-mi dai drumul.

Kuzma s-a uitat lung la Grinka.

— Totuşi, o dată ni i-ai vîndut.

— Atunci... n-aveam încotro. N-am de gînd să mor ca prostul din cauza lor.

Au mai tăcut un timp.

— Dar cu hîrtia aia m-ai tras frumuşel pe sfoară ! Mi-ai plăcut ! l-a lăudat Grinka.

— Ai băgat-o atunci pe mînecă ?

— Ba bine că nu...

Iar au tăcut. Grinka fuma. Kuzma stătea cu ochii duşi pe fereastră, ţinîndu-se de falcă ; îl durea cam rău.

— Tu ai iubit vreodată, Grigori ? l-a întrebat pe neaşteptate Kuzma.

— Pe cine ?

— Ştiu eu... o fată, o muiere...

Grinka a rîs fără nici un fel de veselie.

— De iubit am iubit eu...

Şi-a pironit privirea la vîrful ţigării, parcă nu se hotăra să vorbească mai departe, să spună lucrul acela, numai de el ştiut. Pe urmă şi-a dat drumul :

— Dar n-am avut parte... Poate şi-acum o mai iubesc pe una.

— Ce vorbeşti ! Ia povesteşte.

— Hm ! a rînjit Grinka la Kuzma. Ţie ce-ţi pasă ?

— Aşa, mă interesează. Că şi eu... Ei, ce mai ? Mă interesează.

— Păi, nici n-am ce povesti. E o văduvă într-un sat pe-aici, nu departe. Are o fetiţă de vreo opt ani... da' nu-i a mea. E făcută cu bărbatu-său. El a părăsit-o mai demult.

— Şi ?

— Păi, asta e... nu mă iubeşte muierea. Iar eu sînt copt după ea. Mi-o fi făcut farmece, altfel nu pricep. Bani ia de la mine, dar cînd vine vorba, să zicem, să rămîn peste noapte, nu mă lasă.

— Şi tu ?

— Eu ce ?... Dac-ar fi să fie, ar trebui să-i ridic fustele şi să-i ard vreo trei curele la fund. Dar nu mă lasă inima.

— Să nu te-atingi de ea. Dacă nu te iubeşte, n-ai ce-i face. E frumoasă muierea ?

— Ea ?... s-a înseninat Grinka la faţă. Mi se întîmpla să mă pătrundă frigul pe undeva, prin inima pădurii, de-mi venea să urlu ca lupii. Dar cum îmi aminteam de ea, poate nu mă crezi, deodată mă treceau căldurile. O minune de muiere. Toată aş mînca-o, putoarea...

— Bine, Grinka. Du-te. Cred c-ai să te-ntorci la noi. Iar muierea bine face că nu te iubeşte. Adună-te şi tu de pe drumuri, atunci are să te iubească. Îţi spun eu c-aşa o să fie.

Grinka a mai zăbovit un timp, nu s-a ridicat, de parcă nu-i venea să plece. Se uita gînditor în flacăra de la lampă. Pe urmă s-a sculat, a pornit spre ieşire. În prag s-a oprit.

— N-am să mai vin, băiete.

— Ba vii. Pun rămăşag, pînă-n iarnă te-ntorci.

Grinka a rîs scurt şi a ieşit, trăgînd cu grijă uşa după el.

Kuzma s-a lăsat cu pieptul pe masă, şi-a pus capul în mîini. A închis ochii. Îl durea falca (mare noroc a avut că nu i-a spart Egor nici un dinte !), îi zvîcnea capul. Drept era că şi cam obosise în ultimele zile. Prea multe s-au adunat deodată... Ar trebui acum să le judece bine pe toate, dar n-avea chef să se gîndească la nimic.

Prin geamul deschis adie de-afară o boare răcoroasă. Undeva, la capătul satului, a cîntat primul cocoş. Pe urmă s-au pornit mai mulţi deodată, din colţuri diferite ; curînd au răsunat din toate părţile chemările stridente, puţin răguşite, cu opinteli : „Cucurigu-u" !

„Acum răcneşte şi-al nostru", şi-a zis Kuzma. (Era un cocoş care venea în fiecare noapte din curtea vecină şi urla pe sub ferestrele sovietului sătesc, de pe gard. Parcă o făcea dinadins, mişelul.)

Într-adevăr, chiar atunci s-a auzit o bătaie puternică de aripi, liniştea nopţii a fost spartă de strigătul de veghe, răsunător, al cocoşului.

„Bu-un ! Încă o dată" !

Dar cocoşul a sărit jos de pe gardul de nuiele şi s-a dus la găinile lui.

Iar s-a aşternut liniştea.

Noaptea plutea mai departe, în tăcere, pe aripile ei mari şi moi.

Fîsîia tihnit lampa, cu drag, chiar lîngă urechea lui Kuzma. Liniştitor, parcă-ţi lua o greutate de pe inimă. „Nu mă mai gîndesc la nimic", a hotărît Kuzma şi îndată au început să-i umble prin minte tot felul de gînduri : despre Grinka, despre Mária, despre fraţii Liubavin. „Am făcut oare bine că i-am dat drumul lui Grinka sau nu ? Îmi spune mie ceva c-are să se întoarcă. Ce facem cu Liubavin, cu bărbatul Máriei ?... Şi Mária ?... Nu, la Mária n-am să mă gîndesc. Nu vreau. Şi nici..." Gîndurile au început să i se învălmăşească. S-au mutat parcă toate mai încolo, s-au îndepărtat, acum îi era tot una...

S-a trezit la zgomotul uşii. A săltat iute capul. În prag era Mária. Stătea cu mîna pe clanţă, se uita la el.

Şi-a zis că visează, a zîmbit. Ea s-a apropiat de masă, s-a aşezat. Îl privea, îl tot privea, atent, cu întristare. „Ce se uită aşa la mine ?... De parc-aş fi murit".

— Am venit la tine... Mi-a spus Klavdia că te găsesc aici.

„Nu e vis, a priceput Kuzma şi s-a zăpăcit de tot. De ce... de ce ea" ?

— Dă-i drumul lui Egor.

— A-a..., i-a scăpat lui Kuzma ; s-a sculat în picioare, iar s-a aşezat la loc. Nu pot să-i dau drumul.

A tăcut, apoi a mai zis o dată :

— Nu pot. L-au rănit pe Fiodor.

Mária îl privea cu luare-aminte.

„Îl iubeşte pe Egor", s-a gîndit Kuzma şi dintr-o dată a înţeles de ce i-a spus cu atîta cruzime şi încăpăţînare că n-o să-l elibereze pe bărbatu-său : pentru că ea îl iubeşte.

S-a ridicat, a început să se plimbe prin încăpere cu mîinile la spate.

— Cum să-i dau drumul ?

Kuzma s-a oprit în faţa ei.

— E nevinovat.

— De ? Şi cine-a tras ? Cine... Nu pot ! Asta este.

Kuzma s-a răsucit pe călcîie şi iar a pornit să umble prin izbă, pînă la prag şi înapoi.

— I-a luat partea lui frate-său.

— Şi ce-are a face ?

— El n-a tras...

— Ba da. Au tras şi pe uşă şi pe fereastră.

— Dă-i drumul, Kuzma, a spus încet, aproape în şoaptă, Mária.

Nu mult, doar o clipă, Kuzma a simţit că se învîrteşte pămîntul cu el... S-au mişcat din loc geamurile, uşa, Mária... Nici nu mai pricepea bine ce se întîmplă, pe ce lume e. Nu-i nimeni, e noapte, Mária stă aşezată la masă, aproape de tot, îmbrăcată într-o bluziţă albă, spălată de multe ori... stă şi se uită la el. Poate totuşi visează ? S-a încordat ca să-şi aducă aminte despre ce vorbea cu ea : despre bărbatu-său. Nu, nu e vis.

— Nu-i dai drumul ?

— Nu.

Mária a izbucnit în plîns, jelindu-se încetişor printre lacrimi.

— Şi eu acuşica... eu ce mă fac ? Ai şi tu inimă, libereazâ-l. Fie-ţi măcar milă de mine... Ce mă fac eu singură ? Că nu mai e mult pînă să... El n-are nici o vină...

Kuzma nu mai ştia ce să facă. Să se ducă de-acolo, să plece, asta era cel mai bine Dar cum, unde era să se ducă ?

— Nu plînge. Nu trebuie... De ce-o iei aşa ?

— Cum să nu plîng, Kuzma ? Vezi, îţi cad şi-n genunchi.

Şi, într-adevăr, s-a lăsat jos, la picioarele lui. Kuzma a prins-o în braţe, a ridicat-o.

— Nu plînge... Ajunge. Nu trebuie să plîngi.

Niciodată chipul ei nu i-a fost atît de aproape, atît de necrezut, neaşteptat de aproape. Şiroind de lacrimi, chinuit de grijă, frumos, cel mai drag chip.

Kuzma a închis ochii, s-a întors cu spatele. S-a îndepărtat, clătinîndu-se, spre fereastră... S-a aşezat în pervaz.

— Du-te, Mária. Mi-e greu. Pleacă. Am să-i dau drumul lui Egor.

*

În zori s-a pornit să plouă. Şuiera vîntul printre crengi. Au lovit moale în geamuri primele picături mari şi rare. Pe urmă au început să răpăie mărunt şi tare pe acoperişul de tablă. A venit o adiere de praf şi de scîndură veche...

Clipocea ploaia, vuia, plesnea... Îşi juca mulţimea de picioare lungi în pridvor... Bătea răsunător şi vesel în găleata uitată într-un par. Susura suspinînd pe sub ferestre. Ai fi zis c-o s-o ţină mult aşa. Dar s-a terminat la fel de neaşteptat după cum şi începuse. A mai foşnit o dată prin frunziş o boare de vînt şi s-a făcut linişte. Mai scăpa doar cîte-o picătură din streaşină, plescăia în băltoace.

*

Începea o dimineaţă senină, liniştită. Un soare rotund şi mare s-a rostogolit de după munte în cerul albastru, spălat de ploaie. Fumega pămîntul ud, scăpînd norişori de abur cald, şi respira, respira adînc.

*

Seara tîrziu a intrat Efim Liubavin în curte la Egor. S-a uitat lung, curios, la uşa spartă, pe urmă a deschis-o şi a strigat încet, fără să intre în izbă :

— Egor ! Eşti acasă ?

— Aici sînt, i-a răspuns dinăuntru Egor.

— Ieşi în ogradă să tragem o ţigară.

S-a ivit şi Egor, scuturînd rotocoale mici de talaş de pe cămaşa neagră.

S-au aşezat pe un buştean, lîngă grajd.

— L-aţi înmormîntat ? a întrebat Egor.

— L-am înmormîntat. Tu de ce n-ai venit ?

— Nu pot să-l văd... aşa.

— Ce-a fost acolo..., a oftat Efim. Pe mama au trebuit s-o stropească cu apă ca să-şi revină-n simţiri.

Egor a scrîşnit din dinţi, şi-a lăsat capul în jos.

— Zăcea acolo... alb la faţă, frumos, povestea Efim. Ca lăstarul de salcie. Parcă s-a făcut dintr-o dată mai mare.

— Unde l-au nimerit ?

— În coaste, uite aici, i-a arătat Efim cu mîna ceva mai jos de inimă, ...şi la tîmplă, cu-o alică mare.

— Nu le-o uit eu niciodată, a făgăduit încet, dar hotărît Egor.

— Uite, tocmai de aia am trecut pe la tine, a zis Efim, uitîndu-se pe sub sprîncene la fratele mezin. Primul lucru : să nu-ţi treacă prin cap să-ţi dai drumul la gură. E încă mare lucru că ţi-au dat drumul. Puteai s-o păţeşti de să nu te vezi.

Efim a tăcut un timp, pe urmă a întrebat, coborînd vocea :

— Pe Fedia care dintre voi l-a nimerit ?

— Unde a luat-o ?

— În piept. Dar aşa, mai pe deasupra, chiar în clipa aia s-o fi întors. Au adus un doctor de la oraş. S-a dus ăla lungu' după el. A stat mult să-i scoată alicele din carne.

— Trebuia dat cu poştie.

— Nici pe Makar să ştii că nu-l aprob, a început iar Efim, serios, cu judecată. El, răposatul, de mic atîta avea în minte : una-două, să sară la bătaie. De cîte ori nu i-am spus : „Ai grijă, Makar, să nu dai de dracul". Şi ? Dar parcă stătea el s-asculte !

Egor tăcea, muşcînd un pai între dinţi.

— Gata, Egor, am înţărcat bălaia... Acum totul e să-ţi ţii gura şi să nu faci prostii. Aşa a fost să fie, ne-au încălecat ei. Dacă nu ne-am priceput...

Egor a scuipat paiul din gură, s-a uitat încruntat la frate-său.

— Tare ești tu... deștept, Efime! Așa cum spui tu, ei să ne-mpuște, iar noi să ne ținem gura?

— Auzi, vă împușcă!... Dar voi ce, n-ați tras? Pe moșneagul ăla de la oraș cine l-a curățat? Nu voi oare?

Egor nu i-a răspuns. A adunat alt pai de jos. L-a strîns între dinți.

— Mária a vorbit de te-a scos de-acolo?

— Da, ea.

— Nu prea mă dumiresc eu cum de ți-au dat drumul. Parcă nu se prea leagă...

— Da' ce?

Egor a sucit capul atît de iute încît i-a trosnit ceva în ceafă. S-a și albit la față.

— Bănuiesc ei, pesemne, că ai vreo legătură cu banda ălora... Cred c-au să stea cu ochii pe tine.

Egor s-a întors într-o parte, a rostit cu glas stins, ostenit:

— N-au decît.

Au mai tăcut.

— Nu mă înțeleg deloc cu tata, s-a plîns Efim. S-a prostit de tot la bătrînețe: cumpără acum nu știu ce armăsari, niște treierători... Și-a și găsit cînd s-o facă! Înainte de a fi omorît Makar, a adus vreo doi hoinari de pe la Mangur. Două zile au cărat lemne pentru el; ei bine, le-a dat ceva de băut și le-a făcut vînt, nu le-a plătit nimic. Aștia fuga la sovietul sătesc. Tot a fost bine că era Elizar acolo. A venit cu ăia doi la tata. Iar tata s-a pus să zbiere și la Elizar. Pînă la urmă tot nu i-a plătit.

— El cum e acum, după priveghi? a întrebat curios Egor, mijindu-și ochii niței.

— E-a doua zi de cînd bea. De cînd s-a întîmplat cu Makar... de fapt de-atunci a-nceput.

— Eh, Makar, Makar..., a murmurat Egor, lăsînd capul în jos. Mi se rupe inima cînd îmi amintesc. Cum de-au putut să-l dea gata atît de repede!... Ai pe-acasă niște samogon?

— Am ceva.

— Haidem, măcar să beau. Poate îmi mai trece.

S-au ridicat și au pornit pe uliță, mari amîndoi, copleșiți de durere. Efim își sufla nasul în marginea drumului și vorbea întruna. Egor mergea cu ochii în jos și nu puteai să-ți dai seama dacă ascultă ce zice Efim sau se gîndește la ale lui.

36.

Fedia zăcea înfăşat de la gît pînă la brîu. Era foarte slăbit. Dormita sau stătea cu ochii în tavan mai tot timpul, parcă dus pe gînduri.

Havronia nu se întremase nici ea după boală. Zăcea şi ea pe sobă.

Iaşa Goriaci şi Kuzma veneau adesea pe la ei.

Iaşa povestea ce mai e nou prin sat, mai zicea cum şi de ce a avut iar o „bătălie" cu nevastă-sa.

În viaţa de familie Iaşa Goriaci nu prea avusese noroc, ba s-ar putea spune chiar că-l urmărise un ghinion negru şi fără speranţă de îndreptare. Vinovat de toate astea era Domnul Dumnezeu.

Nu se ştie de ce (iar Iaşa nu explicase asta niciodată) îi purta pică lui Dumnezeu încă din copilărie. Iar cînd au venit unii de la raion să hotărască soarta bisericuţei vechi din sat, el a fost primul care s-a arătat dornic să se urce în ţugui şi să dea jos crucea. S-a urcat şi-a dat-o jos de faţă cu tot satul. Cîte blesteme nu s-au rostit atunci, în gînd sau cu glas tare, împotriva lui Iaşa ! Fiecare pas al lui pe acoperişul bisericii a fost pîndit cu încordare de zeci de priviri. Aşteptau cu toţii : acuşi îi alunecă piciorul şi o ia la vale. Dar Iaşa n-a alunecat. A ajuns în vîrful turlei, a scos securea de la cingătoare, şi-a scuipat în palme şi a lovit cu sete în talpa sfîntului însemn. A clintit crucea, a smuls-o din locaş, a urmărit-o din ochi cum cade la pămînt, s-a îndreptat de şale şi i-a întrebat pe cei de jos :

— Ei, cum de nu m-a trăsnit ?

Nu i-a răspuns nimeni.

Chiar a doua zi credincioşii au fost uluiţi de vestea unui nou sacrilegiu nemaiauzit : într-o singură noapte Iaşa îşi meşterise o uşiţă la cocină din cea mai mare icoană a bisericii. S-au adunat bătrînii, au vrut să-l bată pe Iaşa, dar el a ieşit cu puşca în uliţă şi nu s-a mai apropiat nimeni. S-au dus şi la judeţ să se plîngă de nelegiuirile lui Iaşa. A venit de-acolo un şef şi i-a poruncit să scoată icoana.

Nevasta lui Iaşa, o muiere negricioasă, urîtă foc, ba pleca de la el, ba se întorcea, îl ocăra, plîngea, se ruga de el... Fără nici un folos. Iaşa o ţinea pe-a lui. A învăţat „Internaţionala" şi o interpreta în fiecare dimineaţă, stînd în colţul din faţă în poziţie de drepţi. La cuvintele „Sculaţi, nu-i nici o mîntuire..." Iaşa dădea

drumul la voce atît de tare că se-auzea și la vecini. Cei din casele mai apropiate își făceau cruce. Cît timp cînta, nevastă-sa își făcea de lucru prin ogradă. Rămînea în izbă numai cu socru-său, tatăl nevestii, Stepan Mitrofanîci Zlobin, un bătrîn sfrijit, țintuit de mulți ani la pat de o boală neînțeleasă : îl lăsaseră picioarele.

Cînd termina de cîntat, Iașa scuipa de trei ori în colțul unde atîrnaseră pe vremuri icoanele și spunea :

— Na, fie-ți barba a dracului, țap bătrîn.

Cucernicul de Stepan îi zicea aproape plîngînd :

— Cum de nu te-nghite pămîntul, afurisitule ! Las-că vine ea, ziua cînd ai să arzi pe jar, cu apostații, în flăcările iadului...

— Ajunge, îi spunea domol Iașa. Trei sute de ani am fost ținut în întuneric. Nu mă sperii eu de tăciunii ăia ai tăi. Că nu-s fricos din fire.

— Nu huli, antihristule ! Și tîmpit pe deasupra ! Ce ți-aș muta eu fălcile dac-aș fi în puteri...

— Atunci șezi acolo și mai taci din gură. Dacă-i așa de bun Dumnezeu ăsta al tău, atunci de ce nu te pune iar pe picioare ?

Aflînd de toate astea, Kuzma s-a apucat o dată să-l iscodească pe Iașa de ce-l urăște acesta cu atîta înverșunare pe Dumnezeu. Pînă la urmă, Iașa i-a povestit în mare secret :

— Am fost singur la mama și-mi era tare milă de ea. Eu tată n-am avut... Adică, sigur, am avut, dar nu știam nimic de el.

— Cum așa ?

— Ei, cum se mai întîmplă... M-a făcut din flori. Așa-a... Cînd am crescut ceva mai mărișor și am început treptat să pricep ce cu ce se leagă, am băgat de seamă că vine prea des popa pe la noi pe-acasă. Cum se întunecă, cum mă trimite mama după cine știe ce tocmai în capul celălalt al satului. Cum ies eu, cum intră popa. Mi s-a pus pe suflet. Nu mai îmi găseam locul. Într-o seară am luat pușca, am încărcat un cartuș cu sare de bucătărie și-am stat la pîndă după popă. Cînd a ieșit de la noi din casă, abia a coborît din cerdac, eu, trosc, îl căptușesc la fund cu un pumn de sare d-aia grunjoasă. Să-l fi văzut cum a sărit în sus ! Și cum a luat-o la sănătoasa !... Eu să mor de rîs, nu altceva. Ei, pînă la urmă a aflat cine i-a

făcut pocinogul. A zăcut popa ce-a zăcut în vîrful sobei, pe urmă m-a momit într-o seară în biserică şi-atît m-a tîrnosit cu o cruce de aramă că vreo lună de zile nu m-am putut da jos din pat. Eu ţipam să dărîm biserica, iar el, ticălosul, mi-a înfundat poala anteriului în gură şi-mi tot dădea cu crucea pe la coaste. Două mi-a rupt. Da-a... Iar mama s-a îmbolnăvit atunci şi s-a prăpădit. Era încă tînără, săraca. Cînd trăgea să moară m-a chemat la ea şi mi-a zis, cum ar veni, că popa ăla e tatăl meu. Atunci l-am urît pe popă şi mai rău ca înainte. Din cauza lui, tîrîtură blestemată... el a băgat-o în mormînt înainte de vreme. Era plăcută la înfăţişare... săracă, bineînţeles, dar, oricum, şi-ar fi putut găsi ea un flăcău. Şi-atunci, hop, m-am ivit eu. Cine s-o mai ia aşa, cu copil ? S-a chinuit ce s-a chinuit şi şi-a dat duhul. N-au mai ţinut-o puterile. Am rămas singur pe lume. Atunci am aflat şi eu ce-i amarul. Rude n-aveam de nici un fel, eram încă un copilandru... Nici nu-mi vine să-mi amintesc. Mă tocmeam şi eu ca argat, munceam, cum se zice, cu ziua, cu bucata, una-două şi gata ! Iar el trăia tot aici, la noi în sat, măcar o dată să-mi fi întins o bucată de pîine : na, mă, şi ţie de mîncă. Că, orişicît, eram băiatul lui ! Pentru nimic în lume ! Cînd se întîmpla să mă întîlnească pe uliţă întorcea capul. Eh, ticăloasă făptură... sfîntul părinte ! Atunci mi-a căşunat mai tare şi pe Dumnezeu. Oricum, tot i-am făcut-o. Avea el un căsoi ma-are, clădit în cruce. I-am dat foc. A ars pînă-n temelii. Cu ce ochi se uita la mine atunci popa ! Dac-ar fi fost pe-a lui, m-ar fi păpat cu oscioare cu tot. Ştia gînsacul că eu i-am pus foc, dar ia încearcă de dovedeşte... Şi-a făcut altă casă, ce-i drept, ceva mai mică. I-am dat foc şi ăleia. Atunci nu l-au mai ţinut balamalele, s-a mutat în alt sat, în Verh-Máliţa. M-am gîndit eu să trag o fugă pînă acolo, să-i mai pun foc o dată, dar mi-a fost milă de ăia mici ai lui. După un timp m-am însurat şi eu. M-am luat aşa... n-am stat s-aleg. Argat, n-aveam nici curte, nici casă. Care a vrut să mă ia, pe aia am luat-o. Cam aşa a fost, prietene. Vezi şi tu cum e viaţa omului !...

*

Prietenia dintre Iaşa şi Fedia Baikalov era veche şi înduioşătoare. De fapt, din tot satul numai Fedia ce mai voia să ştie de Iaşa, iar Iaşa îl răsplătea cu o iubire şi un devotament fără margini.

Venea la el, se așeza în capul patului și-i istorisea ore în șir tot felul de fleacuri, numai să-i țină de urît prietenului.

Trecea și Kuzma în fiecare zi pe la Fedia.

Odată Havronia l-a chemat mai aproape și i-a spus la ureche încet, să nu audă Fedia :

— Tu, băiete, să nu mai vii pe la noi.

— De ce ? a întrebat Kuzma, tot în șoaptă.

— Că-mi prăpădești bărbatul, d-aia. Vezi și tu cum e el.. Mi-l omoară ăștia de tot, cine știe pe unde. Nu-l mai viri în treburile alea, ale tale. Și nici să nu mai vii. Spui și tu că n-ai timp... Așa poate-i trece și lui.

— Ce tot șușotiți acolo ? a întrebat Fedia, trăgînd bănuitor cu ochiul la nevastă-sa.

Kuzma a plecat de lîngă Havronia, mirat și supărat de rugămintea ei de muiere fără minte.

— M-a rugat să-i fac rost de-o doctorie, l-a liniștit el pe Fedia. „Auzi, ce șireată s-a făcut ! și-a zis. Ba tot am să vin. Că doar nu vin la tine".

*

Și mai venea cineva la Baikalovi în fiecare zi : Mária.

După ce-i pleca bărbatul la muncă, se ducea fuga în izba de alături, la Baikalovi. Mulgea vaca, punea pîinea la copt, le dădea bolnavilor de mîncare...

De cum se lumina de ziuă Fedia începea să o aștepte pe Mária, tresărea la orice zgomot și se uita spre ușă.

Iar cînd se ivea, în sfîrșit, nu-și lua de la ea ochii lui buni, cu o lucire blîndă. Nu vorbea aproape deloc. Doar o privea.

Mária se purta în izba lor ca la ea acasă, avea spor la toate. Uneori, simțind privirea lui Fedia, se întorcea spre el și îi surîdea. Fedia se roșea la față, zîmbea și el sfios. Își muta ochii.

Havronia se băga tot timpul, așa i se părea lui Fedia, cu tot felul de sfaturi de prisos, îi spunea Máriei unde e tuciul sau cana, unde să pună smîntîna pe care tocmai o culesese...

— Máriuška, spunea ea cu voce plîngăreață, vezi tu de strecoară, draga mea, laptele ăla și toarnă-l..., e acolo, sub laviță, o găletușă smălțuită, toarnă-l în ea și du-l în beci.

Cînd isprăvea cu treburile, le dădea să mănînce.

Se așeza pe pat, lîngă Fedia (el iarăși roșea), își punea strachina cu supă pe genunchi, iar Fedia, ținînd lingura

în mîna cea bună (cealaltă o avea legată în feşe de trup), lua cu grijă din strachină, să nu-i scape vreun strop Máriei pe fustă. Mária se uita la el şi cîteodată mai spunea :

— Tare mai eşti tu, Fedia ! Cîte-ai mai tras şi tu...

Fedia mişca din sprîncene, căuta cuvîntul acela, mai potrivit şi nu-l găsea. Zîmbea încurcat şi spunea :

— Ei, asta-i... ce mai...

Odată s-a uitat lung la ea şi i-a trîntit-o aşa, deodată :

— Rău ai făcut că nu l-ai luat atunci pe Kuzma.

Acum a roşit Mária. Şi-a îndreptat părul, şi-a atins cu palmele obrajii aprinşi. A zăbovit cu răspunsul.

— Să nu mai vorbim de asta, Fiodor.

— De ce ?

— Aşa... nu trebuie.

*

Într-o zi Egor s-a întors de la lucru mai devreme ca de obicei. În vreme ce deshăma calul a zărit-o pe Mária dincolo de gard, în ograda Baikalovilor. A strigat-o. A intrat în izbă, a aşteptat-o să vină.

În scurt timp a venit şi Mária.

— Unde-ai fost ? a întrebat Egor.

— Le-am dat Baikalovilor o mînă de ajutor...

— Dacă te mai duci pe-acolo, te zvînt în bătăi.

— Păi, zac amîndoi, sînt bolnavi !

— Dac-ar fi după mine, n-au decît să crape şi mîine. Măcar se mai ieftineşte sarea.

37.

Au reluat lucrările la construcţia şcolii.

Acoperişul era deja ridicat, acum aşterneau duşumelele, puneau cercevelele, uşoarele...

Într-o zi, mai de dimineaţă, s-a ivit acolo Efim Liubavin.

— Aş vrea să v-ajut şi eu, a spus el, zîmbind, către Kuzma.

— Bună treabă, a zis Kuzma, dar a şi băgat de seamă că şi Liubavinul ăsta are ochii la fel ca toţi ceilalţi, zeflemitori şi răi.

Ca şi înainte, Klavdia venea la şcoală la ora prînzului, îi aducea în coşuleţ piroşte sau turtiţe la fel de gustoase.

Numai că, nu se știe de ce, nu mai purta cu ea bucuria de altădată.

Kuzma se așeza în tăcere pe un buștean mai încolo, mînca tot așa, fără să scoată o vorbă.

Klavdia nu putea să nu observe această schimbare, dar nu zicea nimic. Văzute din afară, toate păreau ca înainte, neschimbate.

O singură dată a ridicat Kuzma ochii la ea și a rămas uluit. În privirea Klavdiei, mereu atît de veselă și de liniștită, se citea o deznădejde atît de neagră încît el s-a zăpăcit cu totul.

— Ce-i cu tine, Klavdia ?

— Ce să fie ?

— Îmi pare... De ce ești atît de tristă ?

— N-am nimic, a rîs Klavdia fără haz. Ți s-o fi părut.

Kuzma s-a hotărît să stea de vorbă cu ea chiar în noaptea aceea.

Dar nici noaptea n-a vrut să vorbească despre gîndurile care o chinuiau. Numai după ce a îmbrățișat-o Kuzma și a mîngîiat-o, abia atunci a izbucnit în lacrimi și i-a zis :

— Ești topit după Manka... Văd eu. Știam totul, știam bine dinainte c-ai să tînjești după ea, dar nu puteam face nimica-a...

— Termină acum, ascultă...

Însă nu știa Kuzma ce să-i spună. Iar dacă era lumină, nici n-ar fi știut cum să-și ascundă privirea.

— Am crezut că te obișnuiești... c-ai s-o uiți.

— Încetează, Klavdia.

Kuzma i-a sărutat buzele uscate, arse de vînt și, fără să vrea, i-a trecut prin minte : „Nu, parcă nu-i ce trebuie".

— Cînd am trimis-o atunci la tine, la sediu, simțeam că mi se rupe inima... Știam eu...

— Gata, ajunge ! Îți dai drumul la gură de nu mai poți să te oprești. Ce-are sovietul cu povestea asta ?

Kuzma a întors capul, a rămas cu ochii la fereastră. Pe cerul întunecat juca undeva, departe, o pălălaie trandafirie. Gîngureau șoptit frunzele de mesteacăn... Scîrțiia cumpăna fîntînii în bătaia vîntului, se lovea cu un pocnet înfundat ciutura de ghizduri.

Cu capul pe brațul bărbatului, Klavdia s-a mai liniștit : poate că adormise sau, cine știe, poate o mai muncește gîndul acela, cel mai amarnic, cel pe care nimeni nu l-a gîndit vreodată pînă la capăt.

38.

Egor scotea buturugile din pămînt ca să-şi lărgească ţarina. Ostenea cam rău. Venea seara tîrziu, îmbuca ceva în grabă, se dezbrăca şi cădea în pat. Iar Mária aprindea lampa şi se apuca să coase nădragi şi cămăşuţe pentru frăţiorii şi surioarele ei mai mici. Lucra şi se gîndea, se tot gîndea.

Arareori mai venea cîte-un musafir pe la ei.

Într-o zi, dimineaţa devreme, s-a ivit Emelian Spiridonîci.

A cercetat cu pasul toată curtea, s-a uitat în ţarc, în grajd, a încercat cu mîna stîlpii, parii de la gard. Abia pe urmă a intrat în izbă. După ce a dat bineţe, a zis :

— La ţarcul ăla trebuie schimbat un parmac, e putred tot.

— Ştiu. N-am avut vreme de el, a răspuns Egor.

Mária s-a grăbit să pună masa. Nu vorbea.

Emelian s-a mai plimbat prin izbă, s-a uitat dacă-s spălate geamurile, a bătut cu pumnul în pereţi, s-a aşezat pe prag să tragă o ţigară.

— A ieşit destul de bunicică izba asta.

— Nu ne plîngem, a răspuns Egor.

— Tot la cioate munceşti ? a întrebat Emelian.

— Tot.

— Cam greu singur. Îţi trimit eu mîine doi mujici. Din Urgan.

Egor nu s-a învoit dintr-o dată.

— Acum încă n-am cu ce să-i plătesc.

— Îi plătesc eu, a zis Emelian Spiridonîci. Îmi dai tu înapoi mai încolo. Efim ăsta al nostru mă tot dăscăleşte, mereu îi e teamă de ceva... Acum s-a dus fuga la ăia de clădesc şcoala, vrea să le intre, prostul, pe sub piele. Ptiu !

Emelian Spiridonîci a scuipat cu năduf în ţigară, a zvîrlit-o în hîrdău.

— Uite de ce-am venit eu. Ne-am gîndit noi, eu şi cu Kondrat, să aducem fînul acasă.

— De ce acuma ?

— E mai sigur. Am vrut să-ţi cerem căruţa... Sau poate ne-ajuţi şi tu.

— Azi vreţi ?

— Da' cînd ?

Egor a chibzuit.

— Bine, vin.

— Tăticule, hai să mănînci ceva cu noi, l-a poftit Mária, puțin tulburată de sosirea socrului. E drept că n-avem mare lucru de pus pe masă...

— Noi am mîncat, a refuzat-o Emelian Spiridonîci. A făcut maică-ta niște tăiței cu gîscă. Mîncați voi. Eu plec. Să nu se strice vremea, mă cam ține spinarea.

S-a ridicat, pufnind, a pus mîna pe zăvor și a întrebat, fără să se uite la vreunul dintre ei

— Mária e borțoasă, nu-i așa ?

— În luna a patra, a răspuns Mária și a roșit toată.

Egor fornăia încruntat, urmărind un gîndăcel pe masă cu coada lingurii.

Emelian Spiridonîci a dat din cap tot așa, încruntat și a ieșit afară.

Un timp n-au mai zis nimic.

— Doamne, dar ursuzi mai sînteți, Egor ! nu s-a mai ținut Mária. Lucru de mirare, zău. Să fi stat cu noi doar așa, fără o treabă anume, să fi întrebat și el cum o mai ducem ?... Doar ți-e tată !

— Ce, parcă el nu vede cum o ducem, a răspuns leneș Egor.

— Dar parcă de asta e vorba...

— Atunci ce ?

— Nici nu mai știu... De ce să mai trăiești pe lume dacă tot așa are să fie... stăm ca huhurezii și ne holbăm unul la altul ? Nu tu o mîngîiere, o vorbă bună...

— Ajunge ! i-a tăiat-o Egor. Ți-ai dat drumul la meliță...

*

Mai trecea uneori pe la ei și Serghei Fedorîci. Se așeza la masă, bea ceai cu dulceață și mai spunea cîte o istorioară. A povestit, de pildă, cum s-a dus el cîndva, demult, cu răposata Stepanida la oraș...

— Iar acolo, la oraș, depăna el încetișor, trăgînd cu ochiul la Mária, stătea pe-atunci sora maică-ti, mătușa ta, Nastásia. Și era măritată Nastásia asta cu un om bogat. Ori era ceva negustor, ori avea o slujbă pe undeva. Tare bogat era. Casă cu două caturi, iar în casă tot felul de covoare, oglinzi... numai apă vie n-avea. Și cum s-a luat Nastia cu el e tot lucru de mirare. Vine omul acela în sat cu ceva treburi de-ale lui și se duce la fîntînă să adape caii. Iar Nastia tocmai atunci venise și ea după apă. O vede el și zice : „Unde stai "? „Aici, pe-aproape", zice Nastia. Se duce omul la bunicu-tău. Zice de una, de

alta... Eu, cică, sînt cutare și vreau să mă însor cu fiica dumitale... Da-a... A luat-o cu el chiar în ziua aia. Ăștia din neamul Maliughinilor erau frumoși toți. Da. Și cum spuneam, venim noi odată la oraș și poposim peste noapte la Nastia. Ședeam cu Stepanida în vîrful sobei și ne uitam cum pot să trăiască oamenii. Ce mai frumusețe ! Tocmai le veneau musafirii. Și ce purtări alese aveau cu toții ! Intră unul, numai lanțuri de aur pe burtă, cu pălărie. Cum intră, nu se mulțumește cu un „bună ziua" sau „ce mai faci", nici gînd, ci spune „Cinstire frumusețil dumneavoastră" Iar aia-i răspunde : „Salutăm pe-nălțimea voastră" Să-i sorbi din ochi, nu altceva !

Îi mai povestea Máriei și despre altele... Uneori se întîmpla ca Mária să izbucnească în plîns fără nici o noimă. Atunci Serghei Fedorîci doar atît îi spunea

— Nu-i nimic, fata mea, trece și-asta.

Așa i-a găsit într-o zi Egor. Venise acasă cam cătrănit. A bolborosit un fel de „să trăiești", și-a scos haina, a scos de sub sobă o coadă de topor neterminată, s-a așezat pe laviță și s-a apucat să cioplească la ea. Oaspetelui nu-i dădea nici o atenție, ca și cum nici n-ar fi fost acolo.

Serghei Fedorîci a rămas buimac. S-a ridicat, s-a îmbrăcat în grabă. A deschis vorba numai ca să spună și el ceva

— Am trecut pe la voi... Așa mi-am zis ia să văd, ce mai fac ei acolo ?

Egor nici nu s-a sinchisit. Cioplea mai departe.

Mária se uita cu uimire și durere la bărbatu-său.

— Dar ia loc, tătîcule ! De ce te-ai sculat ? Șezi, a spus ea.

— Ce să mai stau... V-am văzut, acum mă duc. Și-or fi pierdut răbdarea copiii ăia tot așteptîndu-mă... Să fiți sănătoși.

Egor nici n-a ridicat privirea, nici n-a dat din cap.

Serghei Fedorîci a ieșit din izbă, și-a așteptat fata în ogradă.

— Ei, fata mea, ai nimerit și tu printre niște oameni.. Maică Preacinstită, ce mai neam !...

— Zău că nu știu ce să mă fac, i s-a plîns Mária. Mereu e așa. Uneori simt că nu mai pot. Nici măcar nu-mi spune pe nume. „Hei" ! și-atît.

Serghei Fedorici a oftat, și-a suflat nasul, a ridicat din umeri.

— Ce poți să-i faci ?... Nu știu nici eu ce să mai cred. Poate că-i vine și lui mintea la cap, se mai domo-

Ieşte. Eh, ăsta-i omul nostru. Că bine zice lumea : nu din neam, ci la neam tragi. Lor, cred eu, din lăcomie li se trage. Hrăpăreţi ca ei nici că s-au mai văzut !

— Aşteaptă un pic să-ţi aduc cîte ceva pentru ăia mici.

— Lasă, nu... mai bine să nu iei nimic de la ei.

— Ducă-se la toţi dracii !

Mária s-a repezit pînă-n tindă, a venit cu o bocceluţă mărişoară de făină şi o bucată de carne crudă strînse într-un ştergar.

— Ia aici, s-aveţi de nişte colţunaşi.

Serghei Fedorîci a luat bocceaua şi a pornit spre casă, cu umerii plecaţi.

Mária s-a uitat lung în urma lui, apoi a intrat în izbă. Egor şedea la masă, privea gînditor într-un colţ.

— Ascultă, Egor, hai să vorbim pe-a dreaptă, a început Mária încă din prag. Aşa ai de gînd să-l primeşti pe tata de fiecare dată ?

Tăcere.

— Egor !

— Ce ?

Egor a întors încet capul şi n-a putut, sau n-a vrut, să-şi stingă licărirea înţepătoare, rea, din ochi.

— Tot timpul ai de gînd...

— Nu pot să-i sufăr, îi urăsc pe toţi golanii ăştia păduchioşi. Le-a venit apa la moară otrepelor, cică-i puterea lor... Acum se bucură. Are să le iasă pe nas !

Mária şi-a stăpînit tulburarea, a rostit încet :

— Dă Dumnezeu să nasc eu copilul şi-am să plec de la tine, Egor. Aşa să ştii.

Egor a ascultat-o liniştit pînă la capăt, a rămas multă vreme nemişcat. Pe urmă şi-a lăsat capul în pumni şi a spus încet, fără nici o umbră de ameninţare

— N-ajungi tu departe.

39.

Fedia s-a întremat repede. Şi-a reluat şi lucrul, iar dacă-l rugai frumos, îşi sumeca poalele cămeşoiului şi-ţi arăta şănţuleţele adînc săpate în carne, semnele de la alice.

— Două le-am păstrat în mine. N-au putut să mi le scoată, zicea el cu mîndrie.

De îndreptat s-a îndreptat el, dar... parcă s-a-ntîmplat ceva cu Fedia. L-a cuprins un fel de tristeţe. Pe vremuri te şi mirai de cît de liniştit poate să fie, egal în purtări,

bun la suflet, iar acum... Nu-l mai pricepeai. Cînd termina lucrul Fedia se ducea în malul Baklanului, rămînea acolo ca o stană de piatră, se tot uita la apa smălțuită de culorile proaspete ale asfințitului, la insulele îndepărtate, pierdute în pînza albărie a ceții, la cerul siniliu, învăluit în negurile înserării. Stătea așa multă vreme.

Clocotește năvalnic rîul învolburat. Aici se smulge din strînsoarea malurilor de piatră, o cotește la stînga și se avîntă mai departe, cabrîndu-și nărăvaș spinarea de argint.

*

Cine știe ce simț femeiesc a făcut-o pe Havronia să ghicească ce se petrece cu Fedia.

Într-o seară l-a văzut șezînd îngîndurat la fereastră. Era o vreme urîtă afară. Bătea în geam o ploaie îndesată, spornică.

Havronia tocmai se întorsese de la o vecină. S-a scuturat în prag ca o găină, trăgînd mereu cu ochiul la Fedia. El nici nu gîndea s-o bage în seamă.

Havronia și-a dat jos scurta, s-a așezat la masă în fața bărbatului. A stat așa, tăcută, multă vreme. Pe urmă, pe neașteptate, l-a întrebat :

— Ce-i cu tine, doar nu te-oi fi îndrăgostit ?

— Tu altă treabă n-ai ? a răspuns Fedia cu ochii tot duși pe fereastră.

Havronia și-a pus mîinile în șolduri și s-a pornit pe rîs. Numai că rîsul îi era atît de prefăcut încît Fedia s-a uitat uluit la ea.

— Aoleu, Maică Precistă, nu mai pot. Mă omoară ăsta de tot ! Ia spune-mi ce gînduri îți mai bîntuie prin buturuga aia de-i spui tu cap ?

Fedia n-a catadicsit să intre în discuție cu ea.

— Cum poți pricepe tu ce-i aia dragostea ? nu se mai potolea Havronia.

— S-a găsit deșteapta ! N-am chef acum să stau de vorbă cu tine, i-a retezat-o Fedia, n-a mai răbdat.

Havronia iar a pufnit în rîs, tot atît de prefăcut.

— Păi, tu ești... cum să spun eu ?... Ca un lemn nedat la rindea ! Și tocmai tu să stai să cugeți, să gîndești la dragoste ? Pe mine mă ia rîsul cînd mă uit la tine, iar tu, trosc-pleosc, mi te-ndrăgostești. Spune și tu, nu ești prost ?

Fedia tot cu ochii la fereastră, nesimțitor.

— Şi-acum ce-mi stai aicea popîndău ? Du-te la ea de-i spune : vezi tu, Mária, m-am cam îndrăgostit de tine. Cine ştie, poate că Egor măcar să-ţi rupă picioarele.

— Ia mai tacă-ţi fleanca, a spus Fedia.

— Mîine mă duc şi-i spun lu' Mária. Ce-o să mai rîdem noi două !

Fedia s-a răsucit încet de tot către nevastă-sa.

— Spune-i tu, spune, că-ţi dau una de nu te mai aduni de pe jos.

Havronia a dat din mînă a lehamite.

— Mai bine-ai tăcea, berbecule...

*

Iar după vreo două zile Havronia şi-a surprins bărbatul (nu că l-ar fi urmărit, dar, orişicît, nu-i scăpa unde e şi ce face) într-o situaţie mai puţin obişnuită : Fedia se strecurase într-un desiş de urzici şi, aşezat pe vine lîngă gardul de nuiele, se uita prin el în ograda vecină, la Mária.

Mária tocmai se întorsese de la rîu, acum punea rufele la uscat.

Ardea, dar nu prea tare, soarele de iulie. Mirosea a vrejuri ofilite şi a pelin.

Mária avea pe ea o bluziţă albă şi o fustă neagră care-i venea strîns pe coapse ; umbla prin curte în picioarele goale, storcea cu putere cămăşile, apoi le scutura şi, ridicîndu-se pe vîrfuri, le arunca peste funie. Pe braţe şi pe picioare îi luceau picăturele de apă, rotunde şi mici, ca nişte solzi de peşte. Cînd scutura rufele îi tresăltau sînii pe sub bluza strîmtă.

Fedia se uita la ea şi fărîma între degete o crenguţă subţire, uscată, smulsă din gard.

Pe nesimţite, Havronia s-a apropiat încet, venind din spate şi a strigat tare, chiar în urechea lui Fedia :

— Mánia !

Fedia parcă a primit un pumn în ceafă. A căzut înainte cu fruntea în gard, s-a uitat speriat la nevastă-sa. Iar ea, ca să nu-l lase să se dezmeticească, a strigat şi mai tare :

— Ia fă-te repejor încoace !

Mária a pus cămaşa înapoi în lighean, s-a apropiat de zăplaz.

Fedia şi-a tras capul între umeri şi a înlemnit. Nu mai ştia ce să facă.

— Hai, vino mai iute ! a grăbit-o Havronia.

Cînd Mária nu mai era decît la cîțiva pași de gard, Fedia a zbughit-o înapoi, de-a dreptul prin urzici. Fără să vrea, a trîntit-o pe jos pe Havronia și a luat-o de-a bușilea spre casă, ca să nu-l zărească Mária de dincolo de gard.

— Uite-l ! A luat-o la sănătoasa ! Hei, încotro ?... Ia stai, nerușinatule ! striga Havronia de jos în urma lui Fedia.

Atît a apucat să vadă Mária : cum a ajuns Fedia dintr-un salt în cerdac și s-a făcut nevăzut după ușă.

— Ce se-ntîmplă, Havronia ?

Expresia rea și răzbunătoare de pe chipul Havroniei s-a preschimbat într-o strîmbătură jalnică, neajutorată. Fără să se ridice de pe jos a privit-o lung pe vecina cea tînără și frumoasă și a izbucnit deodată în lacrimi amare, neputincioase.

— Ce, ce-e ! a îngînat-o ea pe Mária. Năpîrci veninoase ! Cît o să mă mai chinuiți ?

S-a ridicat și s-a dus din ogradă, scuturîndu-și fustele.

40.

Vremea secerișului. Pulbere ușoară de aur în aerul cald. Un cer parcă decolorat la soare, iar sus de tot se pierd în înălțuri mici ghemotoace vii, cîntătoare : ciocîrliile. Zvonesc toată ziulica, scăpînd pe pieptul cald al pămîntului o horbotă delicată, argintie de triluri nesfîrșite.

În tufișurile din marginea drumului mișună de zor, piuind subțire stoluri de păsărele agere. Pe înserate își ies din minți pitpalacii. Totul e plin de viață, fără griji, căci nimic nu prevestește încă vînturile reci și ploile sîcîitoare ale toamnei.

*

Se nimerise o recoltă bogată. Oamenii se grăbeau să termine strînsul bucatelor cît mai e vreme frumoasă.

Lucrau cu secerile, cu coasele la care prindeau un cap de greblă, cu cositoarele. În lanurile bogătanilor pîrîiau, mișcînd din aripi, secerătoarele.

Nikolai Kolokolnikov își avea cositoarea lui.

S-au pus pe treabă de dimineață. Mai întîi s-a urcat Klavdia pe mașină ca să-i arate lui Kuzma cum se mî-

nuiește grebla, cînd să ridice și cînd să lase pînza colectoare. Pe urmă i-a luat locul Kuzma.

Cînd au isprăvit primul ocol, Kuzma învățase deja să dea cu grebla, acum zîmbea bucuros.

Nikolai mîna o pereche de cai încă neînvățați să tragă la cositoare. I-a strigat lui Kuzma, acoperind zgomotul mașinii :

— Ei, ai văzut ?

Lui Kuzma îi plăcea munca asta. Duruie jos, la pămînt, dinții cositoarei, foarfecă mărunt, mușcînd din secara deasă ca peria. Spicele tresar, se înclină...

Cînd se adună pe pînză de-un snop, trebuie să apeși cu piciorul pedala care ține aplecat capătul pînzei, te mai ajuți și cu grebla și brațul de secară alunecă jos. În urmă vin muierile, leagă snopii, pe urmă așază snopii în clăi.

Munca îi alunga lui Kuzma gîndurile neliniștitoare, care nu-i dădeau pace. Spre seară obosise atît de tare încît a adormit pe loc. Chiar și în somn veneau spre el valuri galbene de secară cu spicul greu, tresăreau, se înclinau...

Dis-de-dimineață au înhămat din nou caii odihniți peste noapte și iar au pornit, ocol după ocol, să îngusteze lanul.

În trei zile au terminat cu secerișul. S-au apucat să care snopii la arie. A început treieratul. Dormeau tot acolo, sub o șiră de paie.

•

Liubavinii treierau și ei în apropiere.

Kuzma a recunoscut-o de departe pe Mária. S-a dus în spatele unei clăi, s-a așezat pe pămînt cu spatele sprijinit de snopi, a căzut pe gînduri. „Ce mă fac ? Oare tot așa am să mă chinuiesc toată viața" ? Și-ar fi dorit ca Mária să-i fie alături, să-i întindă ei, iar nu Klavdiei, ulciorul cu apă de jos, de la piciorul șirei... Să se piardă în ochii ei.

N-o mai văzuse din ziua aceea, cînd a venit ea la sediul sovietului. Tînjea s-o vadă. Cînd se ducea la lucru trecea înadins prin fața izbei lor cu gîndul să o întîlnească în drum sau la fîntînă. Într-un rînd a zărit-o în ogradă, a încetinit pasul, a vrut să-i dea binețe măcar de departe. Zărindu-l însă, Mária a intrat în casă.

„Am s-o uit, am s-o uit, tot n-are nici un rost", își zicea mereu Kuzma. Dar nu o uita. S-a și tras la față tot

gîndindu-se la ea, cu îndărătnicie, chinuitor, zadarnic. Își amintea de mersul ei, de buze, de ochi...

S-a întîlnit de vreo două ori cu bărbatul ei pe uliță. Egor pășea cu capul în piept, mohorît ca o dihanie hăituită. A ridicat leneș ochii spre Kuzma, l-a privit o clipă, cam în zeflemea... A lăsat iar capul în jos. Nici bună ziua nu i-a spus.

„Frumos bărbat", a gîndit atunci Kuzma.

*

Au terminat de treierat mai devreme ca în alți ani. Și-au cărat grînele acasă, le-au pus în hambare. Și-atunci a început. Au pornit să se înalțe pe hornuri fuioare răsucite, încolăcite, de fum rău, cu iz de otravă : fierbeau cazanele de samogon din secară proaspătă. Se pregăteau oamenii de nunți, botezuri, pomeni...

După vreo două zile s-au ivit și primele „rîndunele" într-o seară, tîrziu, s-a auzit cum aleargă cineva pe drum, bocănind tare din cizme, și zbiară cît îl ține gura :

— Te tai, fi-ți-ar... !

Nikolai a pufnit în rîs.

— Auzi, secretare ? Acuși începe.

— Se întîmplă multe bătăi ?

— Ai să vezi.

*

În cea de-a treia zi, către seară, satul parcă s-a despicat în două. Se chefuia în aproape fiecare izbă. Gemeau mesele de atîtea bunătăți, roade ale pămîntului. Samogonul se măsura cu vadra. Beau. Cîntau. Jucau. Se îndoiau dușumelele groase de atîta tropăit...

Dintr-o casă treceau în alta, pe urmă venea alta la rînd. În fiecare loc o luau iar de la început. Puțin cîte puțin, s-au înroșit, s-au făcut ca fiarele. Au început să pună mîna pe pari, s-a auzit zgomot de vase sparte... S-a dezlănțuit, a dat pe-afară de prea-plin puterea cea rea din oameni.

Într-un capăt al satului s-au pornit fiii împotriva părinților, în altul tații împotriva fiilor. Își aminteau unii de supărări mai vechi, de ani de zile.

Kuzma era la mare căutare în zilele acelea, știa să cînte la armonică. Venea cîte unul în fugă, strigînd ca un apucat :

— Hai, mai repede !

Spre seară petrecerea se încingea ca un foc mare, vijelios, în deznădejde. Sălbăticia și amarul se împleteau cu risul neghiob și năzdrăvăniile cele mai năstrușnice.

Gánia Kosîh, măscăriciul satului și gură-spartă, gata mereu să născocească altă șotie, s-a îmbătat criță, și-a pus pe el niște nădragi albi și o cămașă, a ieșit în mijlocul drumului și s-a culcat acolo.

— Gata, am murit ! a anunțat el.

Cei din jur cîntau în gura mare, jucau... Nu-l băga nimeni în seamă pe Gánia.

— Hei ! a strigat Gánia ca să le atragă atenția. Am murit !

În sfîrșit, l-a observat cineva și pe Gánia.

— Ce te-ai întins aicea, pocitanie ?

— Sînt mort, a rostit sfios Gánia, închizînd ochii.

— A-a-a ! s-a dumirit unul. Hai cu el la groapă, băieți !

I-au făcut în grabă, beți cum erau, un coșciug din trei scînduri, l-au pus înăuntru pe Gánia, l-au săltat pe umeri și au pornit încet spre cimitir, cu bocete și cîntece de îngropăciune.

În fruntea alaiului pășea Iașa Goriaci, purtînd o sticlă de samogon în loc de icoană, în pas de joc, cu strigături. Avea pe el o cămașă roșie, fără cingătoare, pantaloni de catifea și cizme noi, de piele bună.

Gánia Kosîh zăcea în sicriu, ceilalți îl jeleau cu glas tare, îl căinau cu suspine amare. Unul, de beat ce era, s-a pus pe plîns cu lacrimi adevărate, suflîndu-și zgomotos nasul.

— Ah, și-acum cui ne lași-i... ? Sufletelul lui drag... ca porumbelul și-a luat zborul ! Unde te duci-i... ?

— Ai fost tu, Gánka, om de omenie, cu frica lui Dumnezeu. Pe porțile cele mari ai să intri tu, Ganka, în paradis !...

— Și eu, dac-am rămas orfan, ce mă fac ? se bătea un vlăjgan cu pumnii în piept, scutura din cap și urla : O-o-o-oh !...

N-a mai răbdat Gánka, s-a întors cu fața în jos, s-a ridicat în patru labe și a tras un cucurigu lung. El, în mintea lui, se gîndise să-i facă să rîdă. S-au supărat toți pe el. L-au tras afară din raclă, i-au dat jos nădragii și s-au apucat să-l bată cu un mănunchi de urzici la fundul gol. Cel mai tare își dădea osteneala vlăjganul care se plînsese c-a rămas orfan.

— Noi te ducem pe ultimul drum, iar tu te ţii de pozne ? Spurcatule !

— Fraţilo-o-or ! Iertare !

— Ce ţi-a venit ? Dac-ai murit, trebuie să stai cuminte !

— Aşa mi-a venit... Poate-am înviat din morţi, încerca să se apere Gánka.

— Ia mai atinge-i una lui Cristos ăsta !... Să nu mai învie atîta !

*

În ziua următoare se dregeau cu un gît de băutură. Dimineaţa devreme. Pe urmă se duceau să se bată în pumni.

În afară de Fedia Baikalov, mai era unul în sat de-i mersese vestea că e tare în pumn, Semion Sosnin. El era cel care punea întotdeauna la cale întrecerile. În astfel de zile se aduna lume multă în dreptul curţii lui Semion. Semion stătea în mijlocul cercului, rîzînd numai din colţul gurii, îşi mîngîia cu mîna-i vînjoasă barba lată, răsfirată, şi aştepta. Avea Semion ăsta un pumn ca un nod de odgon, nu prea mare, dar de o tărie rară. Puţini erau cei care se încumetau să se întreacă în pumni cu el (cu Fedia nu se lua, nu vroia Semion). Iar cînd, în sfîrşit, se ivea unul dornic să-şi încerce puterile cu Semion, acesta se arăta supus, se cumpănea bine pe picioare, parcă prindea rădăcini, îşi lipea palmele amîndouă la urechea stîngă şi zicea mărinimos :

— Hai tu primul.

Mujicul se pregătea îndelung, îi dădea de cîteva ori ocol lui Semion, îşi scuipa în palmă, îşi dezmorţea umărul... Lovea. Pe urmă lovea şi Semion. Dădea scurt, icnit, de jos în sus... Pe unii, dintr-un pumn, îi sălta de la pămînt. Nu rămînea aproape nimeni pe picioare după o lovitură de-a lui.

Emelian Spiridonîci venea pe uliţă împreună cu Kondrat. Puţin cam făcuţi amîndoi. Mergeau la o petrecere. Au văzut lume adunată în faţa izbei lui Sosnin.

— Siomka e, a spus Kondrat.

— Mergem ? s-a înviorat Emelian Spiridonîci.

S-au apropiat.

În mijlocul cercului nu era Semion, ci Fedia Baikalov. Îşi suflecase mînecile de la cămeşoiul lui larg, avea privirea tulbure, era „cu capsa pusă". Nimeni dintre localnicii din Baklan nu-şi punea mintea cu el. Se mai arăta uneori

cîte un viteaz venit dintr-un sat mai îndepărtat, dar după prima încercare se jura pe viața lui să nu se mai bage, căci prea grea îi era mîna lui Fedia.

Văzîndu-l pe Fedia, Emelian Spiridonîci i-a surîs ca unui prieten drag.

— A-a, Fiodor !... Ce-i, se cam teme lumea să iasă la bătaie ?

— Poate vrei tu, ă... ? i-a propus Fedia.

— Cum să mă pun eu, un biet moșneag, cu de-alde voi ? ! Cine știe, poate tu, Kondrat ?

Emelian Spiridonîci s-a uitat cu înțeles la fiu-său, i-a făcut pe furiș cu ochiul.

Kondrat a clătinat moale din cap : nu, nu vrea.

Emelian Spiridonîci s-a întors iar către Fedia.

— Le e frică, Fiodor ! a rostit el cu un respect prefăcut ; dar avea o lucire drăcească în ochi, îi dădea inima ghes să-l învețe minte pe Fedia, îl văzuse că e beat. Nu mai sînt voinicii de pe vremuri, Fiodor, s-au cam isprăvit...

Fedia i-a întors spatele cu dispreț. A scuipat într-o parte.

Lui Spiridonici i s-a aprins în ochi o flacără verzuie.

— Și de cine le-o fi frică ? a zis el mai departe cu același glas blînd, respectuos. De huluba asta ?

Fedia a rămas cu gura căscată de mirare.

— Vorbesc și eu în glumă, firește, l-a lămurit Emelian Spiridonîci cu același zîmbet ciudat pe față. Dar zău așa : vă stă aici, în față, un hartan de carne crudă, iar voi tremurați ca varga. Ptiu ! N-aveți vlagă-n voi, asta-i !

— Atunci ieși tu, a spus careva din mulțime. Că te văd cam fălos ! Sau ai vrea, dar nu te-ndemni ?

— Nu-u, că-i slab de vintre... Ce să iasă el ?

— Ba ies, a zis scurt Emelian Spiridonîci.

Nu se așteptase nimeni la una ca asta. El și-a scos haina, a pășit în cerc.

— Ia să te vedem.

S-a lăsat o tăcere grea.

— Cine dă primul ? a întrebat Fedia.

— Păi, să tragem la sorți.

Emelian Spiridonîci a luat o pietricică de jos, și-a dat mîinile la spate, a mutat pietricica de mai multe ori dintr-o mînă în alta. A întins în lături pumnii strînși, a zis

— Dacă ghicești, dai tu.

— În dreapta.

Piatra era în stînga.

Fedia s-a pus în poziție, și-a dus palmele la ureche.

Emelian Spiridonîci s-a apropiat încet, foarte încet, de Fedia, și-a făcut vînt și a izbit cu atîta putere încît capul uriaș al lui Fedia parcă s-a clintit din loc. S-a clătinat Fedia. Dar a rămas pe picioare.

— Acuma tu.

S-a pregătit la fel și Emelian Spiridonîci.

Fedia a rînjit și și-a repezit pumnul cumplit în capul vrăjmașului. Spiridonîci a zburat într-o parte, spre zăplaz. A dat să se prindă cu mîinile de pari și a căzut cu gard cu tot. A sărit îndată în picioare și, frecîndu-și urechea, a spus nepăsător :

— Binișor.

Și s-a îndepărtat împreună cu Kondrat, mîndri amîndoi și furioși.

După primul colț Emelian Spiridonîci s-a sprijinit de uluci, a închis ochii.

— Nu mă mai țin picioarele. Uf, nemernicul !... Am crezut că-i chitrofonit rău, buhaiul dracului... Du-mă acasă, Kondrat.

Ajuns acasă, Emilian Spiridonîci s-a legat la cap cu un prosop și a zăcut toată ziua în vîrful sobei, cu o cărămidă fierbinte la ureche. Din cînd în cînd, suduia încetișor, amintindu-și de pumnul lui Fedia.

*

Au mai chefuit cu toții vreo două zile. Pe urmă, puțin cîte puțin, s-au liniștit și și-au văzut de treburi. Iarna nu era departe.

PARTEA A II-a

A sosit, în sfîrşit, şi iarna.

Cădeau întruna, cerneau din bolta joasă şi murdară ploi mărunte, reci... Casele cenuşii, şirele cocoşate, mirişti le ţepoase de pe cîmpuri, toate s-au muiat, s-au înnegrit, răspîndind o duhoare grea de mucegai. Ţi-era şi lehamite să mai trăieşti pe-acest pămînt. Şi urît. Se uitau oamenii pe geam şi spuneau cu mîhnire :

— Ei, da... de-acum a început.

Iar într-o dimineaţă s-au trezit din somn şi, fără să iasă în ogradă, fără să privească pe fereastră, şi-au dat seama că a venit iarna : mirosea a omăt proaspăt, se făcuse mai multă lumină în izbe.

S-a întroienit într-o singură noapte, acoperind deodată întreaga lucrare a mîinilor bătrîneşti ale toamnei. Această primă zăpadă n-a mai apucat să se topească.

1.

Cum s-a deschis pîrtia, Kuzma a plecat cu sania la raion.

Calul vînjos, cu crupa joasă, trăgea cu spor. Bucăţi mari de zăpadă stîrnite sub copite zburau pînă-n coşul saniei.

Drumul ducea mai mult prin pădure.

Kuzma dormita cu nasul înfipt în gulerul cald al cojocului. Avea sufletul împăcat.

S-a întors în sat după trei zile. În coşul saniei avea o grămadă de cărţi şi o fată cu ochii mari, îmbrăcată într-o şubiţă cum se poartă la oraş. Avea fata aceea nişte ochi uriaşi, senini, puţin miraţi.

Fata vorbea fără încetare. Despre Siberia, despre fericire, despre Jack London... Kuzma a ostenit curînd de pălăvrăgeala ei ; şedea rezemat de codîrlă, se tot uita la vîrfurile copacilor cu căciuli de nea.

Pe fată o chema Galina Petrovna Kravcenko.

Pe această Galina Petrovna, Kuzma o întîlnise în orașul reședință de județ și o convinsese să vină învățătoare la Baklan. Școala nu era terminată, mai era de lucru în interior. Dar Kuzma nu mai avea răbdare să înceapă odată cu învățătura de carte. A hotărît ca, pentru început, să se ocupe de cei mari ; își amintise de dovada pe care o primiseră el și cu unchiul Vasia din partea Asociației „Jos cu Analfabetismul !".

Galina Petrovna venise în Siberia împreună cu tatăl ei, trimis tocmai din Ucraina. El era secretar al comitetului județean.

Avea douăzeci și cinci de ani, ceea ce Kuzma s-a mirat să afle, căci din vedere nu-i dădeai mai mult de optsprezece-nouăsprezece. Primul lucru pe care l-a întrebat ea a fost :

— La voi se pare că se mai împușcă ?

Kuzma s-a gîndit să o pună la ambiție.

— Vă temeți ? Atunci mai bine-mi spuneți de la început.

— Eu ?

— Că doar nu eu.

— Așa credeți ?

— Cred.

— Hm...

Ochii mari ai Galinei Petrovna parcă strigau : „Vă rog să rețineți că eu nu mă tem de nimeni, niciodată" ! Așa au pornit la drum.

L-a început Kuzma a încercat să-i explice cît de complicată este munca pe care o va avea de făcut. E vorba de oameni în toată firea, oameni care n-au ținut niciodată o carte în mînă... Dar asta încă nu-i nimic. Cei care prind gust de carte sînt luați în rîs. Și, în general, se consideră că știința de carte nu-i o treabă potrivită pentru țărani.

Galina Petrovna îl asculta cu gîndul aiurea.

— Ce vă rog este să nu-mi descoperiți mie America.

„Uite-te la ea" ! s-a minunat în sinea lui Kuzma.

Aproape tot restul drumului n-a vorbit decît ea.

— Trebuie să trăim pentru oameni, aceasta este suprema fericire, lucru pe care, de altfel, nu l-a înțeles Jack London, pentru că eroii lui trăiesc numai pentru ei înșiși. Ce te poate face mai fericit decît să trăiești pentru oameni ? !

„Eh, prostuțo... parcă-i atît de simplu", și-a zis în gînd Kuzma.

*

Au ajuns către seară, la vremea cînd aerul se face albastru, iar sunetele devin înfundate, nedesluşite.

Kuzma a dus-o pe Galina Petrovna la el acasă.

Văzîndu-l pe Kuzma cu o tînără necunoscută, Klavdia s-a speriat, a rămas cu ochii la ea, total nedumerită.

— Bună seara ! a spus Galina Petrovna cu glas răsunător, zîmbind.

Kuzma n-a stat să le explice alor lui ce e cu ea, a ajutat-o să-şi dea jos şubeica, să-şi aşeze lucrurile... Mai trăgea cu ochiul la nevastă şi la socri. Cel mai caraghios se purta Agafia ; încordată toată, cu buzele strînse, o cerceta cu luare-aminte pe fata de la oraş, gata în orice clipă să o dea pe uşă-afară.

„Da-a... muierile astea, dacă e la o adică, o otrăvesc sau o taie noaptea cu toporul", gîndea Kuzma.

— Noua noastră învăţătoare, i-a lămurit el într-un sfîrşit, cînd Galina Petrovna s-a aşezat cuminte într-un colţ (ochii ei uriaşi nici nu băgaseră de seamă ce tulburare a produs sosirea ei).

— Aşa-a, a făcut Nikolai, ridicîndu-se din pat şi scoţîndu-şi punga de tutun din tureatca cizmei. Ai venit să ne înveţi ?

— Da, a spus Galina Petrovna. Mai întîi pe voi, cei mari.

— Şi cine o să muncească în locul nostru ?

— Cum ?... Galina Petrovna a rămas încurcată cîteva clipe, dar îndată un surîs cald i-a luminat faţa. Nimeni. Tot voi.

— Păi, cum aşa, savanţi la muncă ?

— Mai durează pînă să ajungeţi savanţi. Nu veţi fi savanţi, dar veţi putea citi. Ce, e rău să poţi citi o carte ?

— Da' de ce ?

— E interesant. Şi, în general, este şi necesar.

În tot timpul acestei discuţii Kuzma căra cărţile în izbă şi le aşeza pe laviţă.

Nikolai s-a aplecat, a luat una, a răsfoit-o.

— Ce-o fi interesant aicea, asta nu prea pricep eu, s-a întors el iar către învăţătoare. Mă şi înfurii uneori. Cică-i interesant !... Eu unul am trăit o viaţă întreagă fără ele şi nici nu mi-au lipsit.

Galina Petrovna s-a ridicat sprintenă de pe laviţă, i-a luat cartea din mînă, s-a uitat la titlu.

— Vreţi să vă citesc ?

— Ei, acuma !

Nikolai a scuturat din cap şi a făcut ochii mici.

— Imediat..., a întors ea repede paginile, căutînd începutul povestirii. De pildă asta... se numeşte „Omul în carapace".

— Cum adică în carapace ?

— Nu ştiţi ce este o carapace ?

— Nu.

— Un fel de cochilie, de îmbrăcăminte... Carapacea poate acoperi ceva, un obiect. Cum ar fi, de pildă...

Galina Petrovna a căutat cu ochii prin izbă.

— Ca un cojoc ? a luat-o pe ghicite Nikolai.

— Nu chiar...

— Las-o în plata Domnului de carapace, a spus mărinimos Nikolai. Citeşte.

— Nu se poate, sensul ni se dezvăluie chiar din titlu. Să vedem, deci...

— Citiţi altceva, i-a suflat Kuzma.

Galina Petrovna s-a aşezat mai aproape de grămada de cărţi, s-a apucat să caute.

Agafia se uita la ea, zîmbind cu îngăduinţă. Klavdia s-a ridicat, şi-a luat o broboadă mare de lînă, s-a învelit cu ea ca să se observe mai puţin că are burta mare, s-a aşezat la loc.

— Asta este !

Galina Petrovna a ieşit în mijlocul izbei cu cartea în mîna stîngă, un picior puţin înainte, capul dat uşor pe spate, a făcut un gest larg cu mîna dreaptă.

— S-a stins, răpus pentru onoare... Se numeşte „Moartea poetului", s-a întrerupt ea singură, ca să-i lămurească despre ce e vorba.

S-a stins, răpus pentru onoare
Poetul pîngărit de bîrfa lumii
C-un glonte-n piept, setos de răzbunare
Se-ntoarnă mîndru-n tihna humii...

Recita frumos, tare, răspicat, cu voce limpede şi puternică. Se vedea că şi înţelege ceea ce spune ; îi lucea ochii de emoţie. Nu se ruşina deloc şi tocmai de aceea îţi făcea plăcere să o priveşti.

N-a îndurat tăcut Poetul
Jignirea de a fi proscris

Însingurat de-a pururi, bietul
S-a răsculat... și-a fost ucis !
Ucis !... De proslăviri postume
De bocete e plin azi corul
Ce jalnică-i această lume
Cînd soarta-și deapănă fuiorul !

Glasul fetei suna acum cu mîndrie, dar și cu vigoare. Tot ce e mărunt, meschin, stupid trebuia să-și plece capul hîd în fața acestei purități îndoliate.

Nikolai nu-și lua ochii de la ea. Este îndoielnic faptul că l-au impresionat într-atît forța și sonoritatea rostirii, că și-a dat seama de măreția și mîndria omului care le poate vorbi astfel puternicilor lumii... Dar ceva tot l-a mișcat.

Nu se putea ca auzul său, sensibil de la natură, să nu fi fost izbit de acea melodie mînioasă care se alcătuia într-un chip de nepătruns, ca o minune, din cuvinte obișnuite. Nu se putea ca un suflet rus, cutremurat de chinul neputincios al setei de răzbunare, să nu trezească la viață un alt suflet, înțelegător și bun.

Dar mai există-n cer o dreaptă judecată
Năpraznică-i osînda care vine
Iară arginții voștri niciodată
N-or cumpăni-ntre rău și bine...

Fetei îi păliseră obrajii de emoție. De vreo două ori i-a scăpat vocea. Fără să-și întrerupă recitarea și-a atins gîtul alb, delicat, apoi iar a îndepărtat brațul, punctînd cu gesturi scurte accentele de sens.

Klavdia a privit-o cu spaimă pe fata de la oraș; i-a simțit puterea și s-a înfricoșat de această putere.

Ascultînd poemul, Kuzma se înfierbînta treptat...

Și-al vostru negru sînge n-o să spele
Sfînt sîngele Poetului ucis !

Galina Petrovna a oftat ostenită.

— Cum e ? l-a întrebat ea pe Nikolai. Nu-i interesant ?

Nikolai și-a aprins pe îndelete țigara care se stinsese între timp, s-a uitat la fată și n-a mai zis nimic, și-a lăsat capul în jos.

— Gata acum cu cîntecele... Veniți la masă, a croncănit Agafia. A fiert și samovarul.

Privind-o acum cu alți ochi pe Galina Petrovna, Kuzma și-a zis : „Ia uite cine-mi ești...“ !

Mai apoi, în timpul cinei, Nikolai s-a uitat cu respect la învățătoare și a recunoscut :

— Le-ați zis-o tare, așa... cum să spun eu... Un lucru n-am priceput : care pe care-a omorît ?

— Cel ucis este poetul nostru, Pușkin.

— A-a ! a făcut din cap Nikolai. Pe el, va să zică...

— Iar alt poet, Lermontov, îi acuză pe cei ce l-au ucis. Iar ucigașul a fost țarul.

— Ei, nu ? !

— Nu chiar țarul, desigur, ci oamenii lui.

Nikolai a dat repede din cap în semn că a priceput.

„Dacă-i mai întoarce tot așa și pe alții, s-ar putea să facă treabă bună pe-aici“, s-a gîndit Kuzma.

*

Fetei de la oraș i-au făcut patul în odaie, împreună cu Klavdia.

Kuzma s-a culcat pe jos, în tindă. Nu-i venea somnul, tot gîndea la poezie. După un timp, a dat plapuma la parte, s-a sculat încetișor, a aprins lampa, a găsit cartea cu pricina... A privit îndelung chipul tînăr, inteligent al poetului cu ochii cam reci. Mihail Iurievici Lermontov.

Din spatele lui Kuzma s-a auzit tusea înceată a lui Nikolai. Își săltase capul de pe pernă și se uita la el.

— Ia privește cum arăta. Asta-i Lermontov...

Kuzma s-a apropiat de pat cu cartea în mînă, ținîndu-și îzmenele cu mîna cealaltă, să nu-i cadă în vine.

Nikolai a luat cartea, a cercetat îndelung portretul.

— Frumos bărbat, a spus Nikolai în șoaptă. Ofițer. Vezi ? i-a arătat el cu degetul îngălbenit de tutun nasturii de alamă și epaulazurile de pe tunica de husar.

— Era el ofițer, dar... nu pe placul ălora.

— Asta-i limpede, a încuviințat Nikolai. Dar și ce i-a mai luat ! Voi, zice, cu tot sîngele vostru negru n-o să spălați sîngele lui curat. Să pui bine cartea asta, Kuzma. O să citim noi din ea.

Kuzma a revenit la masă, a vrut să citească iar de la început, dar l-a oprit bombănitul Agafiei :

— N-a mai rămas decît un strop de gaz în lampă. N-o să avem mîine la sculare...

— Ei, acum și tu ! s-a răstit la ea Nikolai. Te scumpești la gaz... Citește, Kuzma.

— Nu mă scumpesc, dar n-avem. Tot tu ai să dejunezi pe întuneric.

— Nu-mi purta de grijă. Oi face eu cumva să nu-mi duc lingura la nas.

Kuzma a închis cartea cu părere de rău, a suflat în lampă și s-a culcat la locul lui.

— Citim mîine, Nikolai.

— Vacă, i-a spus încet nevestei Nikolai.

Agafia n-a mai răspuns.

•

A doua zi de dimineață s-au pus să-i caute locuință Galinei Petrovna.

Nikolai a fost de părere să încerce la Fiokla Cernomîrdina : are casă mare, stă singură, de ce să n-o ia ? O ia. Ba o să se și bucure că are cu cine schimba și ea o vorbă.

S-a dus Kuzma la Fiokla.

Cînd să intre a zărit-o pe Fiokla cum se repede spre ușă... Prea tîrziu, Kuzma trecuse de-acum pragul.

— Bună dimineața, gazdă bună ! a spus el, i-a și zîmbit.

Fiokla stătea proțăpită în fața oaspetelui nepoftit ; avea pe ea o rochiță simplă, îmbrăcată în grabă, era boțită la față, parcă atunci se sculase din somn.

— Ce vrei ?

Era limpede că nu vrea să-l lase să intre în izbă. Kuzma băgase însă de seamă că în spatele ei, pe pat, ședea Kondrat Liubavin.

„Aici nu rezolv nimic", a priceput Kuzma. Totuși, ca să aibă sufletul împăcat, a întrebat-o :

— Uite de ce-am venit. Ne-a venit o învățătoare nouă... n-o primești la tine ? Cu plată, firește.

— Nu, i-a tăiat-o scurt Fiokla. Să mai am grijă acum și de învățătoare !

— Ce grijă ai tu cu ea ?

— La mine să nu calce.

— Bine atunci. La revedere.

Cînd a deschis ușa, pe Kuzma nu l-a răbdat inima, s-a întors și i-a făcut înțelegător cu ochiul Fioklei.

Obrazul lățăreț al Fioklei s-a umplut de pete roșii. S-a încruntat.

„Uite-te la ea... ziceai că-i fată bătrînă" ! și-a spus vesel Kuzma, pășind pe ulița încă pustie la acel ceas de dimineață. Fără nici o legătură, și-a amintit iar de Maria. „Că doar toate-s muieri, toate cu mîini și cu

picioare... care-i deosebirea ? Nu-i tot una ? Păi nu, fir-ar să fie, ţi se înfige una în suflet şi gata. Numai ea este în toată lumea asta mare".

Pînă la urmă pe Galina Petrovna a luat-o în gazdă Zavialiha, o bătrînică singură care stătea nu departe de Kuzma.

Zavialiha se pricepea la vrăji, făcea şi samogon pe furiş. Casa ei era curată şi caldă, fără umezeală. Galinei Petrovna i-a plăcut.

— Atunci asta este, a spus mulţumit Kuzma. S-aveţi noroc la casă nouă.

Galina Petrovna i-a surîs şi s-a apucat să-şi desfacă geamantanele.

2.

Moartea lui Makar nu-i mai ieşea din minte lui Egor. Gîndul negru al răzbunării i se cuibărise în inimă, se încolăcise în el ca un şarpe veninos, muşcîndu-l fandru şi chinuitor. Ştia că nimeni nu-l va răzbuna pe Makar, nici tatăl, nici Kondrat, nici Efim. Bătrînul e prea hain la suflet ca să se gîndească la asta. Kondrat şi-ar mai putea aminti de Makar, dar singur nu-l duce capul şi, ce-i mai rău, n-ar şti să facă o treabă cu chibzuială. Kondrat nu joacă decît cu as de atu, dă de-a dreptul, simplu şi neghiob. Lui Efim nici nu i-ar trece prin minte una ca asta.

Nu trebuia să-şi bată mult capul ca să afle cine a tras în Makar. Fuseseră patru în noaptea aceea — secretarul ăla de-i zice Kuzma, Fedia Baikalov, Iaşa Goriaci şi încă un flăcău, Pronka Voronţov. Kuzma n-a tras pentru că era în izbă cînd s-a întîmplat, nici Fedia n-a tras în Makar căci fusese deja rănit. Înseamnă că l-au împuşcat Iaşa şi Pronka. La tîmplă l-au lovit ; asta trebuie să fie mîna lui Iaşa, vînător împătimit, ochitor ca nimeni altul.

„În cap l-a ţintit, nemernicul, se chinuia Egor. Ai să-mi plîngi tu pentru asta cu lacrimi de sînge. Îţi vine şi ţie rîndul".

Nu i-a venit niciodată în minte lui Egor că şi Makar avea obiceiul ăsta, să ţintească la cap. Alt gînd îl muncea pe el : cum să se răfuiască pentru uciderea lui Makar şi cum să facă să nu lase nici o urmă ?

Cînd îl întîlnea pe Iaşa, îi dădea bineţe. Într-o zi au stat chiar de vorbă. Egor s-a dus la fîntînă să ia apă

(Máriei îi era de-acum greu să mai care căldările), Iașa venise și el să-și adape calul.

— Să trăiești, vecine, l-a salutat primul Egor.

— Să trăiești, i-a răspuns Iașa.

S-au așezat pe marginea jghiabului înghețat. Au aprins cîte o țigară.

— Anul ăsta a nins cam devreme, a spus Iașa, scuturîndu-și zăpada de pe pîslari cu codiriștea biciului. Nici n-a apucat să înghețe pămîntul.

— Da, l-a aprobat Egor. Norocul celor care au semănat din toamnă.

— Îhîm...

— Mînza asta a ta..., a zis Egor, cercetînd din ochi iapa flocoasă, cam abătută, a lui Iașa. S-a jigărit de tot.

— Era destul de bunicică, ageră, dar în toamnă o fi mîncat ceva de nu i-a priit, curgea din ea ca din butoi. Eu, prostul, trebuia să mă scap de ea de-atunci, dar m-a pus dracul și-am dus-o la șchiopul ăla, veterinarul nostru. Ăla, să mă crezi, nici una nici două, a și împuns-o cu un ac mare în burtă. „Acuși, zice, ies toate gazele din ea". Numai că în loc să dea vînturi a început să curgă sînge. Cu chiu, cu vai, am oprit noi sîngerarea și ne-am pus s-o alergăm prin ogradă. Am alergat-o noi un pic, ea a căzut jos. „Ce te-a apucat, zic, să bagi acul în ea, prăpăditule" ? Iar el către mine : „Înseamnă că n-am nimerit unde trebuie. Se mai întîmplă, nu nimerești chiar de fiecare dată". De atunci s-a cam blegit, mititica. Cînd a înțepat-o, trebuie să-i fi atins ceva măruntaie. Orișicît, are și ea organisma ei. Și mi-e o milă de ea, sărmana ! Cînd nechează noaptea, mă și gîndesc : atît i-a fost, se prăpădește. Mă duc la ea, o mîngîi, iar ei, poți să nu mă crezi, îi dau lacrimile. Mă face și pe mine să plîng. Orice-ai zice, o am de șapte ani, m-am deprins cu ea.

— Păi și ăla... ce l-o fi apucat ? Ia să-i fi băgat și tu andreaua în burtă... Ce-ar fi ieșit din el, mă întreb ?

— Chiar ar merita spurcatul ăla. Dacă nu te pricepi, la ce te bagi ?

Apa din găleata lui Egor prinsese de-acum o pojghiță subțire, lucitoare, de gheață. Egor a îngropat mucul de țigară în zăpadă cu botul cizmei, s-a ridicat.

— Ei, să fii sănătos. Poate treci pe la noi.

— Și tu la fel. Te-așteptăm.

Egor și-a luat găleata și a pornit spre casă. „Poate să încep cu Pronka ? i-a trecut prin minte, dar îndată a

scuipat cu năduf în zăpadă. Ia mai du-te şi-n aia mă-tii, otreapă ! Auzi, m-a înduioşat ! Cînd l-ai împuşcat tu pe Makar a curs sînge adevărat. Ce-mi îndrugă el mie..."

3.

S-au înţeles să se întîlnească la sediul sovietului.

În prima seară au venit vreo zece inşi : Fedia Baikalov, Iaşa, Pronka Voronţov, Nikolai Kolokolnikov şi alţii. Dintre cei mai tineri nu era decît Pronka. Aia erau pe la şezători. S-a ivit şi Elizar, ca organ de conducere.

Galina Petrovna şedea la masă, cu mîinile albe întinse în faţa ei ; era serioasă şi emoţionată. Kuzma o urmărea din coada ochiului. Avea şi el emoţii. De fapt, avea simţămîntul că începe un fel de sărbătoare şi trebuie neapărat să iasă totul bine.

Elizar Kolokolnikov făcea pe şeful, le arăta mujicilor unde să ia loc, le-a interzis să fumeze ; îşi tot sufla nasul în batistă, trăgea cu ochiul la Kuzma şi la învăţătoare, dorea să vadă dacă sînt mulţumiţi de el.

Mujicii mai schimbau cîte o vorbă, îşi netezeau părul cu palmele bătucite, tuşeau... Şi chiar aşa, parcă mai mult s-ar aştepta la un chef pe cinste decît la o oră de clasă ; mujicii erau într-o stare de spirit cum nu se poate mai bună. Numai că le ardea buza după o ţigară, însă dacă-l vedea Elizar pe careva că umblă la punga de tutun, se încrunta la el şi dădea mustrător din cap.

— Tovarăşi, a început Galina Petrovna şi odată au tăcut cu toţii, nu s-au mai foit. Mai întîi vreau să vă spun pentru ce îi trebuie omului să ştie carte. Este cineva aici care ştie să citească ? Cei care ştiu să ridice mîinile.

Unul singur a ridicat mîna, Iaşa Goriaci. Toţi ochii s-au întors spre Iaşa... El s-a cam ruşinat.

— Să vedeţi... nu-s nici eu prea iute la citire, a socotit cu cale să se dezvinovăţească Iaşa. Pînă să bucheresc un cuvînt mă trec toate năduşelile.

— Bine. Înseamnă că o vom lua cu toţii chiar de la început. Vom învăţa să citim. Acum eu... şi Kuzma Nikolaevici vă vom explica de ce îi este necesară omului ştiinţa de carte.

Kuzma a roşit niţel de plăcere şi a dat să scoată punga de tutun, dar şi-a amintit că tocmai el îl îndemnase pe Elizar să interzică fumatul, a tuşit în palmă, a rămas cu ochii la învăţătoare.

— Să zicem, spunea ea, că stau la țară și aș dori să știu, de pildă, cum trăiesc oamenii la oraș. Cum pot să aflu ?

— Tragi o fugă pîn-acolo, și-a dat unul cu părerea.

— Nu așa... Cum să tragi o fugă ? Și dacă nu există posibilitatea ? Dar, oricum, nu despre aceasta este vorba. Problema este cum poți afla diferite lucruri !

— ? ?

— Ei bine, iau în mînă o carte — Galina Petrovna a luat o carte de pe masă, ridicînd-o ca să o vadă toată lumea — și încep să o citesc. În felul acesta aflu treptat cum trăiesc oamenii de la oraș : ce mănîncă, cum se îmbracă, la ce se gîndesc, ce îi interesează... Înțelegeți ? le-a zîmbit Galina Petrovna.

Mujicii i-au zîmbit și ei politicos, s-au mișcat pe locurile lor. Judecîndu-i însă după chipuri, nu-i bucura prea tare și nici nu se arătau uimiți de această strălucită posibilitate. Nu le venea să creadă că-i chiar așa de ușor și de simplu : că iei o cărțulie în mînă, s-o citești și să le afli deodată pe toate. Zice și ea așa... să le dea curaj. Dar fata le-a plăcut. Își dădeau seama, mai ales, că pentru ei își dă silința.

— Se poate afla, de asemenea, despre viața oamenilor din alte țări, despre lumea animalelor, a continuat Galina Petrovna.

— O poezie nu ne citiți ? a întrebat-o Nikolai Kolokolnikov, întorcîndu-se apoi spre ceilalți ca și cum ar fi vrut să spună : „Acuși începe" !

Însă Galina Petrovna, nu se știe din ce motiv, nu că s-ar fi supărat, dar s-a arătat nemulțumită de această rugăminte.

— Ce legătură are aceasta cu poezia ? Vă vorbesc acum despre cu totul alteeva. Și încă ceva... cînd vorbesc vă rog să nu mă întrerupeți.

Nikolai s-a simțit rușinat, a făcut repede din cap că înțelege.

— Acum ați înțeles pentru ce este necesară știința de carte ? a întrebat Galina Petrovna, privindu-i pe mujici ; acum nu mai zîmbea.

Mujicii i-au răspuns într-un glas :

— Am înțeles.

— Iar acum... Poate doriți dumneavoastră să spuneți ceva ? s-a întors Galina Petrovna spre Kuzma Sînteți doar reprezentant al Asociației „Jos cu Analfabetismul".

— Nu, mulţumesc... cred că-i totul limpede, s-a dezis Kuzma.

— Să trecem atunci la treabă : începem cu învăţarea literelor.

Toţi mujicii au primit cîte un abecedar. Galina Petrovna a luat de pe masă un teanc de cartonaşe aidoma unui pachet de cărţi de joc, s-a sculat în picioare ca să o vadă toată lumea.

— Aceasta este A, a ridicat ea sus cartonaşul pe care era desenată litera. Căutaţi-o în cărţile pe care le aveţi în faţă.

Mujicii s-au aplecat asupra abecedarelor şi au început să-şi plimbe degetele pe alfabet.

— Uite-o, mă, aici ! i-a suflat unuia Iaşa.

— Unde ?

— Aici, nătăfleţule ! Ce n-ai ochi să vezi ?

— Nu aveţi voie să şoptiţi ! a spus sever Galina Petrovna.

Iaşa şi-a băgat ascultător nasul în abecedarul lui.

— Aţi găsit-o cu toţii ?

— Fedia nu izbuteşte deloc... Uite-o aici ! Se uită la tine, iar n-a mai rezistat Iaşa.

— Nu mai interveniţi, vă rog. Aşa... Reţineţi că aceasta este litera A. Iar acum vă rog să o găsiţi pe aceasta, le-a arătat Galina Petrovna alt cartonaş.

Iar s-au apucat să-şi plimbe degetele pe abecedare. Iaşa nu mai putea, se sucea în toate părţile.

— Uite-o, mă... aicea..., le spunea în şoaptă.

— Da' mai stai şi tu locului ! s-a zborşit la el Nikolai Kolokolnikov. Te to-ot învîrţi ca cioara-n băţ. Găsim noi şi fără tine.

— A găsit toată lumea ?

— Nu ştiu cum se face că n-o găsesc, a spus Fedia, s-a uitat la Iaşa.

Acesta şi-a proptit degetul în tăcere în abecedarul lui Fedia.

— Ţineţi minte, aceasta este litera M. Iar acum, dacă le alăturăm, ce obţinem ? Pe dumneavoastră vă rog să nu spuneţi încă. (Galina Petrovna îl avea în vedere pe Iaşa).

Ceilalţi se uitau cu invidie la el. Orice s-ar zice, în ziua aceea Iaşa a crescut nemăsurat în ochii mujicilor.

— Cînd ai apucat tu, Iaşa ? Uite la el, tartorele...

— Așa a venit el pe lume, știutor de carte, a observat Nikolai. Știu eu și de ce...

— Ei, ce-a ieșit ? n-a mai răbdat Kuzma. Ați înțeles ? Nu știa nimeni ce-a ieșit.

— Aceasta ce literă este ? a întrebat Galina Petrovna, începînd să-și piardă calmul. Spuneți dumneavoastră, a arătat ea spre Fedia.

Fedia a făcut ochii mari la învățătoare.

— Unde ?

— Iată, aici, aici... unde vă arăt eu ! a ridicat glasul Galina Petrovna, apoi s-a uitat la Kuzma și a roșit. Ce literă este aceasta ? a întrebat ea încă o dată, ceva mai potolit.

— Nu știu, a răspuns Fedia, și-a tușit în pumn. Pot să ies pîn-afară ? Mi-e tare poftă de-o țigară.

— Bine, a spus Galina Petrovna, punînd cartonașul pe masă. Puteți merge cu toții, vă mai odihniți.

Oamenii au răsuflat ușurați, au început să vorbească între ei... Și-au aprins țigările chiar acolo, în tindă era prea frig.

— Pentru asta trebuie să ai minte de popă, a zis mohorît Nikolai Kolokolnikov. Pe mine nu mă duce capul, băieți. Mă las păgubaș.

Fedia Baikalov s-a uitat la Kuzma ; a vrut și el să se dea bătut, dar a văzut cum s-a întristat Kuzma și n-a mai zis nimic.

— De ce să te lași păgubaș ? l-a întrebat Kuzma pe socru-său.

— Nu pot, Kuzma. Mai bine ar cincizeci de prăjini de pămînt, parcă tot e mai ușor. Sigur, îmi pare rău, dar nu-i de mine chestia asta.

— Nici de mine, l-a sprijinit pe Nikolai un muzic care rămăsese cu cojocul pe el. Am crezut că ne citește ceva... E vreme de iarnă, avem timp de povești, dar cu asta... Nu merge, mă las și eu păgubaș.

Galina Petrovna nu mai știa ce să zică, s-a uitat la Kuzma. Acesta s-a ridicat de la locul lui și a început să vorbească cu pasiune, strîngîndu-și mîinile la piept :

— Unde vă grăbiți ? Nici n-ați început bine și dați bir cu fugiții ? Și de ce v-ați speriat ? E mai greu, firește, cînd nu ești deprins cu treaba asta... Așa-i la început, mai te opintești, mai pufăi o săptămînă-două, pe urmă merge mai ușor. O să vedeți. După ce învățați să citiți, nu mai lăsați cartea din mînă. Întotdeauna e așa cînd începi ceva nou. Mai răbdați și voi un pic. Doar n-o să pățiți nimic.

— Sigur că n-o să pățim nimic, s-a învoit Nikolai. Numai că n-am eu minte pentru așa ceva. Mă cunosc.

— Ba ai ! Aveți cu toții !

— Nu, frate, nu se lăsa Nikolai. Mai bine-i adunați pe ăi tineri, e lucru mai cu socoteală. Nouă mai bine ne citiți o poezie.

Kuzma nu mai avea vorbe, se uita la mujici și înțelegea că acum nu mai e chip să-i lămurești. S-a așezat la loc. Atunci a sărit în sus Iașa Goriaci.

— Ia nu mai trăncăniți voi atîta ! s-a răstit el la ai lui. Cică n-are atîta minte ! Tu, Nikolai, ești om serios, da' spui niște prostii de ți se face greață. Ce, o fi el mai bun decît tine ? a arătat el spre Elizar, fratele lui Nikolai. Că el a avut atîta minte ! Oamenii ăștia pentru noi își dau silința, iar noi ne-am pus să... Zău că m-apucă și ciuda.

— Ce-ți pasă ție, ciupitule, că tu le cunoști, dar mie mi se încurcă literele astea de nu mai pot să le deosebesc ! Mi s-au împăienjenit ochii, a împuns Nikolai cu degetul în abecedar. Mișună aici ca păduchii...

Galina Petrovna a strîmbat din nas.

— Ce mișună ? Nu mișună nimic ! striga Iașa, dînd din mîini. Cască și tu ochii mai bine !

Fedia l-a tras de poala cojocului.

— Șezi.

Iașa s-a așezat cuminte.

— Deci nu vreți ? a întrebat Galina Petrovna.

— Nu, au răspuns într-un glas mujicii.

— Toți ?

— Toți.

Numai Iașa n-a zis nimic.

— Păcat...

— Nu puneți prea rău la inimă, i-a spus Nikolai, ceva mai vesel acum. O să-i chemați pe cei mai tineri, care n-au prins încă rugină la creier. Iară noi ce nevoie avem de carte, dacă e s-o spunem pe-a dreaptă ? Cu iepele știm noi să vorbim și-așa.

Galina Petrovna iar a strîmbat din nas.

— Fără grosolănii, vă rog. Dacă nu vreți, nu vreți, nu vă obligă nimeni.

Kuzma s-a ridicat în picioare și a anunțat :

— Gata pe ziua de azi. Haidem acasă.

1.

Cel mai mult îi plăcea lui Egor să vîneze iepuri. De fiecare dată cînd lua la ochi un iepure în fugă îl cuprindea un simțămînt arzător de dulce. Stîrnit din culcuș, iepurele se îndepărtează în goana mare... Privit prin cătarea armei, pare mic, caraghios și tîmp. Mîna încremenește pe armă, țevile se plimbă cu puțin înaintea iepurelui... Un șoc în umăr, bubuitul sec al împușcăturii... Iepuroiul sare în sus și se rostogolește ghem în zăpadă.

— Gata, zice încet Egor.

În ziua aceea, ostenit de-atîta mers, Egor a ajuns mai devreme la coliba lui Miheiuşka.

Mai era cineva în colibă ; lîngă pridvor era o pereche de schiuri, sprijinite de perete.

Egor și-a dat jos de pe umăr iepurii vînați, și-a scos schiurile, a intrat în colibă.

Pe laviță era Iașa Goriacî, îi povestea ceva, aprins, lui Miheiuşka.

— ...Mă strecor eu pe-o parte, pe alta... nu izbuteam să-l chitesc. Ei, îmi zic eu, pui de lele... Noroc, Egor, s-a oprit el din vorbă, zărindu-l pe noul venit.

— Noroc.

Egor s-a așezat la gura vetrei, și-a întins mîinile spre foc.

— Ai luat ceva ? l-a întrebat Iașa.,

— Ceva... nu mare lucru. E zăpada cam moale.

— Are să ningă la noapte. M-am întors și eu tot cu mîna goală. Ești de mult aici ?

— De două zile, s-a uitat Egor de jos în sus la Iașa. S-a mai întîmplat ceva prin sat ?

— Liniște.

Egor a înghițit în sec, și-a aprins o țigară. De cîtva timp încoace, cum îl vedea pe Iașa încerca același simțămînt ca atunci cînd punea pușca pe un iepure.

— Poate, totuși, ai dat jos ceva ? a mai întrebat o dată Iașa.

— E-e... ce să mai...

— Ce pușcă ai tu ?

Iașa s-a ridicat de pe laviță, a luat din cui arma lui Egor, a cercetat-o îndelung.

— Nu dă rateuri ?

— Nu.

Iașa a agățat arma la loc.

— Măi, ce puşcă am avut eu !... Mi-au prăduit-o unii în taiga, în nouă sute douăzeci. O minune de armă. Şi-acum îmi pare rău după ea.

Miheiuşka a dat şi el să-şi împărtăşească din amintiri :

— Ehei, ţin eu minte... Ne-am dus noi într-o seară...

Egor i-a tăiat vorba :

— Ce facem, pregătim ceva de cină ?

— Se face, s-a înviorat Miheiuşka.

*

Egor a dormit rău, cu toate că era obosit. S-a sculat de cîteva ori, a mai băut o cană de apă călduţă, şi-a aprins o ţigară. De fiecare dată rămînea cu ochii la Iaşa, care dormea dus. Mai punea nişte lemne pe foc, iar se culca şi dormea scurt, iepureşte, cu urechea trează. Dar chiar şi în somn auzea cum se întoarce pe partea cealaltă şi plescăie din buze Iaşa. Abia spre dimineaţă a adormit Egor de-a binelea. Şi cum l-a luat somnul, a avut un vis ciudat... Se făcea că stă tot la casa părintească... Se iveşte de undeva Makar, cu o căciulă mitoasă în cap, şalvari de catifea. Vesel. Îi dă nişte bani şi-i spune : „Trage o fugă după o sticlă". Se duce Egor la baba care vinde votcă, iar acolo dă peste o grămadă de lume. Şi-a zis să aştepte pînă pleacă toţi. Iar ăştia nu mai pleacă. Egor s-a şi gîndit : „Acuşi începe să se înfurie Makar". Pe urmă intră în casa babei Mária, ducînd de mînă un băieţel. Lui Egor parcă nu-i convine că ea se arată cu copilul în văzul lumii. Se apropie de ea şi o întreabă „Al cui e" ? Vrea să mîngîie băieţelul pe creştet, dar acesta mîrîie la el cîineşte şi-l muşcă de mînă.

Egor s-a trezit, s-a aşezat pe marginea patului. Ce vis o mai fi şi ăsta ?... Şi deodată, parcă ar fi primit un ghiont, i-a venit în minte „Naşte Mária". A sărit ca ars, s-a îmbrăcat în grabă, şi-a pus schiurile şi a pornit în fugă spre casă.

Era încă întuneric, gerul pişca zdravăn. Nu izbutea să se încălzească nici măcar forţînd pasul. Suna tare zăpada sub tălpicele schiurilor. I se aşezase un strat de chiciură pe faţă, i se lipeau ochii. Egor se oprea din cînd în cînd, se freca la ochi cu mănuşa.

„Pesemne c-o să fie băiat", şi-a spus el.

*

A ajuns acasă cînd la răsărit abia începea să mijească o zare roşiatică.

În izbă nu era lumină. Egor a bătut la ușă. După un timp s-a rupt, scrîșnind, pojghița de gheață din tocul ușii.

— Cine-i acolo ? a întrebat Mária.

— Eu.

— Tu ești, Egor ?

— Da' care altul ?

Mária a tras zăvorul, s-a întors în izbă, a aprins lampa. În izbă era cald, mirosea a pîine.

Egor s-a chinuit mult pînă să-și descurce cingătoarea, îi amorțiseră rău degetele. Și-a rotit privirea prin izbă. Pe sobă dormea cineva, i se vedeau picioarele.

— Cine ?

— Învățătoarea. Ne-a citit aseară... Umblă din izbă-n izbă, citește din carte. A rămas aseară mai tîrziu și n-am mai lăsat-o să plece.

Învățătoarea s-a mișcat, a ridicat capul.

— A venit soțul dumitale ? a întrebat Galina Petrovna, privindu-l pe Egor cu ochii ei mari, însomnurați. Bună dimineața.

— Sănătate, i-a răspuns Egor și s-a întors spre nevastă. N-avem ceva samogon prin casă ? M-a cam luat cu frig.

— Cred că avem un pic.

Mária a deschis ușa de la dulap.

Egor a reușit să-și desfacă brîul, și-a dat jos cojocul, s-a zgribulit.

— Nu vreți să vă las locul aici, pe sobă, să vă încălziți ? i-a propus Galina Petrovna; ședea cu picioarele atîrnate pe marginea sobei, se uita curioasă la stăpînul casei.

— Mă încălzesc eu îndată.

Egor a luat sticla din mîna Máriei, și-a turnat un pahar plin, l-a dat pe gît dintr-o suflare. A mirosit o coajă de pîine și abia apoi a dat aerul afară, gîjîit.

— Așa vă ardeți gîtlejul, a observat Galina Petrovna, tot cu ochii la Egor.

Egor și-a răsucit o țigară.

— Dintr-atîta ?

— Semănați... știți cu cine ? Cu Andrii.

— Care Andrei ?

— Andrii. Din „Taras Bulba". Cred însă că aveți altă fire. De ce sînteți atît de mohorît ?

„Altă gură-spartă", s-a gîndit Egor, dar n-a mai spus nimic.

— Așterne-mi pe jos, să prind și eu un somn, i-a poruncit nevestei.

Şi-a amintit de vis, a scăpat privirea spre pintecul ei.

— Culcă-te în pat, eu mă caţăr pe sobă alături de ea.

— Mă caţăr ! Auzi vorbă.

Egor şi-a luat singur din cui o bundă lungă de oaie, a întins-o pe duşumea, şi-a luat o pernă din pat, şi-a scos pîslarii, cămaşa, s-a culcat, şi-a întins picioarele, suspinînd de plăcere.

— Învelește-mă cu cojocul.

Galina Petrovna se uita la bărbatul acela frumos şi voinic, îşi mişca degetele de la picioarele goale.

Mária l-a acoperit cu cojocul, el a căscat şi s-a întors pe o parte, cu spatele la învăţătoare.

Mária a suflat în lampă, şi-a tras, foşnind încet, rochia de pe ea, s-a lăsat greu pe pat ; s-a făcut iar liniște.

* * *

Egor nu avea încă baia lui, se ducea în fiecare sîmbătă la Emelian Spiridonîci.

Seara Egor a zis că se duce la taică-său.

— Şi pe mine nu mă iei ? s-a bosumflat Mária.

— Ce să cauţi tu ? Şi-aşa de-abia umbli.

— Măcar să stau puţin în abur cald. Poftesc, Egor.

Egor s-a gîndit puţin, a ieşit în ogradă. S-a întors după cîteva minute.

— Îmbracă-te. Am înhămat calul.

Mária s-a înfofolit, peste şubeică şi-a pus două şaluri de lînă, şi-a aruncat şi o pătură pe umeri. Abia a izbutit să se strecoare pe uşă. Pe Egor l-a pufnit rîsul.

— Dacă te-ai vedea cum arăţi !

— Nu-i nimic. În schimb n-am să răcesc cînd venim înapoi.

Au pornit cu sania.

Pe la jumătatea drumului Mária a strigat deodată :

— Egor !

— Ce-i ?

— Cred că... Doamne !... Mînă înapoi !

Egor s-a întors spre ea. Mária era vînătă la faţă... Avea ochii mari, plini de lacrimi. El a dat bice calului, pînă la ai lui era mai aproape decît pînă acasă.

— Că ţi-am spus doar ! Tu nu ! Cică poftește..

Sania sălta pe hîrtoape.

Máriei i s-a făcut mai rău.

— Aoleu, mor ! Nu mai pot, îmi vine moartea, mămicuţă ! a început ea să ţipe.

— Stai așa, că merg mai încet.

— Ah, acum e tot una. Oprește mai bine, pentru numele lui Cristos !...

Egor a strunit calul, s-a uitat în jur, nu se vedea nimeni pe uliță.

— Și-acum ce facem ? a zbierat și el ; a sărit de pe capră, s-a aplecat asupra Máriei. Mania !

Mária își mușca buzele, nici nu și le mai simțea.

— Ah, mămică... mă sfîrșesc...

Atîta mai putea să șoptească, lacrimi mari îi șiroiau pe obraji.

Egor a luat-o în brațe și a purtat-o în fugă spre gospodăria cea mai apropiată. A dat în lături poarta grea cu o lovitură de picior, a urcat în grabă treptele cerdacului... Și abia atunci și-a dat seama unde a ajuns : la Nikolai Kolokolnikov.

I-a deschis ușa Agafia.

— Doamne, Isuse Cristoase !... Ce-i cu ea ?

— Moare, a lămurit-o scurt Egor ; era livid la față.

— Ce-are, naște ?

— Păi...

— Du-o în odaie... zăpăcitule.

Egor a dus-o pe Mária în odaie, a pus-o jos, pe dușumea... S-a apucat să o dezbrace, încurcîndu-se în boarfe. Îi tremurau mîinile.

— Nu te mai speria și tu ca năucul ! Ce dacă naște ? Auzi, mare lucru. Fugi repede după moașă.

— Unde ?

— Adu-o pe Kuksiha, stă mai aproape.

Egor s-a năpustit afară din izbă, s-a lovit cu capul de grindă, mai să cadă jos de durere... A ajuns, împleticindu-se, pînă la sanie, s-a urcat, și-a îndemnat calul cu biciușca...

•

Zece minute mai tîrziu gonea înapoi. Cu baba-moașă.

•

Mária țipa de-ți spărgea urechile.

Egor ședea pe prispa sobei, strîngîndu-și capul în pumni... N-a mai răbdat, a dat să intre în odaie, dar l-au izgonit muierile. Iar Mária, văzîndu-l, a strigat la el cu voce schimbată, înnebunită de suferință :

— Pleacă de-aici, blestematule ! Te urăsc !...

Egor s-a așezat iar pe pragul sobei.

Kuzma era acasă. S-a băgat într-un colț și urmărea ce se întîmplă, cu o privire înspăimîntată. Cu Egor n-a schimbat încă nici o vorbă. Numai cînd a țipat Mária la Egor și l-a văzut că se așază și își strînge capul în mîini, a simțit Kuzma un fel de compătimire.

— Nu pune la inimă. Așa se-ntîmplă întotdeauna, i-a spus.

Egor a ridicat capul, l-a privit pe Kuzma ca o fiară hăituită.

— Se-ntîmplă, a rostit el încet, și-a lăsat capul în piept.

— Na, ia-ți de-o țigară, s-a apropiat de el Kuzma, întinzîndu-i punga de tutun. Ar fi trebuit s-o duci mai devreme la spital.

— Da, s-a învoit Egor.

— O doare, de aia țipă așa.

Egor n-a spus nimic.

— Ce aștepți ?

— Parcă băiat ar trebui...

Kuzma a tras adînc din țigară, de cîteva ori la rînd.

— Cum o să-i spui ?

— Vanka.

— Pe-al meu o să-l cheme Vasili. Tot băiat o să am.

Mária o ținea numai într-un țipăt.

— Ce-i mai rău e că n-o poți ajuta cu nimic. Cum s-o ajuți ?

Kuzma și-a stins țigara în talpa pislarului, și-a aprins alta.

— Păi, asta e, a zis Egor. Stau aici de parc-aș fi legat... Dă să-mi fac și eu o țigară. M-am pocnit adineaori cu capul... și-acum mă simt ca beat, și-a frecat Egor cucuiul.

— E cam joasă ușa aia. Pînă m-am obișnuit am dat și eu de cîteva ori cu capul.

Mária a încetat să mai țipe.

A ieșit din odaie Agafia. Egor s-a ridicat în picioare la vederea ei.

— Ai băiat, a spus Agafia. Mărișor, drăcușorul... abia l-am scos la lumină.

— Așa..., a făcut Egor, ștergîndu-și sudoarea de pe frunte. Păi, e bine.

— E minunat ! a spus Kuzma cu invidie. Cum ți-ai dorit, așa a fost. De-aș avea și eu norocul ăsta.

— Vanka..., a surîs ostenit Egor. Nu-ți face griji, la fel are să fie și cu tine.

— O să vedem.

Botezul l-au făcut boiereşte. Au ţinut petrecerea în casa bătrînească a Liubavinilor. Două zile au ţinut-o într-un chef.

Serghei Fedorîci, cherchelit binişor, îl îmbrăţişa pe Emelian Spiridonîci, jumulindu-i barba încîlcită, striga la el

— De-acum să nu mai faci pe grozavul cu mine! Ăsta-i nepotul meu!... Ai înţeles? Nodurosule!

Iar pe Egor îl ameninţa cu degetul şi-i spunea:

— Şi tu la fel... N-ai decît să sughiţi şi să pufneşti că eu tot vin la voi. La nepotu-meu am să vin, nu la tine. La Vanka. Ai priceput?

Mária a stat un timp cu toată lumea, pe urmă s-a dus acasă. Pe drum, nemaiputîndu-şi stăpîni bucuria, s-a oprit de cîteva ori; dădea la o parte colţul plăpumioarei, se uita la băiat, şoptea:

— Băieţelul meu scump, îngeraşule mic, sînge din sîngele meu!

Apropiindu-se de casă, l-a zărit în ogradă la el pe Fedia Baikalov. El n-a văzut-o, îşi ascuţea toporul la tocilă.

— Fiodor! l-a strigat Mária.

Fedia a ridicat capul, a rămas cu ochii la Mária; tocila se învîrtea mai departe în gol.

— Intră un pic să-mi vezi băiatul.

— Acum? Bine... vin îndată.

Cînd a intrat pe uşă avea pe el un cojocel argăsit, nou şi o căciulă mitoasă, tot nouă. S-a oprit nehotărît în prag, schimbîndu-se de pe un picior pe altul.

— Să mă încălzesc nitel, că vin de la ger, din frig... să nu răcească.

— Ei, asta-i! Tot din frig l-am adus. Pofteşte înăuntru.

Fedia s-a aplecat asupra copăii, s-a uitat lung, apoi a zis cu o uimire neprefăcută:

— Da' ce frunte are! Ăsta pesemne că se face învăţător.

Mária a vrut să-i dea copilul lui Fedia, să-l ţină şi el puţin în braţe, însă micuţul a început să scîncească. Ea s-a întors cu spatele, şi-a dezgolit pieptul ca să-i dea să sugă. Fedia şi-a pironit ochii într-un colţ, la icoane.

— Fiodor, dar voi de ce n-aveţi copii? l-a întrebat Mária, privindu-şi fericită copilaşul.

Fedia a roşit, a tăcut mult timp, temîndu-se să se uite la Mária. A tuşit încet în pumn şi a zis :

— Nu ştiu. Are ea ceva care nu-i în regulă. Vanka l-aţi botezat ?

— Vanka.

— Mai bine îi ziceaţi Serghei.

— El s-a încăpăţînat. Eu am vrut să-i spun Mihail, după răposatul frate-meu. Nu m-a lăsat.

— Acum petrec ?

— Petrec.

— Sigur, acum se poate.

— Ar trebui s-o duci pe Havronia la oraş, la doctor.

— I-am tot spus eu.., şi-a mutat Fedia privirea de la icoane la fereastră. Nu vrea. Zice că-i de la Dumnezeu. C-aşa a fost vrerea Lui.

— Ei, ce vrea Dumnezeu e una, dar la doctor tot trebuie să ajungeţi.

— Eu înţeleg, dar... Păi, m-oi duce şi eu.

— Mai treci pe la noi, Fiodor.

— Ihi.

Şi a plecat, păşind cu grijă pe-alături de preş.

5.

De la botez au pornit în peţit Kondrat şi cu taică-său s-au dus să se înţeleagă cu Fiokla.

Au înhămat buiestraşul la o sanie uşoară şi după cinci minute erau la poarta Fioklei.

Kondrat a sărit din coşul saniei, a deschis larg poarta, ca un om de-al casei. Emelian Spiridonici a mînat pînă-n fundul curţii, cercetînd nu prea mulţumit gospodăria cam sărăcuţă a Fioklei.

Fiokla ieşise în cerdac şi-acum îi privea liniştită pe Liubavini, cu braţele încrucişate pe pieptul uriaş.

— Hei, vacă fără coarne, nu ne poftești în casă ? a zis Emelian Spiridonici.

— Intraţi, dacă tot aţi venit. Şi să nu mă faci pe mine vacă.

— Ia uite-te la ea... Bine, viţică.

Emelian Spiridonici a sărit ca un tinerel din sanie ; avea cîte o sticlă în fiecare mînă, alte două i se vedeau din buzunare.

— Taie niște castraveți, a poruncit el. A dat norocul peste tine, iar tu stai ca bleaga, parc-ai prins rădăcini. O fi de bucurie, ai ?

Fiokla era din neam de oameni trufași ; la vremea ei tocmai din mîndrie și-a alungat toți pețitorii.

— Mie să nu-mi faci pe cocoșul, i-a dat ea peste nas lui Emelian Spiridonîci. A sosit... împăratul lu' pește.

— Nu mai cotcodăci atîta, toanto. Că putem să ne și ducem cum am venit.

— Ajunge, gata, s-a amestecat Kondrat. Ce v-ați luat la harță ? Du-te și tu, Fiokla, de adu ceva varză...

Fiokla s-a băgat în pivniță, tatăl și fiul au intrat în casă.

— Nu prea mi-e pe plac..., Emelian Spiridonîci a sughițat, răspîndind un damf de băutură. Acum ar trebui să umble pe vîrfuri în fața noastră..., a sughițat din nou, a scuipat pe prețul curat din dreptul ușii. Doar n-o fi codană de șaptesprezece ani !

— Nici eu nu mai sînt flăcău, a zis Kondrat, și-a scos cojocul, l-a agățat la locul știut, lîngă intrare. Iar singur nu mi-a fost nici mie moale, de cînd... Că n-oi fi popă.

Emelian Spiridonîci s-a făcut că nu aude ce-a spus Kondrat la urmă.

— Tu ești mujic, iar mujicul e flăcău pînă la patruzeci de ani, a zis sfătos, scoțîndu-și și el bunda. Vezi să nu te lași moale în fața ei, că îndată pune șaua pe tine. Cu astea așa trebuie să te porți, i-a arătat el fiului pumnul său vînos. Pentru început să-i dai o bătaie bună. Cu cureaua de la ham.

A intrat Fiokla cu varza și castraveții.

S-au așezat la masă.

— Uite cum zic eu să ne înțelegem..., a rostit Emelian Spiridonîci, așezîndu-și lăbuaiele înnegrite pe fața de masă din pînză topită, proaspăt spălată. Tu cu noi să nu faci nazuri, să nu te-alinți ca cioara-n lat. Că te cunoaștem de niște ani buni. Kondrat vrea să te ia... mai mult de suflet, aș zice eu. O să stați aici, în izbă la tine. Asta-i tot. Toarnă, Kondrat. Iar ție, fată, îți dau un sfat : cu noi să te porți mai cu mănuși. Nu ne plac ăia cu nasul pe sus.

— Unul de-ai voștri și-a pierdut nasul, l-a sfidat Fiokla.

— Zît ! Emelian a lovit tăblia mesei cu atîta putere încît au sărit sticlele în sus. O vorbă să nu-mi sufli de asta, grăsano !

— Chiar așa, ce te-a apucat ? s-a uitat strîmb Kondrat la viitoarea nevastă.

— El ce-are cu mine ? Mă ia așa, peste picior în toate felurile. Parc-aș fi nu știu ce țîrfă !

Fiokla s-a întors cu spatele și a început să plîngă în tăcere.

— Ei, gata, a îmbunat-o Kondrat, i-a turnat un pahar plin de votcă, a luat-o de umeri, întorcînd-o cu fața spre masă. Na, bea.

Fiokla s-a șters la ochi, a luat paharul.

— Și voi ?

Emelian Spiridonîci și-a luat și el paharul în mînă, l-a întins către Fiokla, au ciocnit.

— Nu te mai supăra și tu. Hai să bem. Că de-acum sîntem rude.

— Hai.

Au băut. Au luat cîte-un dumicat.

— Nu prea știi să pui varza la murat. E fadă, a observat Emelian Spiridonîci.

— Am tăiat-o tîrziu, a prins-o gerul.

— Tu ce vite ai ?

— Două vaci, un cal, țin și oi, găini... Mă ajung cu ce am.

— Acum ai să ai mai multe. Eu vă dau o pereche de cai, două grape, un plug... plugul e nou-nouț, ceva toale, se-nțelege, un cojocel, cizme îmblănite, niște șalvari... Ce mai, nu mă scumpesc.

Emelian Spiridonîci a tăcut, a rămas pe gînduri.

— Acum rămîn singur. Curînd fac și eu șaptezeci de ani. Îmi dă tîrcoale prin ogradă aia cu coasa... Ia mai toarnă tu, Kondrat.

Au mai băut cîte una.

Pe urmă încă una. Și încă. Li s-a lăsat în picioare.

Au rămas peste noapte la Fiokla.

Emelian Spiridonîci s-a trezit devreme. A orbecăit multă vreme, pufnind, prin izbă... A aprins lampa.

În patul larg dormeau alături Kondrat și cu Fiokla.

Emelian Spiridonîci s-a oprit deasupra lor, l-a privit îndelung pe fiu-său... L-a chemat încetișor :

— Kondrat ! Băi Kondrat ! Scoală-te, dracul să te ia, te-ai tolănit aicea...

Nu știa nici el de ce, dar îl apucase o tristețe neagră, iar acum îi cășunase și pe fiu-său.

Kondrat a ridicat capul, s-a uitat pe fereastră.

— E devreme, ce te-ai sculat ?

— Scoală și tu. Nu pot să te văd cu neroada asta. După ce plec n-aveți decît să dormiți. Hai să ne dregem.

S-a trezit și Fiokla. S-a întins de i-au trosnit oasele.

— Ce-i, tătică ?

— Ești harnică la somn ! i-a zis-o cu năduf Emelian. Alta în locul tău ar fi fost demult în picioare, ar fi prăjit niște clătite.

Fiokla a surîs ca o mîță sătulă.

— Tot mai bombăni ?

Emelian Spiridonîci a făcut ochii mici la ea, se vede că era cît pe ce să i-o întoarcă, dar n-a mai zis nimic. Și-a răsucit îndelung țigara, pufnind mohorît pe nas. Nu-i mai treceau tristețea și supărarea.

— Ne-a mai rămas ceva de aseară ? a întrebat.

— Am ras tot, i-a răspuns Kondrat.

— Trag eu o fugă pîn-la Zavialiha, a zis Fiokla.

Emelian Spiridonîci s-a așezat la masă, și-a proptit capul într-un pumn.

— L-am visat pe Makarka.

Kondrat n-a mai răspuns.

— Venea de undeva. „Iartă-mă, zice, tăticule, sînt tare vinovat față de tine".

Emelian Spiridonîci a clipit des din gene, a întors capul. Se petrecea cu el un lucru de neînțeles. L-a cuprins o dureroasă părere de rău după Makar, după viața lui care se duce. Și-l durea că fiu-său, Kondrat, se simte ca acasă într-o izbă străină.

— Ni l-au omorît. Și pentru ce ? Că n-a făcut rău nici cît un pui de găină. E-eh...

...După ce s-a dres cu un gît de votcă, Emelian Spiridonîci parcă s-a mai înseninat la suflet, i-a venit cheful să stea de vorbă cu cineva despre de-ale vieții. Dar aici nu putea vorbi, îl apucau furiile cînd o vedea pe Fiokla.

— Mă duc pînă la Egorka. Duci tu calul acasă. Cred că mă aștern pe băutură, a spus el.

*

Egor stătea lîngă copaie cu ochii ațintiți asupra feței copilului. Așa făcea adesea : cum ieșea Mária din izbă, se apropia de fiul său și îi cerceta îndelung mutrișoara încrețită, roșie. Era de neînțeles la ce putea să se gîndească el în acele momente.

Cînd a auzit scîrțiit de pași în tindă, Egor s-a îndepărtat repede de leagăn și s-a așezat la masă.

— Hai să trăiești, a spus Emelian Spiridonîci, rotindu-și privirea prin izbă. Manka nu-i ?

— S-a dus la ai ei.

Emelian și-a dat jos bunda, a trecut pe lîngă copaie, aruncîndu-i doar o privire scurtă, din mers.

— Nu bolește ?

— Încă nu.

— Mi-e inima grea, Egorka..., a spus Emelian Spiridonîci, s-a lăsat, oftînd, pe laviță, cu pieptul sprijinit de marginea mesei. Grea de tot.

— De ce ?

— Naiba s-o mai știe de ce... Vin acum de la Kondrat. S-a însurat frate-tău. Muierea lui e-o tîmpită fără pereche.

— Ce are de nu ți-a plăcut ?

Egor și-a ascuns zîmbetul în colțul ochilor ; nu prea avea noroc bătrînul la nurori.

— O iapă. Una ca asta ar trebui înhămată la plug, iar Kondrat nu-i iese din cuvînt.

— Kondrat ? S-așteptă ea mult și bine !

— L-am visat pe Makarka, a rostit încet Emelian Spiridonîci, ridicînd spre fiu ochii înroșiți, triști. Îmi pare rău după el. L-au omorît, ticăloșii. Și ce flăcău era !...

Egor a întors capul. N-a răspuns.

— Ai ceva de băut ?

— Nu știu. Să mă uit.

Egor avea glasul tăiat, gîjîit.

— Păi, uită-te. Măcar să bem... pentru odihna sufletului lui Makar.

Egor a coborît în beci, a scos afară o sticlă mare, verzulie, plină cu samogon.

Și-au tăiat niște șuncă, pîine.

Au băut cîte un pahar. Ședeau cu coatele sprijinite de masă, aproape că-și atingeau frunțile, morocănoși amîndoi, parcă semănau unul cu altul și nu semănau. Chipul bătrînului Liubavin era împietrit, o mască posacă ce nu se mai schimbă niciodată. Numai în adîncul ochilor se mai putea citi un licăr abia mijit al simțămintelor care îl chinuiau pe acest uriaș zburlit. Pe fața tînărului însă puteai citi totul, și necazul, și bucuria și ura. Iar chipul îi era dureros de frumos, gingaș și fioros totodată. Cu toate acestea, în ciuda strășniciei sale împlinite cu vîrsta, tatăl era ceva mai prejos decît fiul, Egor era mai puternic. O singură

trăsătură îi unea, fără nici o îndoială : oamenii din această stirpe nu se încovoaie şi nici nu se frîng deodată cînd sînt covîrşiţi de o altă putere.

— Îmi povestea un mujic dinr Surtaika, pe care îl cunosc mai de mult, cum că pe noi ăştia, gospodarii mai cu cheag, au să ne căptuşească în curînd cu dări şi mai mari, a zis Emelian, turnîndu-şi iar din sticla verde. Ce viaţă, Doamne ! Nu mai ştie omul cum s-o scoată la capăt, a adăugat el, dînd paharul pe gît. Şi-are să fie şi mai rău. Acum ne iau jumătate, vine vremea cînd au să ne curețe de tot, s-a încrîncenat şi mai tare Emelian Spiridonîci.

Egor îl asculta, strîngîndu-şi fruntea între palme. Nu prea se simţea bine în ultima vreme. Şi-a turnat şi el un pahar, l-a băut. Apoi a întrebat :

— Ştii cine l-a omorît pe Makar ?

— Iaşka ?

— Iaşka.

Au mai băut un rînd, în tăcere. Au mai mestecat, leneş, cîte o îmbucătură de pîine cu slănină. Pe urmă şi-au aprins ţigările.

— Iaşka, nu l-ar mai răbda pămîntul. Nu-i altul mai rău ca el. Stau şi mă întreb cum de nu i-am venit de hac încă înainte de răsturnarea puterii, cînd îl aveam argat la coasă, s-a tînguit Emelian Spiridonîci cu vorba împleticită de băutură. Şi-aş fi putut... Aveam şi dreptul : mi-a schilodit un mînz cu cositoarea, pocitul naibii. Nu i-am făcut nimic atunci... mi-a fost milă. Mi-am zis că-i orfan. Iar acum umblă slobod şi voios, bucurie mare...

— Las-că s-o bucura el, a zis Egor, trecîndu-şi încet palma peste faţă. S-o bucura...

Molipsit de încrîncenarea bătrînului, Egor se simţea cuprins de o cruntă, înfricoşată nerăbdare. I s-a părut că a scăpat pentru totdeauna momentul în care putea să se răfuiască el cu Iaşa. Acum lui Iaşa nici că-i pasă, se bucură de ce-a făcut. Iar fratele Makar putrezeşte în ţărînă, nerăzbunat.

— Unde te duci acum ? l-a întrebat pe taică-său, sculîndu-se de la masă.

— Nicăieri. Acuma beau.

— Eu trebuie să plec...

— Du-te. Stau şi vine Manka.

Egor s-a îmbrăcat, a ieşit în ogradă, şi-a pus schiurile şi a pornit în pas iute, ţinînd marginea drumului. În capul satului a privit în urmă ; uliţa era pustie. Şi-a îndreptat cureaua de la armă şi s-a făcut nevăzut în pădure.

6.

Cînd s-a apropiat de coliba cunoscută, Egor s-a uitat cu luare-aminte în jur. Pornind din pridvor, treceau de-a curmezişul prin poiană urme proaspete de schiuri. Alte urme nu mai erau. Egor a pornit pe pîrtie, călcînd cu grijă în urmele adînci lăsate de schiuri.

A mers aşa cam o oră. Se uita tot înainte, cu urechea trează ... O dată, oprindu-se, a auzit din depărtare un foc de puşcă sec, precum pocnetul unui vreasc uscat. A iuţit pasul.

...Pe la prînz l-a prins din urmă pe Iaşa.

Era o zi senină, cu ger. Sclipirea zăpezii îţi lua ochii.

— Hai noroc, Egor ! i-a strigat de departe Iaşa.

— Noroc, a zis şi Egor, înghiţind în sec ; avea gîtlejul uscat. Să trăieşti, Iaşa.

Se apropia încet de el.

Iaşa stătea pe loc, cu schiurile înfipte alături, în zăpadă. La picioarele lui zăcea o vulpe moartă. Iaşa zîmbea.

— Ai împuşcat-o ? l-a întrebat Egor.

— Îhî. Coboram, uite, de pe coama aia şi-atunci am zărit-o cum şchioapătă, drăguţa de ea.

Iaşa a arătat cu botul pîslarului spre piciorul stîng din faţă al vulpii ; în loc de labă avea un ciot scurt.

— Din capcană a fugit, dar de glonte n-a mai scăpat, prostuţa.

Egor s-a oprit la cîţiva paşi de Iaşa. Şi-a scos mănuşile... A zîmbit cumva, ciudat. Iaşa a ridicat puţin dintr-o sprînceană. Avea arma la spate, pusă cruciş. Egor avea puşca pe umăr. Şi-a înfipt beţele în zăpadă, mai la stînga...

— Ce, Iaşa, ai ?... a zîmbit iar Egor, parcă mai mult s-a strîmbat. Otreapă ce eşti, lepădătură...

Iaşa a pălit.

Au rămas ochi în ochi, numai o clipă... Au dat să pună mîna pe armă, amîndoi în acelaşi timp...

A bubuit o singură împuşcătură. Lui Iaşa i-a zburat căciula din cap, smulsă parcă de o mînă nevăzută şi zvîrlită departe ; din grabă, lui Egor îi scăpase focul cam sus. Iaşa nici n-a avut timp să-şi scoată arma de pe după umeri. Acum stătea cu mîinile atîrnate, se uita vrăjit la Egor. Egor avea puşcă cu două ţevi, ţinea degetul gata pe-al doilea trăgaci.

— Nu face asta, Egor, a rostit încet Iaşa, dezlipindu-şi cu greu buzele amorţite.

— Tu l-ai omorît pe Makar !...

— Egor... iartă-mă...

Iaşa se uita drept în ochii lui Egor

— L-ai ucis pe Makar... scîrnăvie ! a mai zis o dată Egor cu glas tremurat ; îi era milă de Iaşa. Drept la tîmplă l-ai nimerit, calicule... l-a înjurat Egor de mamă.

— Egor, nu-mi lua viaţa... Egor... Păi tu, nemernicule... Fiu de...

A mai trosnit o împuşcătură. Iaşa şi-a dus mîinile la ochi, a căzut pe spate, a mai mişcat din picioare, intrînd cu capul în zăpadă. Cu mîinile tremurînde, Egor a mai băgat două cartuşe, l-a dat gata cu două focuri în ceafă. A îngropat leşul în zăpadă şi a pornit înapoi, călcînd cu grijă pe aceeaşi urmă. I se pusese un nod fierbinte în gît, nu-i mai trecea. S-a oprit de vreo două ori, a luat în gură cîţiva pumni de zăpadă. Dintr-o dată, s-a simţit ostenit de moarte. Abia mai putea să-şi mişte picioarele.

Era de-acum aproape de sat cînd i-a venit greaţă, i s-a făcut rău. L-a cuprins o fierbinţeală ; drumul parcă-i dogorea în faţă, o ceaţă fierbinte îi învălătucea vederea. Dacă l-ar fi văzut atunci cineva, ar fi zis că Egor a ţinut-o într-o beţie o săptămînă încheiată. Se clătina rău pe picioare.

Nu se mai putea ţine drept. „Ei, acuma gata..." şi-a zis în gînd. S-a lăsat jos în drum. S-a întins. Şi s-a cufundat într-o lume caldă, surdă, nepătrunsă, care-l îndemna cu drag pe o cale fără întoarcere.

Încă un ceas, două şi nu s-ar mai fi reîntors Egor din acea lume de neînţeles, uluitor de dulce. Nici măcar puterea îndîrjită a tinereţii nu-l mai putea readuce la viaţă. Îngheţa.

L-a găsit în cale un mujic care venea în sat cu o sanie de fîn.

7

O săptămînă a zăcut Egor la pat fără să-şi vină în simţiri. Mária îl hrănea cu lingura. Egor gemea încet, nu vroia să deschidă gura ; Mária îi descleşta dinţii cu cuţitul şi îi turna pe gît lapte sau supă călduţă.

Lui Egor i se năzăreau mereu vise ciudate, în roşu... Parcă se deschidea în cer un cort roşu, uriaş, ieşeau din el un fel de oameni lungi, uriţi. Se scălîmbăiau, dădeau din mîini. Feţe n-aveau şi nu li se auzea rîsul, dar Egor ştia cumva că ei rîd întruna. I se făcea groază, dorea să scape de oamenii aceia, dar ei tot veneau, veneau spre el. Egor

țipa în neștire, se zvîrcolea, i se citeau pe față spaima și suferința.

Mîini grijulii, cu miros cald din alte vremi, îi așezau cîrpe umede pe frunte... Două chipuri de femei aplecate deasupra lui. O fi visînd oare ?...

...Venindu-și în simțiri, Egor a văzut-o în preajma lui pe Galina Petrovna.

— Cum vă mai simțiți ?

— Bine.

Egor a vrut să se uite în jur, dar a trebuit să închidă îndată ochii, l-a fulgerat o durere ascuțită sub frunte.

— Unde sînt ? a întrebat.

— Acasă.

Galina Petrovna și-a pus palma pe fruntea bolnavului. Îi tremura ușor mîna.

— Unde-i... Mária ?

— E plecată. Tatăl ei este bolnav și el.

— Și tu ce cauți aici ?

— Eu ? Așa, din... Vă stînjenesc cumva ?

— De ce ?... Nu face nimic.

Egor s-a întors cu fața la perete și n-a mai vorbit.

*

Pe Iașa l-au găsit după trei zile. Niște vînători din munți.

L-au cărat cum au putut pînă la coliba lui Miheiușka.

— Îl știi pe ăsta, tătică ?

Iașa a căzut pe podea ca un butuc. Așa încremenise, cu genunchii la gură.

Miheiușka s-a uitat la fața mortului, s-a îndreptat încet de spate, și-a făcut cruce.

— De-al nostru e... Iașa Goriaci... Odihnească-se... Cine l-a... ?

— S-a găsit careva. Ce era el ?

— Păi... ce-i omul ? Ar trebui vestiți oei din sat.

Vînătorii au mai zăbovit în colibă, s-au dezmorțit și au plecat. Unul dintre ei a dat fuga pe schiuri pînă în Baklan.

Cînd a auzit de uciderea lui Iașa, Kuzma s-a albit la față, a rămas multă vreme tăcut, cu dinții strînși.

— Împușcat ? l-a întrebat el pe Nikolai care i-a adus vestea cea neagră.

— Cu pușca. I-au zburat creierii.

Kuzma și-a aruncat pe umeri cojocul, a pornit spre casa Liubavinilor. Pe drum însă s-a răzgîndit : „Nu, așa nu merge. Trebuie lucrat cu cap".

Dar cum să lucreze mai cu cap, asta nu știa. Și-a domolit pasul. Fără să bage de seamă, a ajuns în dreptul izbei lui Fedia.

Fedia ședea în colțul din față, lîngă fereastră, cosea niște tălpi noi la pîslarii nevestei.

— Să trăiești, Fiodor !

Kuzma s-a așezat pe un scăunel.

— Noroc, i-a răspuns Fedia.

Și s-a încruntat... Și-a tras nasul, s-a aplecat iar asupra pîslarului. Moartea lui Iașa l-a uimit pe Fedia, l-a întristat rău. Fusese să-și vadă prietenul, a stat mult lîngă el, i-a pipăit mîna înțepenită, rece... Fața lui Iașa era acoperită cu un ștergar. Și toate acestea, ștergarul, mîna lui mică, pistruiată, rece, cămașa albă, curată, ciudat lucru, nu semănau deloc cu Iașa, și totuși Iașa era acolo...

— Ce e, Fiodor ? a întrebat Kuzma.

Fedia și-a ridicat încet capul mare, ciufulit.

— Ni l-au omorît pe Iașa, a rostit el încet, s-a plecat iar asupra pîslarului.

— Mergi cu mine să vedem locul ? l-a rugat Kuzma.

*

Pe locul unde fusese ucis Iașa nu erau decît o adîncitură în zăpadă și cîțiva stropi cafenii de sînge închegat, și-atît. Oricît a căutat Kuzma primprejur, n-a mai descoperit nimic. Au luat-o înapoi.

Ajunseseră deja aproape de sat cînd Kuzma a spus hotărît :

— Fiodor, haidem la Liubavini. Ei au făcut-o... pentru Makar.

— Eu nu merg, a zis Fedia.

— De ce ?

— Așa. Nu pot încă... Mi-e inima amară.

— Atunci mă duc singur. Întîi la Egor.

— Egorka zace la pat, e bolnav.

— A ieșit și el la vînătoare săptămîna trecută.

— Du-te. Eu... să nu te superi, nu pot. M-oi duce, poate, să mă-mbăt.

*

Egor iar a căzut în nesimțire. Mária îi ședea la căpătîi. Lui Kuzma i-a părut rău în primele clipe că a venit direct aici, dar era prea tîrziu ca să mai dea înapoi.

— Sănătate ! a spus el cu glas tare.

Mária a rămas cu gura deschisă de surprindere... A dat şi ea din cap, în tăcere.

Kuzma şi-a scos căciula, s-a apropiat de masă. La Egor nici nu s-a uitat. A scos din buzunar un caieţel slinos, a netezit cu grijă pagina.

— Cînd ţi-a venit bărbatul de la vînătoare ?

— Păi, de-o săptămînă tot...

Mária s-a uitat întrebătoare, nedumerită la Kuzma.

— A adus ceva cu el ?

— Adică ce ?

— Ceva vînat ?

— Nu.

— N-a adus nimic ?

— Nu.

— Unde îi e cojocul ?

— Uite-l acolo, atîrnat.

Kuzma a cercetat din ochi cojocul, a pipăit buzunarele pe din afară. Într-unul a sunat parcă ceva. Kuzma a scos la iveală patru tuburi de cartuşe trase.

— Aşa-a, a spus el cu înţeles ; a scotocit cu luare-aminte cojocul, a luat puşca din perete, s-a uitat pe ţevi. Se leagă.

Şi-a pus căciula în cap şi a ieşit fără să o mai privească pe Mária.

În aceeaşi zi a luat un cal şi s-a dus la raion.

*

A lipsit trei zile.

Cînd s-a întors parcă era alt om, slăbise, era mai concentrat, tăios la vorbă.

A trecut pe-acasă pentru cîteva clipe. Klavdia nu era în izbă. Uşa dinspre odaie era închisă. După privirile celor din casă şi-a dat seama că s-a întîmplat ceva.

— Ce e ? a întrebat el din prag, fără să mai zică bună ziua.

— Mai nimica, a zis Nikolai. Ne-a sporit neamul...

— A născut ?

— Îhî. Fetiţă. Ai o fată pe cinste.

Kuzma a intrat în odaie, nu era nimeni acolo.

— Unde e ?

— La ai mei. Mergem diseară să le-aducem acasă.

Kuzma s-a dus la sediul sovietului.

Nu venise singur, la sediu se afla acelaşi lucrător de miliţie pe care îl adusese cîndva Platonîci.

— Mi-a născut nevasta, i-a comunicat Kuzma.

— Bună treabă, l-a lăudat omul.

— Fată... fir-ar să fie !

Kuzma şi-a tras un scaun mai lîngă masă, a rămas aşa, cu privirea pierdută pe fereastră.

— Preşedintele unde e ? a întrebat omul de la miliţie.

— Vine şi el îndată. Eu băiat mi-am dorit...

— Nu-i nimic. E nevoie şi de fete.

A venit Elizar, şi-a pironit întrebător ochii la noul venit.

— Bună ziua, tovarăşe.

— Bună ziua. În ce stare se află Egor Liubavin ?

— S-a pus pe picioare. L-am văzut aseară umblînd prin ogradă.

— Trebuie chemat aici.

— Pentru ce ?

— Avem o treabă cu el. Dar să nu-i spuneţi nimic. Numai că e convocat, atît.

Lucrătorul de miliţie avea o voce tînără, răsunătoare, vorbea în propoziţii scurte, fără ezitări. Purta acelaşi costum pe care-l avusese pe el şi data trecută.

Elizar a plecat.

— Spuneai că ţi-ai dorit băiat ?

— Băiat, a rostit abia auzit Kuzma.

S-a simţit deodată cam obosit. Era bucuros, desigur, dar parcă se obişnuise cu gîndul că pe fiu-său îl va chema Vasili, se obişnuise atît de mult cu gîndul încît acum nici nu-i venea să creadă.

— Ei... ce-i asta ? Te-ai cam muiat de tot, frăţioare ! Na, ia-ţi de-o ţigară.

Kuzma şi-a aprins ţigara. A încercat să-şi închipuie cum poate să arate fiică-sa... A rîs scurt.

— N-am nimic. Mă gîndeam şi eu, ca omul.

...Egor slăbise mult în acele cîteva zile. Cu toate acestea, se ţinea ţeapăn. Privirea o avea la fel de liniştită, posacă.

Kuzma nu izbutise să se înveţe cu această privire a Liubavinilor ; de fiecare dată cînd se uita unul dintre ei la el îl cuprindea dorinţa să-i spună ceva tăios, care să-l scoată din pepeni.

— Ia loc, a spus omul de la oraş.

Egor s-a aşezat.

Elizar, prefăcîndu-se că şi-a amintit de ceva, a ieşit. Kuzma şi cu noul venit se uitau cu atenţie la Egor.

— Tu l-ai omorît pe Goriacl ? a întrebat pe neaşteptate, de-a dreptul, străinul.

Nici n-a sunat a întrebare, mai degrabă a părut că spune ceva ştiut.

Egor a smucit din cap de parcă l-ar fi înghiontit cineva de la spate.

„El e", şi-a zis Kuzma.

— Nu.

— Ale cui sînt cartuşele astea ? a continuat orăşeanul, aşezînd pe masă, în rînd, patru tuburi goale.

Egor s-a uitat la cartuşe, pe urmă la anchetator şi la Kuzma, s-a mai liniştit ; crezuse la început că s-ar putea să ştie mai multe.

— Nu ştiu. Se poate să fie şi ale mele, am acelaşi calibru.

— Ai fost miercuri la vînătoare ? Înainte de a te îmbolnăvi ?

— Am fost.

— L-ai văzut pe Goriaci ?

— Nu. N-am ajuns pînă la colibă... mi s-a făcut rău şi m-am întors.

— Atunci în cine-ai tras ?

— În iepuri.

— Şi n-ai nimerit nici unul ?

— Am dat unul jos, dar i-am stricat blana, nu l-am mai luat. Dar de ce întrebaţi ?

— Ai tras patru focuri ?

— Patru.

— Aşa...

Anchetatorul şi-a pironit ochii la Egor, o privire apăsătoare, cam în zeflemea.

Egor a simţit că-i fuge pămîntul de sub picioare, încerca acum înfrigurat să-şi amintească : patru focuri a tras sau mai multe ? O dată a dat pe alături, pe urmă l-a nimerit, încă două în cap, după ce a căzut. Patru. Două la urmă sau trei ?

— Ţi-ai adus aminte ?

— Ce ?

— Cîte focuri ai tras ?

— Patru.

Anchetatorul a zvîcnit din spatele mesei, i-a răcnit drept în faţă lui Egor, de aproape :

— Şi-atunci al cincilea în cine l-ai tras ? !

Întrebarea era atît de neaşteptată încît a tresărit şi Kuzma.

— Cum de aveai cinci cartuşe în buzunar ? De ce ? Vorbeşte !

— Nu zbiera la mine, a spus încet Egor.

Pălise vădit, trecea prin momente de groază.

— În cine-ai tras ? !

— Nu te răsti, că nu sînt surd, a ridicat glasul şi Egor, sugrumat de frică şi ură. Că nu mai ţin cont că eşti ceva şef. La mine să nu ţipi.

Semnul de pe fruntea lui Kuzma s-a înroşit ca focul.

— În cine ai tras ? a întrebat el scrîşnit, printre dinţi.

În clipa aceea credea şi el cu adevărat că fuseseră cinci cartuşe în cojocul lui Egor.

Egor nu s-a mişcat, doar s-a încruntat puţin. Îşi amintea limpede de dimineaţa aceea senină, geroasă, de Iaşa, de chipul lui livid, îngrozit... Împuşcătura. Glasul abia şoptit : „Nu-mi lua viaţa, Egor". Încă o împuşcătură. Pe urmă alta. Şi încă una. De unde au scos ăştia cinci ?

— Am acolo, în raft încă vreo douăzeci şi cinci de cartuşe. Acum ce, trebuie să fiu eu răspunzător pentru toţi morţii ?

Egor începea să-şi recapete încrederea în sine. Şi-a ridicat ochii spre anchetator. Pe Kuzma nu l-a învrednicit cu privirea.

— Le-oi fi uitat, pesemne, în buzunar, asta-i tot. Unde-i ăla, al cincilea ? a făcut Egor cu capul spre tuburile de pe masă.

Anchetatorul se plimba gînditor prin încăpere ; şi-a aprins o ţigară.

Egor îşi trăgea sufletul după momentele de încordare năucitoare.

„Şi nici n-a fost vreun al cincilea, şi-a zis. Uf, ticăloşii !... Cît pe ce să mă-nfunde"

Din spatele lui Egor, anchetatorul i-a făcut semn lui Kuzma, au ieşit amîndoi în tindă.

— Îi dăm drumul, a spus el, coborînd glasul. Ne prefacem că am închis cazul. Pe urmă continuăm cercetarea.

— Eu cred totuşi că el e făptaşul.

— Ştim prea puţin. Una e să crezi şi alta... Mergem. Să-ţi ceri scuze aşa, de formă... Să-l facem să creadă că a trecut totul.

— Ei asta-i, n-ai decît să-ţi ceri tu scuze.

Au intrat în casă.

— Am să-ţi pun o întrebare, a început domol anchetatorul, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic pînă atunci. Nu ştii oare, n-o fi avut Goriaci vreun duşman printre vînătorii din munţi ?

Egor a zăbovit cu răspunsul. Tăcea şi se gîndea : „N-o fi aici vreo lucrătură“ ?

— Ce ştiu eu ? Poate s-or fi întîlnit în taiga...

— Bine atunci, s-a lăsat împăcat anchetatorul, cam prea uşor. Poţi să pleci. Iartă-ne.

Egor s-a ridicat liniştit, a pornit încet spre ieşire. Cînd să treacă pragul, s-a aplecat tare ca să nu dea cu capul de grindă.

„M-am şubrezit, şi-a zis el, coborînd prispa înaltă a sovietului ; îi tremurau genunchii. M-am şubrezit de tot“.

*

— Unde-i preşedintele ăla al tău ? a întrebat orăşeanul. Cheamă-l să-i spun eu... că, cine ştie, poate se îndărătniceşte.

Kuzma l-a găsit pe Elizar în izba vecină.

— Hai, vrea să stea de vorbă cu tine.

— Despre ce ? s-a speriat Elizar.

— Îţi spune el.

Elizar s-a uitat bănuitor la Kuzma, a pornit spre sediu fără prea multă tragere de inimă.

— Sîmbătă îi chemi la adunare pe toţi gospodarii, a luat-o de-a dreptul străinul.

Dar Elizar i-a întors-o :

— Sîmbătă-i zi de baie, dracu-i mai scoate de-acolo.

— Atunci duminică.

— Hm... aşa...

— Trebuie să te realeagă.

— Înţeleg, a dat Elizar din cap, fără să se mire cîtuşi de puţin. Pe el îl puneţi, nu ? a arătat el spre Kuzma. Şi pe mine ce mă faceţi ?

— Se va vedea. Eu nu fac decît să vă transmit... Au să vină doi tovarăşi de la judeţeană. Să-i primiţi cum se cuvine.

8.

Mergea Egor pe uliţă, îşi chinuia mintea. De ce l-au chemat tocmai pe el ? Treaba fusese făcută cu socoteală. De ce s-au legat de el ? Care-i clenciul ?... Şi deodată l-a pălit gîndul : trebuie să-i fi scăpat vreo vorbă cît a zăcut în nesimţire. Pesemne că, aiurînd, l-o fi pomenit pe Iaşa. Iar ochioasa aia, învăţătoarea,.. l-a auzit. Dinadins au trimis-o.

S-a întors din cale, a cotit spre casa părintească.

— Te-ai făcut cam pirpiriu, a observat maică-sa de cum l-a văzut. Nu te-ai sculat prea devreme din pat ?

— Sînt bine acum... Unde-i tata ?

— E plecat. Nu știu unde.

Mihailovna s-a apucat iar să frămînte coca.

Egor s-a așezat pe prispa sobei, și-a răsucit o țigară S-a întristat, parcă prea era pustie casa.

— Băiețelul e sănătos ? l-a întrebat maică-sa.

— Pînă acum n-a avut nimic.

— Fetița Avdotiei Holmanskaia s-a stricat la burtică. Zice lumea că s-ar putea să fie o molimă, ceva... Dacă-l prinde, Doamne ferește, să-i dați ceai de mălin. Te pomenești că n-are Manka asta a ta ? Să vină la mine să-i dau.

— Kondrat mai vine pe-aici ?

— Rar. A trecut acum vreo două zile cu Fiokla să mai schimbe o vorbă... Nu știu ce-are tata cu ea, că n-o place deloc. Păcat, e muiere bună, muncitoare.

— Nici una nu-i e pe plac, a zis Egor, și-a aruncat țigara neterminată în hîrdău, s-a ridicat. Se vede treaba că mai întîrzie. Iar s-a pus pe băut ?

— Parcă nu. Și-apoi naiba-l mai știe.

Au bocănit pași cunoscuți pe podina cerdacului. S-a auzit cum își scutură pîslarii de zăpadă cu o măturică de mesteacăn.

— El e... vine.

A intrat Emelian Spiridonici, rumen la față din cauza gerului. S-a dezbrăcat pe îndelete, mormăind.

— U-uh, ce mai geruleț dar-ar... M-a pătruns pîn-la oase. Ai dat la vite ?

— Am dat, i-a răspuns Mihailovna.

— Acum trebuie dat ceva mai mult. A dracului de vreme... Pică și vrăbiile de pe cracă. Te-ai întremat ? s-a întors el către fiu-său.

— M-am mai întremat.

— Am dat pe la tine de vreo două ori... Am crezut într-o vreme că ți-a sunat ceasul. Ce căuta învățătoarea aia lîngă tine ?

Egor s-a încruntat, a băgat mîna după punga de tutun.

— Hai în odaie, vreau să-ți spun ceva.

Tatăl s-a uitat dintr-o parte, întrebător la fiu-său, a trecut în odaie.

— M-au chemat adineaori la soviet, a zis Egor, trăgînd ușa după el.

— De ce ?

— Cred că eu l-am omorît pe Iașka.

Emelian l-a privit din nou, cercetător pe fiu-său.

Egor s-a așezat pe pervaz.

— Și ? l-a întrebat tatăl.

— M-au luat la întrebări.

— Și tu ?

— Eu ce ? Nimica.

— Cum de-au ajuns drept la tine ?

— De unde să știu eu ? Mi-au găsit niște cartușe goale în cojoc, s-au legat de asta. În ziua aia am fost și eu la vînătoare.

— Pe Iașka l-ai văzut ? La vînătoare adică.

— Ne-am întîlnit, a răspuns în doi peri Egor, plecînd ochii în fața privirii deschise a tatălui.

— Și altceva nimic ? În afară de cartușe n-au mai găsit nimic altceva ?

— N-au găsit nimic.

— Trimite-i la plimbare. Nu-i nici o lege care să-i lase să se ia așa, aiurea, de oameni.

— Cînd ai fost la mine n-ai băgat cumva de seamă dacă am aiurat ?

— Parcă nu. Nu țin minte. De ce întrebi ?

— Era acolo aia, de la oraș... Mă tem să nu fi prins ea ceva.

— Pe Manka n-ai întrebat-o ?

— Nu, abia acum mi-a venit în minte.

— Și ea ce căuta acolo ? s-a interesat iar Emelian Spiridonîci.

— Dracu' știe ce-o fi în mintea ei ! Cred că mi-au trimis-o pe cap.

Emelian Spiridonîci a tăcut mult timp, sugîndu-și vîrful mustății ruginii... A scuipat cu năduf, și-a căutat punga de tutun.

— Mama ei de viață.., a bombănit el încet și deodată i-a venit gîndul cel bun. Uite ce, te prefaci că iar ești bolnav ; ea, învățătoarea, o să vină ca înainte, iar tu îi înșiri ce-ți trece prin cap. Spui și de grîne... Vorbește

lumea că vor să ne jupoaie și mai rău, peste impozit. Eu nici dările nu le-am dus. Curînd au să vină ăia peste noi. Dările, lucru știut, va trebui să le ducem, iar restul l-am îngropat. Sub duşumeaua de la baie. Greu să se prindă ei, dar, oricum... e pericol. Iar tu, cînd dai din gură, te faci cum că m-ai sfătui pe mine să ascund sacii sub temelia casei. Iar eu, cum s-ar zice, mă împotrivesc, vreau să-i pitim sub hambar. Să reiasă că ne-am certat, chipurile. Pe urmă n-au decît să sape. Nu-i și gata, am păpat tot.

— Nu-mi reușește mie așa ceva, a spus Egor cu îndoială în glas, minunîndu-se de viclenia lui taică-său.

— Și tot atunci, îi dădea înainte Emelian Spiridonîci, prins în joc, scapi ceva și despre Iașka, cică nu l-am omorît eu, ce se leagă ei de mine degeaba !... Nu, nu așa. Mai bine te faci că stai de vorbă tot cu mine, te plîngi că uite ce învinuiri ți s-au adus.

Bătrînul ostenise să-și tot sucească mintea, dar era și mulțumit.

— Nu reușesc eu, a mai spus o dată Egor.

— Ba da, reușești ! Ce mare lucru ? Numai să nu le zici legate, la rînd, le mai bălmăjești și tu. Că altfel se prind.

*

Egor a plecat de la taică-său stăpînit de dorința de a se vedea cît mai repede cu învățătoarea.

Mária era în curte, spărgea cu toporul gheața de pe trepte.

— Mai adineaori era cît pe ce să mă dau de-a berbeleacul, i-a spus. Uite ce sloi s-a făcut.

— Hai în casă, a mormăit Egor.

Mária a lăsat toporul din mînă și a intrat în izbă cuprinsă de o presimțire rea.

— Cît am zăcut în nesimțire am îndrugat ceva sau nu ?

— Mai bîiguiai și tu...

— Și ce ?

— Adică ce ?

— Ce spuneam ? a ridicat glasul Egor.

— Doamne, acum ce țipi la mine ? Ceva nedesluşit... Și nici n-am ascultat.

— Dar aia..., prietena ta, a ascultat ? Învățătoarea ?

— De unde să știu eu ? A rămas de mai multe ori singură aici. Poate c-o fi ascultat.

Egor s-a uitat cu ură la nevastă-sa.

— Nu te rabdă inima să n-aduci străini în casă.

— Doamne ferește !... Păi ea, umblă pe la toți să le citească. Iar cînd ai căzut la pat, ea a zis că se pricepe la îngrijit bolnavii. A învățat, zice, și meseria asta. Ar trebui să-i mulțumim că...

— Uite ce, i-a tăiat vorba Egor. Cheam-o încoace, iar tu fă-ți de lucru în altă parte.

— De ce ?

— Așa trebuie ! Ce mai atîta vorbă ?

Mária s-a dus după învățătoare.

...Galina Petrovna a venit de îndată.

— Bună ziua.

Egor a dat din cap fără să scoată o vorbă.

— Cum vă mai simțiți ?

— Unde-i Manka ? a întrebat Egor, simțind că e cît pe ce să-și iasă din sărite ; cel mai rău îl înfuriau ochii mari, curați ai fetei. „Face pe sfînta..., căţeaua".

— Mi-a spus că trece puțin pe la vecini, i-a răspuns Galina Petrovna, așezîndu-se pe un scăunel. Dar de ce îi ziceți așa, Manka ?

— Am auzit că trebuie să pleci de-aici, i-a vorbit apăsat Egor. Cît mai ești în viață. Că sînt pe-aci tot soiul de viteji... nici nu știi cînd îți iau gîtul.

Ochii mari ai Galinei Petrovna s-au făcut și mai mari.

— Cum asta ?... Ce vreți să spuneți ?

— Îți spun că trebuie să pleci de unde-ai venit ! Să nu ne mai ții muierile de la lucru. Cărțile le citiți voi acolo, la oraș. Aici au de muncit. Și să știi că sînt supărați și flăcăii că stau seara fetele cu tine... le e urît băieților singuri.

— Să vină și ei...

— Eu îi spun una și ea... Ți-am spus că trebuie să pleci !

— Dar de ce ?

— Pentru că tu, neam de năpîrcă, îți cam bagi nasul unde nu trebuie !

Fie că era slăbit după boală, fie că se speriase cam rău la sediul sovietului, ceva mai devreme, dar Egor nu-și mai putea ține firea.

— Pentru ultima oară îți zic : dacă nu pleci, ție are să-ți pară rău.

Galina Petrovna a amuțit, nu mai putea decît să clipească din ochii ei mari, albaștri.

— Ai două zile ca să te pregătești de drum și pe urmă... ai grijă..., a încheiat Egor. Din milă ți-o spun. Asta-i tot. Pleacă de-aici să nu te mai văd în ochi.

— V-ați pierdut mințile ? Cum îndrăzniți să...

— Îți mai spun o dată : ăștia te spintecă de nu se mai alege nimic din tine.

Galina Petrovna s-a ridicat de pe scăunel. A ieșit în tăcere din izbă.

*

Două zile după aceea a plecat. Împreună cu tînărul Kuzma care fusese convocat la raion de anchetatori. Despre motivele plecării ea s-a exprimat cam nelămurit :

— Trebuie să...

În Baklan nu s-a mai întors.

9.

Kuzma a revenit de la raion cu o sarcină nouă : urgent, cine n-a predat grînele la impozitul în produse să le ducă de îndată. Și să-i adune pe țărani, să stea de vorbă cu ei, poate mai dă careva și peste cota de impozit. Măcar o cantitate mică. La cei bogați, dacă nu vin cu dările, să se facă percheziție. Tot ce-a fost tăinuit se consideră proprietatea statului. Nu era o sarcină ușoară. Una e să-i aduni pe mujicii care bombăne tot timpul la tăiat lemne pentru șapte zile sau la construcția școlii pentru o zi și alta... Aici e vorba de pîinea lor. Grîne ar fi, dar... jumătate sînt pitite prin ascunzători, iar cealaltă jumătate sînt de sămînță, nu te poți atinge de ele. La raion li s-a atras atenția în modul cel mai serios ca nu cumva să le vînture țăranilor pistolul pe la nas, să-i convingă cu vorba bună. Nivelul de conștiință al țărănimii este mai ridicat, iar acest fapt trebuie folosit cum se cuvine. Bogătanii care dosesc cereale trebuie condamnați în adunări obștești.

„Întîi trebuie să le găsești și pe urmă să le consideri proprietatea statului", își zicea îngîndurat Kuzma.

Primul lucru de care s-a îngrijit Kuzma a fost ca la adunare să fie de față capii de familie și fiii mai mari. Muierile să nu fie primite. Învățase dintr-o oarecare experiență că partea femeiască se ține ceva mai tare decît bărbații cînd e vorba de proprietatea particulară.

Întrunirea a avut loc în biserică. S-ar fi putut aduna și la școală (podeaua era deja pusă, tavanul la fel), dar Kuzma își făcuse socotelile lui : muierile, fiind mai habotnice, n-au să calce într-o biserică stricată. Nici bătrînii n-au să vină. Iar tocmai de ăștia n-avea el nevoie.

*

A durat mult pînă și-a găsit loc fiecare, unii jos, pe dușumea, alții și-au adus de-acasă un scăunel... S-au așezat. S-au foit ce s-au foit, au mai oftat, au mai mormăit, și-au mai aprins cîte o țigară. Unii, ce-i drept, se mai țineau ; ieșeau, ba unul, ba altul, să fumeze afară și deranjau pe toată lumea. Kuzma a socotit necesar să explice :

— O dată ce biserica n-are cruce, înseamnă că e voie de fumat. Cînd are cruce, atunci nu-i voie.

Majoritatea a fost de-o părere cu el.

— Țara are nevoie de pîine, tovarăși, a început Kuzma cînd și-a găsit loc toată lumea și s-a mai potolit nițel gălăgia. Care nu și-a dus partea cuvenită, după impozit, asta se-nțelege, merge mîine la predare. Dar mai trebuie să dăm și peste impozit, cît putem.

— Aolică-ă..., a suspinat unul mai din fundul sălii.

Au pufnit în rîs cu toții.

— Și cît ar trebui ? a întrebat Efim Liubavin.

— Cum am spus, după dreptate, cît poate fiecare. Care a adunat mai mult dă mai mult, cine are mai puțin dă mai puțin.

— Și la semănat ce ne rămîne ?

— Boabele de sămînță n-are nimeni de gînd să vi le ia.

— Și dacă n-avem nimic în afară de sămînță ? a întrebat unul cu glas mai răsunător.

Kuzma s-a ridicat de la locul lui să vadă cine a pus întrebarea.

— Hai să ne înțelegem. Cine vrea să ia cuvîntul ridică mîna. Cine a fost cu întrebarea ?

— Eu, s-a ridicat un mujic mic de statură, cu un cojoc bun pe el. Eu, uite, nu mai am alte bucate în afară de

sămînță. Impozitul l-am predat. Iar ce mi-a prisosit am dus la piață. Mi-a mai rămas un picuț, dar mai trebuie s-avem și noi de-o pîine.

Kuzma a rămas mut. Îl mai văzuse pe mujicul acesta de două ori la construcția școlii și o dată beat, pe uliță. Se vede treaba că nu era dintre cei bogați și poate că spunea chiar adevărul. Kuzma nu prea știa cum să procedeze în acest caz. Adică știa că în asemenea cazuri nu-i nimic de făcut. De unde nu e nici Dumnezeu nu cere. Însă pentru deschiderea discuției un asemenea început nu-i convenea deloc.

— Stai jos, a spus Kuzma. Ajungem noi și la asta. Să începem cu cei care au din ce da.

Unul care rămăsese cu ochii la zugrăvelile de pe zid și-a întrebat încet vecinul :

— Ăsta cu bărbuță n-o fi preacuviosul Nicolae ? Că eu la ăștia nu mă prea pricep.

În tăcerea care se lăsase l-au auzit cu toții și iar au izbucnit în rîs.

Kuzma a simțit un gol în stomac. Se vede treaba că așa n-are s-o scoată el la capăt. Prea erau liniștiți cu toții, parcă nici nu se sinchiseau.

— Liubavinii ! a dat strigare Kuzma. Cît puteți să dați ?

Nu s-a ridicat nimeni.

— Care dintre Liubavini ? a întrebat Efim. C-acum sîntem mai mulți.

— Emelian Spiridonîci.

Emelian Spiridonîci s-a ridicat (se așezase în primul rînd), și-a netezit, fără grabă, barba și-abia apoi a rostit :

— Ce-i după impozît am să dau, dar altfel nici un bob.

— De ce ?

— N-am. Ne-am împărțit. Kondrat, dac-a plecat, și-a luat partea lui, a plecat și Egorka, și-a luat și el partea lui. Mi-a rămas numai pentru casă.

Emelian Spiridonîci dădea explicații numai pentru Kuzma, cu răbdare, înțelepțește.

— Zici că n-ai deloc ?

— N-am.

— Și dacă facem proba ?

— Să fiți sănătoși.

Emelian Spiridonîci s-a așezat la locul lui, foarte mulțumit.

— Bespalov !

— Aici ! a răspuns voios Efim Bespalov, ridicîndu-se în picioare.

— Cît poți să dai ?

— Cît de cît...

— Cît ?

— Vreo două baniță.

Din nou s-au hlizit cu toții. Kuzma a strîns din dinți ca să nu izbucnească.

— Stai jos.

— Dar cum naiba de v-ați prăpădit voi toate bucatele, drăguților ? n-a mai răbdat Serghei Popov. Că prea v-ați înveselit voi astăzi, cum văd eu !

— Hai tu, Fedorîci, vino tu în sprijinul autorităților, l-a îndemnat cu perfidie Efim Bespalov. Că de mult nu ți-am mai auzit gura. Aud c-ai fost cam bolnav ?

— Scotociți-i pe ei, ce să ne mai batem gura de pomană, a zis Serghei Fedorîci către Kuzma. Și-au dosit ei grosul, asta-i la mintea cocoșului. Mai întîi de toate la Efim Bespalov m-aș duce.

— Poftiți cu tot dragul ! a dat glas Efim. Vă cinstesc cu ce mi-a dat Dumnezeu.

— Cu reteveiul de după ușă, i-a suflat încetișor un neam de-al lui Efim.

— Încearcă tu, a spus liniștit Serghei Fedorîci și s-a așezat la loc, fără să se uite la Bespalovi.

— Văd și eu că v-ați cam înveselit azi cu toții, a început iar Kuzma. Și zău că n-are rost ! Degeaba rîdeți, oameni buni. Muncitorii au mare nevoie de pîine. Nu le arde lor de rîs acum, flămînzesc. N-aveți și voi un pic de rușine ? Că doar aveți ! Și vă spun dinainte : dacă găsim ceva ascuns, să nu vă plîngeți, s-a adresat el în partea unde ședeau alde Liubavinii, Bespalovii, Holmanski, bogătanii satului. Cu voi, pesemne, așa trebuie să discutăm. Dacă vă spune omul drept, pe rusește, nu mai pricepeți. Asta-i tot. Puteți pleca acasă.

S-au despărțit rîzînd, parcă veneau de la panaramă. Mai și glumeau... Se înțelegeau, în grupuri de cîte cinci, cum să facă rost de samogon... dacă tot era duminică.

Cu toate că se cam înfuriase, Kuzma şi-a dat seama, văzîndu-i pe mujici cum se despart, că iarna e o vreme insuportabil de plicticoasă pentru ei şi i-a venit în minte un gînd cu totul neaşteptat : ce-ar fi să le tragă o reprezentaţie, un fel de piesă în care să-i ia în tărbacă pe bogătani, cum vine de tăinuiesc ei bucatele ? Dac-ar fi să-i prindă ceva, o asemenea reprezentaţie le-ar fi pe plac, atunci şi-ar pune şi ei mintea să-i scuture niţeluş.

S-au apropiat de Kuzma Serghei Fedorîci, Fedia Baikalov, Pronka Voronţov.

— Trebuie să-i scotocim, a spus Serghei Fedorîci. Altfel nu te-alegi cu nimic.

— O să căutăm, a încuviinţat din cap Kuzma. Mîine începem. Credeţi că o să găsim ceva ?

— Dracu' ştie..., s-a scărpinat în ceafă Fedia. Acum, pe sub zăpadă, nu-i lucru uşor.

— Pe urmă, dacă e s-o luăm aşa, n-or fi dosit ei totul aici, în sat, şi-a dat cu presupusul Pronka.

— Atunci unde ?

— În ţarini.

— Bine, încercăm.

Kuzma şi-a dat seama că se gîndeşte, chiar şi în acele clipe, tot la reprezentaţie. Şi-a închipuit cu cîtă neîncredere, curiozitate şi interes vor primi oamenii piesa. Desigur, însă, nu trebuie pusă la biserică, ci la şcoală.

Pe drum spre sediul sovietului n-a făcut decît să-şi compună în minte raportul către raion. A descris cinstit desfăşurarea adunării aşa cum a fost, şi-a prezentat consideraţiile asupra acţiunilor pe care urmează să le întreprindă în continuare. Va căuta, bineînţeles, dar este îndoielnic faptul că va găsi ceva. Mijlocaşii s-ar mai putea să dea cîte ceva — şi vor da —, dar astea nu-s decît nişte fărîmiţe. Toate bucatele sînt la bogătani şi la cei mai înstăriţi, iar aceştia şi le-au ascuns bine.

Şi-a luat hîrtia cu el şi s-a dus acasă.

Şi acasă, noaptea, Kuzma tot la reprezentaţie s-a gîndit. Mai întîi, firește, trebuie să o scrie... Te pomeneşti, însă, că o fi una gata făcută ?

A sărit din pat, s-a îmbrăcat şi s-a dus în toiul nopţii la baba Zavialiha (şi-a amintit că Galina Petrovna nu şi-a mai luat cărţile cu ea).

Zavialiha, învăţată cu oaspeţii de noapte, n-a zăbovit să-i deschidă.

— Am venit să iau cărțile, măicuțo.

— Ia-le, dragule, ia-le... Una mi-a priit aseară să aț‌iț focul, că s-au umezit lemnele de-ți vine să și plîngi.

— Bine măcar că n-ai ars decît una. Ajută-mă să le-adun.

— Păi, poți să le cari tu singur ? Ia săniuța aia a mea, numai să mi-o aduci înapoi mîine, că fără ea nu mă descurc deloc.

Kuzma a strîns cărțile într-un sac, a încărcat sacul în săniuță și le-a dus acasă.

Pînă aproape de dimineață a rămas în odaie, pe duşumea, răsfoind carte după carte. Era în căutarea unei piese. A găsit „Revizorul" de Gogol, cîteva piese scurte de Cehov, „Furtuna" lui Ostrovski... Ce avea el nevoie nu era acolo.

„Va trebui să o scriu singur", a hotărît Kuzma.

10.

Trei zile au umblat Kuzma, Fedia, Pronka și alți patru mujici pe la curțile oamenilor să caute grîne. Au căutat prin grajduri, magazii, în beciuri. Au ciocănit pereții, au împuns cu vergeaua prin crăpături, dar nu s-au ales cu nimic. Ca să fie cu conștiința împăcată, s-au uitat și prin hambare, dar acolo era doar cît trebuie pentru sămînță și pentru hrana oamenilor pînă la recolta următoare.

De la centrul raional i s-au răspuns că vor fi trimiși la Baklan doi tovarăși să dea o mînă de ajutor, numai că tovarășii aceia nu se prea arătau.

Ziua Kuzma scotocea după grîne, iar noaptea se chinuia cu piesa. A vrut, la un moment dat, să ceară o piesă de la raion (cu siguranță s-ar fi găsit ceva potrivit pe-acolo), dar s-a ferit ; să nu se creadă că, în loc să se preocupe de cote, el se ține de șolticării.

Piesa se înfiripa destul de repede. Subiectul era următorul.

Vin cîțiva activiști din sat la un bogătan sadea.

— Ai ceva grîne ? Trebuie să-i ajutăm pe muncitori.

— Ce grîne ? De unde ? N-am nici după ce bea apă. Mănînc din ăl de sămînță.

Activiştii pleacă, dar nu toţi. Unul dintre ei se ascunde, nevăzut, după uşă. În acest moment soseşte un vecin, alt bogătaş. Între cei doi se înfiripă o discuţie.

— La tine au fost ? întreabă vecinul.

— Acuşi au plecat. Dar la tine ?

— Au fost.

— Au găsit ceva ?

— Ei asta-i, găsesc ei pe dracu' !

Bogătanii rîd în hohote. Pe urmă se aşază la masă şi încep să se îmbuibe. Discuţia se desfăşoară cam în felul următor :

— Ia să mai flămînzească şi muncitorii. Să simtă ce-i greul.

— Tu cît ai îngropat ?

— Opt căruţe.

— Eu am dosit zece.

— Unde le-ai îngropat ?

— La arie. Dar tu ?

— În marginea ţarinei, lîngă mesteacăn.

Activistul ascuns după uşă dispare neobservat.

Cade cortina. Acum iese cineva în faţă şi spune :

— A trecut o noapte !

Acelaşi bogătan şade la masă şi bea zeamă de varză, să se dreagă după băutură.

Sosesc activiştii.

— Ei, cum e ? Te-ai mai gîndit ?

— Ce să mă mai gîndesc ?

— Poate că ţi-aî amintit unde ai ascuns sacii ?

— N-am nimic, ce vă tot legaţi de oameni ? Am împărţit cu băieţii mei tot ce-am avut.

Atunci unul dintre activişti, şeful, spune :

— Te întreb pentru ultima dată !

— Ia mai du-te tu şi-n... !

Activistul şef îi spune altuia :

— Ia scoate cartea fermecată.

Unul dintre activişti scoate o carte misterioasă şi începe să discute cu ea.

— Ne-ar interesa să aflăm cam unde s-ar putea să-şi ascundă parazitul acesta grînele.

Pe urmă duce cartea la ureche, ascultă cîteva clipe şi anunţă cu glas tare :

— Cartea spune aşa : „Acest parazit şi-a ascuns sacii la arie".

Bogătaşul cade leşinat, iar activiştii mulţumiţi se îndreaptă spre casa vecinului...

Cu cît înainta piesa, cu atît îi plăcea mai mult lui Kuzma. Numai două elemente îl cam nemulţumeau : activistul care trage cu urechea şi cartea fermecată. Şi-ar fi dorit să găsească alte căi pentru descoperirea grînelor ascunse. Iar treaba cu această carte fermecată parcă... ce să spun, nu prea merge. Dar, oricît s-a căznit, Kuzma n-a putut născoci nimic altceva. Dacă nu mai ascultă nimeni la gaura cheii, atunci se destramă tot subiectul, iar cartea... dracu' s-o ia, n-are decît să rămînă acolo. Oricum, doar în glumă s-a zis că e „fermecată". Pricepe lumea şi-aşa.

Într-o seară a intrat Nikolai în odaie la Kuzma.

— De cîte nopţi nu dormi, tot stai şi scrii ?

— Şi tu de ce n-ai somn ?

— Mă cam dor şalele. Uite-aici mă taie de nu mai pot. Tutun ai ?

Kuzma s-a hotărît să-i împărtăşească lui Nikolai planurile sale în legătură cu reprezentaţia. E mujic mintos, poate-i vine şi lui ceva în gînd.

Nikolai l-a ascultat cu atenţie, zîmbind, apoi s-a uitat cu respect la Kuzma.

— Grozav ! a zis el la urmă. Îţi umblă mintea.

— Crezi că este ceva de capul ei ?

— Naiba ştie. Nu-i rău ticluită. Ştii cu cine trebuie să vorbim ? Cu Gania Kosîh. El e mare meşter la treburi d-astea. Stai de vorbă cu el.

— Bine. Înseamnă că ţi-a plăcut ?

— Ţi-am spus că-i grozavă !

Kuzma era mulţumit.

În ziua următoare i-a chemat la sediul sovietului pe Gania Kosîh, Fedia Baikalov, Pronka, Serghei Fedorîci şi le-a povestit despre proiectul lui. Le-a citit toată piesa, tare, expresiv. Le-a plăcut tuturor. Numai Fedia s-a arătat cam acru faţă de opera lui Kuzma.

— Tu ce zici, Fiodor ?

— Eu nu intrepretez pe nimeni, a declarat Fedia.

— Nici nu trebuie. Nu-i obligatoriu. Ne-ajuți tu altfel.

— Așa se poate, a zîmbit Fedia.

S-au apucat să distribuie rolurile.

S-a hotărît în unanimitate că rolul bogătanului trebuie să-l joace Gania. Gania s-a îmbujorat de plăcere, a spus cu modestie :

— Se poate.

Pe cel de-al doilea bogătan a consimțit să încerce să-l „întrepreteze" Serghei Fedorîci. Kuzma urma să se joace pe el însuși, activistul șef. Pronka era cel care trage cu urechea. Mai era nevoie de unul care să stea de vorbă cu cărticica...

— Fiodor...

— Eu nu întrepretez pe nimeni, s-a încăpățînat Fedia.

S-au gîndit ei ce s-au gîndit și și-au adus aminte de Nikolai Kolokolnikov.

Elizar Kolokolnikov era și el acolo ; acum tăcea îmbufnat că fusese ocolit într-o treabă atît de hazlie. Stătea și se uita pe geam cu un zîmbet sceptic. Văzîndu-l atît de întristat, Serghei Fedorîci i-a făcut semn lui Kuzma către Elizar.

— Elizar ! s-a dumirit îndată Kuzma. Tu o să fii alt activist. Putem avea activiști cît de mulți. Uite noi, ăștia patru, mereu umblăm împreună. Te învoiești ?

— Se poate, a zis Elizar.

Și tot acolo, la soviet, au început repetițiile.

A început să se lege treaba.

Gania s-a transformat ca prin minune, s-a făcut cumpătat, mulțumit de sine, plin de ifose. Vorbea gîngav, pe nas, întocmai ca Efim Bespalov. Cînd a zis „Da' de unde ? Ce grîne ? Nu-u..." i-a pufint rîsul pe toți. Fedia Baikalov nu mai putea, se ținea cu mîinile de burtă. Gania era cît se poate de serios în tot că făcea și tocmai asta stîrnea hazul. Și-a lepădat și încălțările, ședea răsturnat pe scaun, își scărpina pulpa slăbănoagă cu călcîiul, rîgîia ca după o masă bogată și se scobea între diniți cu degetul. Doar să-l vezi și nu te puteai ține de rîs. Rîdea și Kuzma, nu mai avea astîmpăr și, puțin cîte puțin, urmînd pilda lui Gania, intra și el în rol. Cînd era nevoie devenea sever și incoruptibil. Iar cînd a început să vorbească despre muncitori, despre soțiile și copiii lor muritori de foame

s-a înflăcărat într-atît încît i s-a pus un nod în gît de milă și durere.

Gania nu s-a lăsat mai prejos. A luat-o și el pe lîngă text, spunea ce-i venea la gură, ba repeta că n-are pic de bucate, ba se lăsa în genunchi și-și făcea cruce ca la mănăstire, ba se jura pe toți sfinții cu atîtea înfloriturî încît Fedia chicotea în palmă și își ștergea lacrimile.

Cînd i-a venit însă rîndul lui Serghei Fedorîci, lucrurile s-au mai împotmolit. Nu prea izbutea să facă pe bogătanul. N-avea har de artist. De pildă, nu-i reușea de loc să rîdă în hohote, sincer, împreună cu Gania.

— Nu, băieți, nu-mi iese și pace, s-a lăsat el păgubaș.

A încercat și Elizar să facă pe bogătașul și a mers. Chiar destul de bine.

Au rămas acolo pînă dincolo de miezul nopții. Au parcurs toată piesa. Pînă la urmă au stabilit că, la sfîrșit, bogătanul trebuie să moară de inimă rea.

— Și-i facem înmormîntare ! a sărit în sus Gania. Ce zici ?

— Fie, s-a învoit Kuzma.

— Eu fac coșciugul...

— Ei așa ceva știu eu să fac mai bine, a spus Serghei Fedorîci.

Dar Gania a improvizat imediat scena ; s-a așezat jos cu picioarele încrucișate sub el, ca tătarii și, dînd la o rîndea închipuită, s-a pornit că cînte cu glas fonf, subțirel :

Sicriașe de stejar,
De brad, fag sau de arțar
Facem iute și cu spo-or
Pentru omul muncito-or...

O fi văzut el pe undeva un asemenea tîmplar, că prea bine, prea ca-n viață îi ieșea tartorelui.

Fedia a rămas cam îngîndurat. A reflectat îndelung, uitîndu-se la Gania, pe urmă a zis :

— Cum vine asta, Gania ?... Pe cine pregătești tu acolo pentru îngropăciune ? Că doar tu ești mortul !

— Și ce dacă ? nu s-a sinchisit fățarnicul de Gania. Îmi lipesc o barbă și nu mă mai cunoaște nimeni.

În Gania se trezise o neostoită foame creatoare. Abia începea să prindă gustul.

Nu le mai venea să plece de la sediu, se îndemnau să născocească mereu alte glume, să rîdă, să se scălîmbăie... Le era la toţi atît de bine ! Dintr-o dată, oamenii descoperiseră un izvor de bucurie.

Nu se ştie cum s-au potrivit lucrurile, dar Fedia parcă muncea cel mai mult ; el era singurul spectator şi judeca de pe margine ce e bun şi ce e rău. Ceilalţi ţineau seamă de ce spune el.

— Nu, răcnea Fedia. Stai aşa ! Aici să tragă Ganka un cucurigu ! Ca atunci, ţii minte, Ganka... Cînd te-am dus în alai la groapă.

Pe urmă discutau tare, în cor, dacă trebuie sau nu să strige Gania precum cocoşul, acolo sau în altă parte.

S-au despărţit noaptea tîrziu. S-au înţeles să se întîlnească din nou în ziua următoare, mai pe seară, să continue munca. După cum se arătau lucrurile, reprezentaţia promitea să fie plină de haz, dar şi usturătoare.

*

Dar nu le-a mai fost dat să se întîlnească.

A doua zi, dimineaţa devreme, au sosit în Baklan doi tovarăşi de la judeţ (Kuzma îi văzuse pe amîndoi la oraş, însă nu stătuse niciodată de vorbă cu ei). Ambii s-au legitimat. (Elizar nu era la sediu, iar se îmbătase). Primul lucru pe care l-au întrebat pe Kuzma a fost : cum e cu cotele ?

Unul era scund, grăsuţ cu o chelie rotundă, lustruită, cu nişte ochi veseli pe o figură acră, celălalt tot scund, dar vînos, după cît se pare, cu o bărbie puternică, negricios la faţă.

Cît a explicat Kuzma situaţia creată, amîndoi au ascultat cu atenţie, mai dădeau, din cînd în cînd, din cap ca şi cum ar fi de acord, iar cînd a terminat au schimbat o privire repede între ei şi atunci a înţeles Kuzma că ei au altă apreciere. Un singur lucru le era limpede : că grîne există, iar Kuzma, un băieţandru, n-a izbutit să le dibuiască.

— Ai căutat ?

— Am căutat. Dar iarna nu prea ai cum să cauţi.

— Ai stat de vorbă cu oamenii ? Le-ai spus pentru ce e nevoie de alimente ?

— Le-am spus.

— Înseamnă că nu le-ai spus bine, a rostit tăios cel mic și grăsuliu. Alții cum știu să adune cotele suplimentare ?

— Nu știu. Încercați voi.

— Vom încerca. Dacă tot a venit vorba, ce mai e nou în cazul Goriaci ?

— Nu se știe nimic. Au promis tovarășii că vin, dar...

— Bravo ! n-a răbdat celălalt, cu bărbia puternică. Bucate sînt, dar nu poate să dea de-ele, a fost ucis un activist și nu se face nimic. Ce ești tu aici, puterea sovietică sau...

— El e primul flăcău din sat, s-a băgat în vorbă, rîzînd, grăsuțul. Președintele bea cu bogătanii, iar secretarul...

— Uite ce, ia-o mai ușor, a spus Kuzma.

— Ce mai ușor ? ! i-a pierit deodată rîsul grăsuțului. Auzi, mai ușor !... Ai scăpat lucrurile din mînă !... Uite ce e : te duci la județ, ți se va spune acolo ce ai de făcut mai departe.

La așa ceva Kuzma nu se așteptase.

A ieșit nedumerit din sediul sovietului. Tot drumul pînă acasă s-a certat în gînd cu grăsuțul acela.

„Eu am spus de la început că trebuie făcută o cercetare ca lumea. Iar cei de la județ au tot tărăganat lucrurile. Acum tot eu sînt vinovat !...“

Cînd a ajuns acasă l-a rugat pe Nikolai să-i împrumute un cal, l-a înhămat la o sanie ușoară și a plecat în orașul de județ.

11.

Kuzma s-a întors în Baklan abia în primăvară.

Terminaseră de semănat. Doar ici colo mai vedeai în țarini cîte un țăran răzleț.

Fără nici un motiv, Kuzma se simțea bucuros. Dacă l-ar fi întrebat cineva de ce se bucură atît de tare, n-ar fi știut să-i răspundă. Se bucura doar așa, că e primăvară, că aburește pămîntul reavăn, negru, că au răsărit primele firicele de iarbă pe dîmburile mai zvîntate, că îi vine în nări miros cald de arătură proaspătă...

Buiestrașul roib (pe care îl avea acum în dotare) pășea ușor, fornăia tot timpul și trăgea de frîu.

„Ce viață...", și-a zis Kuzma și mai departe nici nu-i venea să se gîndească. Era puțin amețit, sufletul îi era limpede.

Și așa, dintr-o dată, i-a venit un gînd : oare se va întîmpla vreodată ca pe pămînt totul să fie la fel — drumul șerpuind printre colnice, soarele care se înalță de după culme, croncănitul ciorilor ce ocolesc în stol coamele ascuțite ale dealurilor —, iar el, Kuzma, să nu mai fie pe pămînt ?

Și nici nu i-a venit să creadă că s-ar putea să se întîmple cîndva. Că prea frumos e pe lume cînd îți tresaltă sufletul de bucurie...

În dreptul Șaklanului, la poalele taigalei, Kuzma l-a zărit pe Egor Liubavin.

Egor scotea buturugile din țarină pentru anul următor. Kuzma s-a oprit, s-a uitat la el o vreme cum lucrează.

Egor săpa adînc în jurul buturugii, reteza cu toporul rădăcinile dure, cafenii, apoi, trecînd pe după un ciot un ham de curea tare, îl smucea afară cu ajutorul unei perechi de cai voinici. Tîra apoi buturugile la o parte, în taiga.

Drumul trecea chiar prin preajama lui. Kuzma n-a vrut să-i dea ocol.

Cînd a ajuns mai aproape, Egor s-a uitat în lungul drumului și l-a recunoscut. S-a întors cu spatele și și-a continuat treaba.

Kuzma a domolit pasul calului.

„Parcă-i un făcut fir-ar să fie !... Primul de care dau cu ochii trebuie să fie tocmai el".

Nici nu știa cum să se poarte. Pînă la urmă, ca întotdeauna, a ales ce i-a venit mai întîi în minte. Cînd a ajuns în dreptul lui Egor, Kuzma și-a strunit calul și a zis cu voce tare :

— Doamne-ajută, vecine !

A sărit din șa, s-a apropiat de Egor.

Egor, cu toporul în mînă, s-a îndreptat de spate, a făcut ochii mici...

A zăbovit mult cu răspunsul. Pe urmă a înfipt toporul în ciot, a mormăit :

— Mulțumesc.

Kuzma s-a oprit în loc. Se uitau acum unul la altul ; unul cu răutate fățișă, cam în zeflemea, celălalt cu dorința vizibilă de a-și ascunde cumva stingherealа. Kuzma a băgat mîna în buzunar după tutun.

„Ce-mi trebuie mie asta ?“ se chinuia el.

— Ai terminat de arat ?

— Am terminat, s-a scotocit şi Egor după punga de tutun.

Iar au tăcut. Grea era tăcerea aceea. Pînă să-şi aprindă ţigările, mai treacă-meargă, măcar ai ceva de făcut, dar după aceea Kuzma s-a simţit din nou îngrozitor de stînjenit. Parcă-i venea să intre în pămînt. Iar de plecat iarăşi nu-i prea ardea ; ştia el ce ochi au să-l privească din spate.

— Bine atunci, a spus el. Ne mai vedem.

A dat să plece.

— Iar vii la noi ? a întrebat Egor.

Pe Kuzma l-a mirat întrebarea.

— Păi, cum altfel ?

— Acum face Elizarka pe secretarul, a zîmbit Egor.

Kuzma s-a liniştit îndată.

— Nu-i nimic, a spus el, scuipînd printre dinţi, băieţeşte, s-a uitat la Egor. S-o găsi de lucru şi pentru mine.

— Asta-i limpede. Unul cu lopata, altul ia de-a gata.

— Dacă-i nevoie, dau şi eu cu lopata. Nu-i treaba ticăloşilor să judece.

La vedere, Kuzma părea netulburat.

— Pe cine faci tu ticălos ?

— Pentru Iaşa Goriaci tot o să răspunzi, a continuat Kuzma. De aia am şi venit.

Egor nu s-a schimbat la faţă, nu şi-a întors privirea. Şi-a făcut doar ochii şi mai mici.

— Dar viteaz eşti, vezi să nu dai cu bîta-n baltă.

— Hm..., n-a găsit deodată răspunsul Kuzma, a rămas o vreme ochi în ochi cu Egor. Nu ştiu cum oi fi tu de viteaz, dar de-acum mieluşel ai să mi te faci ! Să le spui asta şi fraţilor şi dihaniei de taică-tău...

Kuzma s-a dus la cal, şi-a băgat piciorul în scară.

— Ţi-a intrat bine-n cap ?

— Ia-o din loc, a rostit încetişor Egor.

Kuzma a sărit sprinten în şa, şi-a îndemnat roibul. După un timp, a întors capul...

Egor stătea nemişcat şi se uita în urma lui.

*

Acasă a găsit-o numai pe Klavdia.

Văzîndu-l pe Kuzma, l-a cercetat cu o privire mai ciudată cumva şi s-a aşezat pe pat.

— A sosit mult-aşteptatul.

Vorbea cu glas străin, înrăit. Şi privirea ochilor parcă nu era a ei, încruntată.

Kuzma s-a pierdut :

— Ce te-a apucat ?

— Nimic.

Klavdia şi-a băgat capul în pernă şi a izbucnit în plîns.

Kuzma s-a apropiat de ea.

— Ce-mi boceşti acum ? Klavdia !

— Ai plecat... nici o veste... Mai făcut de rîsul lumii..., îngîna Klavdia printre lacrimi. Dacă tot te-ai dus, mai bine nici nu mai veneai, ce dracului am eu nevoie de unul care...

Kuzma s-a înfuriat, a aruncat cît colo mantaua, chipiul, s-a pus să umble încoace şi încolo prin izbă.

— Ia vezi cum vorbeşti !... Ce, acum n-am voie să mai plec nicăieri ?

S-a trezit copilul din copaie, s-a pornit pe plîns. Kuzma a desfăcut plăpumioara, şi-a luat fetiţa în braţe.

— Ce faci tu, Maşenka mea ? De ce să-ţi plîngă ţie ochişorii, ai ? Maşenka... Maşa, Maruşenka...

Copilul nu mai contenea. Klavdia hohotea mai departe cu nasul în pernă.

— Încetează măcar tu ! a strigat Kuzma la nevastă-sa. Te-ai tîmpit, ce-i prostia asta ?

Klavdia s-a ridicat din pat, a luat copilul în braţe ; fetiţa s-a potolit de îndată.

— Fetişoara mea dragă, scumpete, iubiţica mea..., murmura Klavdia cu lacrimile şiroind pe obraji.

Kuzma a simţit că, fără să vrea, i se umezesc şi lui ochii. S-a apropiat de nevastă, a îmbrăţişat-o stîngaci aşa cum era, cu copilul în braţe.

— Ei, gata... Ce te prăpădeşti cu firea ?... Bine, am fost şi eu plecat. M-au trimis la cursurile de pregătire. Acum sînt miliţian aici, cu acte-n regulă. Acum de ce mai plîngi ?...

Kuzma era stăpînit acum de un simţămînt fie doar de milă, fie de milă amestecată cu dragoste, amîndouă la un loc. Era şi el cît pe ce să izbucnească în plîns. Pentru o clipă a crezut că şi-a lăsat fetiţa orfană sau şi-a închipuit, mai degrabă, cum ar fi fost dacă s-ar fi întîmplat aşa ceva. O gigîlice scumpă azvîrlită de el în voia soartei... S-a simţit parcă vinovat.

— Dragii mei dragi...

— N-ai putut şi tu să scrii măcar două vorbe ! Ai plecat... şi dus ai fost... Nu mai ştiam cum să m-ascund de oameni...

— Gata, gata, ajunge !

Kuzma îşi mîngîia nevasta pe creştet, dar nu se gîndea deloc la ea. Se gîndea la fiică-sa care ar fi rămas fără tată. Şi-a închipuit cum ar fi plîns atunci.

— Cum vă mai merge pe-aici ?

— Cum... ? N-are omul nici ruşine, nici judecată...

— Gata acum, ascultă, s-a mîniat Kuzma. Te-ai pornit aşa, de nu poţi să te opreşti ! Bine, am fost plecat ! Acum m-am întors. Pune-mi şi mie ceva de mîncare.

Kuzma s-a aşezat pe laviţă, şi-a răsucit o ţigară.

„N-o iubesc, ăsta-i tot necazul, i-a venit în minte pe neaşteptate. M-am prins în jug, acum trebuie să trag".

— Cum e noul preşedinte ?

— De unde să ştiu eu cum e ?

— Au mai căutat după bucate ?

— La Bespalovi au dibuit ceva. Şi la alde Holmanski la fel...

— Mult ?

— Nu ştiu. Am auzit şi eu că au găsit ceva, dar nu ştiu cît. Tu numai la cote te gîndeşti, altceva n-ai în minte ! nu se lăsa Klavdia bătută cu una, cu două.

Kuzma i-a trecut cu vederea şi această imputare.

— Unde au găsit ? La Bespalovi adică...

— În peretele despărţitor dintre hambar şi grajd, aşa mi-a spus tata. Măcar acum ai venit de tot ?

— Păi cum !

Kuzma a îmbucat ceva în grabă, apoi a zis că se duce la sediul sovietului.

— Nu poţi să stai şi tu pe-acasă ?

— Avem tot timpul. Doar aici rămîn.

— Acuma să rămîi. Mi-e şi ruşine de lume, abia a apucat să treacă şi pe-acasă şi...

— Mă întorc repede ! a ridicat glasul Kuzma.

— Arde-l-ar în foc să-l ardă pe sediul ăla al tău afurisit !

Kuzma a plecat ca din puşcă.

„Eh, fir-ar să fie !..." şi-a zis el cu amărăciune. Se dusese naibii buna dispoziţie.

La soviet, Kuzma l-a găsit pe Elizar Kolokolnikov, roşu la faţă, numai zîmbet. Şedea cu coatele pe masă, să se vadă că el e stăpîn aici.

Şi-au dat bineţe.

Cînd a venit mai aproape, Kuzma şi-a dat seama că Elizar duhneşte a băutură.

— Bine-ai venit ! i-a surîs larg Elizar.

— Eşti beat sau ce-ai ? l-a întrebat Kuzma.

— Cu ce treburi pe la noi ?

— Noul preşedinte e şi el la fel de beţiv ?

Lui Elizar i-a pierit zîmbetul.

— Nu răspundem la întrebările... diverselor persoane.

— Unde-i preşedintele ? a întrebat cu glas aspru Kuzma.

— E plecat la raion, s-a grăbit cu răspunsul Elizar, apoi s-a întărîtat brusc. La mine să nu zbieri ! a răcnit el, dînd să se ridice de pe scaun. Tu cine eşti ? Actele ! Că altfel...

Kuzma i-a dat un brînci în piept. Elizar s-a lăsat greu la loc, şi-a pironit ochii tulburi, plini de ură, asupra lui Kuzma.

— Ce-i.., lungane ? Ţi-am făcut vînt o dată şi nu-ţi ajunge ? Mai vrei ?! s-a oţărît Elizar, lovind cu pumnul în masă. Mie să nu-mi mişti în front !

— Şezi acolo.

Elizar nu s-a astîmpărat, după cum se aşteptase Kuzma, iar a dat să se ridice.

— Stai jos !

Fără să-şi ia de la el privirea înceţoşată de băutură, Elizar a început să pipăie marginea mesei cu mîna dreaptă, căutînd rama sertarului.

Kuzma l-a lăsat să tragă sertarul. Numai cînd Elizar s-a pus să cotrobăie prin sertar, căutînd ceva printre hîrţoage, Kuzma s-a aplecat scurt, i-a luat de sub nas revolverul şi a ieşit din soviet. Nici n-a mai întors capul.

*

„Păcătoasă treabă !... Ptiu, drace !" a suduit Kuzma, scuipînd cu năduf într-o parte. Parcă îi rămăsese un gust amar în gură.

Ce zi şi asta, toate îi mergeau anapoda ! Întîi gata-gata să se ia în piept cu Egor, pe urmă lacrimile Klavdiei la regăsire, acum dobitocul ăsta cu revolverul... Simţea acum nevoia să născocească ceva, să se ducă undeva, să-şi potolească cumva zbuciumul din suflet. Şi la cuprins gîndul nebiruit, de mult dorit, la Mária. I s-a făcut dor să o vadă, să-i audă glasul... Nici n-a ştiut cum l-au dus

pașii într-acolo, cum a cotit în ulicioară și a urcat costișa pînă-n ulița dinspre mal unde își avea casa Liubavin Egor... Atunci și-a amintit și de Egor, și de întîlnirea avută cu el în dimineața aceea.

Kuzma s-a oprit locului.

„Egor e dușman, un dușman puternic și crîncen". Kuzma se reîntorsese la Baklan stăpînit de un gînd neclintit și limpede : dușmanul trebuie nimicit ! Dar lucrurile se cam încurcau din pricina Máriei. Înțelegea că, pîndindu-l pe Egor, îl va durea să o rănească pe Mária. Iar dac-o rănește pe Mária, e ca și cum ar da în el însuși. Pesemne că așa e dat să fie. Și cu atît mai mult îl chinuia acum dorința să o revadă.

...Mária n-a priceput nimic în prima clipă, a rămas cu ochii la el.

— Ziua bună ! a repetat Kuzma, zîmbind fără să vrea.

— Iar e ceva cu Egor ? a întrebat ea într-un suflet, nici n-a apucat să-i răspundă la bineț ; se speriase văzîndu-l pe Kuzma în uniformă de miliția.

— Ce să fie cu Egor ? a zis Kuzma, puțin încurcat de întrebare. N-are nimic Egor al tău, trage la butuci.

— Atunci ?...

— Ce ?

— De ce-ai venit ?

— Așa. Să te văd.

— Doamne ! a făcut Mária, așezîndu-se pe laviță. Tu nu ești zdravăn la minte ?

— De ce ?

— Mai și întreabă ! Și dacă intră careva ?... Dacă vine Egor ?

— Ei și ce ?

— Nu, Kuzma, mai bine pleacă. s-a ridicat hotărîtă Mária. Du-te, Kuzma.

— Stai puțin ! Ce mă iei așa... Ce crezi că-ți fac ? Stau un pic și plec.

De voie, de nevoie, Mária s-a supus. A tras perdelele de la geamuri și a rămas în mijlocul izbei, cuprinsă de simțăminte amestecate.

Kuzma și-a scos chipiul, mantaua, s-a așezat la masă, și-a plimbat privirea prin încăpere.

— Cum ți-e băiatul ?

S-a ridicat, s-a uitat în copaie,

— Crește, ce să facă ?... Tu pe unde-ai fost dus ?

— La cursuri. Am făcut pregătire de miliție.

Abia acum a privit-o pe Mária mai cu luare-aminte. Se mai împlinise cît a lipsit el din sat. Se umpluse de o putere sănătoasă, răpunătoare. Numai ochii îi avea la fel : blînzi, deştepţi, buni.

„Uite-aşa are să mă chinuie toată viaţa", şi-a zis el.

Bătea u în geam razele ostenite ale înserării. Izba se umplea treptat de o penumbră dulce, roşiatică.

— Zău că mă faci să rîd, Kuzma. Nevasta ţi-ai văzut-o ?

— Am văzut-o. De ce întrebi ?

— Toată lumea credea că nu te mai întorci.

— Şi tu tot la fel ai crezut ?

— Păi, eu ce să cred ?

Mária a aprins lampa.

— Da, sigur..., i-a tremurat glasul lui Kuzma.

Iar în mintea lui şi-a zis : „Şi dacă ar fi venit din nou să mă roage pentru Egor ? I-aş fi dat drumul sau nu" ? A hotărît pe loc : „Nu, nu i-aş da drumul".

Mária a scuturat din cap, şi-a ridicat braţele rotunde, puternice, şi-a potrivit părul la spate.

— Ei, Kuzma, Kuzma...

El s-a sculat de pe laviţă, a făcut un pas spre ea.

— Kuzma ! i s-a înăsprit privirea.

El s-a aşezat la loc.

— Ce-i cu tine ? Ţi-ai pierdut minţile ?... Avem copii amîndoi.

— Eh, Maşa... cum se mai sucește viaţa omului...

Kuzma şi-a trecut degetele prin păr, a rămas tăcut, cu privirea în pămînt.

Durerea lui neprefăcută a înduioşat-o pe Mária ; s-a apropiat de el, i-a pus mîna pe umăr.

— De ce te chinuieşti ?

— Nu mi-e dragă Klavdia. Ce să mă fac ?... Se poate aşa oare ? Cînd e să mă duc acasă îmi vine să mor. Nu se poate ! Dar pe fetiţă o iubesc de-mi dau lacrimile cînd o văd. Şi pe tine te iubesc.

Mária şi-a luat încet mîna de pe umărul lui. Kuzma a ridicat capul ; suferinţa i se citea în ochi. Mária l-a mîngîiat uşor pe creştet.

— Sărmanul de el... Îmi pare rău de tine, Kuzma, chiar îmi pare rău. Dar cum se poate ? Uite Klavdia ce bună e... Te-a aşteptat...

— Da... E bună, firește. Poate că eu nu-s bun.

— De ce te-ai însurat atunci, dacă nu te-ndeamnă inima ?

— De unde să știu eu ?... N-ai ceva de băut ?

— Nu te-mbeți ?

— Nu, beau doar un strop, poate-mi mai trece.

Mária era cu inima îndoită ; vrea să-i dea lui Kuzma de băut, poate, cine știe, i se mai ia de pe inimă, dar se și temea.

— Tu ești mai slăbuț, Kuzma, ți se urcă la cap... Du-te acasă.

— Ce-mi spui mereu că sînt slăbuț ? !... De unde-ai scos că sînt slăbuț ?

Mária a rîs încetișor, a deschis capacul de la beci.

Kuzma ședea la masă și gîndea cam așa : ce-ar fi să pună acum calul la căruță, s-o ia pe Mária cu băiatul ei, s-o ia și pe micuța Mașa și să se ducă unde-o vedea cu ochii. Că s-ar găsi un locșor pe pămînt și pentru ei.

Mária i-a întins din beci sticla de samogon.

— Ține aici.

El a pus sticla pe laviță, a ajutat-o pe Mária să iasă din beci.

— Ce facem noi aici, Kuzma ?

— Păi, nimic, i-a răspuns el, deschizînd dulapul de vase. Unde ții paharele ?

— Acolo. Așteaptă, lasă-mă că le scot eu. Acum șezi cuminte acolo. Dăm noi de necaz, Kuzma, îmi spune mie inima.

— Nu-i nimic !

Kuzma a trecut cu pași mari în lungul izbei, s-a așezat la masă.

— N-are să te caute Klavdia ?

— Nu...

Dar în clipa aceea de fericire trecătoare a simțit, totuși, o strîngere de inimă, i-a trecut prin minte : „Și-acum ce-o să fie" ?

— Hai să nu mai vorbim despre asta, Mária.

— Despre ce ?

— Klavdia, bărbatul tău...

Kuzma și-a umplut paharul, Máriei i-a turnat ceva mai puțin. A luat paharul în mînă, s-a uitat la Mária... Nu-și închipuise că așa are să încheie ziua. Sau, poate, nu s-a încheiat încă ?

— Ei ?

— Hai, și-a ridicat și Mária paharul.

În clipa aceea a scîrțîit ușa de afară, s-a auzit bocănit de cizme în tindă. Cineva se oprise în dreptul ușii și căuta cu mîna după zăvor ; în tindă era întuneric...

Kuzma a înghețat. A simțit un zvon ciudat în urechi.

S-a deschis larg ușa... A intrat Elizar Kolokolnikov. S-a oprit în prag.

— Sănătate, a spus el.

Lui Kuzma i s-a părut că Elizar își rîde în barbă.

— Să trăiești, Elizar, i-a răspuns încet Mária.

Kuzma a înghițit nodul care-i stătea în gît.

— Ce-i cu tine ?

— Kuzma Nikolaevici..., a zis Elizar, pășind în mijlocul izbei ; se limpezise din beție. Dă-mi-l înapoi. Că eu, zău, nu știu cum... Dă-mi-l, Kuzma.

Kuzma nu s-a dumirit dintr-o dată că e vorba de revolverul pe care i-l luase mai devreme. În locul fricii a simțit cum îl năpădește, la fel de iute, un clocot de mînie. A scos revolverul, l-a descărcat, punîndu-și cartușele în buzunar, i-a zvîrlit arma lui Elizar.

— Pleacă de-aici.

Elizar a încercat să-l prindă, n-a reușit. Revolverul a sărit pe dușumea cu un zgomot sec și s-a rostogolit sub pat. Elizar s-a lăsat repede în patru labe, a început să caute după el. Elizar pufnea pe nas, a și oftat de vreo două ori, nu izbutea deloc să-l găsească.

Kuzma și-a încordat voința ca să rămînă pe loc ; abia se ținea să nu tabere pe Elizar.

Mária rămăsese așa cum a zărit-o Elizar întîia oară, numai paharul îl lăsase din mînă.

În sfîrșit, Elizar a găsit revolverul, s-a ridicat cu greu în picioare. S-a mai uitat o dată la Kuzma, la Mária, la masă... A rîs scurt, cu înțeles.

— Asta e, Kuzma Nikolaevici... Că cine știe ce mai..., a mai spus el, îndreptîndu-se spre ușă. Rămîneți cu bine... amîndoi.

A trîntit ușa după el, iar s-a auzit bocănit greu de cizme pe dușumele, a scîrțîit ușa de la tindă, a sunat lănțugul... Pași moi prin ogradă... Pe urmă scrîșnetul înfundat al portiței, pașii tot mai depărtați pe uliță. Liniște.

Fusese totul ca un vis urît.

Kuzma s-a uitat la Mária. L-a privit și ea.

— Ne-am ars, Kuzma, a rostit ea fără glas, numai din buze.

Kuzma a sărit în picioare şi s-a repezit să-l ajungă din urmă pe Elizar.

Era de-acum întuneric pe uliţă.

Kuzma şi-a rotit privirea. S-a aplecat puţin şi a văzut umbra lui Elizar. Ajunsese destul de departe. Kuzma a pornit în fugă după el.

Elizar a stat o clipă în loc şi a luat-o şi el la fugă, fără să se mai întoarcă. Naiba-l ştie de ce s-o fi speriat, ce i-o fi trăsnit prin minte...

Kuzma l-a prins din urmă tocmai în dreptul sovietului.

— Ce, ce vrei de la mine ? s-a pus să zbiere Elizar. Săriţi, oameni buni !

— Nu urla. Haidem la sediu.

— Ce treabă ai tu cu mine ?

Din sperietură, Elizar se făcuse şi obraznic.

Kuzma a scos revolverul la el ; Elizar a amuţit.

— Mergem la sediu.

Au urcat treptele pridvorului în tăcere.

Ajunşi înăuntru, au stat de vorbă pe întuneric, stînd în picioare.

— Cum ai aflat că sînt... acolo ?

— Mi-a spus nevastă-ta, Klaşka.

— Ea de unde-a ştiut ?

— Asta n-am cum să ţi-o mai spun. Lămuriţi-vă singuri.

— Bu-un... Acum ascultă cum e treaba : dacă sufli cuiva că m-ai găsit... acolo, atunci uite, Elizar..., i-a băgat revolverul sub nas Kuzma, mă jur pe ce vrei că te omor.

— Ce-am eu cu voi ? Voi v-aţi încurcat... acum descurcaţi-vă. Şi pe mine să nu mă ameninţi. Că se dă socoteală şi pentru ameninţări.

— Elizar, omeneşte te rog... Nu vorbi.

— Că altfel, cică, „te omor" !... Auzi vorbă ! Eşti cam necopt, băiete ! Un mucos ! iar a prins curaj Elizar.

— Ascultă, Elizar, îţi mai spun o dată... Nu te ameninţ, dar zău că te-mpuşc dacă spui, să ştii. Să nu vorbeşti cu nimeni. Altfel umplu ăştia satul cu ce n-a fost în veci. Îţi dai seama ce viaţă are să aibă ea după asta ! Nu pentru mine te rog, Elizar. Fie-ţi milă de muiere. Nu mai povesti, Elizar. Eu sînt de vină, am trecut aşa, în drum... Am intrat la ei... asta-i tot.

— Ţi-am spus că nu-i treaba mea, i s-a mai încălzit glasul lui Elizar. Nici n-are rost să mă rogi. Dă-mi şi gloanţele.

— Ţi le dau mîine dimineaţă. Zău că ţi le dau. Acum nu pot. E bine aşa ?

— Bine.

— Dă-mi mîna.

Kuzma a strîns cu scîrbă palma lată, năduşită a lui Elizar şi a plecat de la sediu.

„Spune sau nu spune ?" se chinuia el, călcînd în întuneric drept prin băltoace. „Dacă spune, e necaz mare. De unde-o fi aflat Klavdia că sînt acolo ? M-o fi văzut careva" ?

La Mária nu se vedea nici o lumină.

Kuzma a urcat cerdacul, s-a împiedicat de ceva, a tresărit. Cînd s-a aplecat, şi-a găsit mantaua, alături de ea chipiul. A bătut la uşă. N-a ieşit nimeni. Casa parcă era moartă. A mai ciocănit o dată, nici un zgomot, nici un foşnet în izbă. Kuzma a mai stat puţin, şi-a pus mantaua şi a pornit spre casă. Mergea şi mugea în sinea lui de supărare şi amar. Şi-a amînti că toată ziulica n-a făcut altceva decît să se certe cu oamenii, ba a alergat ca prostul prin sat după alt prost, ba s-a mîniat aiurea, ba s-a bucurat cu frica-n sîn... Tot ar fi mai bine să se termine o dată. Mai avea de dat ochii cu Klavdia, cu Egor, poate cu tot satul... Mai mult se temea pentru Mária. Îi era şi groază să se gîndească ce-o să fie cu ea, dacă Elizar sau Klavdia se-apucă să răspîndească prin sat tot felul de zvonuri necurate.

Acasă era lumină.

Kuzma a împins uşa... Era închis. A ciocănit. S-a auzit uşa de la izbă, acum stătea cineva în tindă... A auzit vocea scîrţîită a soacrei :

— Cine-i acolo ?

— Eu, a răspuns Kuzma.

Uşa s-a închis. Au mai trecut cîteva clipe lungi. Kuzma pricepea că se unelteşte ceva împotriva lui, dar nu-şi putea da seama ce anume. Stătea şi aştepta.

Într-un tîrziu, s-a deschis iar uşa. Lipăit de picioare goale în tindă, pe urmă nu se mai sălta zăvorul... Kuzma a dat să intre, dar l-a îmbrîncit cineva în piept, o mînă a împins afară lădiţa veche, cu care sosise cîndva aici împreună cu Platonîcî, uşa s-a trîntit la loc şi abia atunci a auzit glăsciorul drăgăstos al soacrei :

— Du-te, dragule, de unde-ai venit.

Agafia se desfăşurase după toate regulile vechii tactici ruseşti de readucere a ginerilor pe drumul cel drept. Deodată, Kuzma parcă s-a simţit uşurat. S-a aşezat pe prispă, a rămas pe gînduri.

Deci, aşa stau lucrurile : sînt trei oameni în sat de care depinde acum soarta Máriei. Cum se poate face ca aceşti trei oameni — Elizar, Klavdia, Agafia — să aibă răbdare şi să-şi ţină gura ? Să-i rogi n-are rost, să-i sperii e o prostie. Ce să facă ? Măcar de s-ar putea sfătui cu cineva. Nikolai pesemne că nu-i acasă, altfel ar fi ieşit. Oricît de ruşine i-ar fi faţă de Nikolai, ar trebui, totuşi, să se sfătuiască acum cu el.

Aşa gîndea Kuzma cînd a auzit zdroncănind la zăplazul Kolokolnikovilor o căruţă, s-a oprit la poartă. Au sărit nişte oameni din căruţă, doi, s-au pus să mişte nu ştiu ce, vorbind între ei cu glas scăzut. Parcă se grăbeau. Kuzma şi-a ţinut răsuflarea. Cînd s-a uitat mai bine, l-a recunoscut pe Nikolai. Căra ceva în braţe, ceva cu colţuri, părea să fie o ladă. A cobort în pivniţă, trăgînd povara după el, a ieşit afară şi s-a dus fuga înapoi. Iar s-au auzit cîteva vorbe nedesluşite, rîsete înfundate.. Căruţa a hurducăit mai departe, iar Nikolai s-a grăbit din nou spre pivniţă, tot cu o ladă în braţe. A tîrît înăuntru şi a doua ladă, a închis uşiţa, şi-a suflat nasul şi a pornit spre casă. Kuzma s-a ridicat în picioare. Nikolai a smucit speriat din cap, s-a oprit.

— Kuzma, tu eşti ?

— Eu. Să trăieşti.

— M-ai speriat... ptiu, drace ! Mi s-au muiat genunchii. Ce-i cu tine aici ?

— Aşa... Iau şi eu o gură de aer proaspăt.

Nikolai s-a aşezat pe prispă, şi-a scos şapca, şi-a şters sudoarea de pe frunte.

— Frumoasă noapte, a spus el ; se speriase de întîlnirea aceasta neaşteptată şi nu ştia acum ce să spună.

— Frumoasă, l-a înginat Kuzma ; îl ardea curiozitatea să afle ce a ascuns Nikolai în pivniţă.

— Cînd ai sosit ? a întrebat Nikolai.

— Azi.

— Aha... Tutun ai ? Pe-al meu l-am cam udat...

Kuzma i-a întins punga.

— Ce-aţi hojbăit voi acolo ? Aţi ascuns ceva ?

— Cine ? Noi ? Păi aicea..., s-a fîstîcit de tot Nikolai, şi-a suflat nasul cu înverşunare şi s-a hotărît să se măr-

turisească. Vezi tu, s-a desfăcut o plută pe rîu. S-a izbit de stînci unde-i apa mai iute, la urlătoare, a luat-o la vale tot ce era pe ea. Noi tocmai eram pe rîu, puneam năvoadele. Peşte mai puţin, dar pe plutaşi i-am prins, pe toţi. Ce-am putut să rîdem ! Ei s-au speriat rău, săracii, urlau ca de mama focului... Acum, dacă le-am dat nişte samogon, au mai prins viaţă.

— Şi cu pluta ce duceau ?

— Unt.

— Asta ai ascuns tu în pivniţă ?

— Păi ce ? Am luat şi eu două lăditje, asta prinde bine.

Nikolai a tras cu sete din ţigară, a scuipat nepăsător într-o parte.

— Erau multe lăzi ?

— Ei ziceau că douăzeci. Vreo douăsprezece am pescuit noi. S-au dus unii cu barca mai la vale după celelalte, dar nu cred să le mai găsească pe întunericul ăsta.

Pe Kuzma l-a încercat bănuiala : oare nu cumva au prădat sătenii pluta aceea ? Dar a alungat îndată gîndul, nu era om mai paşnic decît Nikolai.

— Nikolai...

— Ce ?

— Va trebui să daţi înapoi lăzile alea.

Nikolai a tăcut multă vreme. Pufăia din ţigară, cînd trăgea mai tare din ea i se lumina vîrful nasului înroşit de frig.

— Pe ce chestie să le dăm ? a întrebat el liniştit.

— Pentru că sînt ale statului.

— Păi, le-a luat apa ! Pentru stat erau oricum pierdute.

— Ba deloc. Tot le-ar fi adunat, dacă nu azi, atunci mîine. Iar pentru faptul că le-aţi prins voi au să vă mulţumească.

— Ia te uită, a început să se cam supere Nikolai. Vorbeşti ca din carte, n-am ce spune !

— N-ai ce-i face, Nikolai. Şi pe urmă... mai trebuie să avem, totuşi, şi obraz : oamenii au păţit o nenorocire, iar voi vă bucuraţi. Că doar plutaşii ăia au să fie traşi la răspundere.

— Nu s-a bucurat nimeni, ce vorbeşti acolo de pomană ? Ba dimpotrivă, noi le-am sărit oamenilor în ajutor. Ce să mai lungesc vorba, eu nu le dau. Am crezut că te lămureşti şi tu, ca omul, ţi-am povestit cum a fost, dar văd că mi-am tocit gura degeaba. Ne strică nouă două lăditje de unt ?

— Ba ai să le dai, Nikolai.

Au tăcut mult. Nikolai trăgea adînc în piept din mahorca puturoasă, scuipa înciudat, fornăia. Kuzma bătea uşor cu unghia în tureatca cizmei.

— Tu ce eşti acum ? a întrebat Nikolai.

— Miliţian. Aşa că... hm... cu untul ăla, va trebui să-l dai.

— Noi ziceam că te-am pierdut.

— Am fost la un curs.

Au mai tăcut un timp.

— Să zicem că eu le dau, dar ceilalţi... mă cam îndoiesc.

— Nu te mai îndoi atita, au să le dea şi ei. Cine a mai fost acolo ?

— Băieţii lui Bespalov... ăştia au înhăţat patru lădiţe, paraziţii. Serghei Popov... Astuia, la sărăcia lui, zău că i le-aş lăsa. Măcar să aibă şi el pentru copii. A luat şi el tot două. Maliughin Ignaşka, Nikolai Kuksin şi cu fiu-său au luat trei. Eh, Kuzma !... Şi eu care ziceam că fac chef. Eu aşa mă socotisem, să vînd o lădiţă la oraş şi să petrec boiereşte măcar o dată. Nici să-mi dreg sufletul nu mă laşi.

Lui Kuzma i s-a făcut milă de socru-său.

— Oricum vi le-ar fi luat. Dacă nu eu, atunci alţii. Ar fi venit de la oraş.

— Ehei, pînă vin ei, untul e topit de mult.

Kuzma n-a mai zis nimic.

— Hai să ne-nţelegem aşa : eu dau o lădiţă...

— Nu, Nikolai.

— Ptiu ! s-a ridicat Nikolai, a înfundat în pămînt cu cizma mucul de ţigară. N-ai tu stofă de gospodar, Kuzma. N-are să-ţi meargă uşor în viaţă.

— Nikolai...

— Ce ?

— Uite care-i treaba, pe mine m-au dat afară din casă, a început grăbit Kuzma, temîndu-se că nu apucă să spună totul pînă la capăt. M-au gonit pentru că am trecut pe scară pe la Maria Liubavina... Acum... m-o fi văzut careva şi le-a zis. Eu am intrat doar aşa, întîmplător...

La vestea asta Nikolai s-a mai înveselit.

— Asta era ! a exclamat el, a încercat uşa încuiată, s-a întors la Kuzma. Aşa va să zică. Ia mai dă-mi de-o ţigară. Aşa-a... pricep, hm ! De-aia-mi şedeai aici precum cucul singuratic ?

— Păi da.

— E limpede. Cu coada măturii nu te-au blagoslovit ?

— Nu.

— Eu am păţit-o şi pe-asta. O dată am petrecut, cum s-ar zice, cu o cadînă, pe la Obrezţovka şi s-au găsit unii, fireşte, să mă spună. Mă înfăţişez eu acasă — îi luasem proastei şi un dar, ceva —, iar ea, jap cu măturoiul peste spinare de-am văzut stele verzi. Era s-o omor atunci. Darul, sigur, l-am băut. Spune, la Mária chiar aşa întîmplător te-ai nimerit ?

— Păi, sigur. N-am avut nici un fel de gînduri... din alea.

— M-da-a... Aşa-i la noi. Dar cu Liubavinii, să ştii, e mai bine să nu te încurci.

— Nici nu m-am încurcat.

— Aşa-i la noi, Kuzma. În noaptea asta ai să dormi în şură, că azi n-avem cum să ne înţelegem cu ele. Îţi aduc eu acum o bundă, ai să dormi ca boierii.

— Mai bine mă duc să dorm la Fiodor.

— Nu te duce. Havronia asta a lui Fedia e gură-spartă, mîine are să ştie tot satul.

„Şi asta-i adevărat", şi-a zis Kuzma.

— Am o bundă bună, n-ai să îngheţi. Totul e să nu pui la inimă. Aşa-s toate muierile, pe-o normă.

— Da' nici nu pun la inimă.

Într-adevăr, Kuzma se simţea parcă ceva mai uşurat. Suflet de aur era, totuşi, acest Nikolai.

— Doar că mi-e cam ruşine, a adăugat încet Kuzma.

— Ruşinea-i ca sarea-n ochi, pişcă un pic şi trece. Îţi aduc bunda aia îndată.

— Mulţumesc.

Nikolai a bătut la uşă. În clipa următoare, parcă abia aşteptase să ciocănească cineva, s-a auzit o voce din tindă.

— Cine-i acolo ? era Agafia.

— Eu, a răspuns Nikolai.

— Eşti singur ?

— Nu, cu o cadînă, a luat-o peste picior Nikolai.

Agafia i-a deschis uşa. Nikolai a intrat în izbă. A rămas acolo mai multă vreme. Pe urmă a ieşit cu bunda pe umeri.

— Ia-o, a spus el în şoaptă. Acolo cam aşa stau lucrurile : una boceşte, cealaltă e verde la faţă de supărare. Du-te acum. Vedem noi mîine cum le luăm.

Kuzma a luat bunda şi a pornit spre şură.

Era o noapte întunecoasă, rece. Sus pe cer tremurau zgribulite stele mari, strălucitoare. Liniște. Nici o lumină nicăieri, nici un scîrțîit, nici un foșnet. Numai dacă îți încordezi auzul poți să prinzi din depărtare murmurul molcom al rîului.

Kuzma și-a rînduit un culcuș bun în fînul uscat, s-a culcat, învelindu-se cu bunda. Îl obosiseră toate sîcîielile de peste zi. Îi era și greață. I se perindau prin minte tot felul de gînduri și nu avea putere să le alunge. Se gîndea la Mária, la Nikolai, la Klavdia, la fetiță, la Iașa, iar la Mária... De fapt, la Mária se gîndea tot timpul.

„O fi zăcînd acuma Mária, se chinuiește, draga de ea. Comoara mea scumpă, iubită... Asta-i dragostea, fir-ar ea să fie... Numai chin".

S-a rostogolit peste sat, dintr-un capăt în altul, întîiul cînt al cocoșilor. Pe urmă iar s-a așternut tăcerea. Undeva, departe, în cealaltă margine a satului susură rîul, își mestecă tihnit ovăzul calul legat în colțul ogrăzii, rumegă la nesfîrșit și oftează adînc o vacă somnoroasă.

Și deodată a scîrțîit prelung ușa de la tindă, s-a auzit zgomot ușor de pași pe pămîntul moale. Kuzma s-a ridicat încet, și-a scos capul printr-o spărtură în acoperiș. La început nu s-a văzut nimic, apoi a deslușit o umbră de bărbat înalt : Nikolai. Nikolai s-a furișat pînă la pivniță, a deschis ușița cu grijă, fără zgomot, a coborît, a scos afară o ladă cu unt și a dus-o spre baie.

„Vrea să le ascundă în altă parte, s-a dumirit Kuzma. Ce s-a mai chinuit cu untul ăsta, amărîtul de el".

Nikolai a cărat amîndouă lăzile în baie, s-a strecurat tot atît de neauzit în izbă ; se pare că se și descălțase ca să nu facă zgomot. Chiar că ar fi rămas neauzit dacă nu-l trăda pîrdalnica de ușă, a scîrțîit lung, tînguitor, de două ori. Pesemne că Nikolai a înjurat-o de-a trecut-o prin toate apele.

„Mîine are să spună că i-a furat cineva untul. Va trebui să mă poticnesc cumva, din greșeală, de lăzile alea", a hotărît Kuzma, cuibărindu-se mai bine sub bunda călduroasă a lui Nikolai. Abia acum, cînd s-a uitat prin spărtura din acoperiș, și-a amintit cum a fost cu Klavdia în aceeași șură cu un an în urmă. Și spărtura din acoperiș era atunci tot la fel, numai că se vedea prin ea zarea roșie, sărbătorească a răsăritului, iar acum doar cerul rece și stelele.

„A trecut un an, fir-ar să fie..."

12.

Pe Elizar Kolokolnikov, firește, nu l-a răbdat inima: Cum și-a primit revolverul înapoi, a uitat pe loc de toate făgăduințele, a așteptat să se întunece de-a binelea și a luat-o drept spre gospodăria bătrînului Liubavin. Emelian Spiridonîci nu era acasă, rămăsese să doarmă la Kondrat. Elizar a stat ce-a stat, s-a mai gîndit și a pornit spre izba lui Kondrat. Mergea și fredona un cîntecel despre Haz-Bulat, era bine dispus.

La fereastra Fioklei ardea o lumină mică. Perdelele erau lăsate, iar fereastra dinspre drum era acoperită cu o broboadă mare.

„Trebuie că fac ei ceva", s-a gîndit Elizar, cățărîndu-se ușurel peste zăplaz ; hotărîse să vadă mai întîi despre ce e vorba. A trecut dincolo, a făcut doi pași și s-a oprit ; și-a amintit de vestiții dulăi ai Liubavinilor. Nu știa dacă și-a luat și Kondrat un dulău cînd a făcut împărțeala cu taică-său. Dacă și-a luat, atunci n-are rost să se apropie de fereastră ; dulăii Liubavinilor sînt astfel învățați că de lăsat să intri te lasă, dar cînd dai să pleci îndată se reped la om. A tras Elizar cu urechea, parcă nu se-aude nimic. Înseamnă că nu și-a luat cîine Kondrat. S-a apropiat cu grijă de geam, s-a uitat pe sub perdeluță și a văzut-o pe Fiokla în bucătărie, stătea sprijinită în furca de oale. Ce era ea roșie la față, iar acum îi jucau pe obraz și flăcările de la gura sobei. Pe podea, pe laviță, pe masă, peste tot numai ulcele, străchini, cofițe.

„Ce naiba o mai fi și asta" ? s-a minunat Elizar.

La masă ședeau Kondrat și Emelian Spiridonîci. Kondrat stătea în dreptul ferestrei, spatele lui lat acoperea mai tot ce era pe masă. Judecînd însă după cît se vede, și mai ales după înfățișarea lui Emelian Spiridonîci, se puseseră pe băutură. Beau și vorbeau de-ale lor. Fiokla îi asculta cu luare-aminte, mai surîdea din cînd în cînd.

Elizar s-a uitat mult timp la tabloul acela ciudat, mut, și tot n-a priceput nimic.

„Parc-ar topi unt... sau untură", și-a zis el. Izba i s-a părut frumos rînduită, curată. Dar ce i-a plăcut mai mult era votca de pe masă, limpede ca apa de izvor. Se prelingea încet, draga de ea, pe gîtul sticlei : gîl-gîl-gîl... Numai privind-o parcă ți se încălzește inima. Șed la masă doi mujici dintre cei mai mintoși, cu care poți să vorbești așa, despre viață, să te plîngi de necazuri, mai poți să-ți și încrețești fruntea și să zici așa, printre altele : „De asta

n-am auzit încă. Aflu eu". Sau : „Am primit ieri o indicație..." Iar cei doi mujici cu scaun la cap au să stea să-l asculte. Nu-i lucru simplu ăsta, să stea oamenii să te-asculte.

Elizar s-a pierdut în visare, a uitat pînă și de treaba pentru care venise, iar cînd și-a amintit l-a cuprins bucuria. S-a îndepărtat de fereastră. N-a apucat să facă nici doi pași că i-a sărit în spate ceva viu și greu... Elizar s-a pornit să urle încă înainte de a-și da seama că e cîinele.

— Melian ! Kondrat !... zbiera el acum ca din gură de șarpe, acoperindu-și fața cu mîinile.

Dulăul îi căuta beregata. Elizar se apăra cum putea, cu picioarele, țipînd mereu :

— Melian ! Kondrat !

Au sărit cei doi din izbă, au luat cîinele de pe el. Emelian Spiridonîci ținea dulăul, iar Kondrat l-a luat pe Elizar de piepți. I-a suflat în față încet, fără nici o amenințare :

— Tragi cu ochiul, ai ? Măgarule !

— Kondrat, eu sînt ! a scîncit Elizar. Eu, Elizar. N-am venit să trag cu ochiul... Am niște vești importante pentru voi... am vrut să bat în geam și diavolul ăsta al tău a sărit la mine. Dă-mi drumul !

Kondrat i-a dat drumul lui Elizar.

— Ce vești ? a întrebat îngrijorat Emelian.

— Vă zic eu... V-ați prăsit și voi niște fiare... Puțin a lipsit să nu-i dau cu ceva în cap.

Lui Elizar îi era cam rușine că zbierase adineaori ca apucatul.

— Te-aș pune eu în lanț în locul dulăului, a spus Kondrat. Și te-aș sili să și latri.

— Mă pui tu... S-o pui pe nevastă-mea, Vasilisa, că-i încă sprintenă. S-a găsit el, auzi, să...

— Ia fă-te la o parte, Kondrat, să-l asmut eu nițel pe Vernîi asupra lui, a zis Emelian Spiridonîci fără umbră de glumă.

— E-e ! s-a speriat iar Elizar. Hai în izbă să vă spun noutățile.

— Spune aici.

— Aici nu. Nu se poate.

— Atunci aşteaptă.

Emelian Spiridonîci s-a dus să lege ciinele, Kondrat a intrat singur în izbă.

Cînd au intrat şi Elizar cu Emelian Spiridonîci, nu mai era nici urmă de ulcele şi cofiţe pe laviţă. Gura sobei era acoperită cu fărăşul.

Fiokla l-a întîmpinat pe oaspetele nepoftit cu o privire bănuitoare, rea ; uimitor ce repede se făcuse şi ea ca Liubavinii.

— Scoate-ţi haina, l-a poftit Kondrat pe Elizar ca şi cum nu se întîmplase nimic.

Elizar şi-a lepădat repede cojocelul, şi-a frecat palmele, a oftat.

— Cam reci nopţile pentru vremea asta.

— Ia loc să te mai încălzeşti.

— O-o ! Dar văd aici... cum să spun...

— Şterge-te pe cizme, i-a spus Fiokla.

Elizar şi-a frecat tălpile, mai mult de formă, pe pînza de sac de lîngă prag şi s-a avîntat spre masă.

Emelian Spiridonîci i-a turnat.

— Ia aici.

— Voua nu vă puneţi ?

Emelian Spiridonîci a tras scurt cu ochiul la fiu-său, a turnat doar cîte o jumătate de pahar.

Elizar s-a mai înveselit, a întors privirea spre Fiokla.

— Şi cu care credeam c-ai pus de clătite. De ce oare, mi-am zis eu, s-o fi apucat aşa de tîrziu ?

Fiokla l-a fericit cu o asemenea privire încît Elizar a întors repede capul şi nu s-a mai uitat la ea.

Au băut.

— Uh-ha ! a sucit din bărbie Elizar, mai mult din politeţe. Că tare-i, otrava !

— Poate nu-ţi prieşte ! a pufnit în pumn Fiokla.

Kondrat şi Emelian Spiridonîci au băut în tăcere.

Au mestecat toţi trei, pe îndelete, la castraveţi muraţi, au rupt cu dinţii din şunca rece, trandafirie, suspinînd de plăcere.

— Ce veşti spuneai c-aduci ? n-a mai răbdat Emelian Spiridonîci.

Elizar s-a întins fără sfială după sticlă, a vrut să-şi mai toarne, dar Kondrat a împins clondirul cu cotul mai încolo şi l-a ţintuit pe Elizar cu o privire nemişcată, întrebătoare. Elizar s-a îndreptat pe scaun, a rostit cu asprime în glas :

— Fiokla, ia ieşi tu pîn-afară !

— Unde să mă duc ?

Fiokla s-a uitat cu supărare la Elizar, apoi întrebătoare la bărbatu-său.

— Vezi tu, du-te, i-a spus fără chef Kondrat. Avem de vorbit.

Ascultătoare, Fiokla şi-a aruncat şubeica pe umeri, a luat două găleţi şi a ieşit din izbă.

— Ce veşti ?

— Păi, cu veştile..., nu se grăbea deloc Elizar. N-aveţi careva nişte tutun ?

Emelian Spiridonîci i-a turnat o jumătate de pahar de votcă, i l-a pus în mînă.

— Bea şi povesteşte. Nu te mai grozăvi atîta...

Elizar a băut, a rîgîit o dată tare, şi-a scos punga de tutun şi s-a apucat să-şi răsucească o ţigară.

Emelian Spiridonîci şi-a mijit ochii a supărare, s-a tras mai aproape de Elizar.

— Ce mai tura-vura, a început repede Elizar, nevasta lui Egorka al vostru, Manka, s-a încurcat cu lunganul ăla, Kuzma. Cum a venit azi de la oraş, drept la ea s-a dus.

Liubavinilor amîndoi parcă le-a căzut falca. Au rămas cu ochii la Elizar, în aşteptare. Şi ce mai era de aşteptat, ce-a fost de spus s-a spus. Numai că în cazurile astea oamenii mai aştepată ceva, nişte amănunte neînsemnate, cu totul lipsite de importanţă, care să le întregească tabloul. Elizar i-a dat drumul înainte :

— Eu, cum spuneam, am trecut cu o treabă pe la el pe-acasă, pe la Kuzma adică, iar Klaşka vine de-mi spune : „Vezi, zice, că-i la Manka". Eu : „Care Manka" ? „Păi, aia", şi-a şi dat-o-n lacrimi. Eu fuga la Manka ; cum-necum, dar mi-e nepoată, Klaşka adică. Mi s-a făcut milă de ea. Ce mai plîngea... Merg eu la Manka, el acolo era. Şedeau acolo cu băuturica pe masă. Eu atunci către el :

„Tu Kuzma, zic, mai ai ceva ruşine sau ai dat-o toată pe trei pitaci“ ? El a sărit cu revolverul la mine... Bucluc mare.

— Cînd asta ? a întrebat cu glas hîrîit Kondrat.

— Păi, cînd ? Abia se-ntunecase.

— Şi-acum e tot acolo ? a întrebat Emelian.

— O fi.

— Kondrat, du-te. Nu faci nimic, vezi doar cum e treaba.

Emelian Spiridonîci s-a ridicat în picioare, s-a aşezat la loc, şi-a vîrît labele în claia de păr din cap şi a tras o înjurătură crîncenă.

În două clipe Kondrat a fost gata îmbrăcat, a ieşit fără o vorbă.

Emelian Spiridonîci şedea cu capul în pumni, tăcea.

Elizar a întins temător mîna după sticlă, şi-a turnat un pahar plin, străduindu-se să nu gîlgîie băutura...

Emelian Spiridonîci a ridicat capul. Elizar a tresărit.

— Toarnă-mi şi mie, a spus Emelian.

Au băut. Şi-au aprins cîte o ţigară.

— Acum el ce e, iar la soviet ? Atunci cu tine cum e ?

— L-au făcut miliţian.

— Asta era !... a clătinat din cap Emelian Spiridonîci. Cîinii ! Dacă nu-i laie, e bălaie...

Elizar a oftat compătimitor. Au mai tăcut un timp.

— Şi doar i-am spus tîmpitului de Egorka : „N-o lua pe păduchioasa aia de Popova, n-o lua“, dar el nu, tot a luat-o. Ei, poftim acum... I-o fi adus ceva în dar, iar ea s-a şi muiat, căţeaua.

— Un cadou trebuie să-i fi adus, asta-i limpede, i-a ţinut isonul Elizar ; ajunsese în starea aceea pe care şi-o visase cînd se uita pe fereastră. Chiar mă bate gîndul... fiu-său o fi oare de la Egor ?

Emelian, luat prin surprindere de această întrebare, a rămas cu privirea tîmpă aţintită asupra mesei, pe urmă şi-a trecut palma peste faţă, i-a întors spatele lui Elizar şi a rostit cu glas tare :

— Eu de unde să ştiu ? Că doar n-am ţinut-o eu pe spurcata aia cînd..., se simţea că la o asemenea ruşine

Emelian Spiridonici în veci nu s-ar fi așteptat. Îi creşti, le dai de toate... şi na ! Emelian Spiridonîci şi-a suflat nasul cu înverşunare, s-a şters la ochi. Tot tragi nădejde c-are să fie ceva de capul lor. Şi poftim ! Pe unul mi l-au căsăpit ca pe-un berbec, pe altul... m-m ! Cu ce oi fi greşit ?

Elizar tăcea, dînd din cap cu amărăciune.

— De ce ? ! a trîntit Emelian cu pumnul în masă.

— Viața..., a oftat cu frică Elizar.

— Viața ! l-a îngînat Emelian. Şi ce-o fi aia... viața ? S-a întors Kondrat.

— Nu mi-au deschis. Am bătut eu ce-am bătut, gata să sparg uşa...

Şi-a scos cojocul, s-a aşezat şi el la masă.

— Ai văzut ? Ai ? s-a uitat Emelian Spiridonîci la Elizar. Şi tu îmi îndrugi verzi şi uscate despre viață !

Elizar a răsuflat uşurat, se temuse ca nu cumva Kondrat să vină şi să spună : „Nu-i acolo nici un Kuzma".

— Mai bem una ? a propus el.

Nu i-a răspuns nimeni. Liubavinii, tatăl şi fiul, şedeau cu capul plecat, copleşiți de durere şi de ruşine.

A intrat Fiokla. Încă din uşă i-a cercetat din privire pe cei trei, dorea să priceapă ce s-a întîmplat.

— Lizar, e tîrziu, du-te la culcare, i-a spus ea fără ocolişuri, văzînd că nici bărbatul, nici socrul nu-i mai dau lui Elizar nici o atenție.

Elizar s-a ridicat, şi-a găsit scurteica, a ieşit din izbă fără ca gazdele să scoată vreo vorbă. Abia a închis uşa că s-a şi întors.

— E acolo cîinele...

— E legat ! a tunat Emelian Spiridonîci.

Elizar a ieşit în mare grabă.

— Hai la culcare, a spus Kondrat. Vedem noi mîine.

13.

În dimineața aceea Egor s-a sculat de cum s-a crăpat de ziuă. Şi-a adăpat caii, a îmbucat ceva în grabă şi s-a

apucat de butuci. A scos unul, s-a pus să sape la al doilea... Atunci a zărit pe drum un om călare. Venea iute, parcă drept spre el. Egor și-a dus palma la ochi, și-a încordat privirea. Călărețul a dispărut într-o vîlcea, s-a ivit iar, pe o ridicătură. Egor a recunoscut întîi calul, abia apoi pe frate-său.

— Merge treaba ? a întrebat Kondrat.

— Ce-i cu tine ?

Pe Egor l-a trecut un fior rece, presimțise el că ceva nu-i în regulă.

— Nevastă-ta acolo..., a mai adăugat Kondrat un cuvîntel care l-a lăsat prostit pe Egor, cu ochii uimiți, ca de vițel.

— Te-ai scrintit la cap ? a încercat el să zîmbească, se cam pierduse cu firea.

— Kuzma a dormit cu ea azi noapte. Iar s-a arătat, pacostea. Acum e milițian.

Calul lui Kondrat parcă a simțit ceva, a început să depene din picioare.

— Trr ! a făcut Kondrat, lovind calul cu pumnul în gît.

Egor rămăsese înlemnit, cu ochii la frate-său. A stat așa multă vreme... Pe urmă s-a lăsat pe un ciot și a repetat de trei ori cu glas răgușit :

— Eu nu cred. Nu cred. Nu te cred.

— Uite sfîntul unde era ! a scuipat Kondrat într-o parte și a dat să întoarcă în loc calul. Cînd are să-ți fete lungani ca el, atunci să vezi trai pe vătrai ! Dar pe mine la botez să nu mă chemi, mai bine mergi în... Auzi, nu crede, cînd m-am dus eu la ei de le-am bătut la ușă. Nu m-au lăsat.

Egor a pus mîna pe topor și a pornit asupra lui Kondrat ; înnebunit de durere, nici nu mai știa ce face. Kondrat a smucit din frîu, calul a dat într-o parte.

— Minți, a spus Egor, oprindu-se pe loc.

— Ce, te-ai smintit, drace ! și-a strunit Kondrat calul. Dacă mint eu, află că Elizar Kolokolnikov nu minte, i-a văzut cu ochii lui. N-ai știut să pui piciorul în prag, te-a îmbrobodit muierea. Ne-a făcut de rîs în tot satul, tîrfa !

— Minți ! a ponit iar spre el Egor.

Kondrat și-a îndemnat calul. S-a îndepărtat nițel, a întors capul și i-a mai strigat :

— Neam de neamul nostru n-a pățit rușinea asta ! Tu ești primul !

Kondrat s-a făcut nevăzut în vîlcea, s-a ivit iar pe dîmb, a mai privit o dată înapoi... Egor stătea tot acolo, cu toporul în mînă. A așteptat pînă a dat Kondrat cotul drumului, s-a întors la cai, a deshămat unul, i-a sărit în spate și a pornit în goană de-a dreptul peste țarini. Știa el un drum de scurtătură pînă în Baklan.

Chiar în marginea satului mai avea de trecut un pîrîiaș. Umflat de apele primăverii, pîrîiașul se revărsase însă cu mult peste maluri. Venind în fuga mare, calul a intrat în apă pînă la piept, s-a speriat, n-a vrut să meargă mai departe.

Egor a încercat să-l îmboldească, să-l împingă la adînc ; văzînd că nu izbutește, l-a scos la mal și s-a apucat să-l bată. Calul dădea înapoi, cabra, necheza îngrozit. Cuprins de o furie oarbă, Egor îl lovea cu dîrlogii peste bot. De frică și durere, a turbat și calul, dădea să se întoarcă cu spatele, zvîrlea din copite. Egor și-a înfășurat frîul pe mînă și, ferindu-se de copite, îl izbea cum putea cu piciorul în burtă. S-au învîrtit așa multă vreme în glodul alunecos de pe mal. Egor sudui a de mama focului, calul fornăia, se smucea din căpăstru. O dată Egor l-a atins unde durea mai tare. Calul s-a aruncat asupra omului cu pieptul înainte, cu dinții rînjiți. L-a doborît, l-a tîrît pe jos, s-a întors și a dat de vreo două ori cu copitele de dinapoi... Egor a dat drumul la frîu. Calul a fugit puțin mai încolo și s-a oprit. Egor își pierduse cunoștința. O lovitură de copită îl nimerise la cap, norocul lui că nu fusese în plin, doar lunecată.

Era încă devreme.

Soarele abia se rupsese din creasta munților, inunda acum toată valea cu o lumină galbenă, veselă.

Pămîntul răsufla adînc, scoțînd un abur ușor.

Rațele, tulburate mai devreme din liniștea lor, au început iar să dea glas. Din răchitișul de pe celălalt mal a ieșit o rățușcă cenușie, a plutit pînă-n mijlocul pîrîului.

Şi-a dichisit penele, s-a uitat în jur şi a măcăit o dată tare, ca o chemare. N-a trecut nici o clipă şi s-au lăsat lîngă ea din cer, din te miri unde, doi răţoi frumos guleraţi, cu capul verde. A mai venit în zbor iute un răţoi mare, a planat oblic pe deasupra tufişurilor, s-a lăsat şi el pe apă, stîrnind o jerbă de stropi argintii. Acum erau trei bărbăţuşi semeţi, mîndri, lăudăroşi, care urmăreau, umflîndu-şi piepturile, o singură femeiuşcă... şi uite că nu-şi spărgeau unul altuia tigvele cu ciocurile lor late şi tari. Oamenii n-au atîta minte.

Egor zăcea nemişcat. Soarele începuse de-acum să frigă binişor. Calul a nechezat neliniştit, de cîteva ori. Se hîrjoneau, plescăind uşor, cu luciri scurte sub razele soarelui vălurelele scunde ale pîrîului, raţele îşi vedeau de-ale lor...

Într-un tîrziu, Egor s-a mişcat, a ridicat capul... Şi i s-a părut în acea clipă că se află chiar în poiana din dreptul colibei lui Miheiuşka, acolo unde a făcut el nunta, unde l-a dat gata pe Zakrevski. Parcă a auzit şi glasul lui Makar, rîzînd.

„Ce-i cu mine, m-oi fi îmbătat" ? şi-a zis Egor în sinea lui. Pe urmă şi-a rotit privirea în jur, a văzut pîrîul, calul, răchita... Şi-a amintit şi s-a culcat la loc. A mai stat aşa un timp, s-a ridicat cu greu, şi-a muiat capul în apele pîrîului, a pornit încet spre cal. Calul şi-a săltat capul, a fornăit şi a făcut cîţiva paşi mai încolo. Egor s-a aşezat jos. Şi-a aprins o ţigară. A tras din ea de cîteva ori, a aruncat-o. Îi venea să plîngă, să se jeluiască cuiva cît de rău se poartă cu el viaţa şi calul. La Mária nu se gîndea. În mintea lui Mária nu mai era în viaţă. Mintea înceţoşată a lui Egor trecuse de-acum de un anume hotar, nu mai era stăpînit de furie, avea doar o greutate pe suflet. O apăsare. Parcă îi era milă de cineva. Şi de el însuşi îi era milă.

Dar viaţa nu luase sfîrşit.

Spre prînz Egor şi-a mai revenit. S-a domolit şi durerea din cap. Doar urechile îi mai vîjîiau puţin şi ochii... parcă mereu se mişca într-o parte muntele cel mare din dreptul Baklanului. Tare îl mai necăjea muntele acela.

Cînd Egor s-a apropiat de cal, acesta a tremurat din tot trupul, dar a rămas pe loc. Egor l-a mîngîiat îndelung, l-a scărpinat pe frunte, pe urmă a încălecat şi a pornit spre sat pe drumul ocolit, peste podeţ.

Mária şedea în mijlocul izbei pe un ţol, alegea răchiţele din ciur, le punea pe cele bune într-o căldare. Vanka se juca în preajma ei.

A intrat Egor, liniştit, cam ostenit... S-a oprit în prag, cu umărul sprijinit de pervazul uşii.

— Alegi poamele ? a întrebat el încet.

Mária a pălit, îşi privea bărbatul cu ochii măriţi de spaimă.

— Ai venit ?

Egor a făcut doi paşi, a lovit cu cizma în căldarea cu răchiţele.

Mária a întins mîinile spre Vanka, a vrut să-l ia în braţe.

— Nu te-atinge de el, tîrfă !

A doua lovitură a sunat moale, înfundat. Mária s-a răsturnat pe spate, n-a ţipat, nici n-a suspinat... Şi-a dus doar mîinile la piept. I s-a prelins din gură un firicel de sînge viscos.

Un timp, Egor a rămas uluit, cu ochii la firicelul acela... În tăcerea care se lăsase, Vanka s-a ridicat şi a pornit, împleticindu-se, spre tăticul lui. Egor s-a ferit de el, a luat-o cu spatele spre uşă, strivind sub cizme boabele de răchiţele. S-a împiedicat de căldare, cît pe ce să cadă... În tindă a mai dărîmat o găleată care s-a rostogolit cu un zgomot asurzitor. Vanka a izbucnit în plîns.

Pe pipăite, Egor a găsit uşa de la tindă, a împins-o, a ieşit ca beat în ogradă...

Din izbă se auzea plînsul lui Vanka.

Egor a pornit în fugă spre poartă, unde avea calul, dar s-a răzgîndit, s-a întors din drum, a închis cu grijă uşa de afară, a pus zăvorul, a căutat din ochi lacătul, nu l-a găsit, a înţepenit zăvorul cu o aşchie, aşa cum făcea Mária cînd se ducea în grădină sau la fîntînă, după apă. Abia apoi s-a urcat pe cal şi a luat-o în goană pe uliţă. S-a dus drept la Kondrat.

— Am omorît-o, uite na, a horcăit el, intrînd în izbă.

Fiokla nu era acasă.

Egor era alb la faţă, cu ochii rătăciţi, plini de o durere nespusă ; parcă se străduia să pătrundă înţelesul celor întîmplate şi nu izbutea de fel.

Kondrat și-a pierdut pe dată nepăsarea lui obișnuită, a început să umble prin izbă fără nici un rost.

— De tot ? Poate nu chiar...

— De tot.

— Ptiu ! a suduit amarnic Kondrat. Hai la tata.

*

Emelian Spiridonici zăcea sus pe sobă, nu se simțea prea bine.

— Egorka a omorît-o pe Manka, a anunțat din prag Kondrat.

— Zît ! s-a răstit la el taică-său. Ce răcnești așa, aiurea. Cum adică a omorît-o ?

— Păi, a omorît-o. De tot.

Egor s-a așezat pe prispa sobei și s-a apucat să-și cerceteze cu luare-aminte botul cizmei drepte, ca și cum n-ar fi fost vorba despre el, ci despre un alt ins, care nici nu-l interesează.

Emelian Spiridonici a sărit sprinten de pe sobă, și-a tras cizmele.

— Ea unde e acum ?

Egor a făcut cu capul într-o parte.

— Acolo.

— Ia hai, femeie !

Mihailovna rămăsese mută, aproape că nici nu mai sufla, cu ochii pierduți la mezinul ei.

— Vii cu mine, i-a poruncit Emelian. Laptele unde-l ții ?

— Acolo, a dat iar moale din cap Egor.

— Nu ieși nicăieri ! Mergem. Capul sus, muiere, a spus tare, cu un fel de veselie ciudată Emelian Spiridonici. Că doar ucigași ai prăsit !... Dobitocii...

Bătrînii au plecat.

Cînd s-a închis ușa în urma lor, Egor s-a ridicat în picioare, nu știa nici el de ce.

— Șezi, a zis Kondrat.

Egor s-a așezat la loc.

Kondrat a băut o cană de apă, și-a șters bărbia cu palma.

— Acum să mi te ții, dacă-i chiar moartă, te bagă pe zece ani, cel puțin, a spus el gînditor, trăgînd de băierile încurcate ale pungii de tutun. Păi, așa se bate o muiere ?

Egor n-a spus nimic. Pe față nu i se citeau decît o indiferență tîmpă și multă oboseală. Îi era chiar somn.

Kondrat a izbutit, în cele din urmă, să dezlege punga, a răsucit o țigară.

— Na, fumează.

Egor a întins mîna ca prin somn, a luat țigara. Kondrat a scăpărat un chibrit. Cînd să aprindă, Egor l-a văzut deodată, cît se poate de limpede, pe micuțul Vanka, venea cu mînuțele întinse... Parcă l-a săgetat în piept o usturime fierbinte. S-a sculat și a pornit spre ușă.

Kondrat abia a apucat să-l prindă în brațe pe la spate.

— Încotro ?

— Lasă-mă.

— Acolo n-ai voie.

Egor s-a lăsat învins.

Kondrat s-a proțăpit în dreptul ușii. I-a explicat încă o dată, mai blînd :

— Acum nu poți merge acolo. Trebuie să vedem întîi ce și cum.

Egor ședea cu mîinile lăsate pe genunchi, se uita la ele de parcă atunci le-ar vedea pentru prima dată.

— Acum ce mi te-ai fleșcăit așa ? Dacă moare, trebuie să pleci... E o lege care zice că, dacă stai ascuns nu știu cîți ani și nu te prind, atunci se iartă tot. Tata are oamenii lui prin munți... nu dă de tine nici dracul.

„De ce ne iese nouă totul anapoda ? se străduia să priceapă Egor, ascultîndu-l pe frate-său. De ce nu ne are la inimă lumea în sat ? Și acum pentru ce să plec undeva, să mă ascund ca o fiară, să-mi duc prin codri durerea și blestemul ?... De ce mi s-a întîmplat tocmai mie ce mi s-a întîmplat astăzi și nu altcuiva ? De ce l-au nimerit la tîmplă pe fratele Makar și nu pe altcineva ? De ce, cînd vor să spună sătenii ceva de ocară despre noi, ceva rău, spun : Liubavinii... Ce-i asta" ?

Pentru prima dată îl bîntuiau pe Egor asemenea gînduri amare, deșarte și tot pentru prima dată și-a amintit cumva că nu s-a bucurat deschis și simplu aproape niciodată. Mereu parcă-l ținea în loc o putere nevăzută, parcă-i șoptea la ureche : „Nu te bucura... Nu rîde". Și

de ce ? Ce-i stătea împotrivă ? Că doar mai trăiesc şi alţii, pătimesc, se bucură, rîd, plîng... Şi toate acestea se petrec simplu şi deschis. Dar în casa asta parcă-i un blestem, mereu bănuitori, din te miri ce, plini de ură, de o trufie nemărginită... Liubavinii... „Cum om fi făcuţi noi oare, Liubavinii ăştia, că nu putem trăi între oameni, n-avem cui ne spune păsul la vreme de necaz" ?

I se făcuse de pe-acum groază de singurătatea care avea să-l înghită curînd. „Fără oameni nu se poate. Iar ei mă alungă".

*

Pe înnoptate s-au întors şi bătrînii.

Mária se sfîrşise în braţele lor.

*

În casa mare, înfunecată a Liubavinilor a început o zarvă tăcută, se vorbea numai în şoaptă. Se făceau pregătiri pentru plecarea lui Egor la drum lung. El nu lua parte în nici un fel.

Emelian Spiridonîci s-a apucat să-i explice fiului :

— Cum treci de fîneaţa cea mare, o iei îndată la dreapta, spre muntele Buburlan. Ăsta se vede şi pe timp de noapte. Pe urmă ţii ochii pe el tot timpul. Mai încolo dai de o prisacă... îl găseşti acolo pe moş Malîşev. El mă ştie bine. Îl întrebi pe el cum să mergi mai departe, te lămureşte el cum se cuvine. Mergi numai noaptea, ziua stai.

Kondrat îi umplea sacul cu pîine, slănină, cartuşe.

— Pe Vanka îl luăm la noi, să nu-ţi faci griji, a spus el.

— Unde-i el acuma ? a întrebat Egor.

— L-am dus la Efim, i-a răspuns bătrînul. Îl aduce el să-ţi iei rămas bun.

Chiar atunci s-a auzit scîrţîit de paşi uşori în tindă. A intrat Efim cu copilul în braţe, băieţelul dormea.

— Unde-l pun ?

— Dă-l încoace, a spus Mihailovna, şi-a culcat nepoţelul în pat.

Egor s-a apropiat de pat... i se tot rupeau chibriturile în mînă, nu izbutea deloc să aprindă. Şi-a scos Efim

cutia cu chibrituri din buzunar, a scăpărat un băț... Flăcăruia galbenă, pîlpîitoare a rupt din penumbră chipul băieţelului. Dormea dus. Avea buzițele întredeschise, cea de sus îi tresălta la fiece răsuflare. Se uitau acum cu toţii la el, în tăcere. S-au auzit bătînd pe acoperişul de tablă primele picături de ploaie.

Faţa lui Egor era încremenită. În ochii uscaţi îi ardea o durere de nespus.

Efim şi-a scuipat pe degete, a prins chibritul de partea arsă, a ridicat flăcăruia mai sus. Pe Mihailovna au podidit-o lacrimile.

— Nu te mai smiorcăi ! a şuierat către ea Emelian Spiridonîci cu voce sugrumată, abia-şi mai ţinea şi el firea.

...La miezul nopţii Egor a ieşit pe poarta casei părinteşti.

Ploaia şuşotea încetişor. Satul dormea. Nu se vedea nicăieri nici o lumină.

Tatăl şi fraţii l-au însoţit, mergînd pe lîngă cal, pînă la poartă.

— Nu te prăpădi cu firea prea tare, i-a zis bătrînul la despărţire. Trimite-ne veşti, din cînd în cînd, prin oameni de încredere. Te-oi descurca tu cumva.

Kondrat şi Efim tăceau. Numai la poartă i-au strîns, pe rînd, mîna lui Egor. Efim i-a spus doar atît :

— S-ajungi cu bine.

Egor şi-a îndemnat calul şi s-a făcut nevăzut, s-a topit în întuneric.

14.

Pe Mária au îngropat-o chiar în ziua următoare. S-au grăbit vecinii, se temeau să nu-şi piardă de tot minţile Serghei Fedorîci.

În sicriu zăcea o femeie negricioasă, bătrînă, străină. Era greu s-o recunoşti pe frumoasa Mária.

Cînd îşi mai venea în fire, Serghei Fedorîci începea să facă nişte lucruri care-i cutremurau pînă şi pe mujici.

Se pleca asupra coşciugului şi vorbea cu fiică-sa de parcă ar fi fost vie.

— Mania, fetiţa mea ! o chema el. Trezeşte-te, scumpa tatii. E timpul să te scoli şi tu tot dormi, dormi acolo. Păi, se poate ?... Maniuşka ! Ia întoarce tu căpşorul...

Serghei Fedorîci lua în mîini capul răposatei, îl mişca dintr-o parte în alta, îi ridica pleoapele... Ochii morţi ai Máriei aveau o expresie atentă, lugubră. Cei de faţă nu mai suportau, îl luau pe Serghei Fedorîci pe sub braţe şi îl scoteau din izbă. El se smucea, fugea iar în izbă, îşi lipea faţa de pieptul moartei şi începea :

— Nu te mai trezeşti tu acum, nu te mai scoli din somn ! Ah, fetiţa tatii, cum ţi-au stîlcit ei ţie trupuşorul, cum şi-au bătut joc de tine, spurcaţii...

Oamenii îl trăgeau cu sila de lîngă sicriu, el îşi pierdea îndată cunoştinţa. Dintre Liubavini n-a fost nici unul la priveghi. Numai la mormînt, cînd au coborît-o în groapă, s-au arătat Emelian Spiridonici cu Mihailovna.

S-au ţinut mai la o parte.

Serghei Fedorîci i-a zărit, a căzut în genunchi, şi-a plecat fruntea în ţărînă în faţa mormîntului şi a înălţat rugă spre ceruri :

— Doamne Dumnezeule, Ceresc Părinte ! Ascultă ruga robului Tău păcătos, aruncă-ţi blestemul asupra nemernicilor. Nimic nu Ţi-am cerut vreodată, Doamne !... Că tare greu mi-e şi amar... Doamne !

Emelian Spiridonîci s-a răsucit scurt pe loc şi a plecat din cimitir. Mihailovna după el. Aşa au trecut prin tot satul : el înainte, ea în urma lui, la vreo trei paşi.

Cînd au ajuns aproape de casă Emelian Spiridonîci a spus :

— Trebuie să păzim casa pe timp de noapte, ăsta poate să ne pună foc.

15.

Fedia Baikalov n-a aflat despre moartea Máriei decît după două zile, cînd fusese deja înmormîntată. Venea

de la oraș, se dusese după mangal și fier, cînd s-a întîlnit în marginea Baklanului cu un neam mai îndepărtat de-al lui, unul Mitișa Baikalov, care tocmai se întorcea acasă cu o căruță de crengi pentru magazie.

— Ai auzit ce s-a întîmplat ? i-a strigat Mitișa din vîrful căruței.

— Ce ? și-a strunit Fedia calul.

— Egorka Liubavin și-a omorît muierea.

Fedia a scăpat hățurile din mîini... A rămas așa o vreme, privindu-l neajutorat pe Mitișa, pe urmă a luat iar hățurile, a dat bici calului. S-a oprit din nou.

— De ce ?

— Dracu' să-l știe ! Nu poate nimeni să spună limpede cum a fost... S-o fi încurcat cu careva, cine știe...

Fedia și-a mînat calul înainte.

Ajuns acasă, l-a deshămat repede, i-a turnat niște ovăz în iesle, a intrat în izbă.

Havronia spoia soba. Văzîndu-și bărbatul, s-a ghemuit toată, de parcă i s-ar fi făcut frică de ceva, nu i-a dat nici bună ziua (nici Fedia nu spusese nimic cînd a intrat), a dat mai departe cu bidineaua pe trunchiul hornului.

Fedia s-a așezat la masă, a scos o sticlă de votcă din buzunar.

— Dă-mi să gust ceva.

Ascultătoare, Havronia a scos din cuptor, în tăcere, o oală de cartofi prăjiți. A luat din raft un pahar curat, i l-a pus pe masă.

Fedia și-a turnat pînă la buză, a băut.

— Egorka a scăpat, nu-i așa ? a întrebat el, fără să se uite la nevastă-sa.

— Nu, c-avea să și aștepte, a mormăit Havronia.

Fedia a întors încet capul spre ea.

— Nu te-am întrebat.

— Eu cu tine nici nu vorbesc. Așa nu mai pot eu, bețivanule !

— Pleacă de-aici, în clipa asta ! i-a poruncit Fedia. Nu mă băga în păcat.

Havronia a ieşit din izbă.

Fedia a dovedit sticla de votcă, a scotocit mult prin ladă, printre fustele nevestei, pînă şi-a găsit cămaşa albastră, nouă, a îmbrăcat-o şi a ieşit în uliţă. S-a dus drept la Liubavini, la Kondrat.

Kondrat tocmai dădea să plece. S-au întîlnit în dreptul porţii.

Fedia, cu mîinile băgate în buzunare, s-a oprit în faţa lui.

— Să trăieşti, Danilîci, a zis primul Kondrat.

Fedia a rămas pe loc, fără să scoată o vorbă. Nu şi-a scos mîinile din buzunare.

— Am spus să trăieşti !

Kondrat i-a întins mîna ; părea îngrijorat, îşi cam ferea ochii.

Fedia a scuipat în palma întinsă, a rămas liniştit, în aşteptare, cu ochii la Kondrat. Nici acum nu şi-a scos mîinile din buzunare.

Kondrat a zîmbit strîmb, şi-a şters palma de pantaloni, a scăpat o privire iute în jur.

— De ce faci asta ?

Fedia s-a întors cu spatele şi a pornit spre locul de îngropăciune. N-a ajuns chiar pînă acolo, a stat un pic pe loc şi a luat-o înapoi, şi-a zis să meargă la Kuzma.

Kuzma nu era acasă.

— A plecat cu Pronka... să-l caute, i-a spus Klavdia cu nemulţumire în glas.

Acum Fedia nu ştia ce să facă. Iaşa nu mai era pe lume, Kuzma era plecat...

A stat ce-a stat şi s-a dus la fierărie.

16.

Era a patra zi de cînd rătăceau prin taiga Kuzma şi cu Pronka Voronţov în căutarea lui Egor.

Primul lucru s-au repezit la Ignati Liubavin.

Ignati s-a speriat îngrozitor, se jura pe toţi sfinţii şi se crucea că nici n-a văzut, nici n-a auzit nimica.

— Da' ce-a făcut ?

— Mai rămînem la tine un timp, i-a tăiat-o scurt Kuzma ; în zilele acestea se făcuse mai repezit, îi sărea ușor țandăra. Mai așteptăm.

Ignati a stat puțin pe gînduri și a spus :

— Vă pierdeți vremea degeaba, n-are să vină el aici. Că doar n-o fi prost.

Judecata nu era rea.

— Și unde s-ar putea duce ?

— Naiba-i mai știe pe nătărăii ăștia. Taigaua-i mare.

Ignati se mai liniștise, îi licărea iar în ochi zeflemeaua aceea, a Liubavinilor. Asta l-a cam înfuriat pe Kuzma.

— Nu-i nimic, ajunge el și aici. Așa că mai rămînem.

— Rămîneți, s-a învoit Ignati. Numai că, să știți, nu vă spun prostii, degeaba stați.

Pronka i-a făcut semn lui Kuzma să iasă pînă afară și i-a spus :

— Ce-ar fi să mergem pînă la Miheiuška ? Aici nu vine, are dreptate moșul.

S-au dus la Miheiuška.

Ca să nu-i vină lui Miheiuška cine știe ce gînduri, a intrat numai Pronka în colibă. A ieșit după puțină vreme.

— N-a fost nimeni. Miheiuška zace la pat, e bolnav.

— Ce are ?

— Zice că-l supără ceva la piept.

— Așteptăm aici, a hotărît Kuzma.

Și-au găsit un ascunziș între tufe, ca să aibă coliba la vedere, s-au pus la pîndă. Au împiedicat caii, i-au mînat mai departe în taiga, la iarbă.

A trecut restul zilei, a trecut și noaptea ; nu s-a apropiat nimeni de colibă.

Dormeau cu rîndul.

În zori erau treji amîndoi. Îi cam prinsese frigul. Fumau ca să se mai încălzească, mai schimbau cîte o vorbă cu jumătate de voce. Pronka, încercînd să-i alunge lui Kuzma gîndurile negre, i-a povestit cum s-a drăgostit el cu o femeie de la oraș. Povestea era ciudată și cu haz.

Într-o iarnă Pronka și cu taică-său au mers la oraș să vîndă niște carne. A venit la ei o muierușcă fîșneață și a început să-și aleagă o bucată. A răvășit toată gră-

mada, pînă la urmă şi-a ales. Pe urmă s-a apucat să se tîrguiască. Tatăl lui Pronka s-a înfuriat şi i-a dat halca la aproape jumătate de preţ. Iar Pronka, cît s-a ciondănit taică-său cu ea, o ochit-o mai bine pe cumpărătoare. Muieruşca era bine făcută, cu dinţii albi, slobodă la limbă. Cînd a plecat, după ce a plătit, Pronka era gata. S-a îndepărtat pe nevăzute de taică-său, a ajuns-o din urmă pe muieruşcă şi i-a spus să mai vină pe la tarabă, ceva mai tîrziu, cînd se duce taică-său într-o dugheană să se dezmorţească. I-a zis că-i mai dă nişte carne aşa, de ochi frumoşi. Ea nu s-a dat de loc în lături. Ce mai vorbă lungă, i-a trîntit Pronka aproape jumătate de purcel şi s-au înţeles să vină la ea mai spre seară cu o sticluţă de tărie. Au să aibă şi gustărică pe cinste : carne prăjită.

— Pricepi tu, povestea Pronka, nici acum nu ştiu ce să cred, o fi ticluit-ea lucrurile, sau aşa a fost să fie. Şedem noi, înţelegi, discutăm vorbe. Stătea cu casa tocmai în marginea oraşului, sub munte...

— Unde-i cimitirul ?

— Îhî, chiar lîngă cimitir. Afară e noapte. Iar în casă-i cald şi bine. Mi se bucura inima, gîndeam că acolo înnoptez. Ce să spun, ne-am cam cherchelit. Ea, nici una, nici două, ţoc, mă pupă. Eu, ce să mint, îmi convenea treaba. Ei, ne pupăm noi ce ne pupăm, pîn-aici atît. Cînd să vorba aia, zdronc, bate cineva la uşă. Ea a sărit în sus, s-a pus să alerge de colo-colo prin izbă, gîndesc totuşi că se prefăcea, lua-o-ar boala. „Aoleu, zice, bărbatu-meu" ! Iar pînă atunci o vorbuliţă nu suflase că are bărbat. Da. „Bărbatu-meu, zice, e turbat rău". Unde să m-ascund ? Hai sub pat. Eu, ţuşt, sub pat. Ea, va să zică, îi deschide. Eu, de sub pat, aud c-a intrat cineva. Omul ei, vezi bine, îşi scoate haina... Şi întreabă : „Cine-a fost aici, la tine" ? „N-a fost nimeni, ce-ţi veni" ? Ce să mai lungesc vorba, mă scoate el de sub pat şi mă ia la ţesălat. S-a nimerit să fie şi mai voinic. Eu, cum eram şi băut... Ce mai, m-a bumbăcit bine, mi-a luat şi bănişorii, cîţi aveam, şi m-a dat în brînci afară.

— Şi ea ce făcea ?

— Ea ? Ce să facă ? Stătea lîngă sobă şi se uita cum mă stropşeşte ăla în bătăi.

Kuzma şi-a aprins o ţigară şi s-a apucat să privească liniştit cum se revarsă peste taiga lumina dinspre ră-

sărit, tot mai larg, cuprinzînd tot cerul. În tihna înfiorată păşea acum pe pămînt o nouă zi tînără. Păsările mai tăceau încă. Se ridica ceaţa de la pămînt ; în capătul celălalt al poienii pinii noduroşi stăteau parcă într-o baltă de lapte, pînă la genunchi. Şi l-a cuprins pe Kuzma o amărăciune atît de cumplită, s-a simţit deodată atît de singur, încît n-a mai avut putere să se stăpînească. Şi-a lăsat fruntea pe braţ şi a suspinat chinuit.

Pronka a tăcut.

— Trebuie să-l găsesc pe Egor, a murmurat Kuzma. N-am viaţă pînă nu dau de el.

— Acum rătăceşte de unul singur. De banda aceea parcă nu s-a mai auzit.

Au mai stat la pîndă pînă la miezul nopţii.

— Bine, a spus Kuzma. Mergem. Aici nu mai vine. De-acum trebuie să fi ajuns departe. Hai să vedem cum o mai duce moşul.

Miheiuşka era slăbit rău, nu mai era bun de nimic, nici să tuşească nu mai putea ca lumea. Văzîndu-i pe cei doi, a mişcat din buze, dorea, pesemne, să spună ceva, pe urmă a dat din mînă, şi-a lăsat pleoapele.

— Du-te după doctor, Pronka. Iei un cal proaspăt de la Nikolai Kolokolnikov. Îi spui că-l rog eu. Treci şi pe la Fedia, îi zici să vină şi el încoace, dacă-l găseşti acasă. El îl aştept aici.

Pronka şi-a schimbat obielele, a mai tras o ţigară înainte de plecare şi s-a dus să-şi prindă calul.

Kuzma a rămas cu Miheiuşka.

17.

După cum îl sfătuise taică-său, Egor a mers numai noaptea. Ziua dormea în vreun desiş, îşi păştea calul, iar pe înserate pornea iar la drum, încet, trăgînd mereu cu urechea.

A ajuns la prisaca lui Malîşev în a treia noapte, spre răsăritul soarelui.

Prisaca se afla într-o zănoagă între munţi, într-un crîng rar de mesteceni. Era împrejmuită de un ocol şubred din trunchiuri tinere de mesteacăn ; din vîrful

dealului se vedeau ca-n palmă brîuleţul acela alb, coliba cenuşie cu hornul lăsat într-o parte, vreo cincizeci de stupi, fîntîna cu ghizdurile putrede, troaca veche de lîngă ea şi, bineînţeles, trei dulăi uriaşi, tineri. Simţind apropierea călăreţului, s-au pornit să latre cu atîta înverşunare încît calul lui Egor s-a oprit singur. Multă vreme nu s-a ivit nimeni din colibă. În sfîrşit, a ieşit în cerdac un bătrîn cu barba albă, îmbrăcat în nişte şalvari de pînză, cu un toiag în mînă. S-a răstit la cîini, s-a uitat în jur.

Egor a coborît în vale, s-a oprit dincoace de ocol; cîinii conteniseră din hămăit, dar erau gata să se repeadă la el în orice clipă.

— Să trăieşti, tăticule ! a spus Egor.

— Să trăieşti, să trăieşti, a răspuns cam fără chef bătrînul, cercetîndu-l din ochi pe Egor.

— Ţine-ţi cîinii să intru în ogradă !

— De unde eşti ?

— Din Baklan.

— Al cui ?

— Al lui Liubavin.

— Oi fi băiatul lui Emelka ?

— Păi da.

Bătrînul a coborît din cerdac, a dus cîinii undeva, în spatele colibei, s-a întors; cît timp a intrat Egor în ogradă s-a tot uitat la el, cu neîncredere.

— Am auzit că i-au omorît ăia lui Emelka un băiat...

— Frate-meu, a mormăit îmbufnat Egor; începea să-l sîcîie mutra bănuitoare a moşneagului.

— Şi ţie cum îţi zice ?

— Egor.

— Tu eşti mezinul, nu ?

— Mezinul.

Bătrînul s-a liniştit, acum parcă era chiar bucuros. L-a ajutat pe Egor să dea şaua de pe cal, i-a arătat unde să-şi pună desagii cu mîncare.

— Semeni cu frate-tău, cu Makarka, la început v-am încurcat. Auzisem eu că l-au omorît... Cum aşa ? mi-am zis. Că doar a fost pe-aici. Aprig flăcău. Tu de ce-ai venit ?

— Mă duc în munți și nu știu bine drumul. Mi-a zis tata să trec pe la tine.

— Facem și asta. Tata cum o duce ?

— Binișor.

— Hai, intră. Mai am aici un oaspete, tot din Baklan.

— Cine ?

Fără să vrea, Egor a făcut un pas înapoi.

— Grinka Maliughin.

Lui Egor i s-a luat o greutate de pe inimă, îi trecuse prin minte că s-ar putea să fie Kuzma.

Bătrînul a băgat de seamă șovăiala lui Egor, și-a zis în sinea lui că trebuie să fie ceva la mijloc.

Grinka se trezise și-l aștepta pe celălalt oaspete, deloc îngrijorat, nici nu s-a ridicat din culcuș. În colibă era încă întuneric.

— Om viu ne-a trimis Dumnezeu drăguțul ? l-a întrebat el pe moșneag, cercetîndu-l curios din ochi pe Egor. Cine e ?

— N-ai spus tu că-s om ?

— Nu, că poate oi fi vreun negustor și-atunci să-ți iei rămas bun de la viață. Sau ești trimis de la stăpînire, atunci du-te de unde-ai venit că n-avem ce vorbi. Sau oi fi vreun voinic viteaz și-atunci bem un păhărel împreună.

Se vede treaba că Grinka petrecuse mult timp singur în taiga, de aceea își dădea acum drumul la gură cu atîta plăcere.

Egor auzise multe despre isprăvile lui Grinka, îl cerceta și el cu interes. Îl văzuse el pe Grinka atunci, în sat, cînd a fost purtat pe ulițe pentru hoție, dar la vremea aceea Grinka arăta mai altfel și Egor nici nu l-ar fi recunoscut acum, dacă s-ar fi întîlnit față în față cu el.

— Sînt în trecere. Mă duc în munți.

— Auzi, se duce-n munți, l-a îngînat Grinka pe Egor, întorcîndu-se către moșneag ; făcea pe prostul, firește, dar cu înțeles. Și de ce oare, punem noi întrebarea ? Să-și plimbe calul ? Sau, poate, i-a dat cuiva la scăfîrlie ? Atunci da, are de ce să se ducă-n munte.

Egor n-a gustat glumele lui Grinka, s-a încruntat, dar n-a zis nimic, și-a băgat mîna în buzunar după tutun.

— Nu prea-i sînt pe plac vorbele mele, i-a zis Grinka bătrînului. Ce spui ?

— Rar lucru să-i fie cuiva pe plac vorbele tale, i-a răspuns moşneagul. Vezi că e consătean cu tine, din Baklan.

Grinka şi-a pierdut pe loc nepăsarea, şi-a înfipt ochii mici, crunţi, în chipul lui Egor.

— Nu, nu te ţin minte, a rostit el pe îndelete. Al cui eşti ?

— Liubavin.

— A-a..., a făcut Grinka, s-a culcat la loc, cu mîinile sub cap, a tăcut mult timp. Ţii minte cînd m-au purtat prin sat pentru caii lui Bespalov ?

— Ţin minte.

— Şi eu. Pe toţi mi i-am întipărit în minte atunci. Liubavinii n-au fost. Aşa e ?

— Unde să fie ?

— A dat în mine vreunul dintre Liubavini ?

— Nu.

— Aşa e. Dă-ne, Kuzmici, nişte mied. Mi-e inima cam grea, nu ştiu de ce.

— Mai bine hai să mai tragem un pui de somn, a zis moşul. Flăcăul ăsta o fi şi el ostenit după drum, să-şi mai vină şi el în fire. Pe urmă om bea noi, nu mă scumpesc eu la asta.

— Fie, s-a învoit Grinka. Tu ce zici ?

Egor a rîs scurt.

— Şi eu la fel.

Lui Egor i-au întins nişte ţoale pe jos. Bătrînul s-a urcat pe sobă.

Egor şi-a întins cu plăcere picioarele amorţite peste noapte, a căscat lung.

Prin cele două ferestruici înguste începea să pătrundă lumina palidă a zorilor. În colibă se desluşeau treptat tot mai bine diferitele obiecte : soba pîntecoasă cu o gură neobişnuit de largă, putina din colţ, săculeţul de făină, puşca veche agăţată de perete, măştile de albine din reţea de păr de cal, smocuri de buruieni uscate... De undeva, Egor nu-şi dădea seama de unde, venea o adiere de aer proaspăt. Pe perete, deasupra uşii,

mișcau niște umbre subțiri ; chiar în dreptul geamului era un mesteacăn, tremura ușor în bătaia vînticelului de dimineață.

Egor nici nu și-a dat seama cînd a adormit, dar și în somn parcă era fugărit de cineva, nu-l mai țineau picioarele, i se strîngea inima de groază. Pe urmă — ori o fi visat, ori i s-o fi năzărit — se făcea că stă culcat pe dușumea într-o colibă. Pe sobă dormea moș Malîșev, în pat era Grinka. Și iată că Grinka a căscat și s-a sculat în capul oaselor.

— Nu prea-mi vine somnul.

— Nici mie, a spus Egor. Pe frate-meu, Makar, l-ai cunoscut ?

— Păi cum ! Era într-o vreme căpitan de ceată.

— Ei, să știi c-a fost omorît Makar.

— Nu zău ! Cine ? l-a țintuit iar Grinka pe Egor, ca și mai înainte, cu o privire cruntă.

— E unul, împuternicit... Kuzma îi zice. E însurat cu Klașka Kolokolnikova.

— Tu de ce-ai plecat din sat ?

— Odată și odată, tot îl omor. Nu-i merge lui de multe ori ulciorul la apă. Mă primești la tine în ceată ?

— Firește. Ai ținut mult la Manka ?

Egor a zăbovit cu răspunsul.

— Dar tu de unde știi de... De unde le știi tu pe toate ?

— Știu, voinice, știu ! a spus Grinka, rîzînd. Pe toate le știu.

— Am iubit-o. Mi-e greu fără ea acum.

— Lasă, nu te omorî cu firea. Îndată bem ceva. Bine-ai făcut că i-ai ucis.

— Pe cine ?

— Pe împuterniciții ăia.

— Îți spuneam că are să-mi fie greu acum fără Manka.

— Nu-i nimic, bem noi acușica.

— N-am vrut s-o omor, să știi. Am vrut doar să-i dau o bătaie și uite că...

— Pe Iașa Goriaci tot tu l-ai omorît ?

— Nu.

— Pe mine să nu mă minți, voinicelule ! iar s-a pornit pe rîs Grinka, l-a străpuns cu privirea. Eu le știu pe toate. Și mie să nu-mi spui minciuni, niciodată. Că acuși îți iau gîtul și țic !

Grinka s-a sculat din pat și s-a pus să se strîmbe în nasul lui Egor, rîzînd în hohote, asurzitor... Egor s-a uitat mai bine și a văzut că Grinka nu are chip. Iar Grinka venea tot mai aproape, hohotea de rîs, se schimonosea... Egor s-a trezit brusc, înfiorat de groază.

...Grinka, chircit cu fața la perete, tușea sec, din rărunchi. Egor s-a mișcat în culcuș. Grinka s-a întors spre el.

— Uite, frate, în ce hal..., a horcăit el. M-a-ntors pe dos.

— Te-a luat frigul ?

— Ei, frigul... Kuzmici ! Hei, Kuzmici !

Moșul de pe sobă a ridicat capul.

— Ce vrei ?

— Ajunge cu somnul ! Scoate niște mied.

Malîșev a căscat lung, s-a dat jos de pe sobă.

— Bun mai e somnul de dimineață !

— Dormi ca un mire, i-a zis mustrător Grinka.

— Și de ce nu ? N-am omorît pe nimeni, n-am nimic pe suflet.

Nu știa nici el de ce a spus asta. Ori că nu-și făcuse somnul și s-a înfuriat pe Grinka, ori că a început să-și piardă mințile la bătrînețe, a uitat cu cine vorbește și ce n-are voie să pomenească. Mai degrabă i-a scăpat vorba așa, pe negîndite.

Grinka s-a uitat cu luare-aminte la moșneag.

— Ce vrei să spui ?

— Nimic... așa vine vorba.

Grinka n-a mai zis nimic.

Lui Egor i-a trecut somnul.

Se luminase de-acum de-a binelea.

S-au așezat să dejuneze.

Egor și-a adăpat calul la fîntînă, l-a împiedicat și i-a dat drumul să pască dincolo de ocol. A luat din colibă un cojoc vechi de-al bătrînului și s-a cățărat în foișor. Își

simţea capul greu după miedul băut, iar i se făcuse somn. Nu-i venea să se mai gîndească la nimic.

Sus în foişor era bine, cald. Soarele se zgîia la el prin crăpăturile din acoperiş. Mirosea a praf şi a hamuri vechi, de piele. Se hîrjoneau nişte vrăbii pe streaşină.

18.

Kuzma s-a întors în sat după o săptămînă. Slăbise, îi crescuse o barbă caraghioasă, roşcată.

Ce-i de acasă l-au întîmpinat cu o tăcere de mormînt. Nici măcar lui Nikolai nu i-a venit în minte să-i spună ceva la venire.

Kuzma şi-a scos cojocul, şi-a dat cu apă pe faţă în tindă. Cînd a venit înapoi cu stropi pe obraz, Klavdia i-a întins un prosop, tot în tăcere.

— Putem să facem focul la baie ? a întrebat Kuzma fără să-i vorbească cuiva anume.

— Ar cam trebui, l-a sprijinit Nikolai.

— Facem şi focul, a spus Klavdia.

Kuzma a trecut în odaie şi a început să se dezbrace, nu-şi dorea decît să doarmă.

A intrat Nikolai, a tras bine uşa după el.

— Cum a fost ? a întrebat el.

— N-am făcut nimic... Ne-a scăpat.

— Da, s-a dus, a suspinat Nikolai, s-a aşezat pe marginea patului, privindu-l pe Kuzma cu o grijă părintească neprefăcută. Acum numai în munţi trebuie căutat.

— Unde ?

— În taiga, în munţi. Are tot felul de cunoscuţi Emelian pe-acolo...

— Trebuie să mă sfătuiesc cu preşedintele.

— Avem alt preşedinte acum. Unul Pianih Pavel...

— Am auzit. E de-aici, mi se pare, din Baklan ?

— De-al nostru, da. Numai că acum nu mai are pe nimeni aici. Mai rămăsese maică-sa, au îngropat-o şi pe ea acum doi ani. Iar el, de cînd l-au luat la armată atunci, în nouă sute treişpe, nu s-a mai arătat pe-aici. Nu ştia nimeni pe unde o fi. Cînd a fost cu alegerile, ne-a

povestit că numai în război a fost, întîi în ăla imperialistu', pe urmă a luptat pentru puterea sovietică. L-au alergat şi pe-aici pe nu ştiu ce baron... Iar acum se vede că l-a tras aţa încoace, acasă...

— E om cumsecade ?

— Păi, vezi... cum să-l judeci ? Nu-l ştie nimeni mai de-aproape. Cînd a plecat era încă tinerel... Cît a fost flăcău n-a fost mare lucru de capul lui, erau şi cam săraci. Taică-său a căzut în războiul cu japonezii, iar maică-sa... ce poţi să spui ? Pe-atunci era mic, nu-l băga nimeni în seamă... Unii spun că-i om bun. Pe, Lizar al nostru l-a gonit din sediu, a rîs Nikolai, clătinînd din cap. Acum trei zile a trecut pe-aici, criţă. „M-a dat afară", zice. Demult era timpul...

Preşedintele nu era la sovietul sătesc. I s-a spus că e la şcoală. Kuzma a pornit către şcoală.

Drumurile se mai zvîntaseră, nu mai era noroi. Pe sub gardurile de răchită îşi arătau tulpinile verzi urzicile. Era cald şi pace în sat, îţi venea în nări miros de fum şi de pîine proaspătă... Venise iarăşi primăvara. Ar fi trebuit, poate, să se bucure, dar avea sufletul tulburat. Greu e să ştii că Mária nu mai e pe lume. Îngrozitor de apăsător şi de dureros e gîndul că tot el este principalul vinovat. Cît de groaznic şi de simplu s-a petrecut totul !

Şi-ar fi dorit mult să poată sta de vorbă cu Platonîci. Şi s-a apucat să-i compună în gînd o scrisoare (şi mamei îi „scria" uneori astfel de scrisori).

„Unchiule Vasia,

Aici a venit iar primăvara. S-au întîmplat multe lucruri în lipsă ta : Mária a fost ucisă, Iaşa la fel... Acum mi-e greu. Îmi pare rău de Mária, mi s-a împietrit inima... Nici cu familia n-am nimerit-o prea bine. Dar şcoala ta e aproape gata, curînd o terminăm. Va fi o şcoală aşa cum trebuie. Au să înveţe copiii acolo, au să se hîrjonească, să facă năzbîtii, iar tu parcă ai să fii alături de ei. Acum am priceput şi eu că aşa trebuie, să fii mereu alături de oameni, chiar dacă eşti mort şi îngropat. Iar cu Mária, să ştii, eu sînt vinovat. Nu pot să mă uit în ochii oamenilor, unchiule Vasia. Îmi vine să mă culc alături de tine...

Pe Serghei Fedorîci nu l-am văzut încă și nici nu știu cum am să dau ochii cu el. E groaznic" !

19.

Președintele se certa cu dulgherii. Îi lămurea ce fel de cercevele să pună ca să fie mai multă lumină. Le și arăta, le desena modelul pe o scîndură cu o bucățică de cărbune. Dulgherii nu mai făcuseră rame ca astea, se încăpățînau. Îl încredințau că și așa are să fie destulă lumină.

— Și ce nevoie e de-atîta lumină ?

— E vorba de copii ! striga la ei președintele. Nu pricepeți, dracilor ? Aici au să învețe copiii ! Trebuie să scrie, să facă tot felul de socoteli... Sînt copiii noștri !

Dulgherii, încreștindu-și frunțile, s-au apucat să se sfătuiască între ei.

Kuzma l-a strigat pe președinte. Cînd acesta s-a întors spre el, Kuzma l-a recunoscut : era unul dintre cei doi care veniseră cu colectările, cel scund, îndesat, cu bărbia puternică. A zîmbit, văzîndu-l pe Kuzma.

— Noroc ! De ce n-ai trecut pînă acum pe la mine ?

— Am trecut eu, dar erai la județ. Iar zilele astea...

— Am auzit, s-a întunecat la față președintele. Nici o urmă ?

— Nu. A plecat în munți.

— Natural, doar nu era să ne-aștepte. Hai să facem cunoștință, mie-mi zice Pavel Nikolaevici. Te cheamă Kuzma, nu ?

— Țin minte, cînd ați venit...

— Hai mai încolo, să stăm de vorbă.

Pavel Nikolaevici avea un mers apăsat și toată făptura îi părea turnată în metal. Gîtul scurt, zbîrcit. Pășea puțin legănat, parcă voia să simtă bine pămîntul sub picioare.

Au ieșit din clădirea școlii, s-au așezat pe un buștean.

— Faptul că ești milițian e un lucru bun. Că ești tînăr... asta-i ceva mai rău, dar se poate îndrepta. Nu ?

— Eu cred că...

— Și eu cred la fel. Trebuie, Kuzma, să ne punem pe lucru. Aici, să mă ierți, desigur, tu nu prea ai făcut mare scofală.

Pavel Nikolaevici avea o privire hotărîtă, deschisă. Kuzma a simțit fără să vrea că există ceva adevăr în spusele omului și nici n-a mai vrut să spună ceva, să se dezvinovățească.

— Satul este mărginaș, rupt de lume, înțeleg, dar asta nu schimbă cu nimic lucrurile, după cum pricepi și tu.

— Pricep.

— Cu familia cum stai ? l-a întrebat deodată Pavel Nikolaevici.

— Ce-i cu familia ?

— Așa... e totu-n regulă ?

Kuzma s-a încruntat. Și-a zis în sinea lui : „De-acum așa are să fie tot timpul".

— Știi doar... Ce mai întrebi ?

— Ce să știu ?

— Nu-i vorba de familie, ci... Ei, știi tu ! Din cauza mea s-a întîmplat... crima. Mária Liubavina...

Președintele păstra o tăcere nemiloasă.

— Știi sau nu ? Că lumea vorbește !

— Vorbește.

— Păi vezi ? Am trecut pe la ea, iar ei spun că... La dracu' ! Mi-e greu.

Într-adevăr, îi era insuportabil de greu. Și tocmai pentru că îi era atît de greu a adăugat deodată, aproape fără voia lui :

— Am iubit-o, nu mă feresc să ți-o spun. N-a fost nimic între noi. Măcar voi să mă credeți. Asta-i tot. Acum trebuie să dau de el. Iau cu mine vreo trei oameni și pornim spre munți. S-ar putea să se fi lipit de banda aceea...

— N-ai să mai pleci în munți. Patru inși în toți munții ăia după unul singur... mai mare daraua. Iar banda a fost lichidată. Pe lîngă Cisk i-au prins. Numai vreo șase au mai scăpat. Au băgat acum în zonă trupele speciale, tocmai pentru nimicirea unor asemenea grupuri. Nu mai are cum să scape Liubavin ăsta al tău.

— Cînd au dat de bandă ?

— Acum patru zile.

— Unde zici că i-au înhățat ?

— Aproape de graniță. Pesemne c-au vrut să treacă dincolo, la mongoli. Nu de Liubavin ne arde nouă acum. Avem noi alte treburi, mai importante. Trebuie să organizăm tineretul în Komsomol. Să constituim comitete, activul... Bogătanii s-ar putea să mai ridice capul. Dacă-i vorba de „care pe care", atunci nici noi nu trebuie să rămînem de gură-cască. În ce privește omorîrea Máriei... să-ți fie de învățătură pentru toată viața. Suferi, sigur, înțeleg, dar nu te lăsa copleșit, nu le da apă la moară celor de teapa Liubavinilor sau Bespalovilor. Ai priceput ?

— Îmi pare rău de Serghei Fedorîci... Mi se rupe inima.

— Normal, cum să nu-ți pară rău ? N-are moșul noroc în viață, a pierdut trei fii și-acum.... nu și-a terminat vorba președintele, a adunat de pe jos o așchie, a învîrtit-o între degete și a spus încet, dar cu atîta înverșunare ascunsă încît l-a făcut pe Kuzma să tresară : Ticăloșii !

— Pe Egor tot trebuie să-l găsim.

Președintele s-a ridicat de pe buștean.

— Ți-au mai rămas ceva hîrtii de la unchiu-tău ?

— Trebuie să fie... acasă.

— Mergem. Mi le dai mie.

Au luat-o pe drum în jos de la școală.

— Ai vreo trebuință la județ ?

— Nu. De ce ?

— Trag o fugă pîn-acolo. Și cu școala.. trebuie s-o terminăm odată. E nevoie și de bani. Ce fel de învățătoare a fost aici ?

— Nu era chiar învățătoare..., a încercat și ea, dar n-a prea reușit. S-or fi speriat oamenii...

— Vezi, toate astea trebuie să le punem la punct. Că nimeni n-are să le facă în locul nostru. Asta-i treaba, Kuzma.

20.

În aceeași zi, după ce l-a condus pe președinte, Kuzma s-a dus la Serghei Fedorîci.

Cînd a văzut izba lui prăpădită, iar i s-a strîns inima de durere.

Serghei Fedorîci își făcea de lucru în ogradă, dregea gardul de nuiele. Cînd i-a dat Kuzma bună ziua, n-a făcut decît să dea din cap. Nici nu s-a uitat la el.

— Nene Serghei..., a dat să înceapă Kuzma.

Dar moșul i-a tăiat vorba :

— Să nu-mi spui nimic. Să vă ia dracul pe toți !

S-a așezat lîngă gard, s-a șters la ochi cu mîneca de la cămașă, s-a uitat la copiii care se jucau în colțul curții, iar s-a șters la ochi, a rămas așa, nemișcat, multă vreme.

Kuzma stătea lîngă el, în picioare.

— Despre asta... nu trebuie. Șezi, i-a spus Serghei Fedorîci cu glas tremurat, a tușit în pumn. Ții minte cum am căutat după grîne, cînd cu colectările ?

— Cum nu.

— Ați căutat și la Liubavini și n-ați găsit. Dar are.

— Pesemne că are.

— Nu „pesemne", are sigur. Și, măiculiță, cît mai are !

— Ei, hai !

— Pe mine să nu mă-ndemni, că nu m-ai pus la ham. Cam așa vine treaba : mă spălam eu o dată la ei în baie — cînd eram încă neamuri — și mi s-a părut lucru de mirare că bătrînul, împreună eram, nu prea-și toarnă apă pe el. A răcnit și la mine o dată să nu mai dau cu atîta apă pe jos.

Kuzma a fost cît pe ce să-i mai zică : „Hai, spune". Încă nu pricepea nimic.

— Și de ce s-o fi scumpit el așa la apă ? a continuat Serghei Fedorîci. N-avea decît să înhame calul și s-aducă un butoi plin de la rîu. Dar el nu ! Parcă-l ardea la ficați : nu mai zvîrli atîta apă pe jos ! Și-atunci m-a bătut pe mine gîndul : oare n-or fi ascuns ei sacii ăia sub podina de la baie ?

Kuzma îl asculta pe Serghei Fedorîci cu gura căscată. Dar acesta își terminase povestea, se uita și el acum la Kuzma.

— Dar ce rost are să-i ascundă sub baie ?

— Păi, unde era să-i dosească ? Ție ți-ar fi trecut prin cap să cauți sacii sub baie ?

— Da, dar acolo putrezește tot !

— Ba nu chiar. Dacă-i îngropi mai la adînc, nu pățesc nimic. Iar ei n-au prea făcut focul la baie în ultima vreme, am băgat eu de seamă. Gîndesc c-au și acoperit bine ascunzătoarea... și gata. Nici n-au turnat pe jos prea multă apă.

— Și de ce-ai tăcut pînă acum ?

— De ce-am tăcut ! s-a supărat Serghei Fedorîci. Păi, nu eram neamuri ?...

Din nou a început să-i tremure bărbuța roșcată, s-a întors cu spatele, și-a suflat nasul, s-a șters la ochi cu mîneca de la cămașa de stambă spălăcită, a zis mai departe :

— De-aia am și tăcut. Dacă spuneam atunci, nu mai avea fiică-mea trai cu ei. Dar acum nu mai vreau decît să-i bag în groapă pe toți balaurii ăia... și gata. Să n-am eu odihnă pe lumea cealaltă dacă nu le fac o dandana de pomină.

Cuvintele acestea din urmă Serghei Fedorîci le-a rostit cu glas solemn, ca o făgăduială, fără lacrimi.

Kuzma s-a jurat încă o dată în gînd să nu lase nerăzbunată moartea Máriei.

— Acum stau și mă gîndesc : cum să le luăm noi săculeții ăia ?

— Îi luăm și gata.

Se vede că Serghei Fedorîci nu era mulțumit să meargă totul atît de simplu, el dorea să se cunoască faptul că este un act de răzbunare.

— Atunci măcar să spuneți, cînd îi găsiți, că eu v-am învățat unde să-i căutați.

— Poate că nici nu sînt acolo...

— Ba sînt ! s-a supărat iar Serghei Fedorîci. Am ajuns eu să-i cunosc. Acolo sînt sacii ! Cînd îți spune omul...

*

Spre seară s-au arătat patru inși în casa Liubavinilor : Kuzma, Fedia Baikalov, Pronka Voronțov și Gania Kosîh.

Emelian Spiridonîci tocmai lua cina.

Cînd au intrat cei patru, s-a speriat atît de tare că a scăpat și lingura din mînă. Se uita la oaspeții nepoftiți

și aștepta. Mihailovna s-a pregătit și ea să audă o veste îngrozitoare.

— Vino în ogradă, gospodarule, a spus Kuzma fără să dea bineț (dintre cei patru numai Gania și Pronka au zis bună seara).

— Pentru ce ?

— Așa trebuie.

— Dacă așa trebuie, atunci vorbește aici.

Emelian Spiridonîci începea să se înfurie și, cu cît se înfuria mai tare, cu atît îi era mai puțin frică.

— Ia și lampa să ne luminezi, facem o percheziție. Mișcă mai repede cînd îți spun ! și-a pierdut răbdarea Kuzma.

— Ia uite la el ! l-a măsurat cu privirea Emelian Spiridonîci fără să-și mai ascundă dușmănia (se gîndea în clipa aceea de ce oare nu i-a făcut felul vreunul dintre băieții lui acestui lungan afurisit). Ai prins gust de lătrat. Dar vezi că n-ai glas, abia schiauni.

— Hai, hai, fără vorbă !

Emelian Spiridonîci s-a sculat de la masă, a mai aprins o lampă și a ieșit în curte cu cei patru. Era încredințat că-l caută pe Egor. Nici nu i-a venit în minte că poate fi vorba de sacii cu secară. Povestea era de mult uitată. Se liniștiseră. Și mari i-au fost uimirea, zăpăceala și îngrijorarea cînd Kuzma i-a luat lampa din mînă și a pornit drept spre baie. Dar nu se speriase încă într-atît încît să i se moaie genunchii... Poate-și închipuie că Egor se ascunde la ei în baie ? Și abia atunci a descoperit că doi dintre ei veneau cu o lopată și o rangă. Emelian a înlemnit.

Cei trei care veneau în urma lui l-au ocolit și au intrat în baie.

Emelian Spiridonîci se gîndea cu înfrigurare: să ia pușca... să n-o ia ? Cît a stat el pe gînduri, cei din baie s-au apucat să scoată dușumeaua, trosneau dulapii grei, scîrțîiau neplăcut piroanele ruginite...

Emelian Spiridonîci s-a dus fuga în casă după pușcă.

Văzîndu-l schimbat la față, Mihailovna a țipat scurt, și-a dus mîna la inimă ; i-a trecut și ei prin minte că poate-i vorba de Egor, s-o fi întors în taină și-acum a fost prins.

Emelian Spiridonîci, cu mîinile tremurînde, își încărca pușca.

— Ce se-ntîmplă acolo, Emelia ?

— Secara, a gîfîit Emelian Spiridonîci.

— Doamne Dumnezeule ! a început să se cruceaască Mihailovna. Lasă-i focului, nu te pune cu ei. Te omoară ăștia, să știi !

Emelian Spiridonîci a zvîrlit pușca, s-a repezit iar spre baie.

— Tîrîturi nenorocite, tîlharilor ! le-a strigat el din ușă. Să vă stea în gît ! E piinea mea ! Și tu, lungane, ai să vezi tu ce...

Pronk dădea cu ranga, Fedia îi ținea lampa.

Au săltat patru scînduri. Pronka și-a făcut vînt și a înfipt ranga adînc în pămînt... S-a auzit cum a dat de lemn.

— Aicea-mi erai ! a făcut Pronka.

Emelian Spiridonîci s-a răsucit pe călcîie și s-a dus în casă.

Kuzma, frecîndu-și piciorul cu mîna (se lovise la genunchi), i-a spus peste umăr lui Gania :

— Gavrilă, fugi după căruțe.

21.

Kondrat a aflat despre cele întîmplate abia a doua zi, dimineața. Fiokla s-a dus să ia apă la fîntînă, iar acolo numai despre asta se vorbea : cum au cărat ăia la saci din ograda Liubavinilor, cu căruțele, toată nopticica. Fiokla nici n-a mai stat să ia apă, a fugit iute acasă.

— I-au prăduit pe-ai noștri ! a strigat ea din prag.

Kondrat își potrivea barba cu foarfecele de tuns oile. A aruncat foarfecele cît colo, s-a sculat în picioare.

— Ce zbieri, proasto ?

— Le-au găsit sacii !

Cum era, doar în cămașă, Kondrat a pornit în fugă pe uliță spre gospodăria lui taică-său.

Emelian Spiridonîci ședea în colțul de sub icoane, ciudat de liniștit, parcă era chiar vesel.

— Pînă te trezești tu, trece baba cu colacii ! și-a întîmpinat el fiul. Piinișoara noastră... ă-ăh ! Pînă la ultimul bob !

Kondrat s-a uitat îngrijorat la taică-său.

— De ce ești așa... ?

— Cum așa ? Șed, uite, și eu, judec...

— De unde-au știut ?

— Au știut ei ! Cînd e să afli ceva... Ne dau ei gata într-o zi, ai să vezi tu.

— Au luat tot ?

— Ne-au mai lăsat un pic, doar cît să mîncăm..., a făcut cu mîna a lehamite Emelian Spiridonîci.

Kondrat a scrîșnit din dinți.

— Știi ce m-am gîndit eu ? a întrebat bătrînul.

— Ce ?

— Le punem foc. Școala, ce, nu-i acolo ?...

— Și ce-avem noi cu școala ?

— Tîmpit ești, Kondraška ! De mic copil tot prost ai rămas...

— Vorbește și tu ca oamenii ! a mîrîit Kondrat.

— Dacă le arde școala, îi apucă pandaliile. S-au chinuit s-o ridice... Moșulică ăla, răposatul, a tras cît a putut. Și-apoi, am și eu chef să-i fac zile fripte ticălosului ăluia de lungan. Toată noaptea numai la asta m-am gîndit. Pe ăsta să-l omori și-i prea puțin. El a mirosit toată treaba... Lasă că are Egorka grijă de el, noi nu trebuie să ne băgăm. Că el tot e fugărit. Dar școlii oricum îi pun foc ! Să ardă pămîntul sub ei... arză-i-ar... ! Le-oi da eu din pîinea mea.

Kondrat n-a zis nimic. Nu prea îl ducea mintea să vadă ce găsește taică-său atît de dulce în acest act de răzbunare.

— Iar cînd se mai încălzește vremea, îi zicea înainte Emelian Spiridonîci, te duci în munți și-i povestești lui Egorka mai pe-ndelete cum stau lucrurile pe la noi... Ne-am spetit muncind, s-a tînguit bătrînul, făcînd o mutră chinuită, am adunat bob cu bob, iar ei au venit și-au curățat tot. Așa-i ? Uite ce fac cu noi ! a răcnit Emelian Spiridonîci, schimbîndu-și deodată înfățișarea. Auzi ce fac, jivinele !...

— Nu mai zbiera atît de tare, l-a sfătuit Kondrat.

În temeiul nopții, cu mult înainte de cîntatul cocoșilor, cei doi s-au furișat pînă la școală, s-au uitat în jur... Era întuneric beznă. Liniște. Undeva, dincolo de sat, se aude zdrăngănind o balalaică... vreun prost care n-are somn.

Kondrat a intrat în școală cu găletușa de gaz. Emelian Spiridonîci a rămas de pîndă, lăsat pe vine.

S-a auzit scîrțiind dușumeaua nouă sub pașii lui Kondrat, a zăngănit de vreo două ori mînerul de la găletușă. Apoi a ieșit.

— Gata.

— Dă-i drumul, i-a poruncit Emelian Spiridonîci.

Kondrat și-a plimbat privirea în jur, a mai zăbovit.

— Ei, ce faci ?

— Ar fi trebuit să mai așteptăm, măcar o săptămînă. Așa vin drept la noi...

— Ptiu ! Hai, Kondrat...

— Ce Kondrat ?

— Dă-mi chibriturile ! i-a cerut Emelian Spiridonîci.

Kondrat a intrat iar în clădirea școlii. Prin ușa întredeschisă, Emelian Spiridonîci a văzut o pîlpîire slabă. L-a zărit pe Kondrat aplecîndu-se spre podea... Și deodată s-a tîrît iute un șarpe roșu de foc în lungul peretelui. S-a luminat toată clasa : cîlții care mai atîrnau dintre bulumaci, cercevelele noi, sprijinite de perete. Kondrat a ieșit repede, a tras bine ușa după el.

Cei doi s-au strecurat pe lîngă gard, au ieșit în uliță.

A început să iasă fum prin ferestrele școlii, dar focul încă nu se vedea ; Kondrat nu turnase gaz pe sub geamuri. Pe urmă s-a ivit și în ferestre o zare sîngerie. S-a auzit cum duduie focul în interiorul clădirii. Zgomotul s-a făcut tot mai puternic, cu trosnituri și pîrîituri. Focul a ieșit pe ferestre, a răbufnit prin acoperiș, luase foc acum întreaga construcție. Cu fiecare clipă, pocniturile și vîjîitul răsunau tot mai tare. Și doar atunci cînd vîlvătăile au cuprins toți cei patru pereți, s-a auzit, întîrziat, strigătul cuiva :

— Foc !... Săriți ! Arde-e !

Pînă au sărit oamenii, pînă au înhămat caii, pînă au pus poloboacele în căruțe și s-au repezit la rîu după apă, n-au mai avut ce să stingă. Nu le-a mai rămas decît să

vegheze ca să nu se întindă focul și în ogrăzile vecine. Spre norocul lor, era o noapte liniștită, nu sufla nici măcar o adiere de vînt.

Stăteau, se uitau cum se năruie, stîrnind fuioare de scîntei, pereții clădirii, munca atîtor oameni...

A sosit în goană și Kuzma.

— Ce stați ? a început el să strige încă de departe. Puneți mîna !

— Ce să mai pui mîna ? Gata... n-ai ce să mai pui aici.

Kuzma s-a oprit în loc, și-a mușcat buzele pînă la sînge...

S-a apropiat de el Pronka Voronțov.

— Asta-i isprava Liubavinilor. Altcineva n-ar fi făcut asta.

Parcă numai acele vorbe îi lipsiseră lui Kuzma ca să intre în acțiune.

— Haidem la Liubavini, a spus.

Pe drum li s-au mai alăturat Fedia și Serghei Fedorîci.

— Ei au făcut-o, ei.., repeta întruna Serghei Fedorîci... Ce oameni ! Ce ură poate să zacă-n ei !

— Or fi ei, dar cum poți s-o dovedești acum ? a spus cu judecată Pronka. Doar nu i-am prins asupra faptului...

— Uite ce facem, s-a oprit Kuzma. Acum mergem la ăl bătrîn, bine ? Pînă stau eu de vorbă cu el, unul dintre voi îi șterpelește căciula din cui. Pe urmă ne ducem la Kondrat. Îi spunem : „Cunoști a cui e căciula asta ? Am găsit-o lîngă școală". Ce zici ?

— Încercăm. Nu prea-mi vine să cred că se prinde.

...Poarta Liubavinilor era încuiată. Au bătut în ea.

N-a ieșit nimeni, nici n-a dat glas, doar cîinii s-au pornit să latre. Au mai bătut o dată... numai cîinii îi auzeau.

— Hai s-o spargem, a poruncit Kuzma.

S-au proptit toți trei cu umerii în poartă. Au împins o dată, de două ori... poarta zdravănă nici nu s-a clintit.

— Stați așa că sar eu dincolo, s-a oferit Pronka.

— Te sfîșie dulăii ăia.

— A-a...

Iar s-au apucat să bată, dădeau toți trei cu pumnii în scîndură.

— Ia stați, fraților... încerc eu ! a zis Kuzma, și-a scos revolverul, a sărit, s-a prins cu mîinile de marginea de sus a gardului. Pronka, ajută-mă tu !

— Păi, cîinii...

— Îi împușc și-am terminat.

Pronka s-a pus capră. Kuzma s-a sprijinit în spinarea lui, s-a săltat cu burta pe muchea gardului.

— Kuzma ! l-a strigat Fedia.

— Ce-i ?

— Cîinii ăia... mai bine nu...

— I s-a făcut milă de potăi ! s-a minunat Serghei Fedorîci. Ei ce milă au de oameni ?

— Nu trebuie, Kuzma, a repetat Fedia. N-au nici o vină.

— Hei acolo ! a strigat Kuzma.

A ieșit în pridvor Emelian Spiridonîci.

— Ce e ? Cine-i acolo ?

— Leagă-ți cîinii.

— Și tu ce cauți aici ?

— Leagă-ți cîinii, că altfel îi împușc.

Emelian Spiridonîci s-a mai codit puțin, a coborît din pridvor, a dus cîinii în colțul curții

Kuzma a sărit de partea cealaltă a gardului, a tras dintele de grapă din zăvor.

— Hai în casă, cetățene Liubavin !

Emelian Spiridonîci i-a măsurat pe ceilalți trei, a luat-o înainte, în tăcere.

În întunericul din tindă Serghei Fedorîci l-a ajuns din urmă pe Kuzma, l-a oprit și i-a șoptit repede la ureche :

— Căldărușa... M-am împiedicat de ea, am luat-o-n mînă... miroase a gaz. Era pe jos, lîngă prispă. Ia-o aici. Acum îi strîngem noi cu ușa...

Fedia și Pronka intraseră deja în izbă. Îi așteptau pe Emelian Spiridonici să aprindă lampa.

Au intrat și Kuzma cu Serghei Fedorîci.

S-a făcut lumină.

Kuzma a pășit în față.

— V-ați uitat găleata...

— Ce găleată ?

— Uite asta... a fost gaz în ea. Ați uitat-o, de grăbiți ce-ați fost, la școală.

Emelian Spiridonîci s-a uitat lung la găleată.

— Ai să zici că n-ați fost voi ? a făcut un pas înainte Serghei Fedorîci. Că nu-i a voastră găletușa ? Ții minte c-am împrumutat niște gaz de lampă de la voi, tot în căldarea asta l-am cărat. Sau te pomenești c-ai început să uiți, îmbuibatule ?

— Mergi cu noi, a poruncit Kuzma.

Mihailovna a izbucnit în plîns din vîrful sobei.

— Doamne, Doamne, Ceresc Părinte...

— Zît ! a făcut la ea Emelian Spiridonîci.

Voia el să mai tragă de timp, măcar un picuț, ca să-și amintească dacă a adus Kondrat căldarea acasă sau nu. Ca un făcut, nu-și amintea deloc.

Iar ceilalți îl zoreau :

— Hai, mai repede !

— Ia nu te mai umfla atît...

— Haide-odată, că-i e urît lui fiu-tău singur. Ne-a povestit el cum a fost.

Emelian Spiridonîci s-a uitat lung la Kuzma. Pe urmă a rostit cu un fel de părere de rău în glas :

— N-ai să mai faci tu, flăcăule, umbră pămîntului multă vreme. Află el, Egorka, pe toate le află... N-ai tu zile. Iar tu, plevușcă, s-a întors el către Serghei Fedorîci, las-că nici pe tine nu te uităm...

— N-ai auzit s-o iei din loc ? i-a retezat-o Serghei Fedorîci. Grăbește, nu mai bîzîi.

— Ați vrut școală ?... Asta să vă fie pentru pîinea ce mi-ați luat-o. Cam scump vă costă..., a spus Emelian Spiridonîci, s-a așezat pe prispa sobei să se încalțe. Vă mai amintiți voi... Și noaptea-n vis...

Pronka a rămas la sovietul sătesc să stea de pază la cămara în care erau închiși Emelian Spiridonîci și Kondrat.

Serghei Fedorîci, Kuzma și Fedia mergeau încet pe uliță. Toți trei erau bîntuiți de gînduri triste.

Se lumina de ziuă. Plutea în aer miros de funingine proaspătă, încă nu se răcise locul. Pe alocuri începeau să iasă din hornurile caselor dîre răsucite de fum albăstrui. Ziua se arăta să fie senină, caldă.

La poarta izbei lui Serghei Fedorîci s-a oprit, a dat mîna cu Fedia şi Kuzma.

— Ne vedem noi.

Fedia i-a strîns în tăcere mîna moşului ; Kuzma a spus :

— La revedere. Odihneşte-te, Serghei Fedorîci.

Serghei Fedorîci a întors ochii spre el... N-a fost decît o privire scurtă, dar stinsă, copleşită parcă de durere. Nu condamna pe nimeni privirea aceea, nu ţipa, ci rostea încetişor : „Mă doare..."

Kuzma s-a clătinat pe picioare ca de-o lovitură.

— Serghei Fedorîci, eu...

Serghei Fedorîci s-a întors şi a pornit spre izbă.

Kuzma a pornit mai departe cu pas grăbit.

— Hai să mergem. Ai văzut cum s-a uitat la mine ?... Am simţit că mi se opreşte inima. Nu mai am putere, mă crezi ? Cu ceilalţi mai treacă-meargă, dar pe el nu-l pot privi în ochi. De ce oare oi fi trecut eu atunci pe la ea ?...

Fedia n-a spus nimic. Pe urmă a rostit încetişor :

— D-a..., şi a oftat adînc. Tu... cum să spun... asta... Nu trebuia.

— Păi, mi-a trecut mie prin minte c-are să iasă aşa ! ?

— De unde era să ştii ? Pesemne c-aşa a fost să fie... Ce-i mai rău e că a scăpat Egorka. Lui ar fi trebuit să-i sucim gîtul, nemernicul... Acum unde să-l mai găseşti ?

22.

Egor a dormit în foişor pînă spre prînz. S-a odihnit bine. S-a dat jos, a văzut de cal şi a început să se pregătească de drum.

Grinka şedea pe prispă, se încălzea la soare.

— Cum mai e prin sat ? a întrebat el.

— Cum ştii, i-a răspuns Egor, dregînd o chingă ruptă cu sfoară neceruită.

— Aţi terminat de arat ?

— De mult.

Grinka a rămas pe gînduri. A tăcut multă vreme.

— Tu de ce ai zbughit-o de acolo ?

— Așa a trebuit.

— Ce te-ascunzi atîta ? a rîs hîrîit Grinka.

Egor și-a ridicat ochii de la chingă, s-a uitat la el.

— Spune-mi tot, a zis Grinka. Te mai ușurezi. Știu, c-am pățit-o și eu... Ai omorît pe careva ?

— Nevasta, i-a răspuns într-un tîrziu Egor ; s-a gîndit că, cine știe, poate chiar că-i mai trece.

— Asta-i rău, s-a întunecat deodată Grinka. Ce să-ți pui mintea cu o muiere ?

— Înseamnă c-am avut de ce.

— Nu spune, și-o fi luat vreun ibovnic ?

— Și-a luat.

Acum îi părea rău lui Egor că s-a luat cu vorba.

— Mare secătură mai ești, a spus liniștit Grinka. Lichea. Pentru asta meritai să ți se dea la cap.

Fără să ridice capul și fără să se rupă din lucru, Egor a chibzuit că, dacă-i mai merge așa gura lui Grinka, ar putea să se ducă în colibă, ca și cum ar fi avut el o treabă, să-și ia pușca și să-i astupe ăstuia rîtul.

— Și ibovniceiul ce-a făcut, s-a speriat ?

Lui Egor îi scăpa acul dintre degete, abia se mai ținea să nu izbucnească.

— Nevastă-ta de-a cui era ?

— M-ai luat la cercetări, ai ? și-a ridicat Egor ochii către Grinka, i-a zîmbit în silă.

— Ai suflet spurcat tu, băiete. Pe ăștia ca tine nu-i iubește taigaua. Aș fi primul să te osîndesc, zău. Dar m-am cam șubrezit eu cu sănătatea... Eh, ce mai lepădătură !

Ca să nu bată la ochi, Egor a mai întors șaua pe-o parte, pe alta, apoi a intrat în izbă.

Malîșev își vedea de albinele lui.

Egor a scos din desagă pușca retezată, a încărcat-o, s-a dus afară la Grinka. S-a apropiat de el, l-a împuns tare cu țevile în piept.

— Ia mai zi și-acum.

Grinka nu se așteptase la una ca asta. Nici nu s-a ridicat de jos, se uita în sus la Egor cu ochii holbați de uimire.

— Să pier eu chiar așa, de-o mînă spurcată ? s-a întrebat el serios, fără să clipească. Nici nu-mi vine să cred. Ce, te-ai tîmpit ?

Egor a controlat cu degetul cocoșul ridicat... nu mai avea cum da înapoi, trebuia să tragă. Dar parcă îi pierise cheful să-l omoare pe Grinka, prea se uita la el liniștit, fără nici o frică. Nici lui Egor nu-i venea să creadă c-o să-l vadă pe Grinka întins pe prispă, dormindu-și somnul de veci. Dar și să-l lase în viață era periculos. Cine știe cît va trebui să hălăduiască prin taiga și tot timpul are să-i aibă în spate pe Grinka sau pe ciracii lui.

— Nu te mai juca cu asta, măi flăcău, ia-o de-aici... De mine să nu te temi, vreau să-mi schimb viața. Vezi și tu că-s bolnav rău. Vreau să mă duc acasă, mă căiesc de păcate...

— Ce te-apuci să mă sudui, dacă ești așa beteag ?

— Și ce, ai vrea să fii curat ca lacrima ? Nu, așa nu merge, a rîs Grinka ; totuși nu-i venea a crede că dă ochii cu moartea. Nu ține...

— Ajunge !

— Curat n-ai să mai fii tu, băiete, degeaba te tot... Are să te chinuie sîngele vărsat. Ai auzit ce-a spus moșul aseară ? N-ai să mai ai somn... Iar moșneagul a văzut la viața lui mu-ulți d-ăștia ca noi. Așa că... asta e. Ți-ai închipuit că, dac-ai fugit de-acolo, ai și scăpat ? Nu-u... Totul se plătește în viață. De oameni mai poți fugi, de tine... niciodată.

Ascultîndu-l pe tîlharul acela înrăit, Egor pricepea că tot ce-i spune e adevăr curat.

— Numai în zilele astea cît m-am chinuit, a rostit el încet, lăsînd țevile în jos.

— Ai văzut ? a zis triumfător Grinka. Și-are să fie și mai rău.

— Și ce să fac ?

— Uite-L acolo, a arătat Grinka spre cer. Întreabă-L pe El. Că El le știe pe toate. Iar eu spre iarnă mă duc să mă căiesc.

— Eu asta nu vreau. Cui să mă căiesc ?

— Da, tu mai ai vreme, s-a învoit Grinka, zîmbind cu un aer de superioritate.

— Și-atunci ce mă fac, Grinka ? a întrebat Egor încă o dată, cu deznădejde în glas.

— Nu știu, băiete. Să tot fugi. Ai să afli cum cîntă tot felul de păsări, cum prinde ursul pește prin pîraie... Tare i-am mai pizmuit eu pe urșii ăștia ; se bagă, nenorociții în bîrlog și toată iarna își sug din labă...

Dorul acela după oameni, nebănuit și arzător, pe care îl resimțise Egor în ultima noapte, înaintea plecării de acasă, l-a răzbit iar acum cu atîta putere încît îi venea să urle. Uitase și de tot ce-a fost doar cu cîteva clipe mai înainte... S-a așezat alături de Grinka. Pe negîndite, acesta i-a smuls pușca din mînă. Egor a sărit în picioare, dar prea tîrziu... propria lui pușcă îl țintea neclintită, drept în frunte. Nici măcar chipul lui Grinka n-a apucat să-l vadă în acea frîntură de clipă, nici să se mai gîndească la ceva... I s-a părut că se prăbușește undeva, într-o groapă adîncă, l-a lovit o pală fierbinte. De fapt, însă, sărind în picioare, Egor a dat să se repeadă la Grinka, dar, văzînd țevile îndreptate asupra lui, s-a clintit într-o parte, a strîns tare din ochi... A bubuit împușcătura. Duhoarea fierbinte a morții i-a atins fața. A asurzit. A deschis ochii...

Grinka rîdea fără zgomot. A spus ceva și i-a întins pușca. A bătut cu palma în prispă, alături de el.

Egor și-a scuturat capul, i-a mai slăbit vuietul din urechi.

— Stai jos, l-a auzit spunînd pe Grinka. Ia-ți jucăreaua.

Egor și-a luat pușca, s-a așezat.

— Faci și tu niște glume...

— Ca să știi și tu cum e cînd vrei să-l sperii pe altul. Ne-am nărăvit să dăm cu pușca, dar pe pielea noastră n-am simțit-o. Acum ai să știi cum e. Ai băgat-o pe mînecă ?

Egor n-a spus nimic, a mai scuturat o dată din cap.

— Am surzit dracului.

— Îți trece.

— Ptiu !... Mi-a sărit inima din loc.

— A trebuit. Că ședeam aici de vorbă cu tine, iar cu ochii tot la dînsa, a făcut Grinka semn spre pușcă. Gîndeam : băiat tînăr, îi scapă degetul pe trăgaci... și gata. Ai de-o țigară ?

Şi-au răsucit cîte una.

— Spui că n-am altă ieşire ? a reluat Egor firul vorbei.

S-a arătat, venind fără grabă dinspre stupi, bătrînul Malîşev.

— Sînteţi vii amîndoi ?

— Slavă Domnului, moşule.

Moşneagul a plecat înapoi.

— Ieşire ? Este o ieşire : intri la puşcărie.

— Nu îndur eu să stau la temniţă.

— Au mai stat şi alţii... şi n-au păţit nimic.

Egor a stat puţin pe gînduri.

— Nu, n-am să îndur.

— Atunci tot viaţa de fugar.

Din nou a simţit Egor o strîngere de inimă. Şi-a rotit privirea ca o fiară hăituită.

— N-am scăpare...

Grinka se gîndea la ale lui.

— Nu vii cu mine ? l-a întrebat Egor.

— Nu-u. Rămîn aici, poate mă mai întremez. Şi pe urmă... n-aş fi mers la drum cu unul ca tine.

Egor s-a ridicat, s-a dus către cal. Şi-a prins puşca la oblînc, a încălecat, a pornit spre poartă.

— Rămîi cu bine !

— Să fii sănătos !

Malîşev îl lămurise de cu seară pe unde s-o ia. Îi mai spusese că pe aici poate să meargă şi ziua. Dar asta nu-l bucura pe Egor. Nimic nu-l mai bucura. Durerea din suflet nu-l mai slăbea deloc.

Şi parcă dinadins ziua se nimerise neasemuit de frumoasă. Valea înverzită, munţii cu căciulile lor albe, totul în jur era scăldat de razele blînde ale soarelui. Cerul era senin, fără nici un norişor.

„Ce-ar fi să mă întorc" ? i-a fulgerat prin minte. Egor şi-a strunit chiar calul. Dar îndată îi răsăreau în faţa ochilor Fedia, Kuzma, Iaşa Goriaci, Pronka, Serghei Fedorîci, Mária, băieţelul lui, Vanka...

A simţit atunci alevea, ca o atingere pe piele, blestemul lor. Şi-a îndemnat iar calul.

Oamenii îl alungau din preajma lor... departe, tot mai departe...

23.

...Şedeau pe mal, lîngă fierărie.

Fedia lua de jos cîte o pietricică, şi-o punea în palmă şi, cu arătătorul de la cealaltă mînă, îi făcea vînt în apă. Kuzma urmărea gînditor zborul fiecărei pietricele, de la început, cînd o ţintea Fedia cu degetul, pînă la capăt, cînd pietricica dispărea fără zgomot în freamătul undelor.

Un soare uriaş se înalţa de dincolo de munţi. Pe malul celălalt fumegau deasupra taigalei negurile dimineţii; o nouă zi îşi începea drumul pe pămînt, acelaşi drum de cînd lumea.

— Da, Fiodor.., a vorbit Kuzma. Cum spui tu, aşa a fost să fie. Şi-acum mi se învălătucesc creierii...

— Dar nici să-ţi chinuieşti mereu sufletul n-are rost, a spus Fedia, ştergîndu-şi palma de pantaloni. Că ne-a scăpat Egorka, asta da. Asta mă roade acum mai tare.

— Pe Egor poate că-l mai găsim noi, dar ei sînt duşi pentru totdeauna !

— Asta aşa e, a încuviinţat Fedia.

— Înţelegi tu, nu-mi vine să cred că nu mai sînt pe lume... Mária... unchiul Vasia... Dacă aş putea să uit cumva de toate...

Kuzma s-a întins pe spate, cu mîinile sub cap.

— Cum se poate uita ?

— Şi cu şcoala... Cît am muncit la ea... Acum iar trebuie s-o luăm de la capăt.

Fedia n-a mai zis nimic.

Urlă Baklanul învolburat, sărind peste bolovani, se grăbeşte undeva, la vale, spre a da naştere unui alt rîu şi mai mare.

Kuzma a închis ochii.

— L-ai auzit aseară pe Liubavin ăl bătrîn : „N-aveţi să faceţi voi, zice, umbră pămîntului multă vreme". Poate că aşa o să şi fie...

— Cine ştie ? a spus Fedia, a tăcut un timp, apoi a adăugat, punîndu-şi mîna pe umărul lui Kuzma : Nu te mai întrista, frăţioare... Eu aşa socot : s-a cam grăbit bătrînul, o să mai facem noi ceva umbră.

— Ce mînă poţi să ai tu, Fiodor ! Parc-ar fi de fier. Nici acum nu pricep cum de-au putut să te bată ei atunci ! Makar şi cu ăia...

Fiodor a tușit rușinat.

— Că m-au bătut pe mine nu-i mare necaz. Să vezi cînd încep să bat eu !

Mîna lui puternică de fierar a strîns ușor umărul slăbuț al flăcăului de la oraș.

Curios cum poate să adune soarta la un loc oameni atît de deosebiți între ei !

Viața... Că mare-i, fir-ar să fie !